

Universiteit Gent
Academiejaar 2014-2015

Alfred Portielje (1883-1965)

Leven en werk van een veelzijdig Antwerps architect.

Masterproef voorgelegd aan de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte,
Vakgroep Kunst-, Muziek- en Theaterwetenschappen,
voor het verkrijgen van de graad van Master,
door Saskia Van Mieghem (01107443)
Promotor: prof. dr. Linda Van Santvoort

Woord vooraf

Ik wil iedereen bedanken die heeft geholpen bij de totstandkoming van deze masterproef.

Als eerste wil ik Anne Portielje bedanken voor haar tijd en het materiaal dat ze me aangereikt heeft.

Haar herinneringen aan haar grootvader hebben me enorm geholpen.

Verder wil ik Jo Braeken en het Agentschap Onroerend Erfgoed danken voor het aanreiken van mijn onderwerp en Anne-Mie Havermans voor de hulp bij de zoektocht naar de locatie van zijn graf op de begraafplaats Schoonselhof te Antwerpen. Petra Maclot voor haar adviezen bij de ontmoetingen in de archieven. De medewerkers van de bezochte archieven voor hun hulp en tips. Ook dank aan mijn promotor, prof. dr. L. Van Santvoort voor alle feedback en sturing.

Als laatste wil ik dank uiten aan mijn ouders, zussen en medestudenten voor het aanhoren van mijn vragen en het geven van hun steun.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	2
1. Inleiding	5
1.1. Aanleiding tot het onderzoek	5
1.2. Status Questionis	6
1.3. Doelstellingen	8
2. Gebruikte methodologie	9
2.1. Methodologie bij het samenstellen van de oeuvrelijst	9
2.2. Fichesamenstelling	11
3. Bronnen	12
3.1. Literatuur	12
3.2. Online bronnen	13
3.3. Archivalische bronnen	14
3.4. Monumentale bronnen	15
3.5. Mondelinge bronnen	16
4. Architectuur in de eerste helft van de twintigste eeuw in Antwerpen	17
4.1. Begin twintigste eeuw	17
4.2. Drie tendensen: art deco, modernisme en traditionalisme	18
4.2.1. Inleiding	18
4.2.2. Art deco	19
4.2.3. Modernisme	20
4.2.4. Traditionalisme	23
4.3. Opkomst van de typologie van het appartementsgebouw	26
4.4. Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters Antwerpen	28
5. Biografie Alfred Portielje	30
5.1. De familie Portielje	30
5.2. Biografie	33
6. Het oeuvre van Alfred Portielje	37
6.1. Eerste periode	37
6.1.1. Ontwerpen en realisaties (1905-1925)	37
6.1.2. Een artikel met een verborgen betekenis	45
6.2. Samenwerking met Jan De Braey	48
6.2.1. Jan De Braey (1891-1961)	48

6.2.2.	Ontwerpen en realisaties collectief Portielje & De Braey (1926-1934)	52
6.2.3.	Paviljoen Compagnie Liebig.....	63
6.3.	Samenwerking met Donald Portielje.....	64
6.3.1.	Donald Portielje (1912- 2010)	64
6.3.2.	Ontwerpen en realisaties met zoon Donald Portielje (1935-1940)	65
6.4.	Laatste jaren carrière (1941-1956).....	68
6.5.	Verbouwingen	70
6.6.	Klantenbestand	72
7.	Besluit	74
8.	Epiloog.....	75
9.	Bibliografie.....	76
11.	Afbeeldingen	93
12.	Fiches gebouwen.....	113

1. Inleiding

1.1. Aanleiding tot het onderzoek

De vraag werd gesteld aan Jo Braeken van de Dienst Inventarisatie en Beschermen bij het Agentschap Onroerend Erfgoed, welke twintigste eeuwse architecten nog verder onderzoek vereisten. Alfred Johannes Victor Portielje kwam als één van de namen uit de bus.

Sinds eind 2010 werkt het Agentschap aan een herinventarisatie van de stad Antwerpen, en dan vooral de 19e en 20e-eeuwse wijken omdat hier de nood aan herinventarisatie het grootst is. Tot deze delen behoren de Scheldekaaien, Petroleum-Zuid, het Zuid, de Diamantwijk rond het centraal station, de leien en de buurt rond de Jan Van Rijswijcklaan en het stadspark, Zurenborg en Nieuw Parkwijk “Den Brandt”.¹ Tijdens dit onderzoek kwamen enkele namen van architecten aan de oppervlakte waar tot nog toe weinig tot geen onderzoek naar gedaan is, hiertoe behoort ook Alfred Johannes Victor Portielje.

Aangezien er nog geen monografische studie over Portielje bestaat, ligt de motivatie voor de hand. Door de herinventarisatie zijn reeds heel wat gebouwen opgenomen in de Inventaris van Onroerend Erfgoed². Dit onderzoek loopt hier parallel mee.

Er zijn nog een groot aantal architecten die verder onderzoek verdienen, maar Alfred Portielje lijkt zeker de moeite waard. Als architect actief in de eerste helft van de twintigste eeuw, bouwde hij mee aan de eerste generatie flatgebouwen in Antwerpen. Zijn afkomst uit een bekende schildersfamilie, de verscheidenheid aan stijlen in zijn oeuvre en de verschillende samenwerkingen vormen interessante invalshoeken in het onderzoek.

¹ “Stadsarchief Antwerpen actualiseert bouwdoSSIers,” laatst geraadpleegd op 9 juli 2014, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/portaal/bericht/107>.

² Verder vermeld als IOE

1.2. Status Questionis

Tot nog toe werd nog geen monografische architectuurhistorische studie naar het leven en werk van Alfred Portielje verricht. Hij wordt niet vermeld in het 'Repertorium van de architectuur in België, van 1830 tot heden.'³ Toch staat er een aanzienlijke lijst gebouwen achter zijn naam in de IOE. Dit kan men verklaren door de recente herinventarisatie van Antwerpen. Hier is de naam Alfred Portielje boven water gekomen en is de oeuvrelijst aanzienlijk aangevuld. Deze lijst is echter zeker nog niet volledig.

In de beschrijvingen in de IOE wordt de jarenlange samenwerking met Jan De Braey kort toegelicht en wordt een aparte lijst met gebouwen voorzien die uit deze samenwerking zijn voortgekomen.⁴ Bij elk gebouw in de IOE staat een korte beschrijving die gebaseerd is op de panden zelf en de plannen in de bouwdoSSIers. Deze doSSIers zijn grotendeels te vinden in het archief van de Stad Antwerpen.

ODIS, de "databank intermediaire structuren in Vlaanderen in de 19^e en 20^e eeuw", maakt ook een vermelding van Alfred Portielje. Deze is echter ook niet uitgebreid, maar geeft wel een overzicht van zijn woonplaatsen.⁵

In 'Bouwen in beeld', een catalogus ter gelegenheid van de tentoonstelling 'Bouwen in beeld, schatten uit het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen'⁶, wordt in het hoofdstuk 'Appartementsgebouwen in de lift' een vermelding gemaakt van het belang van Alfred Portielje bij het tot stand komen van de architectuur van de Jan Van Rijswijklaan te Antwerpen. In het hoofdstuk over stedelijkheid en moderniteit wordt het Eagle Star gebouw op de Meir vermeld. Dit gebouw werd ontworpen door Alfred Portielje in 1923 en onderging in 1940 ook een verbouwing door deze architect.⁷

Het persoonlijk archief van Alfred en zijn zoon Donald, eveneens architect, is in bezit van het Provinciaal Architectuurarchief van Antwerpen⁸. Dit archief bestaat voornamelijk uit foto's, postkaarten, kleine plannen en drukwerk. Spijtig is dat er geen onderscheid gemaakt is tussen het

³ Anne Van Loo, *Repertorium van de architectuur in België. Van 1830 tot heden* (Antwerpen: Mercatorfonds, 2003).

⁴ "Portielje- De Braey (collectief)," laatst geraadpleegd op 11 april 2015, <https://inventaris.onroendergoed.be/dibe/persoon/8383>.

⁵ "Alfred Portielje (1885-1965)," laatst geraadpleegd op 10 mei 2014, http://www.odis.be/pls/odis/opacuvw.toon_uvw?CHK=PS_98903&p_modus=O&P_DOC_TYPE_ID=HTM&refresh=undefined.

⁶ Dirk Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen* (Antwerpen: Brepols, 2004).

⁷ *Bouwdossier Meir 12*, 18#13534, Antwerpen: Stadsarchief.

⁸ Verder vermeld als APA.

archief van Alfred en dat van Donald. Dit zorgt voor enige verwarring en onduidelijkheid over welke plannen en foto's aan wie toebehoren.

In het APA bevinden zich ook de ledendossiers van de Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen. Aangezien Alfred en Donald lid waren van deze vereniging, bezit het APA ook hun ledendossiers, maar die zijn zeer beknopt.

Als we naar de contemporaine literatuur kijken zien we tot viermaal toe een vermelding van Alfred Portielje in het tijdschrift van de Koninklijke Maatschappij voor Bouwmeesters Antwerpen.⁹

⁹ Verder vermeld als K.M.B.A.

1.3. Doelstellingen

In de masterproef zal aan de hand van de IOE, de bouwdoSSIERS, de gebouwen zelf, literatuurstudie en een aantal archieven, het leven en werk van Alfred Portielje in kaart gebracht worden. Door vanuit de IOE een eigen inventaris op te maken, en zoveel mogelijk aanvullingen te doen, zal een overzicht verkregen worden van het werk van Alfred Portielje.

Eén van de doelen van het onderzoek is een duidelijk beeld te krijgen van de verschillende samenwerkingsverbanden die de architect, voor lange of korte tijd, aanging.

Door zijn oeuvre te ontdekken via plannen uit de bouwdoSSIERS, gegevens uit de IOE en bestudering ter plaatse is het de bedoeling de kenmerken van zijn oeuvre te benoemen.

Het inkijken van de bouwdoSSIERS en verder onderzoek zullen de basis vormen om een beeld te krijgen van de opdrachtgevers. Interesse is er vooral naar hun sociaal-financiële toestand en of er bepaalde kenmerkende groepen, bijvoorbeeld kunstenaars, vertegenwoordigd zijn.

Ook tonen de plannen in deze bouwdoSSIERS wat er zich achter de gevels van de gebouwen bevindt. Deze plannen zullen vergeleken worden met elkaar en hieruit zullen conclusies getrokken worden.

De architecturale situatie in de eerste helft van de twintigste eeuw zal bekeken worden om zijn werk in deze periode te kunnen plaatsen. Door het lezen van contemporaine architectuurtijdschriften en literatuur zal een beeld gevormd worden van de situatie in het interbellum en zal het oeuvre van Portielje hierin geplaatst worden. Zo dient ook de Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters Antwerpen, waarvan Portielje lid was, bestudeerd te worden. Dit vormt namelijk een belangrijk referentiekader voor contacten, invloeden enzovoort.

Dat de familie Portielje enige naamsbekendheid had, is zeker ook van belang. Dit kan invloed gehad hebben op contacten die de architect had en eventueel op de opdrachten die hij kreeg. Daarom zal ook de familie Portielje besproken worden.

Over zijn persoonlijke leven: kindertijd, studietijd, vrije tijd, huwelijk zal ook onderzoek gedaan worden. Deze zaken hebben waarschijnlijk zijn carrière mee beïnvloed.

Aan de hand van al deze informatie zal een beeld gevormd worden van het leven en werk van Alfred Portielje en zal zijn oeuvre gesitueerd worden in de architectuurgeschiedenis.

2. Gebruikte methodologie

2.1. Methodologie bij het samenstellen van de oeuvrelijst

Voor het samenstellen van de oeuvrelijst is vertrokken vanuit de lijst van reeds geïnventariseerde gebouwen door Agentschap Onroerend Erfgoed. Hier wordt een onderscheid gemaakt tussen de gebouwen ontworpen door Alfred Portielje, eventueel in samenwerking met zijn zoon Donald of andere architecten¹⁰, en de gebouwen ontworpen door het collectief Portielje & de Braey. Ook worden er soms niet bewaarde gebouwen vermeld in de fiches. Deze komen voor in fiches van wel bewaarde gebouwen of in fiches van straten. Deze ontwerpen zijn ook onderzocht en opgenomen in de eigen oeuvrelijst. In de IOE zijn ook vier verbouwingen, twee door Portielje¹¹ en twee door het collectief Portielje en De Braey, opgenomen.¹²

Deze lijst werd aangevuld door zoekwerk in het Stadsarchief te Antwerpen. Tot deze vondsten behoren ook niet uitgevoerde ontwerpen en reeds afgebroken gebouwen. In de fichelijst zijn verbouwingen die niet voorkomen in de IOE en geen betrekking hebben tot een door hem ontworpen gebouw, niet opgenomen. In deze fichelijst is telkens aangegeven of een gebouw geïnventariseerd is, vermeld wordt in de IOE, of niet. Wel is uitzondering gemaakt voor verbouwingen waarvan fotomateriaal is gevonden in het archief van Alfred en Donald in het APA of via kleindochter Anne Portielje. Of wanneer de beschrijving van de bouwaanvraag sprak over 'het oprichten van' en het uiteindelijk om een verbouwing bleek te gaan.¹³

Eén woning, 'Landhuis Vriesendonck', is gevonden via een aflevering van het tijdschrift van de K.M.B.A.¹⁴ Deze woning ziet men ook op een foto uit het APA¹⁵ maar werd niet in andere literatuur of de IOE teruggevonden. Hoogstwaarschijnlijk bevond deze villa zich op het vanaf 1923 verkavelde domein van Vriesedonk te Brasschaat.¹⁶

Via het APA is ook één woning gevonden in de Prins Karellaan te Knokke via het archief van Paul Smekens. Hij heeft deze woning verbouwd in 1945. De originele plannen van Portielje en De Braey bevinden zich in zijn archief.¹⁷ In het APA bevindt zich verder ook archief van Alfred en Donald Portielje. Dit archief bevat heel wat foto's. Zo is ook een verbouwing van een pand in de Lange

¹⁰ "Portielje- De Braey (collectief)."

¹¹ "Portielje, Alfred," laatst geraadpleegd op 11 april 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/persoon/4067>.

¹² "Portielje- De Braey (collectief)."

¹³ *Bouwdossier Kipdorp 43*, 1926#23989, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁴ "Tentoonstelling van K.M.B.A.," *K.M.B.A.*, 8 (1932): 141-151.

¹⁵ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

¹⁶ Rita Steyaert, "Brasschaat (ID: 20720)", laatst geraadpleegd op 9 mei 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/20720>.

¹⁷ *Archief Paul Smekens*, 3.1.128 Knokke, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Nieuwstraat te Antwerpen door Alfred Portielje ontdekt, alsook het pand voor Corn Products in de Prinsstraat te Antwerpen.¹⁸ Beide foto's bevinden zich ook in de privécollectie van Anne Portielje.

Het buitenverblijf te Heide voor Koen Cuperus is gevonden via het archiefrelict van Karel Meysman dat zich in het APA bevindt.¹⁹ Meysman volgde van 1936 tot 1938 stage bij Portielje.²⁰ In dit archiefrelict zit een lastenboek van deze woning.²¹

Ook zijn een aantal verbouwingen opgenomen in de oeuvrelijst. Dit zijn eerst en vooral de verbouwingen die opgenomen zijn in de IOE. Verder zijn drie verbouwingen opgenomen omdat deze vaak in fotomateriaal terugkwam.

¹⁸ *Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3.*

¹⁹ *Meysman lastenboeken, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen*

²⁰ *Archief Meysman, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.*

²¹ *Meysman lastenboeken.*

2.2. Fichesamenstelling

De fiches bestaan telkens uit vijf delen: identificatie, bouwaanvraag, beschrijving, opdrachtgevers en evolutie gebouw. Het deel identificatie werd ingevuld op basis van de gegevens in de IOE, indien het gebouw hierin opgenomen is. Indien dit niet het geval is, komen de gegevens hierin uit het bouwdoossier of zijn ze afgeleid van de monumentale bron, het gebouw zelf. In dit deel worden de kerngegevens van het gebouw opgelijst. Dit zijn het huidig adres, bouwjaar, stijl, architecten, oorspronkelijke en huidige functie, of het bewaard is of niet en of het voorkomt in de IOE. Hier is ook telkens een eigen recente foto van het gebouw aan toegevoegd.

Het tweede deel, bouwaanvraag, werd ingevuld op basis van de gerealiseerde (of laatst geplande) bouwaanvraag. Hier wordt aangegeven uit welk archief de gegevens komen, het nummer van de bouwaanvraag, het oude adres, de datums van aanvraag en goedkeuring of verwerping, de aanvrager en de handtekeningen en stempels van de architecten op de documenten. Een gevelplan, grondplan en andere interessante plannen zoals een doorsnede, detailtekening, situering van het perceel of een plan van de achtergevel worden ook steeds toegevoegd.

Bij de beschrijving wordt steeds duidelijk aangegeven welke delen uit de IOE geciteerd worden en welke eigen aanvulling zijn. Voor de niet-geïnteriseerde gebouwen is een volledig nieuwe beschrijving geschreven.

Er is aangegeven waar de informatie van de opdrachtgevers vandaan komt. De naam en het adres komen, indien gevonden, meestal uit het bouwdoossier zelf. Informatie over het beroep komt van briefpapier, het bouwdoossier of verdere opzoeking in de adresboeken van de stad en provincie Antwerpen.

Tenslotte is er de evolutie van het gebouw. Voor foto's van de beginperiode is telkens gezocht in de beeldbank van het Stadsarchief van Antwerpen, de website van het Brabo Archief²², het tijdschrift van de K.M.B.A., de geraadpleegde naslagwerken over de geschiedenis van Wilrijk en tijdens het verdere onderzoek is er steeds uitgekeken naar oude foto's. Voor de verbouwingen en toevoegingen is steeds nota gemaakt van alle verbouwingen door Alfred Portielje (alleen of in samenwerking). Er is ook zoveel mogelijk gezocht naar verbouwingen door andere architecten aan deze panden. Wanneer deze gevonden zijn, worden zij ook vermeld.

Zoals eerder gezegd worden niet alle verbouwingen door Portielje in de inventaris opgenomen. De verbouwingen die wel zijn opgenomen bevinden zich achteraan in een apart deel van de inventaris. Hier wordt bij de bouwaanvraag deze van de verbouwing besproken.

²² "Brabo archief," laatst geraadpleegd op 11 april 2015, <http://www.fotoreisverhaal.net/antwerpen/>.

3. Bronnen

3.1. Literatuur

Een paar werken waren belangrijke literaire bronnen voor dit onderzoek. Zo werd er voor de situering van zijn werk in de tijd vooral gebruik gemaakt van 'Bouwen in beeld' uit 2004, uitgegeven door het APA naar aanleiding van de tentoonstelling 'Bouwen in beeld. Schatten uit het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen'. De hoofdstukken in dit boek werden geschreven door meerdere auteurs. Vooral het hoofdstuk 'Drie tendensen: art-deco, modernisme en traditionalisme' door Dirk Laureys was interessant voor dit onderzoek. In dit boek wordt Alfred Portielje twee keer vermeld, als bijdrager aan de architectuur van de Jan Van Rijswijcklaan te Antwerpen in het hoofdstuk 'Appartementsgebouwen in de lift' en het Eagle Star gebouw op de Meir in het hoofdstuk over stedelijkheid en moderniteit. Het tijdschrift Openbaar Kunstbezit Vlaanderen gaf in 1987 en 1998 nummers uit waarin heel wat aandacht werd geschonken aan architectuur in het interbellum, ook deze werden ter situering gehanteerd.

'Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward' door Ineke Bruynooghe uit 2001 is een overzicht van het oeuvre van de schildersfamilie. Niemand had eerder gewaagd een monografie of oeuvrelijst van de familie samen te stellen.²³ Hieruit is heel wat informatie gehaald over vader Gerard, grootvader Jan en nonkel Edward van Alfred Portielje.

Aangezien er in Nieuw-Parkwijk "Den Brandt" en omgeving veel gebouwd is door Portielje, zijn hierover ook een aantal werken geraadpleegd. Met name zijn dit 'De Geschiedenis van Wilrijk' door prof. dr. Robert van Passen uit 1982, 'Groeten uit Wilrijk' door Steven Verhelst uit 1996 en 'Geschiedenis van Wilrijk' door Kan. Dr. Fl. Prims uit 1952. Ook over Ekeren is 'Portret van Ekeren' door Roger Keukelinck uit 1973 geraadpleegd.

Verder zijn de tijdschriften Opbouwen, Bouwkunde, De Bouwgids en het tijdschrift van de K.M.B.A. te Antwerpen doorgenomen om informatie over Alfred Portielje te vinden. Enkel in het tijdschrift van de K.M.B.A. wordt Portielje vier keer vermeld.

²³ Ineke Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward* (Roeselare: CREA, 2001), 5.

3.2. Online bronnen

Zoals reeds eerder vermeld is de IOE een belangrijke aanleiding en kapstok geweest in dit onderzoek, met name voor de oevresamenstelling. Hieruit werden de identificatiegegevens van de geïnventariseerde gebouwen gehaald. Ook kon via deze online bron opzoekwerk gedaan worden over de verschillende straten en wijken waar Portielje gebouwd heeft.²⁴²⁵

²⁴ "Portielje- De Braey (collectief)."

²⁵ "Portielje, Alfred."

3.3. Archivalische bronnen

De belangrijkste archivalische bronnen zijn de bouwdoSSIERS geraadpleegd in het Stadsarchief te Antwerpen. Voor enkele gebouwen werd geen bouwdoSSIER gevonden. Dit was het geval voor de stedelijke basisschool en het appartementsgebouw op de Merodelei te Berchem, Landhuis Sunny Home te Schoten, landhuis Vriesedonck te Brasschaat en de verbouwing van de huizen op de markt te Ekeren. Het bouwdoSSIER van de villa op de Prins Karellaan werd niet opgezocht te Knokke. Hiervan zijn wel plannen gevonden in het APA.²⁶ “Compagnie Het Zoute” beschikt niet over plannen van deze villa.²⁷

De bouwdoSSIERS vormen, naast de bestaande IOE, de kern van dit onderzoek. Voor niet gerealiseerde gebouwen, vormen zij, naast oude foto’s, de enige bron. Met de informatie uit deze doSSIERS werd de bestaande IOE aangevuld.

In het archief van de Academie voor Schone Kunsten is onderzoek gedaan naar zijn studieperiode.

Andere geraadpleegde archieven zijn het APA waar zich het archief van Alfred en Donald bevindt. Dit beslaat echter slechts drie dozen en bestaat vooral uit fotomateriaal.²⁸ Van de onbenoemde foto’s is een deel in verband gebracht met woningen van Portielje. Maar tussen de foto’s zijn ook ontwerpen van andere architecten herkend. Zoals villa’s “Condor” en “Casanova” door architect C. Hoge en “Zoetendaele” door Vervaecke.²⁹ Verder is ook een woonhuis door J. Eggerickx in de Buyllaan te Brussel door J. Eggerickx herkend.³⁰ In het APA zijn de lastenboeken in het archief van stagiair Meysman geraadpleegd.³¹ Alsook het archief van Paul Smekens voor villa ‘La Caravelle’.³²

Het archief van het Letterenhuis werd geraadpleegd voor fotomateriaal van de familie Portielje-Andreikovits.³³

In het archief van de begraafplaats Schoonselhof bevindt zich een ontwerp voor de grafsteen voor zijn vader, moeder, echtgenote en zichzelf.³⁴

Tenslotte is ook persoonlijk archief van kleindochter Anne Portielje aangewend in dit onderzoek.

²⁶ *Archief Paul Smekens*, 3.1.128 Knokke.

²⁷ Veerle Simoens, directiesecretariaat Compagnie Het Zoute, Architect Alfred Portielje, 29 april 2015.

²⁸ *Archief Alfred en Donald Portielje*.

²⁹ G. Callaert et al. “Prins Karellaan (ID: 8466)”, laatst geraadpleegd op 7 mei 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/8466>.

³⁰ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.3.

³¹ *Lastenboeken Meysman*.

³² *Archief Paul Smekens*, 3.1.128 Knokke.

³³ *Gerard Portielje*, M 1934 / P (A2), Antwerpen: Letterenhuis.

³⁴ *Portielje-Andreikovits*, VDB/513, Antwerpen: Archief Schoonselhof.

3.4. Monumentale bronnen

Van bijna alle nog bestaande gebouwen opgenomen in de inventaris is een foto genomen in mei 2015. Dit is niet gebeurd voor villa “La Caravelle” te Knokke, villa “Sunny Home” te Schoten en villa “Konijnenberg” te Kalmthout. Deze foto’s werden toegevoegd in de inventaris. Ze tonen ons de toestand en functie van de gebouwen nu. Ook kreeg men bij deze rondgang een beter overzicht over de ligging en omgeving van deze gebouwen. Toen is vastgesteld dat op geen enkel gebouw zijn naam aanwezig is.

3.5. Mondelinge bronnen

Op 14 april 2015 is er een interview afgenomen met Anne Portielje in haar woning te Groot-Bijgaarden. Anne is de dochter van Donald, en bijgevolg kleindochter van Alfred. De transcriptie van dit interview is als bijlage toegevoegd aan deze masterproef. In dit interview zijn nieuwe zaken aan het licht gekomen over de woonplaatsen en de familieband van het echtpaar Portielje-Ebner, over de vlucht naar Engeland tijdens de Eerste Wereldoorlog, het beroep dat Donald uitoefende in Brussel, ...

Ook is tijdens dit interview gebleken dat de dochter van Alfred, Nellie Portielje, nog steeds in leven is en te Mortsel verblijft.³⁵

³⁵ Anne Portielje, interview door Saskia Van Mieghem, transcriptie, 14 april 2015 (Groot-Bijgaarden).

4. Architectuur in de eerste helft van de twintigste eeuw in Antwerpen

4.1. Begin twintigste eeuw

Al sinds 1890 was er de opkomst van de art nouveau. Men had de drang te breken met de traditie van imitatie. Met deze nieuwe stijl zocht men naar kenmerkende uitdrukkingsvormen voor de industriële maatschappij. De herontdekking van de natuur was alomtegenwoordig in deze stroming. Vaak werd ze gehanteerd door groepen die het niet eens waren met de dominante cultuur. Hiermee bracht ze een omwenteling teweeg in de beroepen en ambachten die verbonden waren met cultuur. De art nouveau had sterk regionale wortels. Aan het eind van de negentiende eeuw kan men een verwantschap tussen de art nouveau en het internationalisme, pacifisme, vrijmetselarij, progressiever liberalisme en socialisme vaststellen. Het was de stijl van de progressieve intelligentsia die zo openlijk steun aan de politieke vernieuwing wou tonen. Bij het latere 'façade' art nouveau is dit niet meer het geval.³⁶ Na het uitdoven van de art nouveau zochten architecten vaak weer inspiratie uit het verleden. Maar ook de art nouveau van pioniers als Victor Horta en Henri Van de Velde werden opgenomen in de overvloed aan neostijlen of als onderdeel van de brede waaier van het eclecticisme.³⁷

³⁶ Van Loo, *Repertorium van de architectuur in België. Van 1830 tot heden*, 33-47.

³⁷ Jos Vandenbreeeden en France Vanlaethem, *Art deco en modernisme in België* (Tielt: Lannoo, 1996), 12.

4.2. Drie tendensen: art deco, modernisme en traditionalisme

4.2.1. Inleiding

De Eerste Wereldoorlog had enorme gevolgen. Ze had een enorm aantal mensenlevens geëist, landschappen vernield en dromen aan stukken geslagen. Na de wapenstilstand werden mensen gedwongen na te denken en brak een periode van grote veranderingen aan. Op zowel politiek, sociaal als economisch vlak kwamen allerlei ontwikkelingen tot stand die de dagelijkse leefomgeving ingrijpend zouden veranderen. Op vlak van kunst en cultuur brak een periode aan van heropleving waarin vernieuwing en traditie een lange strijd streden.³⁸

De grote vernieling stimuleerde het nadenken over architectuur. Er werd veel gepubliceerd en het architectuurdebat was enorm levendig. Nieuwe materialen, ideeën en technieken werden geïntroduceerd. Maar toch omvatte de Belgische interbellumarchitectuur ook invloeden uit periode voor de oorlog. Traditie doorbrekende stijlen als Jugendstil, art nouveau en het latere expressionisme, futurisme en kubisme zochten naar nieuwe ideeën en uitdrukkingsvormen. Ze effenden het pad voor onder andere de architectuur van het interbellum.³⁹

Tijdens het interbellum waren er ook verschillende architecten en stijlen uit het buitenland die de Belgische of Vlaamse architectuur beïnvloedden. Zo was er de Nederlandse architectuur, met architecten die na de oorlog naar België trokken om hier een praktijk uit te bouwen zoals Jos Ritzen, Cornelius Sol en Petrus de Nijs. Vele architecten die tijdens de oorlog in Nederland verbleven, brachten ideeën mee. Ook tijdschriften als *De Stijl*, *Het Bouwkundig Weekblad* en *Wendingen* verspreidden ideeën van de Nederlandse architectuur. Er was hier voor de oorlog al een enorme belangstelling voor het werk van Hendrik Petrus Berlage, De Stijl en de Amsterdamse School. Ook op het gebied van materiaalgebruik hadden onze noorderburen een grote invloed met het gebruik van baksteen. Hun bouwtechnische invloed was vooral te zien in het metselverband dat de nadruk legde op horizontale voegen en het blokraam dat toeliet de gevel als een vlakke compositie uit te werken.⁴⁰

Ook de Zwitsers, en dan vooral Le Corbusier, oefenden invloed uit in Antwerpen. Le Corbusiers vijf punten van de nieuwe bouwkunst waren gekend bij elke modernist. Via hem werden ook elementen uit de scheepsbouw geïntroduceerd in de architectuur. Eenvoudige volumes, buisvormige metalen elementen, afgeronde hoeken en patrijspoorten vormen hier voorbeelden van.⁴¹

³⁸ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 85.

³⁹ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 86.

⁴⁰ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 86.

⁴¹ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 86.

De invloed van de Fransen was te zien in het gebruik van gewapend beton en de betonbouwmethode. De Engelsen met het idee van tuinwijken dat hier te zien is in de wederopbouwarchitectuur en de Arts and Crafts- beweging en cottages beïnvloedden de villa-architectuur van de Antwerpse Kempen. De Verenigde Staten wekten de belangstelling voor de wolkenkrabber. Frank Lloyd Wright had dan weer invloed op zowel de art deco als de avant-garde door zijn in bakstenen, horizontaal uitgewerkte en praktische woningarchitectuur met horizontale raamstroken en overkragende daken.⁴²

En zelfs ideeën gevormd in het land van de vijand, het Duitse Bauhaus, hadden een invloed in Vlaanderen. De hier ontstane functionalistische benadering van design, had een grote invloed op de industriële vormgeving. Het Duitse Bauhaus werd een laboratorium voor onconventioneel, anti-academisch denken en lag zo mee aan de basis voor het modernisme.⁴³

Ondanks dat België zijn vooraanstaande positie op architectuurvlak van voor de oorlog, met namen zoals Henry Van de Velde (1863-1957) en Victor Horta (1861-1947), verloor, was er een enorme bouwactiviteit en creativiteit na Wereldoorlog I. In deze periode kan men drie 'stromingen' onderscheiden in de Belgische architectuur met elk een eigen ontstaansgeschiedenis en inspiratiebronnen. Deze zijn art-deco, modernisme en traditionalisme.⁴⁴ In het volgende hoofdstuk zal kort ingegaan worden op elke stroming.

4.2.2. Art deco

Deze stijl, manifest of filosofie dankt zijn naam aan de *Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes* van 1925 te Parijs.⁴⁵ Over de afbakening zijn verschillende meningen. Voor de begindata gaat het tussen 1904, 1909 en 1918. De einddata zijn 1925, 1929 of 1939/40.⁴⁶

Art deco ligt in het verlengde van de art nouveau, maar het eerder historiserende van de decoratie in de art nouveau, wordt in de art deco opvallend vereenvoudigd. Art deco was een gematigd moderne stijl die decoratief bleef. Deze stijl werd op verschillende gebieden toegepast. Er was natuurlijk de architectuur, maar ook in de interieurinrichting en toegepaste kunst.⁴⁷ De nauwe samenwerking van een kunstenaar met de industrie die vorm geeft aan de woon-en leefomgeving van de mens op een meer dan functionele manier was de ideologie van de art deco.⁴⁸

⁴² Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 87-88.

⁴³ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 88.

⁴⁴ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 85.

⁴⁵ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 88-90.

⁴⁶ Norbert Poulain, "Art deco," *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 36, nr. 2 (1998): 14.

⁴⁷ Norbert Poulain, "Art deco," *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 36, nr. 2 (1998): 15.

⁴⁸ Vandenbreeden en Vanlaethem, *Art deco en modernisme in België*, 221.

Een belangrijke inspiratie voor de art deco was het kubisme, deze geometrie werd toegepast op natuurlijke ornamenten en maakte alles van bloemen tot menselijke figuren hoekiger en scherper.⁴⁹ Maar ook aan het modernisme werden zaken ontleend. In de jaren dertig haalde men inspiratie bij deze stijl voor de vlakke gevel met grote ramen. De art deco recupereerde dus meerdere avant-garde tendensen en had zo een eclectisch karakter. Dit maakt het vaak moeilijk een grens te trekken tussen de verschillende stijlen.⁵⁰

Ook het idee van het gesamtkunstwerk uit de art nouveau zat in het denken van de art deco verrat, men wou graag diverse kunstvormen tot één geheel verwerken.⁵¹ Toch is de notie van gesamtkunstwerk hier anders. De architect coördineert nog wel de decoratie van het exterieur en interieur, maar vaak wordt voor het interieur beroep gedaan op een binnenhuisarchitect. Vaak wordt gesteld dat art deco architectuur vooral het aanbrengen van art deco versieringen op gevels is.⁵²

Verder werd art deco algemeen niet als heel shockerend ervaren. Het was een soort gemene deler, aanvaardbaar voor de plaatselijke conservatieve gemeenschap maar toch niet zonder individualistische elementen en min of meer 'gedurfde' details.⁵³

In de Antwerpse architectuur zien we de ideeën van de art deco vooral terugkomen in het volumespel in de gevels. Erkers, muuropeningen, gevelbekroningen, decoratieve baksteen- en cementlijsten, het kleuren- en contrastspel tussen materialen, sierlijk smeedwerk, gestileerde florale en geometrische motieven, kleurrijk glas- in- lood en tegels vormen kenmerken voor deze stijl. Ook opvallend was het mengen van Westerse en niet-Westerse motieven. De belangstelling voor reizen en exotisme werd hierin weerspiegeld. Ook de eerder vernoemde scheepvaartesthetiek toonde zich in deze stijl met vlaggenmasten, relingen, patrijspootvensters en gestroomlijnde vormen.⁵⁴

4.2.3. Modernisme

In tegenstelling tot de art deco, die men als gemene deler kon beschouwen, was het modernisme veel controversiëler.⁵⁵ Een debat gevoed door tijdschriften, lezingen en internationale congressen handelde over de innovatie en het belang van het esthetische ten opzichte van het materiële. Ook de maatschappelijke en technische omstandigheden en de relevantie van de traditie vormden onderwerp van discussie.⁵⁶

⁴⁹ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 88-90.

⁵⁰ Norbert Poulain, "Art deco," *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 36, nr. 2 (1998): 15.

⁵¹ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 88-90.

⁵² Norbert Poulain, "Art deco," *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 36, nr. 2 (1998): 14.

⁵³ Norbert Poulain, "Art deco," *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 36, nr. 2 (1998): 15.

⁵⁴ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 88-90.

⁵⁵ Anthony Demey, "Modernisme," *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 36, nr. 2 (1998): 28.

⁵⁶ Van Loo, *Repertorium van de architectuur in België. Van 1830 tot heden*, 49.

Kenmerken van het modernisme zijn de strakke lijnvoering, de inperking van de materiaaldiversiteit per gebouw en geavanceerde technologieën. Ook wijkt de planopbouw en inwendige circulatie volledig af van het traditionele schema. In dit traditionele schema ligt achter de voordeur een gang die dan weer uitkomt op een achterplaats en keuken. De trap naar de bovenverdiepingen start ook in deze gang.⁵⁷ Het modernisme protesteerde tegen de traditionele vormen en technieken.

De modernisten waren maatschappelijk geëngageerd. Gelijkheid tussen het volk en sociale vooruitgang moesten gerealiseerd worden door het gebruik van vooruitstrevende materialen en technieken als beton, skeletbouw en stalen lijstwerk. Maar ook een doorgedreven prefabricatie en vereenvoudiging van vormen droegen hiertoe bij. In onze streken werd er echter pragmatisch met deze ideeën omgegaan, slechts enkele architecten gingen volledig mee in deze radicale esthetiek.⁵⁸ Modernisten vinden dat de vorm van een gebouw logisch afgeleid moet worden uit de functie, materiaalgebruik en planschikking.⁵⁹

De voornaamste vormelijke vernieuwingen bestonden erin de dragende muren te vervangen door een staal- en betonskelet waardoor het mogelijk werd de binnenruimte naar eigen wens in te vullen en een vrij plan te ontwikkelen. Het afwijzen van gevelversieringen zorgde voor een nieuwe vorm van ramen in dunne stalen profielen die opgenomen werden in het gladde gevelvlak en zo mee het zuivere volume van het gebouw benadrukken. Dit gebeurde onder ander door het gebruik van wit, zoals een witte pleisterlaag die de gevels bedekte. Maar toch werd ook kleur gebruikt voor details en en deze kreeg zo ook een essentiële en decoratieve rol. Het traditionele zadelvormige dak werd vervangen door een plat dak dat vaak ook een terras was voor de maximale benutting van ruimte. Omdat hun architectuur een uitgepuurde vorm van elementaire geometrische figuren wou zijn, maakte ook de kroonlijst plaats voor een bescheiden afboording van de dakrand.⁶⁰ In realiteit werd er echter veel uiterlijke vormen van boegbeelden als Le Corbusier geciteerd en gekopieerd. Men vergat hierbij vaak de diepere betekenis die de modernisten voor ogen hadden.⁶¹

Ook op vlak van stedenbouw waren de modernisten actief. Tijdens het interbellum echter kwamen hun voorstellen niet van de tekentafel. Hun stedenbouwkundige ideeën bevatten vaak het idee van zonerings. Hiermee deelde men de stad in in verschillende zones per functie. Deze rationeel geplande

⁵⁷ Demey, "Modernisme," 28.

⁵⁸ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 90.

⁵⁹ Jo Celis, "De wederopbouw," *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 25, nr. 4 (1987): 139.

⁶⁰ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 90.

⁶¹ Vandenbreeden en Vanlaethem, *Art deco en modernisme in België*, 221.

stad vormde het tegenovergestelde van de complex gegroeide historische stad.⁶² Een bekend voorbeeld hiervan zijn de plannen van Le Corbusier voor de Antwerpse Linkeroever.⁶³

In België kwam het modernistische gedachtegoed voor de Eerste Wereldoorlog maar moeilijk van de grond. Na de oorlog kwam er in Antwerpse en Brusselse avant-gardekringen meer aandacht voor het Modernisme. Belangrijke figuren in het architecturaal modernistische discours waren Vlaams-nationalisten als Jozef Peeters en Paul Van Ostaijen. Maar ook tijdschriften en verenigingen speelden een belangrijke rol voor het verspreiden van ideeën. Zo waren er de tijdschriften *Ruimte* (1920-1921), *Ca ira* (1920-1923) en *Het Overzicht* (1921-1925) en de kring Moderne Kunst. Deze laatste werd in 1918 opgericht met als voorzitter Paul Smekens en secretaris Jozef Peeters. Hun belangrijkste verwezenlijking was het organiseren van drie internationale congressen voor moderne kunst tussen 1920 en 1922 met aansluitende tentoonstellingen waarin ook architectuur deel van uitmaakte. Bij de deelnemers behoorden onder andere Huib Hoste, Louis Van Der Swaelmen en Alfons Francken. Andere architectuurtijdschriften als *Bouwkunde* (1924-1925) en *Opbouwen* (1928-1937) volgden. In de wederopbouwarchitectuur kregen de modernisten niet de bovenhand, maar ze kregen dankzij de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen de kans om hun ideeën uit te werken in de sociale woningbouw. In de jaren '30 kwam ook de erkenning van de overheid en werd er al eens een openbare opdracht aan een modernist toevertrouwd.⁶⁴

Er was een duidelijke evolutie te zien in het Belgische modernistenkamp, met name die van het baksteenmodernisme onder invloed van Dudoks 'Romantisch Kubisme'. Vele Belgische architecten stonden niet open voor het doorgedreven experiment. Traditioneel metselwerk won van beton en witbepleisterde gebouwen kwamen nauwelijks voor.⁶⁵

De moeilijke doorbraak van het modernisme in België kan men relateren aan de crisis in het kunstonderwijs van die periode. In de eerste decennia van de twintigste eeuw wordt aan de Sint-Lucasscholen nog steeds de traditionele bouwprincipes als de vijf bouworden aangeleerd. Vooruitstrevende architecten als Henry Van de Velde gaan onderwijshervormingen realiseren in het buitenland, maar België blijft achter. Wanneer in 1912 Victor Horta wordt aangesteld als directeur aan de Brusselse Academie, levert dit niet het verwachte vernieuwende resultaat op. In het interbellum komt hier slechts deels verandering in wanneer Henry Van de Velde vanaf 1927 les geeft

⁶² Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 90.

⁶³ Vandenbreeden en Vanlaethem, *Art deco en modernisme in België*, 213-214.

⁶⁴ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 91.

⁶⁵ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 92.

aan het Hoger Instituut voor Sierkunsten in de abdij van Ter Kameren te Brussel waar hij de principes van het Bauhaus zal toepassen.⁶⁶

Men voelt de noodzaak voor een bundeling aan modernistische krachten aan en in 1919 wordt de Société des Urbaniste Belges, in 1932 omgedoopt tot Société Belge des Urbanistes et Architectes Modernes, gesticht door Louis Van der Swaelmen en leden als Huib Hoste, Emiel Van Averbeké, Oscar van de Voorde, Victor Bourgeois en Fernand Bodson. Victor Bourgeois zal later, in 1928, ook samen met Huib Hoste voor België het manifest van CIAM, Congressen van het Nieuwe Bouwen, tekenen. Deze congressen zullen vooral invloed kennen tot vlak na de Tweede Wereldoorlog. Op deze thematische internationale congressen bestudeerde men de diepgaande problemen van de bouwkunst.⁶⁷

Als reden voor de late 'doorbraak' van het modernisme kan men dus de crisis in het kunstonderwijs aanwijzen, maar er zijn zeker nog elementen die mee voor deze vertraging gezorgd hebben. Zo is er de afwezigheid van modernisten in de beleidsstructuren tijdens de oorlogsjaren. Men wil de vooroorlogse toestand zo snel mogelijk herstellen, en er is dus weinig ruimte voor nieuwe ideeën. Maar ook het feit dat meestal de historische kernen van de steden het zwaarst getroffen zijn, is belangrijk. Deze oude pittoreske plaatsen vormden een inspiratiebron voor de regionalisten die het logisch vonden dat deze naar hun oorspronkelijke toestand hersteld werden. Ook moet de wederopbouw getuigen van de grootsheid van het verleden en moet men dus kiezen voor een stijl die dit kan verwezenlijken, wat zeker geen Modernisme zal zijn. Tenslotte spelen ook economische aspecten een rol. Toeristen zullen aangetrokken worden tot het onverwachte typische stadsgezichten, niet tot grootstadarchitectuur.⁶⁸

4.2.4. Traditionalisme

Een derde stijl die men kan onderscheiden in de architectuur van het interbellum is een meer traditionele stijl, geworteld in de traditionele scholing van de architecten. Vele architecten bleven de architectuur van hun opleiding, die gebaseerd was op de klassieke en historische architectuur, trouw en werkten soms zelfs een regionale stijl uit.⁶⁹ Veel van deze klassiek opgeleide architecten verwerkten wel invloeden van de art deco vanaf 1925.⁷⁰

Zo kozen onder andere Jos Ritzen en Jozef Schellekens na enkele modernistische realisaties voor een meer streekgebonden architectuur. Dit kaderde in de herwaardering van het platteland. Het

⁶⁶ Celis, "De wederopbouw," 129.

⁶⁷ Celis, "De wederopbouw," 132.

⁶⁸ Celis, "De wederopbouw," 142.

⁶⁹ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 92-93.

⁷⁰ Leen Meganck, "Traditionalisme," *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 36, nr. 2 (1998): 8.

tijdschrift *De Bouwgids* (1909-1914 en 1919- 1933) illustreert dit. Het verlangen naar geborgenheid dat niet vervuld werd in de industriële stad vormde een drijfveer voor deze beweging. Een cottage, een neo-Vlaamse renaissance woning of een landelijke hoeve boden de charmante aanblik en pittoreske sfeer waar men naar zocht. Men gebruikte lokale materialen, traditionele bouwtechnieken en een assymetrische opbouw om het gevoel van gezelligheid en tijdloosheid te garanderen. Strodaken, dakkapellen, trapgevels, glas-in-loodramen en decoratieve baksteenverbanden vormen kenmerken van deze regionale architectuurtradities.⁷¹

Bovendien was de vraag naar traditionele woningen in academische stijl zeer groot bij welgestelde kringen. Zij zagen geen graten in het idee van de voor hen socialistische moderne woonmachine.⁷² Zij wilden geen gelijkschakeling en standaardisering.⁷³ Zij hechtten belang aan status en traditie.⁷⁴ Door de socialistische associatie met modernisme werd deze stijl als ongepast gezien in bepaalde welgestelde kringen. Ook vond men de traditionele stijl getuigen van smaak en fatsoen, men vond ze mooier en een vorm van legitimatie. Wel was de inbreng van modern comfort gewenst. Op vlak van verlichting, verwarming, keukeninrichting en sanitair wenste men te voldoen aan de nieuwste trends.⁷⁵ Deze ideeën van de rijke burgerij tonen zich in de wederopbouw die bijna volledig in handen kwam van traditionalistische architecten.

Men bouwde niet noodzakelijk in één stijl. Wel schrok men er niet van terug om één vertrek in de woning volledig in één stijl in te richten. Verder verwees het interieur vooral met bepaalde elementen naar de vertrouwde woonomgeving door middel van houten balken in de plafonds, traditioneel meubilair, glas in lood in kamer- en kastdeuren en haarden in natuursteen.⁷⁶

Het traditionalisme kan men nog onderverdelen in verschillende substijlen. Eerst is er de academische bouwstijl.⁷⁷ Hierbij wil men een luxueuze uitstraling genereren door terug te grijpen naar Franse stijlen uit het Ancien Régime zoals het neoclassicisme, de neorococo en de neorégence.⁷⁸ Deze was tijdens het interbellum vooral geliefd voor rijwoningen in nieuwe stadsuitbreidingen.⁷⁹

In de vroege jaren 1920 was er de beaux-artstijl die vooral gebruikt werd voor commerciële gebouwen. Toch werden er ook vernieuwingen in deze stijlen aangebracht zoals het weglaten van de

⁷¹ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 92-93.

⁷² Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 92.

⁷³ Meganck, "Traditionalisme," 8.

⁷⁴ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 92.

⁷⁵ Meganck, "Traditionalisme," 8-9.

⁷⁶ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 92.

⁷⁷ Meganck, "Traditionalisme," 9.

⁷⁸ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 92-93.

⁷⁹ Meganck, "Traditionalisme," 9.

pleisterlaag of het toevoegen van art-deco elementen.⁸⁰ Dit was de eerste keer dat art-deco de academische wereld betrad.⁸¹

De regionale bouwstijl streefde vooral naar een pittoresk effect. Dit werd bereikt door gebruik van Anglo-Normandische vakwerkbouw, gevarieerde opbouw, de aanwending van elementen uit de neo-Vlaamse renaissance, het gebruik van natuurlijke materialen als baksteen, hout en natuursteen,... Terugkerende elementen zijn erkers, versierde schoorstenen, een onregelmatig bouwvolume, pannen- of strodakken en glas-in-loodramen. Eind jaren twintig ontstond er een versoberde vorm van het traditionalisme die ervoor zorgde dat een praktisch en aangenaam huis tot stand kon komen. Zij schuwden namelijk geen nieuwe materialen en technieken.⁸²

In de jaren 1930 kwam er dan een eigentijdse vorm van classicisme, het zogenaamde modern classicisme. Kenmerken voor deze stijl waren uitgepuurde traditionele elementen en de uitstraling van een sober, zakelijk geheel. Men wou zo een antwoord bieden op de door crisis uit evenwicht gebrachte maatschappij. Men zag deze stijl vooral terug in grote kantoorcomplexen, stadions en musea.⁸³

⁸⁰ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 92-93.

⁸¹ Meganck, "Traditionalisme," 9.

⁸² Meganck, "Traditionalisme," 10.

⁸³ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 92-93.

4.3. Opkomst van de typologie van het appartementsgebouw

De typologie van het burgerlijk appartementsgebouw kwam tot de Eerste Wereldoorlog slechts beperkt voor in België.⁸⁴ Al sinds midden negentiende eeuw was men in Chicago bezig met de ontwikkeling van deze typologie. In deze Amerikaanse stad stonden in 1890 al talrijke flatgebouwen met acht of negen etages. De uitvinding van het brandveilige staalskelet, de uitvinding van de lift en de techniek om fundamenten voldoende draagkracht te geven joegen het aantal verdiepen de hoogte in.⁸⁵

De appartementsgebouwen die bestonden in Antwerpen voor 1919 waren vaak gebouwd als opbrengsthuizen met enkele bouwlagen of waren een verticale uitbreiding van het type winkelhuis met verdieping. De burgerij was terughoudend tegenover het wonen in een gedeeld goed.⁸⁶ Er waren wel reeds mislukte pogingen voor de burgerij ondernomen op de boulevards in de centra van grote steden. Tot ongeveer 1920 zijn het sociale huisvestingsmaatschappijen die de grootste realisaties inzake collectieve huisvesting realiseren.⁸⁷ In Antwerpen waren er voor de Eerste Wereldoorlog al enkele voorbeelden in de buurt van verkeersknooppunten en het station maar de echte doorbraak kwam er na de oorlog.⁸⁸

Vanaf 1919 werden de eerste hoogbouwcomplexen opgetrokken. Dit ging echter niet zonder enige tegenstand. Onder ander in het lokale tijdschrift "De Bouwgids" had men kritiek op het opeenstapelen van mensen. Vanaf midden jaren twintig begon de typologie wel succes te oogsten. Dit kwam onder andere door de stijging van de bouwrijzen. Ook de stijgende kosten voor personeel, de 'personeelcrisis', vormde een motivatie. Het wonen op één verdiep vereenvoudigde de huiselijke taken en hierdoor moest men minder personeel aannemen. In 1924 werd een nieuwe wet op gemeenschappelijk eigendom goedgekeurd die definitief de terughoudendheid wegnam.⁸⁹

De eerste golf van dit type bebouwing werd meestal in de geruststellende esthetiek van het eclectisme of de beaux-arts stijl gebouwd.⁹⁰ Ook de art deco kwam tot de jaren dertig vaak voor. Deze stijl beschouwde men als rijk, toegankelijk en aantrekkelijk. Deze appartementsgebouwen stonden vaak op bevoorrechte locaties zoals langs parken, langs brede lanen of op een straathoek. Slechts zelden werd een poging gedaan een vrijstaand appartementsgebouw op te trekken. Vaak

⁸⁴ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 111-113.

⁸⁵ Peter Gössel en Gabriele Leuthäuser, *Architectuur van de 20^e eeuw*, (Keulen: Benedikt Taschen Verlag GmbH & Co., 1991), 33-36.

⁸⁶ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 111-113.

⁸⁷ Van Loo, *Repertorium van de architectuur in België. Van 1830 tot heden*, 58.

⁸⁸ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 111-113.

⁸⁹ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 111-113.

⁹⁰ Van Loo, *Repertorium van de architectuur in België. Van 1830 tot heden*, 59.

specialiseerden architecten zich in deze typologie en volgden ze de internationale cultuur op de voet. Om commerciële redenen werd op het gelijkvloers vaak een winkelpand voorzien.⁹¹

⁹¹ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 111-113.

4.4. Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters Antwerpen

In 1908 werd Alfred Portielje lid van de Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters te Antwerpen (K.M.B.A).⁹² De vereniging is de oudste architectenvereniging van België. Bij het honderdjarig jubileum in 1948 wordt hij in het jubelalbum vermeld als 'jubliaris met 40 jaar lidmaatschap'.⁹³ Later, in 1955, zal hij hier een beroepsereteken krijgen en in 1957 een zilveren palm.⁹⁴

De Maatschappij der Bouwmeesters Antwerpen werd in 1848 gesticht. Ze hadden als doel, door samenwerking en beraadslaging, problemen die van belang waren voor de leden en van algemeen nut voor het vak konden zijn, op te lossen. Ook streefde ze naar een goede verstandhouding onder haar leden. Steun bieden aan vakgenoten en een waakzaam oog houden op al wat van belang was op kunstgebied hoorde eveneens tot haar acties. De K.M.B.A. kwam voor het eerst in actie in 1849 toen de Kipdorppoort te Antwerpen bedreigd was.⁹⁵ De eerste voorzitter was P. Erkens van 1848 tot 1851.⁹⁶

Naar aanleiding van het vijftigjarig bestaan werd de naam gewijzigd in Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen. Het actieterrein van de vereniging groeide wanneer ze leden rekruteerden in de hele provincie. De K.M.B.A. organiseerde vergaderingen, debatten, voordrachten, tentoonstellingen, congressen en architectuurwedstrijden. Zo organiseerden ze vanaf 1879 een wedstrijd voor bouwkunde. Via hun tijdschriften K.M.B.A. (1930-1938) en Architecton (1953-1973) verspreidden ze hun ideeën. Bovendien waren ze aanwezig op de 'Exposition des Arts Décoratifs et Industriels' te Parijs in 1925 en de Wereldtentoonstelling in Antwerpen in 1930.⁹⁷

Actuele ontwikkelingen op vlak van architectuur, stedenbouw en monumentenzorg trokken de aandacht van de vereniging. Ze waren sterk betrokken bij deze kwesties en namen dan ook vaak een duidelijk standpunt in, onder andere over stadsuitbreidingen en projecten voor de Antwerpse Wereldtentoonstelling. Ook waren ze betrokken bij het streven naar een beter architectuuronderwijs, eenvormige bouwreglementen en -documenten en een wettelijke bescherming van het beroep van architect. De oprichting van de overkoepelende Federatie voor Architectenverenigingen en de Orde van Architecten gebeurde dan ook niet zonder hun betrokkenheid. De Kring voor Bouwkunde werd in 1922 als jongerenafdeling opgenomen binnen de

⁹² *Ledendossier Alfred Portielje K.M.B.A.*, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

⁹³ Jan De Braey et al., *Jubel Album K.M.B.A.* (Antwerpen: 1848), 31.

⁹⁴ *Ledendossier Alfred Portielje K.M.B.A.*

⁹⁵ De Braey et al., *Jubel Album K.M.B.A.*, 16-18.

⁹⁶ De Braey et al., *Jubel Album K.M.B.A.*, 29-30.

⁹⁷ Annelies Nevejans en Ellen Van Impe, "Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen (1848-1980)," laatst geraadpleegd op 13 april 2015, <http://www.odis.be/hercules/search2.php?searchMethod=simple&search=kmba>.

organisatie. In 1980 fuseerde de Vlaamse Architectenvereniging met de K.M.B.A. tot de Architectenunie.⁹⁸

Jan De Braey, met wie Portielje van 1926 tot 1934 een collectief vormde, was gedurende vier mandaten voorzitter van deze vereniging. Zijn vader, Michel De Braey, was voorzitter van 1905 tot 1907. Andere voorzitters waren onder andere Ernest Dieltiens, Jules Bilmeyer, Walter Van Kuyck en Emile Thielens.⁹⁹

Alfred Portielje had hier enige tijd de functie van lokaalbeheerder.¹⁰⁰ De exacte periode waarin hij deze functie uitvoerde is niet gekend.

⁹⁸ Nevejans en Van Impe, "Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen (1848-1980)."

⁹⁹ De Braey et al., *Jubel Album K.M.B.A.*, 29-30.

¹⁰⁰ "Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen," *K.M.B.A.*, 12 (1932): 238.

5. Biografie Alfred Portielje

5.1. De familie Portielje

De familie Portielje staat bekend om zijn drie kunstschilders Jan (1829- 1908), Gerard (1856- 1929) en Edward (1861-1949). Het geslacht bestond tot dan voornamelijk uit kruideniers, drukkers of uitgevers. De vader van Jan, Gerrit Portielje, eiste dat zijn zoon een picturale opleiding zou volgen, zo zou hij mee kunnen werken in zijn drukkerij en gravures te ontwerpen. Jan startte aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Amsterdam, waar ze woonden. In 1849 verliet hij Amsterdam om naar Antwerpen te trekken waar hij zich in 1853 definitief vestigde. In Antwerpen ontmoette hij Elalia Constantia Lemaire, met wie hij op 19 september 1853 in het huwelijk trad. (Afbeelding I.) Het koppel kreeg vijf kinderen, onder wie ook Gerardus Josephus (4 februari 1856) en Edwardus Antonius Portielje (8 februari 1861).

Jan Portielje exposeerde heel wat tijdens zijn leven. In het begin van zijn carrière had hij vooral veel succes in Antwerpen en Brussel, wat hem overtuigd zou hebben in Vlaanderen te blijven. Vooral zijn portretten leverden hem een internationaal klantenbestand op, met klanten uit Engeland, Nederland, België en Frankrijk. Tussen 1848 en 1855 stelde hij ook tentoon op de exposities van de Levende Meesters in Amsterdam, Groningen, Den Haag en Rotterdam, wat ervoor zorgde dat zijn bekendheid in zijn geboorteland toenam. Hij exposeerde eveneens op het salon van Antwerpen in 1852 en 1855. In 1893 exposeerde hij zelfs met de twee zonen die in zijn voetsporen waren getreden, Gerard en Edward, in zaal Verlat te Antwerpen. Tijdens zijn leven verwierf Jan Portielje ook heel wat nationale en internationale onderscheidingen. Zo werd hij in 1858 toegelaten tot de 'Cercle Artistique, Littéraire et Scientifique d'Anvers', ontving hij in 1873 een diploma als lid van verdienste van de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, kreeg hij een medaille in Londen waarvan verdere details ontbreken en kreeg hij een diploma van de orde 'De verdienste van Australië'. Als absolute bekroning werd hij op 15 januari 1883 benoemd tot ridder van de Leopoldsorde.¹⁰¹

Als we het oeuvre van Jan vooral kunnen omschrijven als elegante, zorgvuldig geschilderde portretten en schilderijen, dan kunnen we de werken van zijn zonen rekenen tot de genreschilderkunst van de 19^e en de eerste helft van de 20^e eeuw. 'Genre' verbeeldt het alledaagse leven van de mensen. Het voldoet aan de vraag van de bourgeoisie naar toegankelijke en herkenbare kunst. In de 17^e eeuwse genreschilderkunst werden er heel wat achterliggende betekenissen en morele lessen aan toegevoegd. Deze werden in de 19^e en 20^e eeuw van de kaart geveegd en in de plaats kwam deze zeer populaire en algemenere vorm van kunst. Deze genreschilderkunst hield de

¹⁰¹ Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward*, 15-21.

correcte weergave van het menselijk figuur namelijk nog aan, in tegenstelling tot verschillende ‘-ismen’ van die periode. Voor Gerard hield dit vooral het afbeelden van kroegtaferelen en bourgeoisie-interieurs met wijndrinkers of kaartspelers in. Terwijl Edward optimistischere taferelen van jonge geliefden afbeeldde of taferelen van moeder met kind.¹⁰²

Edward Portielje (1861-1949), oom van Alfred, was de jongste zoon van Jan Portielje. De vader van Edward wou dat hij als ambtenaar zou werken bij de gemeentelijke administratie. Dit was echter niet naar zijn zin. Na een hongerstaking en het tonen van zijn werk aan zijn vader, mocht hij toch voltijds les gaan volgen aan de Academie van Antwerpen. Van zijn werk zijn minder gegevens bekend dan van zijn broer of vader. Wel kunnen we drie perioden in zijn werk onderscheiden, namelijk werk in de stijl van Gerard, werk in voetsporen van Henri Bouce, een 19e eeuwse Antwerpse genre- en marineschilder, en zijn eigen stijl die vooral bestond uit klassieke interieurscènes en marines. In zijn stijl werd hij beïnvloedt door de losse toets van de impressionisten, maar hij zal deze niet tot het uiterste uitvoeren. Hij zal in detail blijven schilderen.¹⁰³

Gerard Portielje (1856-1929) is van deze drie het interessantst om iets te weten te komen over het leven van Alfred Portielje. (Afbeeldingen II. en XI.) Zijn vader was de tweede zoon van Jan en Eulalie. Zijn leven kunnen we in drie artistieke en historische perioden onderverdelen; zijn leven tot 1914, de oorlogsjaren en na 1919.

Ook voor hem hadden zijn ouders eigenlijk een andere carrière voorzien. Ze wilden namelijk dat hij clericus werd, hoewel van jongs af aan zijn artistiek talent doorscheen in zijn enthousiaste en talentvolle tekenwerk. Net als Edward en Victor werd hij naar de Sint Ignatius Handelsschool gestuurd, maar hij volgde avondlessen aan de Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen van Edmond Rumfels en Edouard Dujardin. In 1870 werd hij, na zijn ontslag uit de Handelsschool, ingeschreven aan de Academie. Hij zou een snor getekend hebben op een beeldje van de Heilige Maagd. In 1875 studeerde hij af aan de Academie. Datzelfde jaar werd hij lid van de ‘Cercle Artistique’. In de late jaren 1870 werd Gerard een gevestigde waarde. Hij verkocht vele werken tijdens zijn deelname aan verschillende internationale salons en door contact met de kunsthandelaars Albert D’Huyvetter en de heer Koekkoek verkocht hij ook werken in de Verenigde Staten en Londen.

Zijn nationaliteit was nog steeds Nederlands en hij diende in 1877 een officieel verzoek in om Belg te worden. Hij ontsnapte wel aan de Belgische legerdienst omdat hij niet uitgeloot werd, net zoals zijn vader Jan. In zijn privéleven was hij een fervent amateur sportman, net als zijn broer Edward. Op 16

¹⁰² Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward*, 105-107.

¹⁰³ Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward*, 276-318.

september 1882 trouwde hij met Carolina Henrica Andreikovits met wie hij één kind kreeg. Alfredus Johannes Victor werd op 19 juni 1883 geboren. Het gezin woonde toen in de Van Maerlantstraat. Maar Gerard was toen al bezig met het laten bouwen van een huis met atelier in de Harmoniestraat 80 (nu 78), waar het gezin zich in 1888 definitief vestigde.

In 1907 poseerde Alfred Portielje op 23-jarige leeftijd voor de eerste en laatste keer voor zijn vader. In het werk 'Malentendu' is hij de heer. De heren Gabriël en Levy uit New York, toen regelmatige klanten, kochten dit werk. (Afbeelding III.)¹⁰⁴

Toen de oorlog uitbrak, werd alle productie van zijn atelier in juli 1914 stopgezet. Het gezin vluchtte naar aanleiding van de invasie van Antwerpen naar vrienden in Oostende om dan het Kanaal over te steken naar Groot-Brittannië. Daar verblijft hij in plattelandswoning met tuin in Worcester Park in het graafschap Surrey. Hij verdient geld door tekenles te geven aan particulieren. Zijn eigen werk bestaat in die periode uit twee schetsboeken vol pittoreske plaatsjes van de omgeving waar hij verbleef. Hij verkoopt doeken aan Britten. In 1917 neemt hij deel aan het Salon van de Belgische Kunst te Londen. In 1919 keert het gezin met alle schetsen en niet verkochte werken terug naar Antwerpen.

Zijn huis in de Harmoniestraat was intact gebleven en verzorgd door familieleden die tijdens de oorlog in Antwerpen achtergebleven waren. Gerard neemt al zijn vooroorlogse activiteiten weer op. Na de oorlog zien we wel een verschuiving in zijn werk. Dit zal nu grotendeels bestaan uit 'petites têtes.' Dit zijn kleine werkjes met maximaal twee figuren die door de korte productietijd economisch interessant zijn. De heer Campo, een Antwerpse veilingmeester die in 1911 een eerste werk van Gerard kocht, zal tijdens deze naoorlogse periode bijna het hele oeuvre van Gerard verhandelen.

Op 17 mei 1929 wanneer Gerard, zijn vrouw Carolina en kleinzoon Donald voor een korte trip naar het Groot Hertogdom Luxemburg vertrokken zijn, wordt hij 's avonds onwel en sterft hij aan een hartaanval in Remich. Op 23 mei wordt hij onder grote belangstelling begraven in Antwerpen en wordt hij bijgezet in het familiegraf op de begraafplaats van het Schoonselhof.

¹⁰⁴ Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward*, 214.

5.2. Biografie

Alfred Portielje werd op 19 juni 1883 geboren te Antwerpen¹⁰⁵ in een begoede en bekende Antwerpse familie. Hij is enig kind van kunstschilder Gerard Portielje en Caroline-Henriëtte Andreikovits.¹⁰⁶ (Afbeeldingen V., XII. en XXI.) Tussen 1900 en 1906 volgde Alfred les bouwkunde aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen. Hij kreeg er onder andere les van Ernest Dieltiens, Jules Bilmeyer en een zekere K. Dens.¹⁰⁷ Dieltiens en Bilmeyer waren beiden actief in Antwerpen. Werk van Dieltiens vinden we terug in de residentiële wijk Zurenborg. Gewaagde vormen, polychromie en geïnspireerd eclectisme zijn termen waarmee men het oeuvre van Dieltiens beschrijft. Dieltiens vermengde kenmerken van stijlen als neobarok, neoclassicisme en neo-Vlaamse renaissance in zijn ontwerpen.¹⁰⁸ Jules Bilmeyer staat vooral bekend voor de bouw van neogotische kerken in Antwerpen en de realisatie van een aantal beeldbepalende eclectische of in cottagestijl ontworpen woningen in de wijk Zurenborg.¹⁰⁹

Vanaf 1907 zien we de eerste realisaties van Alfred als architect.¹¹⁰ In 1908 werd hij lid van de K.M.B.A. Later, in 1955, zal hij hier een beroepsereteken krijgen en in 1957 een zilveren palm.¹¹¹

Alfred is op 29 juli 1911 te Greenwich, Londen getrouwd met Lilian Millicent Ebner. (Afbeelding VI.) Lilian is afkomstig uit Engeland en is geboren te Broomley, Kent op 23 juni 1888. Lilian had een Hongaarse vader, Jozsef Ebner, en een Belgische moeder, Elise Andreikovits. De moeder van Lilian, Elise Andreikovits en de moeder van Alfred, Caroline Andreikovits, waren zussen. (Afbeelding IV.) Alfred is dus met zijn nicht gehuwd.¹¹² Het koppel is voor de oorlogsvlucht in Engeland getrouwd.¹¹³ Op 27 september 1912 zal Lilian in Antwerpen bevallen van hun eerste kind, Donald.¹¹⁴

Wanneer de Eerste Wereldoorlog uitbreekt kunnen ze via Oostende¹¹⁵ per boot¹¹⁶ vluchten naar Groot-Brittannië waar ze verbleven in Worcester Park nabij Londen.¹¹⁷ Ze woonden niet zo ver van de Ebner-Andreikovits kant van de familie. Dezen hadden een parketfabriek bij de Thames en een kaai in de Londense haven. Tijdens hun verblijf werden ze vergezeld door andere leden van de familie,

¹⁰⁵ *Ledendossier Alfred Portielje K.M.B.A.*

¹⁰⁶ *Stamboom familie Portielje*, Groot-Bijgaarden: privébezit Anne Portielje.

¹⁰⁷ *Lijst der leerlingen per werkjaar en per klasse, 1900-1906*, Antwerpen: Archief Koninklijke Academie voor Schone Kunsten.

¹⁰⁸ Van Loo, *Repertorium van de architectuur in België. Van 1830 tot heden*, 273.

¹⁰⁹ Van Loo, *Repertorium van de architectuur in België. Van 1830 tot heden*, 153-154.

¹¹⁰ *Bouwdossier Van Putlei 37, 1907#635*, Antwerpen: Stadsarchief.

¹¹¹ *Ledendossier Alfred Portielje K.M.B.A.*

¹¹² *Stamboom familie Portielje*.

¹¹³ Interview Anne Portielje.

¹¹⁴ *Ledendossier Donald Portielje K.M.B.A.*, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

¹¹⁵ Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward*, 230.

¹¹⁶ Interview Anne Portielje.

¹¹⁷ Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward*, 230.

onder andere ook neef Max Soetens.¹¹⁸ Vader Gerard maakte hier in een schetsboek tekeningen van zijn vrouw Carolina, zijn zoon Alfred, schoondochter Lilian en meerdere schetsen van zijn kleinzoon Donald. Waarschijnlijk deed hij dit bij gebrek aan zijn gebruikelijke modellen.¹¹⁹

Alfred was tijdens hun verblijf in Engeland niet actief als architect.¹²⁰ Wel zou Alfred daar gewerkt hebben voor Camille Gutt.¹²¹ Deze werkte tijdens de Eerste Wereldoorlog voor Georges Theunis, voorzitter van de Belgische Commissie voor oorlogsbevoorrading te Londen in die periode.¹²² Ook schreef hij een artikel voor het Engelstalige tijdschrift "Town Planning Review" over de geschiedenis en toekomst van de stedenbouw in zijn geboortestad Antwerpen.¹²³

In de streek waar ze verbleven heeft Alfred veel cottages gezien. Hoogstwaarschijnlijk haalde hij hier inspiratie voor een aantal van zijn latere werken. Ook zijn vader had aandacht voor de cottages. Zijn vader was het gewoon om naar levende modellen te schilderen die opgesteld stonden in zijn atelier maar werd gedwongen andere onderwerpen te zoeken. Ook woonde hij niet meer in de stad, maar op het platteland. In het werk van Gerard zien we nu talrijke cottages, boerderijtjes en landschappen. Alfreds' vader voelde zich tot deze pittoreske dorpen en huizen aangetrokken en maakte vele daguitstappen.¹²⁴

Aan het einde van de oorlog, in 1918, zal Lilian¹²⁵ op 26 mei¹²⁶ bevallen van hun tweede kind, Nellie Portielje. Niet veel later, begin 1919 keert heel de familie terug naar Antwerpen. (Afbeelding VII.) Hun zoon, Donald, was niet naar school gegaan in Groot-Brittannië en zal het eerste leerjaar in België voltooien op enkele maanden.¹²⁷

In de jaren 1920 werkt Alfred Portielje nog steeds voor de betere kringen. Hij ontwierp, net als voor de oorlog, woningen in zowel de klassieke beaux-artstijl als de meer pittoreske cottagestijl. Het bekendste gebouw van architect Portielje uit deze periode is het 'British Dominions House' uit de vroege jaren 1920 dat een prominente plaats inneemt op de hoek van de Meir en de Huidevetterstraat te Antwerpen. Een link met zijn verblijf in Londen is niet gevonden. Wel bevindt dit monumentale kantoorgebouw zich naast een ander kantoorgebouw door hem ontworpen in 1910

¹¹⁸ Anne Portielje, Alfred in WOI, 18 april 2015.

¹¹⁹ Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward*, 230.

¹²⁰ Anne Portielje, Alfred in WOI, 18 april 2015.

¹²¹ Interview Anne Portielje.

¹²² Jean François Crombois, "Gutt in geldzaken," *De Standaard*, 3 augustus 2000, 1-2.

¹²³ Alfred Portielje, "Town Planning in Antwerp: Past and Future," *Town Planning Review* 6, nr. 2 (1915): 114-124.

¹²⁴ Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward*, 229-234.

¹²⁵ Interview Anne Portielje.

¹²⁶ Anne Portielje, Alfred in WOI, 20 april 2015.

¹²⁷ Interview Anne Portielje.

voor “General Accident Fire & Life”. Voor beide kantoren was Frans Thys directeur op het moment van de bouwaanvraag.

Alfred vormde tussen 1926 en 1934 een succesvol collectief met Jan De Braey (1891-1961), zoon van architect en Antwerps bouwmeester Michel De Braey. Portielje was bij de start van de samenwerking al een twintigtal jaar als zelfstandig architect actief, terwijl Jan De Braey, die acht jaar jonger was dan Portielje, tot dan toe enkel zijn vader Michel had geassisteerd. Ze legden zich samen toe op een nieuwe typologie van mooi afgewerkte luxeappartementen. Het collectief luisterde naar de wens van hun cliënteel. Ze bouwden zowel in de traditionele beaux-arts- en cottigestijl als de gematigde art deco. De modernistische dubbelwoning voor de zussen Nyssens op de hoek van de Hazelarenstraat en Hortensiastraat te Antwerpen, vormt een uitzondering in het oeuvre van het collectief. Verder bouwden ze ook landhuizen en een schoolgebouw.

Portielje werkte tijdens het interbellum dus voor een publiek dat behoorde tot de begoede burgerij en de bedrijfswereld. Hij bouwde zowel privé-woningen, appartementsgebouwen, kantoorgebouwen, magazijnen en zelfs een school.

Tussen 1935 en 1940 werkte Alfred samen met zijn zoon Donald die ook architect was. Deze latere realisaties vertonen een meer moderne bouwstijl die men kan situeren tussen een gematigde art-deco en een ingehouden vorm van modernisme. Zo ziet men dat de Belgische Fruitbeurs uit 1935-1936, het handelsgebouw Gérard Koninckx Frères uit 1935 en de villa in de Acacialaan 14 te Antwerpen duidelijke vormverschillen tonen met zijn vroege realisaties.

Alfred Portielje bleef als architect actief tot midden jaren 1950.¹²⁸ In de laatste jaren van zijn carrière ontwierp hij vooral enkele villa's in traditionele stijl voor de nieuwe parkwijk “Den Brandt” te Wilrijk.

Het appartementsgebouw in de Korte Lozanastraat waar hij zelf ook ging wonen, ontwierp Portielje in 1923. (Afbeeldingen XV. en XIX.) Op het gelijkvloers bevond zich zijn architectenkantoor.¹²⁹ Alfred en Lilian woonden hier op het gelijkvloers, de kinderen hadden boven een kamer. De overige appartementen werden verhuurd. Alfred en zijn vrouw hadden dit appartementsgebouw gebouwd voor hun oudere dagen. Als architect en zelfstandige kreeg hij namelijk geen pensioen. Na de Tweede Wereldoorlog hebben ze het gebouw echter moeten verkopen.¹³⁰

¹²⁸ “Portielje, Alfred.”

¹²⁹ Jo Braeken, “Appartementsgebouw met architectenkantoor van Alfred Portielje (ID: 7065),” laatst geraadpleegd op 15 april 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/7065>.

¹³⁰ Interview Anne Portielje.

Voor 1954 zijn Alfred en Lilian verhuisd naar een hoekgebouw tegenover de Expo op de Jan Van Rijswijcklaan 164¹³¹ te Antwerpen, ontworpen door François Dens¹³². Ze woonden hier op het derde verdiep, Nellie Portielje betrok een appartement in hetzelfde gebouw op het zevende verdiep. (Afbeelding X.) Donald was inmiddels naar Sint-Lambrechts-Woluwe verhuisd. De echtgenote van Donald, Bertha Van Hooydonck, was onderwijzeres te Schaarbeek. Na hun huwelijk in 1940 zijn ze naar Brussel getrokken. Donald ging hier aan de slag als architect bij het Ministerie van Openbare Werken.

Later zijn Nellie en haar echtgenoot naar een woning in de Generaal Cabrastraat gaan wonen en zijn Alfred en Lilian verhuisd naar het Kielpark. (Afbeelding VIII.) Ze trokken hier in de Y-vormige blokken¹³³ ontworpen door Jos Smolderen.¹³⁴ Daar in een appartement op het zesde verdiep is Alfred Portielje overleden¹³⁵ op 82-jarige leeftijd¹³⁶ op 7 september 1965¹³⁷ na een lange ziekte.¹³⁸ Lilian Ebner overleed op 6 december 1980 te Antwerpen.¹³⁹

Alfred ligt samen met zijn echtgenote, vader en moeder begraven op het Schoonselhof te Antwerpen onder een door hem ontworpen grafmonument.¹⁴⁰ (Afbeeldingen XII., XIV. en XVI.)

¹³¹ *Bouwdossier Vijverlaan, 18#34340*, Antwerpen: Stadsarchief.

¹³² Miriam Vervliet, "De burgerappartementen van François Dens in Antwerpen" (Master Thesis, Universiteit Gent, 2015)

¹³³ Interview Anne Portielje.

¹³⁴ Line Van Gheem, "Jos Smolderen (1889-1973): architect en stedenbouwkundige" (Master Thesis, Universiteit Gent, 2008), 106.

¹³⁵ Interview Anne Portielje

¹³⁶ *Portielje-Andreikovits, VDB/513*.

¹³⁷ *Stamboom Familie Portielje*.

¹³⁸ *Doodsbrief Alfred Portielje in personeelsdossier Donald Portielje*. Groot-Bijgaarden: privébezit Anne Portielje.

¹³⁹ *Stamboom Familie Portielje*, privébezit Anne Portielje (Groot-Bijgaarden).

¹⁴⁰ *Portielje-Andreikovits, VDB/513*.

6. Het oeuvre van Alfred Portielje

6.1. Eerste periode

6.1.1. Ontwerpen en realisaties (1905-1925)

Nadat Alfred Portielje in 1906 afstudeerde aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen¹⁴¹, zien we in 1907 zijn eerste realisatie als architect. In 1907 ontwierp hij zijn eerste woning voor een familielid, de heer G. Portielje-Cuperus.¹⁴² Deze woning in cottigestijl werd echter gesloopt.¹⁴³ De vroegere Bareellei, later Arthur Goemaerelei, werd in 1904 heraanlegd met als doel de creatie van een voorname residentiële wijk voor de hogere burgerij. Het rond punt op de kruising van de Bosmanslei en de Van Putlei vormde het centrum van deze nieuwe wijk.¹⁴⁴ De woning Portielje-Cuperus maakte deel uit van dit rond punt.¹⁴⁵ Net als zijn lesgevers aan de Academie zal Portielje een aantal woningen bouwen in een residentiële wijk. Zijn lesgevers ontwierpen een reeks eclectische woningen in de residentiële wijk Zurenborg.¹⁴⁶ Deze nieuwe wijk waartoe ook de Van Putlei en de Bareellei behoren kan men beschouwen als een recentere tegenhanger van Zurenborg.

Landhuis Sunny Home, een cottagevilla met art nouveau invloeden te Schoten, werd in 1909 ontworpen door Alfred Portielje voor de heer J. Van den Camp. Deze villa werd bewaard en is dus de vroegst bewaarde realisatie van Portielje.¹⁴⁷ Villa Konijnenberg uit 1910 te Kalmthout behoort ook tot deze vroege realisaties van Portielje. Deze villa ontwierp hij voor de heer Koen Cuperus, waarschijnlijk ook familie.¹⁴⁸ Van deze landelijk gelegen villa zijn een aantal foto's en een postkaart bewaard in zijn persoonlijk archief.¹⁴⁹

In 1910 zien we ook de volgende realisatie. Dit is een niet bewaard werkhuis voor de heer M. Truyens in de Justitiestraat te Antwerpen.¹⁵⁰ Ook in 1910 ontwierp Portielje één van de belangrijkste werken van zijn carrière, namelijk het kantoorgebouw voor de verzekeringsfirma "General Accident Fire & Life"¹⁵¹. Dit gebouw grenst aan één van zijn andere belangrijkste werken, het kantoorgebouw voor de

¹⁴¹ *Lijst der leerlingen per werkjaar en per klasse, 1900-1906.*

¹⁴² *Bouwdossier Van Putlei 37, 1907#635.*

¹⁴³ Jo Braeken, "Burgerhuis in cottigestijl (ID:7682)", laatst geraadpleegd op 17 april 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/7682>.

¹⁴⁴ Jo Braeken, "Arthur Goemaerelei (ID:13376)", laatst geraadpleegd op 27 april 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/13376>.

¹⁴⁵ Braeken, "Burgerhuis in cottigestijl (ID:7682)"

¹⁴⁶ Van Loo, *Repertorium van de architectuur in België. Van 1830 tot heden*, 273 en 153-154.

¹⁴⁷ Jo Braeken, "Landhuis Sunny Home (ID:14308)", laatst geraadpleegd op 27 april 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/14308>.

¹⁴⁸ *Archief Meysman, lastenboek buitenwoning te Heide*, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

¹⁴⁹ *Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3.*

¹⁵⁰ *Bouwdossier Justitiestraat 14-16, 1910#117*, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁵¹ *Bouwdossier Meir 14, 1910#1578*, Antwerpen: Stadsarchief.

verzekeringsfirma “Eagle Star & British Dominions” op de hoek van de Meir en de Huidevettersstraat.¹⁵²

De eclectische gevel van het kantoorgebouw voor “General Accident” geeft een vertekend beeld. Het pand zelf is veel groter dan je op basis van de gevel op het eerste zicht zou vermoeden. Het grondplan in het Stadsarchief van Antwerpen toont de grote achterbouw.¹⁵³ Om dit pand te bouwen, werd een bestaand appartementsgebouw afgebroken. Deze aanvraag van Frans Thys, directeur “General Accident” en Alfred Portielje werd in juli 1910 goedgekeurd.¹⁵⁴ “General Accident Fire & Life” was als sinds 1853 aanwezig in Antwerpen onder de namen “Northern Assurance Company” en “Commercial Union Assurance Company”. De “Northern Assurance Company” was afkomstig uit Schotland, de “Commercial Union Assurance Company” had zijn oorsprong in Londen. Door de jaren heen werden verschillende bedrijven samengevoegd tot “General Accident”. Dit internationale bedrijf had ook een vestiging in Londen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was “General Accident” daar zeer nauw betrokken bij het helpen van Belgische vluchtelingen. Ze gingen zo ver dat ze ruimte in het hoofdkantoor leenden aan de uitvalsbasis van het Belgische Vluchtelingencomité. Dit hoofdkantoor werd door verschillende Belgen bezocht tijdens de oorlog.¹⁵⁵ De kans is dus groot dat ook Alfred een bezoek bracht aan dit kantoor tijdens de oorlog.

In 1904 wordt Francois Thys aangeduid als manager voor België. In 1910 verhuist “General Accident” van hun kantoren in de Leysstraat naar de nieuwe kantoren op de Meir waar ze eerder “Café Canterbury” hadden afgebroken om plaats te maken voor nieuwe kantoren. Op 14 september 1912 wordt het nieuwe hoofdkantoor voor heel België formeel geopend. Het gebouw kostte 54 000 pond en volgens een artikel in het bedrijfsmagazine was de verwarming, ventilatie en sanitair vol comfort en van de modernste soort.¹⁵⁶ Op 2 maart 1983 werd dit gebouw beschermd als monument.¹⁵⁷

De laatste realisatie uit 1910 is een woning voor Gustave de Vlaeyen in de Arthur Goemaerelei.¹⁵⁸ Deze woning in eclectische stijl werd niet bewaard.¹⁵⁹ Vervolgens is er de woning voor mevrouw George Tonnelier in de Mechelsesteenweg uit 1912. Deze woning in beaux-artsstijl is waarschijnlijk gebouwd voor de echtgenote van Georges Tonnelier, liberaal gemeenteraadslid en

¹⁵² *Bouwdossier Meir 12*, 1923#15909, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁵³ *Bouwdossier Meir 14*, 1910#1578.

¹⁵⁴ *Bouwdossier Meir 14*, 1910#1312, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁵⁵ “Aviva. About us,” laatst geraadpleegd op 27 april 2015, <http://www.aviva.com/about-us/heritage/countries/belgium/>.

¹⁵⁶ “Aviva. About us.”

¹⁵⁷ “Bescherminsbesluit Meir 14,” laatst geraadpleegd op 27 april 2015, <https://beschermingen.onroerendergoed.be/static/DOC1897.pdf>.

¹⁵⁸ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 30*, 1910#1966, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁵⁹ Jo Braeken, “Arthur Goemaerelei (ID:13376)”

volksvertegenwoordiger in Antwerpen.¹⁶⁰ Georges overleed op 28 december 1909.¹⁶¹ Dit is de laatste woning die we zien voor de Eerste Wereldoorlog.

Tot hier het oeuvre van Alfred Portielje voor de Eerste Wereldoorlog. We zien reeds een verscheidenheid aan stijlen en typologieën. We zien hier al dat Alfred niet één stijl aanhoudt die hij zonder afwijkingen volgt. Hij lijkt zich aan te passen aan wat zijn opdrachtgevers willen. Zijn eerste opdrachten maakt hij voor familie, dit zijn meteen grote realisaties die zijn status als architect verhogen. De woningen die hij ontwerpt in deze periode volgen nog een traditioneel grondplan.¹⁶² In de mate dat het salon zich vooraan bevindt, gevolgd door een hal, eetkamer en veranda die uitkomt op een terras. De aanwezige wijnkelders wijzen op de welstand van de opdrachtgevers. Dit geldt toch voor de woningen waar een grondplan voor gevonden is, woning De Vlaeyen¹⁶³, woning Portielje-Cuperus¹⁶⁴ en de woning voor Tonnelier op de Mechelsesteenweg¹⁶⁵. Dat Portielje snel een gevestigde naam was, bewijst de opdracht voor het ontwerpen van een kantoorgebouw voor “General Accident”.¹⁶⁶ Al vroeg in zijn carrière mocht hij dit gebouw ontwerpen bestemd voor een kenmerkende laan van Antwerpen, de Meir. Het werkhuis voor de heer Truyens toont dat zich ook waagt aan industriële architectuur. Hoewel dit eenvoudig bouwwerk niet bewaard is gebleven, toont het de diversiteit van de architect aan.

In 1921 zien we zijn eerste ontwerp na de oorlog. Voor René Mössly, later directeur van het dagblad *Lloyd*,¹⁶⁷ ontwierp hij een villa in cottagestijl in de Arthur Goemaerelei. De bouwaanvraag voor deze woning werd echter op 29 april 1921 afgekeurd onder ander omdat de plafonds op de begane grond te laag waren.¹⁶⁸ Deze woning had net als de niet bewaarde woningen Portielje-Cuperus in de Van Putlei¹⁶⁹ en de woning De Vlaeyen in de Arthur Goemaerelei 30¹⁷⁰, een voortuin. Dit kwam omdat de kavels in de wijk rond de Arthur Goemaerelei verplicht waren een voortuin te hebben, afgesloten

¹⁶⁰ Lieven Saerens, *Vreemdelingen in een wereldstad. Een geschiedenis van Antwerpen en zijn Joodse bevolking*. (Tielt: Uitgeverij Lannoo, 2000), 60, laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, https://books.google.be/books?id=Ok-o6daGPDYC&pg=PA60&lpg=PA60&dq=Georges+Tonnelier+Antwerpen&source=bl&ots=880MliqAlu&sig=4Ey_qug-A9UskRoZkDSunLcEhke&hl=nl&sa=X&ei=-8kOVfyMCljb7Aa4oIdWAg&ved=0CDUQ6AEwBA#v=onepage&q=Georges%20Tonnelier%20Antwerpen&f=false.

¹⁶¹ “Georges Tonnelier,” laatst bekeken op 17 mei 2015, <http://www.schoonselhof.be/schoonselhoftz/tonnelier%20georges.html>.

¹⁶² Demey, “Modernisme,” 28.

¹⁶³ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 30*, 1910#1966.

¹⁶⁴ *Bouwdossier Van Putlei 37*, 1907#635.

¹⁶⁵ *Bouwdossier Mechelsesteenweg 207*, 1912#2694, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁶⁶ *Bouwdossier Meir 14*, 1910#1578.

¹⁶⁷ “Disparition du Lloyd, le plus vieux quotidien belge,” laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, <http://www.francophonie.be/upfb/main/fr/pgartfr/art245fr.html>.

¹⁶⁸ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 61-67*, 1921#11365, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁶⁹ *Bouwdossier Van Putlei 37*, 1907#635.

¹⁷⁰ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 30*, 1910#1966.

door een smeedijzeren sierhek. Zowel aaneengesloten rijbebouwing als halfopen bebouwing was hier toegestaan.¹⁷¹ Het ontwerp voor het smeedijzeren hek door Portielje zit ook in het bouwdoossier.¹⁷² In zijn verdere oeuvre zien we dat Portielje steeds veel aandacht heeft voor het ijzersmeedwerk. Verder in deze tekst wordt een vergelijking getrokken met een woning uit 1928 door het collectief Portielje & De Braey.¹⁷³

De Jan Van Rijswijcklaan werd aangelegd in verschillende fasen, onderbroken door de Eerste Wereldoorlog. Deze laan, in 1910 genoemd naar advocaat, journalist, liberaal politicus en voormalig burgemeester Jan Van Rijswijck, vormde de hoofdas van de nieuwe residentiële wijk waartoe ook de Van Putlei en de Arthur Goemaerelei behoorden.¹⁷⁴ Alfred Portielje had reeds woningen ontworpen voor de Van Putlei en de Arthur Goemaerelei. Ook voor de nieuwe Jan Van Rijswijcklaan zal hij een aantal residenties ontwerpen. In 1922 zien we de realisatie van burgerhuis in beaux-artsstijl voor verzekeraar Jules Meulenberghs op het huidig nummer 109. Jules was vennoot bij de firma opgericht door zijn broers Jos en John Meulenberghs, het makelaarskantoor in verzekeringen “Meulenberghs & C”. Voor John ontwierp Portielje in 1922 een vrijwel identieke, niet gerealiseerde, woning aan de overkant van de straat, nummer 120.¹⁷⁵ Op dit perceel staat nu een burgerhuis in beaux-arts stijl door Fernand de Montigny en Louis Somers uit 1925.¹⁷⁶

De woning in beaux-artsstijl voor Jules Meulenberghs volgt de typologie van de bel-etagewoning. Op het gelijkvloers bevinden zich een keuken en bureau. Op de bel-etage bevindt zich vooraan het salon, gevolgd door de hal, eetkamer en een veranda. Het salon is zichtbaar in het volumespel van de gevel door het gebogen raam. We zien ook hier dat Portielje veel aandacht besteedt aan het ijzersmeedwerk. Deze is hier bewaard aan de poort, de vensters en de borstwering op het balkon. Het hek aan de voortuin werd verwijderd.¹⁷⁷ Ook de niet gerealiseerde woning voor John was ontworpen als bel-etagewoning. Hier bevond de eetkamer zich echter vooraan op de bel-etage, gevolgd door de hal, salon en de rookkamer. Ook hier was een rondbogige erker voorzien op de bel-

¹⁷¹ Braeken, “Arthur Goemaerelei (ID:13376)”

¹⁷² *Bouwdoossier Arthur Goemaerelei 30*, 1910#1966.

¹⁷³ *Bouwdoossier Arthur Goemaerelei 36*, 1928#29095, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁷⁴ Jo Braeken en Elise Hooft, “Jan Van Rijswijcklaan (ID:13503)”, laatst geraadpleegd op 27 april 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/13503>.

¹⁷⁵ Jo Braeken, “Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 212775)”, laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/212775>.

¹⁷⁶ Jo Braeken, “Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID:212830)”, laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/212830>.

¹⁷⁷ Jo Braeken, “Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 212775).”

etage. Op het gelijkvloers ziet men net als bij de woning Meulenberghs een rondbogige poort en raam afgewerkt met gedecoreerd traliewerk.¹⁷⁸

Eveneens van 1922 dateert het ontwerp voor een burgerhuis voor twee gezinnen in de Arthur Goemaerelei voor Marcel Lepière. Dit is de eerste keer dat Portielje een dubbele woning ontwerpt. Het gelijkvloers en eerste verdiep vormen de eerste woning. Het eerste en tweede verdiep de kleinere tweede wooneenheid met keuken, eetkamer, salon, vestiaire en twee kamers.¹⁷⁹ De woning werd niet bewaard.

Vervolgens stoten we op een buitenbeentje in het oeuvre van Portielje. We zien een bouwaanvraag van 14 april 1922 door Guillaume Campo en Alfred Portielje.¹⁸⁰ Eerder dat jaar, in maart, was reeds een bouwaanvraag van hen voor hetzelfde perceel afgekeurd omdat onder andere de fundering van de gevelmuren niet dik genoeg was, de kamers op het gelijkvloers te laag waren en de gemakken zich in rechtstreekse verbinding met de keuken bevonden.¹⁸¹ De plannen werden aangepast en in april werd een nieuwe bouwaanvraag ingediend en goedgekeurd op 9 mei 1922. Langs de buitenkant bleef het ontwerp echter bijna ongewijzigd. Het ontwerp voor een huis in neo-Vlaamse renaissance stijl, inclusief hoektoren en trapgevel is iets wat we verder nergens tegenkomen in het oeuvre van Portielje. Toch zijn de plannen wel door hem gesigneerd.¹⁸² Op plannen van bouwaanvragen voor veranderingen in de eerstvolgende jaren lijkt het echter om een ander huis te gaan.¹⁸³ Het huis in neo-Vlaamse Renaissancestijl is niet (meer) aanwezig in de Parochiaanstraat. Twee jaar later, in 1924, zal Portielje ook een verbouwing uitvoeren voor Guillaume in het pand in de Lange Nieuwstraat 87. Hier bouwt hij het pand om tot grote tentoonstellingsruimten. Het gehele gelijkvloers, eerste en tweede verdiep zullen volledig ingericht worden als tentoonstellingsruimte.¹⁸⁴ Campo en Portielje lijken dus een bijzondere band te hebben. Dit kan verklaard worden door de geschiedenis van de familie Portielje.

Guillaume Campo (1880-1952) is de stichter van het veiling- en tentoonstellingshuis Campo. In 1897 had hij een kapperssalon waar hij zijn eerste schilderijen tentoon stelde. In 1928 bezit hij zeven kunsthandels in Antwerpen. Door de beurscrash in 1931 moet hij echter zes van de zeven galeries sluiten. “Zaal Wijnen” op Meir 49 houdt zijn deuren open. Na zijn dood nemen zijn drie zonen

¹⁷⁸ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei*, 1922#13044, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁷⁹ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei*, 1922#13045, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁸⁰ *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1922#13196, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁸¹ *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1922#12946, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁸² *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1922#13196.

¹⁸³ *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1923#16577, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁸⁴ *Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45*, 1924#19366, Antwerpen: Stadsarchief.

Armand, Frans en Freddy de zaak over.¹⁸⁵ Campo had een professionele band met de familie Portielje. Hij zou heel wat schilderijen van Gerard verkocht hebben.^{186 187}

Een jaar later, in 1923, ontwerpt Alfred een huis in cottagestijl voor W.R. Crighton. Deze bewaarde woning in de Van Putlei 58¹⁸⁸ was ook ontworpen voor een familielid. W.R. Crighton was immers getrouwd met een Portielje.¹⁸⁹ De heer Crighton kan men wellicht linken aan het scheepsherstellingsbedrijf “Béliard, Crighton & Co”.¹⁹⁰ Dit bedrijf was in 1877 gesticht in Antwerpen en had na de oorlog de grootste werf in Oostende.¹⁹¹ Deze woning wordt verder vergeleken met de woning voor René Steens in de Arthur Goemaerelei en de niet gerealiseerde woning voor René Mössly in de Arthur Goemaerelei.

In juni 1923 werd de aanvraag ingediend voor het bekendste en waarschijnlijk ook monumentaalste werk in het oeuvre van Alfred Portielje, het kantoorgebouw voor “Eagle Star & British Dominions” op de Meir. De aanvraag voor dit gebouw wordt ingediend door Frans Thys, directeur van “Eagle Star & British Dominions”.¹⁹² Frans Thys had eerder, in 1911 ook al met Portielje gewerkt voor het aangrenzende gebouw voor de verzekeringsfirma “General Accident”.¹⁹³ “Eagle Star & British Dominions” was een succesvolle internationale verzekeringsfirma.¹⁹⁴ Op het gelijkvloers van dit kantoorgebouw is ruimte voor twee winkelpanden voorzien. Het eerste en tweede verdiep worden gebruikt door de verzekeringsfirma zelf. Het vierde en vijfde verdiep worden verhuurd als kantoorruimte. Het grondplan van het derde verdiep ontbreekt in het Stadsarchief. Het is dus niet zeker of deze verhuurd werd of tot de bureauimte van “Eagle Star & British Dominions” behoorde.¹⁹⁵ Het gebouw wordt bekroond met een adelaar van de hand van beeldhouwer Arthur Joseph Pierre.¹⁹⁶ Samen met onder andere het aangrenzende gebouw van Portielje werd het

¹⁸⁵ “Historiek,” laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, <http://www.campo.be/ned/historiek/historiek.html#>.

¹⁸⁶ Interview Anne Portielje.

¹⁸⁷ Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward*, 214.

¹⁸⁸ *Bouwdossier Van Putlei 58, 1923#15063*, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁸⁹ Interview Anne Portielje.

¹⁹⁰ Jo Braeken et al., “Burgerhuis in cottagestijl (ID: 7682),” laatst geraadpleegd op 20 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/7682>.

¹⁹¹ “Scheepswerf Béliard-Crighton (collectief),” laatst geraadpleegd op 27 april 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/persoon/10075>.

¹⁹² *Bouwdossier Meir 12, 1923#15909*.

¹⁹³ *Bouwdossier Meir 14, 1910#1578*.

¹⁹⁴ “Eagle Star Insurance,” laatst geraadpleegd op 27 april 2015, <http://www.cityoflondon.gov.uk/things-to-do/visiting-the-city/archives-and-city-history/london-metropolitan-archives/news-and-events/Pages/Eagle-star-insurance.aspx>.

¹⁹⁵ *Bouwdossier Meir 12, 1923#15909*.

¹⁹⁶ Jo Braeken et al., “Kantoorgebouw British Dominions House (ID:5532),” laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/5532>.

beschermd op 2 maart 1983.¹⁹⁷ Dat Portielje gevraagd werd om op deze plaats te bouwen, toont zijn goede reputatie. Tot vandaag is dit gebouw kenmerkend voor de Meirbrug.

Voor zijn eigen woning in de Korte Lozanastraat deed Portielje op 16 juni 1923 een aanvraag.¹⁹⁸ Aangezien architecten in die periode nog geen pensioen kregen, hadden Alfred Portielje en zijn vrouw besloten dit appartementsgebouw te bouwen voor hun oude dag. Zo waren ze door de verhuur verzekerd van een inkomen.¹⁹⁹ Op het gelijkvloers bevond zich de eigen woning met architectenkantoor met onder andere bureauruimte, wachtzalen, keuken, een ruimte voor de conciërge en stalplaats voor fietsen en wagentjes. Hun eigen woning bevond zich op het eerste verdiep. Het L-vormig grondplan biedt vooraan ruimte aan een groot en klein salon, een eetkamer, hal, keuken, 'office', en waskamer. Achteraan bevinden zich de badkamer en slaapkamers. De volgende vijf verdiepen hebben dezelfde indeling. Het gebouw is ook voorzien van een lift.²⁰⁰ Dit is de eerste keer dat Alfred zich aan de nieuwe typologie van het appartementsgebouw waagt. Deze typologie werd sinds 1919 vaker toegepast, maar er bleef tegenstand tegen het 'opstapelen' van woningen. In 1924 werd de nieuwe wet op gemeenschappelijk eigendom goedgekeurd. Deze nam de terughoudendheid definitief weg.²⁰¹ Alfred bouwt zijn eigen woning net voor de goedkeuring van deze wet. Dit is exemplarisch voor de dalende tegenstand. De burgerij begon voordelen te zien in het bouwen van appartementcomplexen, onder meer als investering. Na de Tweede Wereldoorlog zal hij dit appartement echter moeten verkopen.²⁰²

De laatste woning die Portielje zal ontwerpen voor hij een collectief zal vormen met Jan De Braey, is een burgerhuis in de Belgiëlei 187 voor John Meulenberghs.²⁰³ Eerder hebben we gezien dat John reeds een huis liet ontwerpen door Portielje in de Jan Van Rijswijcklaan dat niet werd gerealiseerd. Het ontwerp voor de woning in de Belgiëlei werd wel uitgevoerd en bewaard.²⁰⁴ De woning in beaux-arts stijl in de Belgiëlei heeft een eetkamer vooraan op de bel-etage. Het bel-etage verdiep heeft hier geen open structuur. De eetkamer wordt gevolgd door de hal, salon, rookkamer en terras.²⁰⁵

¹⁹⁷ "Bescherminsbesluit Meir 12, Huidevetterstraat 1-3-5," laatst geraadpleegd op 27 april 2015, <https://beschermingen.onroerendergoed.be/static/DOC1897.pdf>.

¹⁹⁸ *Bouwdossier Korte Lozanastraat 5*, 1923#15904, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁹⁹ Interview Anne Portielje.

²⁰⁰ *Bouwdossier Korte Lozanastraat 5*, 1923#15904.

²⁰¹ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 111-113.

²⁰² Interview Anne Portielje.

²⁰³ *Bouwdossier Belgiëlei 187*, 1925#21901, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁰⁴ Jo Braeken, "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 215238)", laatst geraadpleegd op 23 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/215238>.

²⁰⁵ *Bouwdossier Belgiëlei 187*, 1925#21901.

Als we het oeuvre van Alfred Portielje tot hier bekijken, zien we dat hij bouwt in diverse, maar voor het brede publiek vertrouwde stijlen als eclectisme, beaux-arts stijl en cottagestijl. Voor de grondplannen van de woningen hanteert hij de typologie van de bel-etagewoning of een traditionele burgerlijke indeling. Hij waagt zich wel éénmaal aan de nieuwe typologie van het appartementsgebouw, dit doet hij voor zijn eigen woning. Hiermee toont hij dat hij openstaat voor vernieuwing en zich niet exclusief richt tot residentieel individueel bouwen. Als klanten naar zijn kantoor komen, zullen ze zien wat hij kan. Ook het imposante kantoorgebouw op de Meir op een zeer zichtbare plaats heeft ongetwijfeld bijgedragen aan zijn reputatie.

6.1.2. Een artikel met een verborgen betekenis

Zoals eerder vermeld verbleef Alfred Portielje tijdens de Eerste Wereldoorlog in Groot-Brittannië.²⁰⁶ Hier was hij niet actief als architect. Hij werkte er voor Camille Gutt.²⁰⁷ Toch liet hij Antwerpen en zijn passie voor architectuur blijkaar niet los tijdens zijn verblijf in Engeland. In oktober 1915 verscheen een artikel van zijn hand in het tijdschrift *The Town Planning Review*²⁰⁸. Dit tijdschrift bestaat in 2015 nog steeds. Het tijdschrift heeft als onderwerpen stedenplanning en regionale planning. Het wil een vooraanstaand forum zijn voor communicatie tussen onderzoekers, studenten, analisten en de uitoefeners van het vak.²⁰⁹

Het artikel heeft als titel *Town planning in Antwerp: past and future* en is zestien pagina's lang, afbeeldingen inbegrepen. In dit artikel bespreekt hij vooral de geschiedenis van de stedenplanning in Antwerpen. Hij stelt de Scheldestad voor als de commerciële metropool van België. Hij vertelt over het ontstaan van Antwerpen als vestingstad. Diverse uitbreidingen van de stad waren het onderwerp van het steeds weer verwijderen van versterkingen. Ook in de 16e eeuw was dit het geval. Donato Buono Pelliguoli uit Bergamo, beschouwd als één van de vooraanstaande ingenieurs van zijn tijd, kreeg de opdracht een plan voor nieuwe versterkingen uit te werken. In 1565 had de stad ongeveer de vorm van een halve cirkel. Maar het is nog niet gedaan met stadsuitbreidingen- en versterkingen. In 1656 al groeide het idee om de vrede in de Nederlanden te bewaren door citadellen te bouwen in de belangrijkste steden van het land. Francesco Pacciotto²¹⁰ (1521-1591)²¹¹ was de ontwerper van het nieuwe fort volgens het Italiaanse systeem. Deze beschouwde men als de zesde uitbreiding van Antwerpen. Deze was echter puur militair.

Verder vertelt hij over de overdracht van de dokken en kaaien van de overheid naar de stad, over de bouw van het Koninklijk Theater door architect Bourla, de bouw van het Kattendijkdok, de lovende speech over de stad door Koning Leopold I in 1856. Leopold I wou van Antwerpen met zijn bloeiende haven de nummer één stapelplaats van de wereld maken. Dit leidde tot de bouw van nieuwe versterkingen vanaf 1859. In 1863 werd beslist de leiding van de werken te verdelen over twee afdelingen, één van de architect die leidde over de bouw van gemeenschappelijke gebouwen en één voor de ingenieur die verantwoordelijk was voor de wegen en havenwerken. Leidend architect werd Dens, Theodoor Van Bever werd de leidinggevende ingenieur. Deze laatste maakte van Antwerpen

²⁰⁶ Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward*, 230.

²⁰⁷ Interview Anne Portielje.

²⁰⁸ Portielje, "Town Planning in Antwerp: Past and Future," 114-124.

²⁰⁹ "Liverpool University Press," laatst geraadpleegd op 21 april 2015, http://www.liverpooluniversitypress.co.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=57:town-planning-review&catid=8.

²¹⁰ Portielje, "Town Planning in Antwerp: Past and Future," 114-124.

²¹¹ "Francesco Pacciotto (Urbino 1521-1591)," laatst geraadpleegd op 12 mei 2015, <http://www.museotorino.it/view/s/aec8c7de2f594698be5225656c542506>.

een moderne stad. Hij verbond de oude Napoleondokken met het nieuwe Kattendijkdok, vergrootte dit laatste en groef een nieuw dok, het Kempisch dok en een nieuw kanaal. Er werden lanen aangelegd op de plaatsen van oude versterkingen, net als een park op de plaats van het oude fort van Herentals. Ook werden heel wat gronden verkocht aan de Société Immobilière. Deze moest voor de stad de oude versterkingen ontmantelen en wegenwerken uitvoeren. In 1870 werd de Zuidcitadel verkocht aan de Duitse bankier Strousberg en werd een nieuwe havenwijk gesticht. In 1881 moest ook de Noordcitadel wijken voor nieuwe dokken. Hier geeft Portielje commentaar op de militaire instanties in de stad. Aan het eind van de negentiende eeuw werden nieuwe dokken gegraven. Deze waren juist af voor de oorlog uitbrak. Maar voor het uitvoeren van de plannen, eisten de militaire instanties, zoals altijd, eerst de bouw van nieuwe wallen. Deze bleken later nutteloos. Het geld had beter besteed kunnen worden.

Vervolgens schrijft hij over de toekomst van Antwerpen. Hij zegt dat de recente wetten waarin afbraak van de fortengordel rond Antwerpen en de uitbreiding van de haven beslist werden een grote invloed op de toekomst van de stad zullen hebben. Alsook op de talrijke gemeenschappen die de toekomstige bouwgrond voor de stad vormen. Deze veertien gemeentes vormen het nieuwe uitbreidingsgebied. Op 20 december 1907 heeft Koning Leopold een commissie aangeduid die deze vragen over de planning van een groter Antwerpen zal behandelen. Deze heeft later beslist een wedstrijd op te richten voor het plannen van Groot Antwerpen. De deelnemers mochten de militaire gebouwen afbreken of ze incorporeren en ze laten dienen als openbare gebouwen of voor civiel gebruik. Op 2 mei 1910 werd de wedstrijd aangekondigd. Op één oktober in datzelfde jaar moesten de ontwerpen binnen zijn. De eerste prijs ging naar Henri Prost uit Parijs, de tweede naar Marcel Auburtin uit Parijs en de derde prijs werd gedeeld door Alexis van Mechelen, stadsarchitect van Antwerpen en Forbath Lechner en Warga uit Boedapest.

Wanneer hij het plan van Prost bespreekt zegt hij dat de stad een aantal domeinen heeft gekocht nabij de Dikke Mee die getransformeerd moeten worden in een publiek park. De Rue de la Pepinière²¹² werd verbreed als verlengde van de Boulevard Léopold²¹³. Deze wijken worden door hem beschreven als de nieuwe wijken voor de aristocratie en rijke inwoners.²¹⁴ Opvallend is dat hij hier ook zelf zal bouwen.

Omdat de plannen niet heel realistisch waren om onder andere financiële redenen, werd een commissie aangesteld met Prost als leidende architect die de ideeën in een praktisch schema

²¹² Nu Koningin Elisabethlei.

²¹³ Nu Belgiëlei.

²¹⁴ Portielje, "Town Planning in Antwerp: Past and Future," 114-124.

moesten gieten. De grote lijnen werden behouden en model werd gemaakt dat tentoongesteld werd op de Wereldtentoonstelling in Gent in 1913.

Hij sluit af met de hoop dat de uitvoering van dit nieuwe uitbreidingsplan niet te lang uitgesteld wordt door de verschrikkelijke oorlog. Toch moeten we dankbaar zijn voor één ding, zegt hij, de bezetting van Antwerpen heeft getoond dat de oude versterkingen nutteloos zijn. We moeten hopen dat de militaire instanties de militaire gordel niet per se willen behouden. Deze is immers altijd een hindernis geweest voor de ontwikkeling van de stad.²¹⁵

Als men naar de titel kijkt, lijkt het erop dat de interesse van Alfred verder rijkt dan architectuur alleen, ook al heeft hij nooit aan stedenplanning gedaan. Maar als men verder leest, begrijpt men de onderliggende agenda. Alfred bouwde al huizen net binnen de oude omwalling en hoopt om in de toekomst een nieuw gebied in Wilrijk, aan de andere kant van de omwalling als stadsuitbreidingsgebied mee te kunnen bebouwen.

²¹⁵ Portielje, "Town Planning in Antwerp: Past and Future," 114-124.

6.2. Samenwerking met Jan De Braey

6.2.1. Jan De Braey (1891-1961)

Jan Michel Florent De Braey werd geboren te Antwerpen²¹⁶ op 7 juni 1891²¹⁷ als zoon van architect Michaël Eduardus Joannes De Braey en Maria Adolphina Josepha Joanna²¹⁸ Van Beers.²¹⁹ (Afbeeldingen XX. en XXII.) Jan De Braey was via zijn moeder familie van de Antwerpse dichter Jan Van Beers. Ook met andere bekende Antwerpse families bestonden er verwantschappen. Zo was zijn zuster getrouwd met een broer van Hendrik de Man.²²⁰ De Man was een Belgisch socialistisch politicus.²²¹

In Antwerpen volgde hij les aan de gemeenteschool en het Koninklijk Atheneum. Na deze humanioraopleiding zette hij zijn studies verder in Gent. Hier behaalde hij in 1920 het diploma van architect-ingenieur aan de Rijksuniversiteit. Tijdens zijn studie was hij een zeer actief lid van de studentenkring “t Zal wel gaan”.

De Braey en zijn echtgenote Simone De Haeck kregen zelf twee kinderen, een dochter Micheline Jeanne Martha, geboren te Antwerpen op 18 februari 1921 en een zoon Jan Pauwel geboren te Antwerpen op 15 januari 1922.²²²

Tijdens de eerst jaren van zijn carrière werkt Jan samen met zijn vader Michel. Na deze samenwerking²²³, vormde hij vanaf 1926 een collectief met Alfred Portielje. Dit collectief liep ten einde in 1934.²²⁴

Op politiek vlak was Jan De Braey actief als gemeenteraadslid voor het district Antwerpen van 1947 tot 1964 voor de liberale partij en vanaf 1961 de Partij voor vrijheid en vooruitgang.²²⁵ Hij was lid van verschillende raadscommissies zoals die van schone kunsten en schouwburgen, geldwezen en belastingen, gezondheid en reiniging, stedelijke verzamelingen, openbare werken, watersport en

²¹⁶ *Jan De Braey*, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

²¹⁷ Walter Van Uytfangh, “Jan De Braey,” laatst geraadpleegd op 13 april 2015, <http://www.schoonselhof.be/schoonselhofdf/de%20braey%20jan.html>.

²¹⁸ *Jan De Braey*.

²¹⁹ *Dossier gemeenteraad Jan De Braey*, 3111#65, Stadsarchief: Antwerpen.

²²⁰ *Jan De Braey*.

²²¹ Wouter Steenhaut et al., “De inventaris van het archief van Hendrik de Man”, laatst geraadpleegd op 10 mei 2015, ftp://digital.amsab.be/finding_aids/finding_aid_BE_AMSAB_594.pdf.

²²² *Ledendossier Jan De Braey K.M.B.A.*, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

²²³ Jo Braeken, “Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 212769),” laatst geraadpleegd op 13 april 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/212769>.

²²⁴ “Portielje- De Braey (collectief).”

²²⁵ *Dossier gemeenteraad Jan De Braey*.

politie en brandweer. Hij was voorzitter en erevoorzitter van talrijke liberale kringen zoals van de Liberale Vlaamse Bond.²²⁶

Hij was officier in de drie Belgische ordes. In de Kroonorde sinds 25 september 1948, in de Orde Van Leopold II sinds 15 november 1954 en in de Leopoldsorde sinds 25 april 1956.

De Braey was actief als lesgever bij verschillende instellingen. Zo was hij leraar aan de Stedelijke Nijverheidsschool van Antwerpen van 1921 tot 1929²²⁷, professor aan het Nationaal Hoger Instituut voor Bouwkunst en Stedenbouw te Antwerpen. Hier gaf hij verschillende cursussen. In 1932 startte hij als leraar voor de mondelinge cursus bouwhygiëne. Vanaf 1939 doceerde hij de cursus praktijk-bouwkunst. Zijn pensioen ging in vanaf 9 augustus 1956 wanneer hij gelauwerd werd met de titel van ere-professor van het Instituut. Na zijn pensioen bleef hij hier wel voordrachthouder voor 'theorie-bouwkunst'.²²⁸

Ook gaf hij les aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen.²²⁹ Dit deed hij vanaf 1939 wanneer ook Leon Stynen, Paul Smekens en Hendrik Wittcockx les geven aan deze Academie. Op dit moment was een verandering in het architectuuronderwijs nodig naar aanleiding van de erkenning van het diploma als architect, waarbij ook de K.M.B.A. betrokken was. De Braey was titularis van het vijfde jaar. Dit jaar behoorde tot de drie jaar compositie die een architectuurstudent moest volgen na vier jaar architectuurstudie. De Braey zelf wou dat in het zevende en laatste jaar geen wetenschappelijke cursussen meer gedoceerd werden, zo konden de leerlingen zich focussen op ontwerp. Zijn voorstel werd aanvaard. De Braey was zelf een redelijk conservatief architect, maar ten opzichte van zijn studenten was hij mild en hij gaf hen een grote vrijheid. Hij vond het belangrijk dat de laatstejaarsstudenten geen opgelegde proef kregen, maar zelf een vrije keuze mochten maken rond hun ontwerp. Rond 1960 schonk hij zijn eigen bibliotheek aan de nieuw opgerichte wetenschappelijke bibliotheek van de Academie.²³⁰

Hij deed veel voor de invoering van de wet op de bescherming van de titel van architect en voerde nadat deze tot stand was gekomen een vurige strijd voor de oprichting van de "Orde van Architecten".

Op 28 maart 1947 werd hij benoemd tot beheerder van de bouwmaatschappij "Onze Woning", een functie die hij tot zijn dood bekleedde.

²²⁶ *Ledendossier Jan De Braey K.M.B.A.*

²²⁷ *Dossier gemeenteraad Jan De Braey.*

²²⁸ *Ledendossier Jan De Braey K.M.B.A.*

²²⁹ *Dossier gemeenteraad Jan De Braey.*

²³⁰ Annelies Nevejans et al., "Jan De Braey," laatst geraadpleegd op 13 april 2015, <http://www.odis.be/hercules/search2.php?searchMethod=simple&search=Jan%20de%20Braey>.

Van 1949 tot 1959 was hij beheerder van de Antwerpse Waterwerken. Hier was hij ook van 1950 tot 1959 lid van het directiecomité en op 4 mei 1959 werd hij zelfs benoemd tot commissaris van de Antwerpse Waterwerken.²³¹

De Braey was bovendien lid van verschillende architectenverenigingen. Zo was hij lid van de K.M.B.A. sinds 1920 en voorzitter van deze vereniging van 1931 tot 1933, van 1937 tot 1940, van 1947²³² tot 1949 en van 1959 tot 1961. Deze perioden werden afgewisseld met perioden van ondervoorzitterschap. Hier werd hij op het einde van zijn leven tot erevoorzitter benoemd. Gedurende drie mandaten werd hij verkozen als voorzitter van de Koninklijke Federatie der Architectenverenigingen van België, namelijk van 1939 tot 1941 van 1945 tot 1947 en van 1955 tot 1957.²³³

Op nationaal vlak was hij verder lid van de Hoge Gezondheidsraad sinds 1934 en de Hoge Raad voor Stedenbouw sinds 1946.²³⁴ Ook was hij ondervoorzitter van het "Centrum voor het Aanmoedigen van het Spaarwezen en Onroerend Beleggingen", A.S.O.B., sinds 1956. Ten slotte was hij ook nog bepaalde tijd voorzitter van de Royal Yacht Club van België, watersport lag hem namelijk nauw aan het hart.

Jan De Braey was dus een druk bezet man. Na zijn overlijden wordt hij door de K.M.B.A. beschreven als een vooraanstaand architect. Enkele verwezenlijkingen die zij van hem noemen zijn: het gasthuis van Ninove, het Moederhuis van Willebroek, het sanatorium Lizzy Marsily te Westmalle, het gasthuis van Turnhout in samenwerking met architect Van Riel, het nieuwe zeestation A.M.I. op kaaien 206 tot 224. Hij maakte een volledig ontwerp voor de hernieuwing van het postkantoor op de Groenplaats te Antwerpen dat niet uitgevoerd werd. Net als een project voor het gebouw van het Ministerie der Koloniën. Tot zijn klantenbestand hoorden onder andere verschillende bekende Antwerpse firma's.

Na de Tweede Wereldoorlog maakte hij een studie over de uitbreiding en de uitbreidingsmogelijkheden van Antwerpen-Linkeroever. Deze studie werd gepubliceerd.

Maar hij was niet enkel in België actief. Ook in Elisabethstad, het huidige Lumumbashi te Congo, bouwde hij een groot burelencomplex voor verschillende maatschappijen in de jaren 1948-1949.

²³¹ *Ledendossier Jan De Braey K.M.B.A.*

²³² De Braey et al., *Jubel Album K.M.B.A.*, 40.

²³³ *Ledendossier Jan De Braey K.M.B.A.*

²³⁴ *Dossier gemeenteraad Jan De Braey.*

Zijn oeuvre bestaat uit woningen, appartementen, landhuizen, industriebouw en hospitaalbouw.²³⁵

De Braey woonde in Kalmthout tot 20 januari 1932, dan neemt hij zijn intrek in de woning op de Jan Van Rijswijcklaan 261²³⁶, ontworpen door het collectief Portielje & de Braey.²³⁷ Vanaf 15 november 1961 nam hij zijn intrek in residentie “Windekruid” aan het Frederik Van Eedenplein op de Linkeroever.²³⁸ Hier zal hij wonen tot zijn overlijden op 11 december 1961.²³⁹ Hij werd begraven op het Schoonselhof te Antwerpen.²⁴⁰ Bij de rouwstoet sloten een groot aantal vooraanstaanden uit verschillende sectoren en overheden zich aan. Onder hen onder andere burgemeester Craeybeckx, meerdere schepenen, gemeenteraadsleden en hoge ambtenaren. Omdat de lijkwagen bedolven werd door kronen en bloemstukken werd deze gevolgd door twee andere wagens om de massale bloemenhulde te kunnen vervoeren. Op zijn teraardebestelling spraken onder andere L. Craeybeckx, Ch. Duyver in naam van de Koninklijke Federatie der Architectenverenigingen en P. Van de Velde in naam van de K.M.B.A.²⁴¹

Op zijn eenvoudige grafzerk is het logo van de vrijmetselarij duidelijk aanwezig.²⁴²

²³⁵ *Ledendossier Jan De Braey K.M.B.A.*

²³⁶ *Dossier gemeenteraad Jan De Braey.*

²³⁷ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261, 1931#38652, Antwerpen: Stadsarchief.*

²³⁸ *Ledendossier Jan De Braey K.M.B.A.*

²³⁹ *Dossier gemeenteraad Jan De Braey.*

²⁴⁰ Walter Van Uytfangh, “Jan De Braey,” laatst geraadpleegd op 13 april 2015, <http://www.schoonselhof.be/schoonselhofdf/de%20braey%20jan.html>.

²⁴¹ *Ledendossier Jan De Braey K.M.B.A.*

²⁴² Van Uytfangh, “Jan De Braey.”

6.2.2. Ontwerpen en realisaties collectief Portielje & De Braey (1926-1934)

Portielje was voor het aangaan van dit collectief reeds twintig jaar actief als zelfstandig architect. De Braey had tot dan enkel samengewerkt met zijn vader Michel.²⁴³ Het is niet zeker waarom Portielje juist een collectief aanging met De Braey. Wel weten we dat ze beiden lid waren van de K.M.B.A. Ook stamden ze beiden uit bekende Antwerpse families.

De eerste woning die Portielje en De Braey samen ontwerpen is een gekoppelde woning voor Mary Van Cutsem-Selb in de Jan Van Rijswijcklaan. Deze woning uit 1926 behoort tot de naoorlogse invulling van de resterende percelen in de laan. De gevel is symmetrisch opgebouwd. Elke woning heeft zijn eigen voordeur. Op de grondplannen zien we dat de rechterwoning iets groter is dan de linkerwoning. De grote salons bevinden zich op de eerste verdieping, net als de badkamer en de slaapkamer. De traphallen worden verlicht door twee koepels ter hoogte van het tweede verdiep. Om de zolder te bereiken dient een kleinere (dienst)trap gebruikt te worden. Deze woning in beaux-artsstijl bleef niet bewaard.²⁴⁴

Het collectief zal ook veel gaan ontwerpen voor de nieuwe wijk rond park Den Brandt. Hoewel Wilrijk hevig protesteerde tegen eerdere uitbreiding van de stad Antwerpen, ten koste van hun grondgebied, hing de uitbreiding in de lucht. Het stadsbestuur van Antwerpen en de maatschappij "Anvers Extension" vroeg op 6 maart 1911 of ze straten mochten trekken op de Wilrijkse domeinen Den Brandt en Jezuitenhof. Wilrijk keurde het plan van de hoofdingenieur van de stad goed. Wel waren ze het niet volledig eens met de nieuwe grensscheiding. De stad Antwerpen kocht ook een aantal kastelen met aanpalende gronden, namelijk Lippelo in Berchem, 48 hectare van het Wilrijkse kasteel De Brandt en 51 hectare van kasteel Middelheim. Hierdoor was de stad eigenaar van een nieuw reusachtig parkdomein, dat men deels ook wou verkavelen. Hierover werden onder andere met de familie Della Faille afspraken gemaakt. Op 20 mei 1911 werd door Wilrijk officieel 112 hectare grond afgestaan aan de Stad voor een bedrag van 120 000 fr. In ruil ging er binnen de twee jaar een elektrische tramverbinding komen met Wilrijk en werden afspraken gemaakt voor de wederzijdse kosten bij de aanleg van nieuwe straten.

Voor de nieuwe aanleg waren enkele regels vastgelegd. Onder meer onder invloed van de conventionele familie Della Faille. Het geheel moest een stadspark worden. Er mochten enkel huizen opgericht worden die het karakter van het park respecteerden, met name herenwoningen of villa's met ten minste 600 of 1000 vierkante meter tuin. De villa moest binnen twee jaar na aankoop van

²⁴³ Jo Braeken, "Résidence Sans Souci (ID: 215225)", laatst geraadpleegd op 24 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/215225>.

²⁴⁴ Jo Braeken, "Jan Van Rijswijcklaan (ID: 13503)", laatst geraadpleegd op 23 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/13503>.

het perceel gebouwd zijn. Handelshuizen, winkels, zalen, herbergen, scholen en klinieken mochten niet worden opgericht. Ook over de aanleg van bomen en groen werd aandacht besteed.

In 1912 begonnen de eerste bouwwerken op de Della Faillelaan.²⁴⁵ Onder meer ook de vader van Jan, Michel, heeft hier in dit vroege stadium gebouwd.²⁴⁶

Portielje en De Braey ontwierpen in 1926 een villa in cottagestijl voor de Seringenlaan te Wilrijk. Deze villa voor Maurice Meeus werd niet bewaard.²⁴⁷ In 1925 was al een bouwaanvraag ingediend door Maurice Meeus en Alfred Portielje, zonder enige vermelding van de Braey. Op de plannen staat de handtekening van Portielje. Deze plannen zijn volledig ingekleurd om de materialen aan te duiden. Deze zijn rode dakpannen, hout, witte steen, Boomse baksteen en Simili steen. Deze bouwaanvraag werd verlengd met zes maanden, maar werd zo goed als zeker niet uitgevoerd²⁴⁸ aangezien in 1926 een nieuwe aanvraag met aangepaste plannen werd ingediend door Portielje en De Braey. In deze tweede bouwaanvraag staat op de plannen een handtekening van Jan De Braey.²⁴⁹ De gerealiseerde vrijstaande villa verschilt met het eerdere ontwerp van Portielje. Wel zijn er ook enkele vormelijke gelijkenissen zoals een T-vormig dak en de gevels in cottagestijl.²⁵⁰ Het uiteindelijke ontwerp telt drie bouwlagen. De dienstingang bevindt zich rechts van de voordeur. Deze komt uit in de keuken.²⁵¹ Het feit dat de opdrachtgevers een vrijstaande villa konden bouwen met ruimte voor dienstpersoneel in een periode waarin de personeelsprijzen stegen, duidt op een goede financiële status.²⁵² Welk beroep Maurice Meeus uitoefende is niet bekend.

Nog voor het nieuwe villapark te Wilrijk ontwierpen ze een cottagevilla voor Sorbenlaan 12. Deze villa uit 1926 voor Ed. Stappers wordt samen met enkele andere realisaties van Portielje en De Braey vermeld in een artikel over de Tweede Tentoonstelling van de K.M.B.A. in hun tijdschrift.²⁵³ Deze enorme cottagevilla van twee bouwlagen met garage in dezelfde stijl heeft een ingebouwde kluis in de kelder. Een 'garden room', eetkamer, leefkamer en studiekamer maken deel uit van het programma van het gelijkvloers.²⁵⁴ De dienstruimten bevinden zich aan de noordelijke straatzijde van

²⁴⁵ Robert van Passen, *Geschiedenis van Wilrijk*, (Wilrijk: Drukkerij De Brauwere, 1982), 356-358.

²⁴⁶ "De Braey, Michel," laatst geraadpleegd op 27 april 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/persoon/1073>.

²⁴⁷ Jo Braeken, "Seringenlaan (ID: 27009)", laatst bekeken op 23 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/27009>.

²⁴⁸ *Bouwdossier Seringenlaan 2*, 1925#20529, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁴⁹ *Bouwdossier Seringenlaan 2*, 1926#23386, Antwerpen: Stadsarchief

²⁵⁰ *Bouwdossier Seringenlaan 2*, 1925#20529.

²⁵¹ *Bouwdossier Seringenlaan 2*, 1926#23386.

²⁵² Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 111-113.

²⁵³ "Tentoonstelling van K.M.B.A.," 150.

²⁵⁴ *Bouwdossier Sorbenlaan 12*, 238#1401, Antwerpen: Stadsarchief.

de villa.²⁵⁵ Van de, vermoedelijk, 'living room' is een foto bewaard gebleven in het APA. Hierop zien we een kroonluchter aan een donkerhouten balkenplafond. Ook zien we een kachel en (neo-)renaissance²⁵⁶ meubels.²⁵⁷

Voor de hoek van de Kastanjelaan en de Sorbenlaan, ontwierpen Alfred en Jan in 1928 ook een villa in cottagestijl voor A. Ivens. Ook hier bevinden de dienstingangen zich rechts naast de ingang. Eén komt uit op de diensttrap, de ander in de keuken. De garage staat hier niet los van het huis. Deze is voorzien van twee poorten.²⁵⁸ Vandaag zijn deze samengevoegd tot één poort.²⁵⁹ Vanuit de garage loopt een trap naar de ruimte boven de garage. Vanuit deze ruimte is er toegang tot een kleine tweekamerwoning. Deze is vermoedelijk bestemd voor de chauffeur.²⁶⁰ In de adresboeken wordt het beroep van de heer Ivens vermeld als 'fabric.'²⁶¹ Zowel de villa voor Stappers als die voor Ivens werden bewaard.

In het artikel waarin de villa in de Sorbenlaan wordt vermeld, worden ook de modernistische tweewoonst voor de zussen Nyssens en het appartementsgebouw op de Jan Van Rijswijcklaan voor Jan De Braey met foto vermeld. Net als het scholencomplex te Berchem. Deze worden later besproken. Tenslotte zien we in dit artikel ook een foto van landhuis Vriesedonck in Brasschaat.²⁶² Deze grote traditionele witte villa met rieten dak vinden we ook terug op een foto in het archief van Alfred en Donald Portielje.²⁶³

Verder kwam in 1926 ook de Résidence Sans Souci tot stand. Deze ontwierp het collectief voor Ferdinand de Surgeloose.²⁶⁴ Hij was bedrijfsleider van de wolkamerij "Peignage de Laines" te Hoboken en zetelde van 1921 tot 1920 in de "Société Royale Nautique Anversoise" als voorzitter. Dit was één van de oudste zeilclubs van België. De naam van de residentie verwijst naar zijn eigen achternaam, een Franse vertaling. Zelf betrok hij een privéwoning die de eerste twee bouwlagen besloeg. De overige zes appartementen werden hoogstwaarschijnlijk verhuurd.²⁶⁵ Deze appartementen bevinden zich op het tweede tot vierde verdiep. Op de grondplannen zien we dat de twee eenheden per bouwlaag symmetrisch zijn opgebouwd. Wel is de linkerwoning groter dan de

²⁵⁵ Jo Braeken, "Villa in cottagestijl (ID: 11647)", <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/11647>.

²⁵⁶ "Renaissance," laatst geraadpleegd op 12 mei 2015, <http://www.antiek-encyclopedie.nl/categorieen/meubelen/meubelen.htm#renaissance>.

²⁵⁷ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.19, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

²⁵⁸ *Bouwdossier Kastanjelaan 9*, 238#1849, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁵⁹ *Eigen foto's Kastanjelaan 9*, 2 mei 2015, Antwerpen.

²⁶⁰ Jo Braeken, "Villa in cottagestijl (ID: 215134)", laatst geraadpleegd op 24 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/215134>.

²⁶¹ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1935), 577.

²⁶² "Tentoonstelling van K.M.B.A.," 141-151.

²⁶³ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.3.

²⁶⁴ *Bouwdossier Belgiëlei 183-185*, 1926#23741, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁶⁵ Braeken, "Résidence Sans Souci (ID: 215225)."

rechterwoning. Deze telt drie slaapkamers in plaats van twee en een extra kamer.²⁶⁶ De residentie behoorde tot één van de meest standingvolle residenties in het interbellum in Antwerpen.²⁶⁷ De combinatie van privéwoning en appartementsgebouw zien we ook al terug bij Portieljes eigen woning uit 1923.²⁶⁸ Van het interieur en de tuin van de residentie bevinden zich foto's in het archief van Alfred in het APA. In de tuin bevindt zich onder andere een fontein. De interieurfoto's zijn foto's van de privéwoning van Surgeloose. Op de foto's zien we een met tegels versierde open haard, meubilair in donkere houtsoorten, tapijten en kroonluchters. De rijkelijk ingerichte salons staan in contrast met de eenvoudig ingericht keuken.²⁶⁹

De zussen Gabriëlle en Henriëtte Nyssens hebben verschillende opdrachten gegeven aan Portielje & De Braey. Het gesloopte burgerhuis in art-decostijl²⁷⁰ uit 1927 voor de Harmoniestraat was wellicht het eerste. Dit pand was gelegen op een driehoekvormig perceel. Bovendien is in de gevel ook nog een lichte hoek verwerkt. Om op dit perceel met onconventionele vorm te bouwen is creativiteit nodig. Portielje en De Braey gaan deze uitdaging niet uit de weg. De scherpe punt van het perceel achteraan wordt een kleine tuin. Door de hoek te creëren in de gevel wordt een rechthoekige ruimte gevormd. Hier richten ze op het gelijkvloers de keuken, op de bel etage de eetkamer en op het eerste verdiep de slaapkamer in. Achteraan rechts in het huis bevindt zich de traphal, links daarvan wordt ook een min of meer rechthoekige ruimte gecreëerd. In de overige trapeziumvormige ruimte vooraan in het huis richten ze op de bel-etage het salon in en op het eerste verdiep de zitkamer. Op het gelijkvloers wordt deze ruimte onderverdeeld in een inkomhal, vestiaire en wasruimte. Op het traliewerk voor de ramen op het eerste verdiep en de keldergaten zien we een krulmotief verwerkt.²⁷¹ Dit zien we ook in eerder werk van Portielje zoals in de afsluiting voor de woning voor René Mössly uit 1924.²⁷² Ook zullen we deze vorm verder nog tegenkomen bij het collectief.

Dit gebouw was waarschijnlijk gebouwd als vastgoedinvestering aangezien het adres van de zussen, Hertoginstraat 9, niet wijzigt tot hun volgende aanvraag in 1931.²⁷³ In dat jaar ontwerpen Portielje en De Braey namelijk een tweewoonst in moderne stijl voor de hoek van de Hazelaren- en Hortensiastraat te Antwerpen. Deze woning bevat twee gescheiden eenheden die onderling nergens met elkaar verbonden zijn. Interessant is hier het verschil in opbouw tussen de twee woningen. De

²⁶⁶ *Bouwdossier Belgiëlei 183-185*, 1926#23741.

²⁶⁷ Braeken, "Résidence Sans Souci (ID: 215225)"

²⁶⁸ *Bouwdossier Korte Lozanastraat 5*, 1923#15904.

²⁶⁹ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.1, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

²⁷⁰ Jo Braeken, "Modernistische tweewoonst (ID: 214148)", <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/214148>.

²⁷¹ *Bouwdossier Harmoniestraat 68*, 1927#26611, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁷² *Bouwdossier Van Putlei 58*, 1924#18678, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁷³ *Bouwdossier Hazelarenstraat 16- Hortensiastraat 2*, 1931#38785, Antwerpen: Stadsarchief.

woning aan de zijde van de Hortensiastraat heeft een meer conventionele bel-etage indeling terwijl de woning aan de zijde van de Hazelarenstraat ruimer en minder gebruikelijk van opzet is. In deze laatste woning bevindt zich ook een groot atelier. Het hek- en traliewerk in dit ontwerp is niet krullerig zoals bij de vorige woning. Wel is het strak met een v-motief.²⁷⁴ De zussen Gabriëlle en Henriette Nyssens worden samen vermeld in het adresboek van de stad Antwerpen. Hun beroep wordt omschreven als 's. prof.'²⁷⁵ Deze woning is een proefstuk voor het collectief. Het is de eerste keer dat ze in zulke moderne stijl bouwen, buiten misschien het appartementsgebouw met eigen woning voor Jan De Braey. De zussen Nyssens lijken hen hun grenzen te laten verleggen. Het onconventionele perceel, een nieuwe stijl en een villa aan de kust.

Villa "la Caravelle" op de Prins Karellaan te Knokke werd gebouwd in opdracht van de zussen. Deze villa werd bewaard, maar heeft in 1945-46 een verbouwing ondergaan door architect Paul Smekens.²⁷⁶ Hiermee wordt het vermoeden bevestigd dat Portielje ook in Knokke actief is geweest. In zijn persoonlijk archief in het APA zitten heel wat postkaarten van villa's te Knokke.²⁷⁷ Alsook een plan met te koop gestelde gronden door de "Compagnie Immobilière Le Zoute S.A.". Op dit plan vinden we ook het perceel waarop 'la Caravelle' is gebouwd terug.²⁷⁸ Verdere sporen van andere realisaties te Knokke zijn er voorlopig niet. Het is dus de vraag of hier nog gebouwd is door Portielje.

In zijn archief te APA vinden we postkaarten van Knokse villa's alsook verschillende onbenoemde foto's.²⁷⁹ Bij deze foto's herkennen we de villa's "Condor" en "Casanova" door architect C. Hoge. Alsook villa "Zoetendaele" naar ontwerp van architect F. Vervalcke. Deze villa's bevinden zich ook in de Prins Karellaan.²⁸⁰ Waarschijnlijk maken deze foto's en postkaarten deel uit van een 'buurtonderzoek' van Portielje. Het zijn geen professionele foto's, in tegenstelling tot de interieurfoto's van de résidence 'Sans Souci'.

Een volgend groot project uit 1926 waar Portielje en De Braey bij betrokken waren is de realisatie van een flatgebouw in art-decostijl op de hoek van de Jan Van Rijswijcklaan en de Jan De Voslei. Voor dit appartementsgebouw in opdracht van de "Commissie voor Openbaren Onderstand" van Antwerpen werd een tijdelijk collectief opgericht met Florent Vaes. Ook de Brusselse architect Louis Herman De Koninck werd betrokken. Alsook André Fivez, vroeger medewerker van Vaes en architect in stadsdienst, waarschijnlijk als toezichthouder. In 1928 werd het complex voltooid door het

²⁷⁴ Jo Braeken, "Modernistische tweewoonst (ID: 214148)."

²⁷⁵ Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (1935), 640.

²⁷⁶ *Archief Paul Smekens*, 3.1.128 Knokke.

²⁷⁷ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP Postkaarten Knokke, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

²⁷⁸ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.3.

²⁷⁹ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.3.

²⁸⁰ Callaert et al. "Prins Karellaan (ID: 8466)"

Antwerpse aannemersbedrijf “Entreprises Générales de Construction Van Riel & Van den Bergh”.²⁸¹ Zij werkten ook met Portielje voor het kantoorgebouw voor “Eagle Star and British Dominions” op de Meir.²⁸² De ligging op één van de belangrijkste invalswegen van Antwerpen kan verklaren waarom de Stad via de COO zelf mee de regie in handen nam. Achterliggende terreinen zullen kort na de bouwvergunning aangeduid worden als gebied voor de geplande Wereldtentoonstelling in 1930.

Dit enorme complex bevatte oorspronkelijk 29 appartementen, twee winkels met woonruimte en een conciërgewoning. De flats waren bestemd voor de hogere burgerij. In 2005 onderging het complex een ingrijpende verandering. Het werd gerenoveerd tot serviceflats en OCMW-dienstencentrum “Liberty”.²⁸³

De eerste realisatie van het collectief in 1928 is de neotraditionele woning voor Armand Steens in de Arthur Goemaerelei. Hoogstwaarschijnlijk liet Armand de woning voor zijn zoon René optrekken.²⁸⁴ Deze dient namelijk in 1929 een aanvraag in om een ijzeren afsluiting op te richten aan dit perceel.²⁸⁵ Armand was eigenaar van het aangrenzende perceel. Hier had hij een herenhuis in eclectische stijl laten bouwen, ontworpen door Fritz Hanno in 1911.²⁸⁶ In 1926, twee jaar voor de bouw voor zijn zoon, had Armand zijn eigen woning laten verbouwen door Portielje & De Braey. Bij deze verbouwing werd een travee toegevoegd aan de rechterzijde van het gebouw waardoor ook binnen veranderingen volgden. De traphal werd aangepast.²⁸⁷ Dit moet een goede samenwerking geweest zijn, aangezien Armand Steens het collectief vroeg een nieuwe woning te ontwerpen. Later, toen het collectief Portielje en De Braey niet meer bestond, vroeg Armand Jan De Braey nog om een garage bij te bouwen aan zijn eigen woning.²⁸⁸ Ook Portielje wordt door volgende eigenaars van de woning voor René gevraagd om een paviljoentje te bouwen in de hof van het huis. Dit is waarschijnlijk nooit gebouwd.²⁸⁹ Er staat wel een paviljoen in de tuin nu, maar het is niet zeker of dit om hetzelfde paviljoen gaat.²⁹⁰ Armand Steens was collectief directeur, René was aandeelhouder.²⁹¹

²⁸¹ Jo Braeken, “Flatgebouw in art-decostijl (ID: 6962)”, laatst geraadpleegd op 24 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/6962>.

²⁸² *Bouwdossier Meir 12*, 1923#15909.

²⁸³ Braeken, “Flatgebouw in art-decostijl (ID: 6962)”

²⁸⁴ Jo Braeken, “Burgerhuis in neotraditionele stijl (ID: 213708)”, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/213708>.

²⁸⁵ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36*, 1929#33790, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁸⁶ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54*, 1911#342, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁸⁷ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54*, 1926#22935, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁸⁸ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54*, 18#4453, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁸⁹ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36*, 18#18498, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁹⁰ *Eigen foto's Arthur Goemaerelei 36*, 2 mei 2015, Antwerpen.

²⁹¹ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (1935)*, 695.

Opvallend is de vergelijking met het niet gerealiseerde huis voor René Mössly²⁹² voor dezelfde straat en de woning voor de heer Crighton uit 1923 voor de Van Putlei 58²⁹³. Deze woningen, ontworpen door Alfred Portielje, zijn ook halfopen bebouwingen in cottagestijl. Hoewel de gevels niet volledig gelijk zijn, zien we wel een aantal overeenkomstigheden. Zoals de puntgevel op een dwars dak en de driezijdige erker. Maar het is vooral de uitgewerkte zijgevel met puntdak, ronde afwerking boven de ramen, erker en de schoorstenen die veel gelijkenis tonen.²⁹⁴

Paula Van Damme laat ook in 1928 een woonhuis ontwerpen door het collectief.²⁹⁵ Deze woning in gematigde art deco bevindt zich nog steeds in de Kruishofstraat te Wilrijk.²⁹⁶ De gevel van deze woning is vandaag grondig aangepast. De gekartelde rand bovenaan is niet meer aanwezig. Ook zijn de oorspronkelijke voordeur en poort vervangen door recentere exemplaren.²⁹⁷ De woning zelf was opgebouwd als bel etage woning. De garage bevindt zich in de woning op het gelijkvloers. In deze woning zijn geen dienstvertrekken aanwezig.²⁹⁸

Maar het collectief ontwierp niet enkel woonhuizen. Tot het gezamenlijke oeuvre van Portielje en De Braey hoort ook een magazijn in de Rodestraat te Antwerpen. Alfred had al eerder een magazijn ontworpen. Het magazijn in de Rodestraat werd in opdracht van G. en F. Gilissen en bestond uit twee bouwlagen.²⁹⁹ De Gilissen lieten het magazijn bouwen voor de firma "Textile Anversoise" die zakken en doeken maakte.³⁰⁰ Het is onduidelijk of het magazijn bewaard werd aangezien er in het Stadsarchief zich geen plan van de voorgevel bevindt.³⁰¹

Een unicum in het werk van Portielje en De Braey is de stedelijke basisschool in de Bikschotenlaan in Berchem. In 1928 ontwierpen ze de school in modernistische stijl met conciërgewoning en kindertuin.³⁰² Over dit ontwerp verscheen in juli 1932 een artikel in het tijdschrift van de K.M.B.A. In oktober 1924 was een wedstrijd uitgeschreven voor een scholengroep op het terrein omsloten door de Diksmuidelaan en de Helder-, Turkoos-, en Edelgeenstraat. De winnaars van deze wedstrijd waren Jan De Braey en zijn vader Michel. Hun ontwerp was logisch, economisch en paste binnen de grenzen van het programma. Het ontwerp werd echter nooit uitgevoerd. Toch bleef de nood aan nieuwe

²⁹² *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 61-67*, 1921#11365.

²⁹³ *Bouwdossier Van Putlei 58*, 1923#15063.

²⁹⁴ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 61-67*, 1921#11365.

²⁹⁵ *Bouwdossier Kruishofstraat 40*, 1928#30186, Antwerpen: Stadsarchief.

²⁹⁶ Jo Braeken, "Kruishofstraat (ID: 13532)", laatst geraadpleegd op 245 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/13532>.

²⁹⁷ *Eigen foto's Kruishofstraat 40*, 2 mei 2015, Antwerpen.

²⁹⁸ *Bouwdossier Kruishofstraat 40*, 1928#30186.

²⁹⁹ *Bouwdossier Rodestraat 23*, 1928#30122, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

³⁰⁰ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (1935)*, 549.

³⁰¹ *Bouwdossier Rodestraat 23*, 1928#30122.

³⁰² "Stedelijke Basisschool (ID: 10890)", laatst geraadpleegd op 28 april 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/10890>.

schoollokalen aanwezig en in 1928 kregen ze de opdracht om een nieuw ontwerp te maken voor een ander terrein, namelijk datgene dat begrensd wordt door de Bikschotelaan en de Ramskapelle- en Apollostraat. Ditmaal werden de architecten, nu Jan De Braey en Alfred Portielje³⁰³, veel vrijer gelaten in hun ontwerp en dat loonde. Het ontwerp was open, fris en de lokalen werden op inventieve wijze over het terrein verdeeld.

In het artikel worden ook enkele opmerkingen op het ontwerp gemaakt. Men mist een groenafsluiting voor de school. Over het idee van glazen afdaken als gaanderijen twijfelt men. Het gewenste licht had hier moeten wijken voor beschutting aangezien de zon schadelijk kan zijn. Maar de aangeplante bomen zullen in de loop der tijd groeien en voor schaduw zorgen.

Wel prijst men de hoofdingang voor de jongens met de turnzaal en stortbadinrichting voor de mooie kleuren en weloverwogen vormen en verhoudingen. Net als de gevel van langs de Ramskapelle- en Apollostraat, waar de ingang van de meisjesschool en de conciërgewoning zich bevinden. Voor de lokalen is alle comfort voorzien. De goed georiënteerde lokalen met grote ramen en natuurlijke verluchting hebben de juiste tonen op de vloer, wanden en plafond. Aan het artikel zijn verschillende foto's toegevoegd.³⁰⁴ Foto's van het interieur van deze school bevinden zich ook in het APA.^{305 306}

Het jaar daarop, in 1929, ontwerpt het collectief in februari een woning voor advocaat Paul de Schrijver. De woning is opgevat als een bel etage woning. Bijzonder is wel dat de ruimte vooraan op de bel etage woning een bureauruimte is. Waarschijnlijk bevond het advocatenkantoor van de Schrijver zich vooraan op de het gelijkvloers en de bel etage.³⁰⁷ Deze woning in neostijl voor de Amerikalei is bewaard. Ze is gebouwd op de plek waar voor de oorlog een neoclassicistisch burgerhuis stond.³⁰⁸

Een andere indrukwekkende realisatie uit 1929 is het appartementencomplex in de Belgiëlei en Mercatorstraat. Dit complex heeft een gevel in beide straten en is onderling verbonden. Het gebouw werd ontworpen voor M.G. Freudberg en ging gepaard met een hevige discussie. M.G. Freudberg was agent bij Red Star Line, na de wapenstilstand was hij generaal-vertegenwoordiger van de Red Star Line in Polen. Hij had gewerkt als landverhuizingsagent en was inmiddels op pensioen. Een eerste bouwaanvraag werd afgekeurd omdat de gevels langs beide kanten de maximumhoogte met

³⁰³ In het artikel staat bij de hoofdingang dat het een ontwerp is van Portielje en De Braey. In de tekst wordt de naam Portielje niet meer vermeld.

³⁰⁴ "Schoolgroep te Berchem," *K.M.B.A.*, 7 (1932): 121-128.

³⁰⁵ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.3.

³⁰⁶ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.16, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

³⁰⁷ *Bouwdossier Amerikalei 39*, 1929#32639, Antwerpen: Stadsarchief.

³⁰⁸ Elise Hooft, "Burgerhuis uit het interbellum (ID: 212419)", laatst geraadpleegd op 27 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/212419>.

vier meter overschreden. Er werd dus gevraagd elk gebouw met twee verdiepen te verlagen. Hier was Freudberg echter niet mee akkoord. Hij schrijft een brief naar het college van burgemeester en schepenen waarin hij opmerkt dat er in de rest van de stad nog blinde hoge muren te zien zijn. Zelfs een paar huizen verder in de Belgiëlei. Hij is bereid de blinde muur die hij zal bouwen te versieren. Er zit zelfs een tekening bij door Portielje en De Braey met een voorstel. Dan maakt hij een vergelijking. Hij vraagt of de voordelen die hij de stad heeft gegeven via zijn zakelijke activiteit, als landverhuizingsagent bij Red Star Line, niet kan afwegen bij de hoogst minieme schade die zijn huis aan de stad zou aanbrengen. Hij vermeldt dat hij al zijn spaargeld in dit bouwproject steekt en dat wanneer hij zich aan de regels houdt, het gebouw hem heel wat minder geld zal opleveren. Bovendien laat hij P.J. De Coster, regeringscommissaris voor landverhuizing, een brief sturen over zijn activiteiten als ondernemer van landverhuizing en zijn goed gedrag en eerlijkheid. Ook Jan De Braey vraagt een audiëntie aan bij de burgemeester over deze kwestie. Ondanks al deze moeite zal Freudberg toch negatief antwoord krijgen. Uiteindelijk biedt hij een tussenoplossing aan. Hij zal het reglement van de Belgiëlei respecteren en enkel de gevel van de Mercatorstraat 24 meter hoog optrekken.³⁰⁹ Dit wordt toegestaan en in mei 1929 wordt een nieuwe, aangepaste bouwaanvraag ingediend die in oktober 1929 wordt goedgekeurd. In deze aanvraag zit ook een schets over hoe de hoek van de Belgiëlei en Mercatorstraat er uit zal zien na de bouw. Dit is de enige keer dat zulke tekening aangetroffen wordt in een bouwdoossier in dit onderzoek.³¹⁰

Op het vlak van appartementsgebouwen zijn Portielje en De Braey intussen niet meer aan hun proefstuk toe. Voor de Merodelei in Berchem ontwerpen ze in 1929 een appartementsgebouw in de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid.³¹¹ In 1931 zal het duo een appartementsgebouw ontwerpen voor gebruik van Jan De Braey. Jan De Braey betrok hier zelf een appartement.³¹² Waarschijnlijk op het gelijkvloers of eerste verdiep. In deze appartementen is achteraan een meidenkamer voorzien. Bijzonder is de vorm van het grondplan. De twee koeren verdelen de appartementen twee delen. Vooraan de woonkamer, eetkamer, keuken en kantoor en achteraan de badkamer en slaapkamers. Ook de uitgesproken ovaalvormige traphal maakt de vorm van het grondplan bijzonder.³¹³

In 1933 zullen ze in de Jan Van Rijswijcklaan een appartementsgebouw optrekken dat op vlak van stijl, volume en indeling van de gevel zeer hard lijkt op het ontwerp van twee jaar voordien voor Jan De Braey. Ditmaal is het ontworpen voor apotheker Raymond de Nave. De apotheek met

³⁰⁹ *Bouwdoossier Belgiëlei 3*, 1929#32678, Antwerpen: Stadsarchief.

³¹⁰ *Bouwdoossier Belgiëlei 3*, 1929#33546, Antwerpen: Stadsarchief.

³¹¹ H. Kennes et al., "De Merodelei (ID: 2507)", laatst geraadpleegd op 28 april 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/2507>.

³¹² Jo Braeken, "Appartementsgebouw in art-decostijl (ID: 212788)", <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/212788>.

³¹³ *Bouwdoossier Jan Van Rijswijcklaan 261*, 1931#38652.

privéwoning bevindt zich in de eerste en tweede bouwlaag. Het grondplan zelf heeft een minder speciale vorm dan die voor Jan De Braey.³¹⁴

Vlakbij zijn in 1911 ontworpen eigen woning ontwerpt Portielje in 1932 met De Braey “Résidence Leopold”. Een appartementsgebouw in beaux-artsstijl op de hoek van de Korte Lozanastraat en de Jan Van Rijswijcklaan. Deze werd gebouwd in opdracht van het vennootschap “Compagnie Nationale Immobilière”. De appartementen hebben een oppervlakte van ongeveer 300 m².³¹⁵ Op het gelijkvloers is een biljartzaal aanwezig voor gemeenschappelijk gebruik. Ook is er een afzonderlijke dienstingang aanwezig. Dit alles wijst op een welstellend cliënteel.³¹⁶ Op de grondplannen zien we dezelfde ovale vorm van de traphal met centraal een lift als bij het appartementsgebouw voor Jan De Braey.

De Koloniënlaan, in 1968 omgedoopt tot Camille Huysmanslaan, werd aangelegd ter voorbereiding van de Wereldtentoonstelling van 1930 en vormt de middenas van de tentoonstellingswijk en het vroegere tentoonstellingsterrein. Bij de opbouw hiervan moest men aan een paar regels gehoorzamen. De kopers moesten binnen de twaalf maanden na aankoop de woning bouwen. Men mocht minimum 10 meter hoog bouwen en maximum drie bouwlagen. De voorgevels dienden uit ruwe handgeformde gevelsteen te bestaan en de achtergevels uit niet bepleisterde baksteen. Er werd geen toestemming gegeven om industriële vestingen en handelsnederzettingen te bouwen. Er werden echter toch heel wat onregelmatigheden toegestaan door de lege stadskas en de niet plichtsbewuste ambtenaren. Zo werd het vooropgestelde homogene effect niet bereikt.³¹⁷

In deze laan bouwden ook Portielje & De Braey enkele woningen. Zo zijn er de woningen uit 1934 voor Fr. Lysen³¹⁸ en mevrouw Lehman-Cauwenbergh.³¹⁹ De woning voor Lysen heeft op het gelijkvloers een garage voor twee wagens. Met zijn vier bouwlagen overschrijdt deze woning de voorschriften.³²⁰ De woning voor mevrouw Lehman- Cauwenbergh doet dit niet. Deze laatste woning zal eveneens de laatste realisatie van hun samenwerking zijn.³²¹ De latere veranderingswerken aan deze woning in 1936 zullen uitgevoerd worden door Alfred en zijn zoon Donald. Zij zullen een

³¹⁴ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 277, 1932#43140*, Antwerpen: Stadsarchief.

³¹⁵ Jo Braeken, “Résidence Leopold (ID: 6920)”, laatst geraadpleegd op 28 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/6920>.

³¹⁶ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 1932#41161*, Antwerpen: Stadsarchief.

³¹⁷ G. Plomteux en R. Steyaert, “Camille Huysmanslaan (ID:13410)”, laatst geraadpleegd op 28 april 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/13410>.

³¹⁸ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan, 1934#45335*, Antwerpen: Stadsarchief.

³¹⁹ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#1174*, Antwerpen: Stadsarchief.

³²⁰ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan, 1934#45335*.

³²¹ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#1174*.

zonnekamer³²² toevoegen en de kelder uitdiepen.³²³ In 1938 zullen ze ook nog een afdak toevoegen aan de achtergevel.³²⁴

³²² *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#5558, Antwerpen: Stadsarchief.*

³²³ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#4316, Antwerpen: Stadsarchief.*

³²⁴ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#11009, Antwerpen: Stadsarchief.*

6.2.3. Paviljoen Compagnie Liebig

Hoogstwaarschijnlijk heeft Portielje meegewerkt aan de bouw van het paviljoen voor de Compagnie Liebig op de Wereldtentoonstelling voor koloniën, zeevaart en oud-Vlaamse kunst. (Afbeelding XVIII.) Deze vond in 1930 plaats te Antwerpen ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van België.³²⁵ Van dit paviljoen bevinden zich foto's in zijn persoonlijk archief in het APA. Hier bevindt zich ook een menukaart en muziekprogrammatie voor een middagmaal ter gelegenheid van de inauguratie van het paviljoen op 10 mei 1930.³²⁶ In de collectie van Anne Portielje bevinden zich ook een aantal foto's.³²⁷

Compagnie Liebig was een internationaal voedingsmiddelenbedrijf dat in 1860 voor het eerst een fabriek op het vasteland in Antwerpen vestigde.³²⁸ Het paviljoen werd gebouwd ter gelegenheid van hun 65 jarig bestaan. De hoofdattractie was een panorama dat de enorme vlakten vol vee in Zuid-Amerika verbeeldde. Binnen hing een doek van schilder Alfred Bastien, directeur van de Academie voor Schone Kunsten te Brussel, omringd door foto's van vestigingen van het bedrijf in heel de wereld. Net als tal van gebruiksobjecten die gebruikt worden door de inheemse bevolking in Zuid-Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse vestigingen van het bedrijf. Buiten stonden drie beelden van runderen door Jef Lambeaux.³²⁹

Er wordt geen architect vermeld. Een concrete bevestiging van zijn medewerking werd niet gevonden.

³²⁵ *Le livre d'or de l'exposition internationale coloniale, maritime et d'art flamand, Anvers 1930*, (Antwerpen: Propagande commerciale, 1932), 19.

³²⁶ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.14, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

³²⁷ *Eigen archief Anne Portielje*, Groot-Bijgaarden.

³²⁸ Benoit Vanhees, "Kroniek van de Cie. Liebig in België", laatst geraadpleegd op 7 mei 2015, <http://www.retroscoop.com/industrieel.php?artikel=211>.

³²⁹ *Le livre d'or de l'exposition internationale coloniale, maritime et d'art flamand, Anvers 1930*, 159.

6.3. Samenwerking met Donald Portielje

6.3.1. Donald Portielje (1912- 2010)³³⁰

Donald Portielje is de enige zoon en eerste kind van Alfred Portielje en Lilian Ebner. Hij werd geboren op 27 september 1912 te Antwerpen.³³¹ Als peuter ging Donald tijdens de Eerste Wereldoorlog mee met zijn familie naar Engeland. Hier maakte zijn grootvader, Gerard, schetsen van hem.³³² In Engeland is hij niet naar het eerste leerjaar gegaan en na de terugkomst naar België maakte hij dit jaar op een korte periode af.³³³

Later genoot Donald een opleiding aan de afdeling Bouwkunst van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen waar hij in 1934 slaagde voor het eindexamen. In 1939 werd zijn diploma van volledig onderricht in de bouwkunst afgeleverd.³³⁴ In 1937 wordt ook Donald ingeschreven in de K.M.B.A.³³⁵

Donald huwt in december 1940 met Bertha Van Hooydonck, een onderwijzeres uit Schaarbeek. Met haar zal hij één dochter krijgen, Anna-Claire Portielje, geboren op 31 juli 1947. (Afbeelding IX.) Vlak voor zijn huwelijk is hij in Brussel gaan wonen en kwam er dus ook een einde aan de samenwerking met zijn vader. Dit deed hij in periode van oorlog wanneer het moeilijk was om als architect werk te vinden. Toch ging hij op zoek. Met een eerst tijdelijk contract werd hij aangenomen bij het Ministerie van Openbare Werken³³⁶. Dit contract liep van 1 januari 1939 tot 12 december 1940 toen hij werkte als tijdelijk technisch adjunct bij het Ministerie van Landsverdediging. Van 1940 tot 1945 werkte hij met dezelfde functie bij het Ministerie van Openbare Werken. In 1946 werd hij tijdelijk bij dit ministerie aangekomen als architect. Het duurde tot 1954 alvorens hij een vast contract kreeg. In 1967 werd hij gepromoveerd tot eerste architect van de hoofdarchitect.³³⁷

In 1965 wordt Donald tot Ridder in de Kroonorde benoemd en wordt hem een medaille van de eerste klasse toegekend.³³⁸

Zijn pensioen gaat in vanaf oktober³³⁹ 1977.³⁴⁰ Donald Portielje overleed op 2 juni 2010 te Sint-Jans-Molenbeek.³⁴¹

³³⁰ *Stamboom familie Portielje.*

³³¹ *Ledendossier Alfred Portielje K.M.B.A.*

³³² Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward*, 230.

³³³ Interview Anne Portielje.

³³⁴ *Persoonlijk dossier Donald Portielje.*

³³⁵ *Ledendossier Donald Portielje K.M.B.A.*

³³⁶ Interview Anne Portielje.

³³⁷ *Administratief dossier Donald Portielje*, Groot-Bijgaarden: privébezit Anne Portielje.

³³⁸ *Persoonlijk dossier Donald Portielje.*

³³⁹ *Administratief dossier Donald Portielje.*

6.3.2. Ontwerpen en realisaties met zoon Donald Portielje (1935-1940)

Vanaf 1935 tot 1940, wanneer Donald naar Brussel trok, werkte Alfred samen met zijn zoon aan een aantal projecten. Het eerste van deze is het handelsgebouw voor de firma “Gerard Koninckx Frères” uit 1935. “Gerard Koninckx Frères” was een groothandel in exotisch fruit die vooral citrusvruchten uit Spanje en bananen uit Belgisch Congo importeerde.³⁴²

In het gebouw voor de firma “Gerard Koninckx Frères” bevinden zich in de kelder en op het gelijkvloers twee grote magazijnruimtes. In de kelder is er ook, naast de lift en trap, een ruimte voorzien voor de tellers. Op het eerste en tweede verdiep bevinden zich aan de straatzijden de bureauruimten. Centraal op het eerste verdiep is een gemeenschappelijke bureauruimte voor de werknemers voorzien. Op het tweede verdiep bevindt zich ook een kleine wooneenheid, die toegankelijk is via de diensttrappenhal aan de zijde van de Ankerrui. Deze is hoogstwaarschijnlijk bestemd voor de conciërge.³⁴³ De glazen hal van de diensttrap is duidelijk zichtbaar in het volumespel van de gevel.³⁴⁴ Aan de gevel waren oorspronkelijk vlaggenmasten voorzien.³⁴⁵ Ondanks dat deze verdwenen zijn, is het firmalogo wel nog aanwezig.³⁴⁶ Dit logo geeft het gebouw in zakelijke stijl een publicitaire uitstraling.³⁴⁷

Het perceel dat werd aangewend was in bezit van de “Intercommunale Maatschappij van den Linker Scheldeoever”. Deze maatschappij herkavelde een aantal gronden na de bouw van de Waaslandtunnel. De ligging was ideaal. Goed door verkeer ontsloten en vlakbij de oude haven. Hier vestigden zich vlak na elkaar dan ook drie belangrijke Belgische fruitimporteurs, “Gérard Koninckx Frères”, “Fruit Brokers Company Spiers & White” en “Léon Van Parys”.³⁴⁸ Deze drie richtten hier vervolgens ook samen met een vierde firma “Valenciana”, de Belgische Fruitbeurs op. Dit veilinggebouw werd mee ontworpen door Alfred en Donald Portielje.³⁴⁹

Voor de Fruitbeurs werd in 1933 reeds grond aangekocht van de stad Antwerpen. “Spiers & White” lieten na het ontwerpen van deze beurs hun bedrijfszetel in de Zeevaartstraat tekenen door het in bedrijfsarchitectuur gespecialiseerde bureau van Vincent Cols en Jules De Roeck. “Léon Van Parys” liet zijn nieuwe bedrijfszetel ontwerpen door Joseph Somers. Deze drie architecten(collectieven)

³⁴⁰ *Ledendossier Donald Portielje K.M.B.A.*

³⁴¹ Anne Portielje, Donald Portielje, 14 mei 2015.

³⁴² Jo Braeken, “Handelsgebouw Gérard Koninckx Frères (ID: 213824)”, laatst geraadpleegd op 28 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/213824>.

³⁴³ *Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 18#2895, Antwerpen: Stadsarchief.*

³⁴⁴ *Eigen foto's Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 2 mei 2015, Antwerpen.*

³⁴⁵ *Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 18#2895.*

³⁴⁶ *Eigen foto's Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1.*

³⁴⁷ Braeken, “Handelsgebouw Gérard Koninckx Frères (ID: 213824)”

³⁴⁸ Jo Braeken, “Handelsgebouw Gérard Koninckx Frères (ID: 213824)”

³⁴⁹ *Bouwdossier Zeevaartstraat 1, 18#6115, Antwerpen: Stadsarchief.*

werkten samen aan het ontwerp van de Fruitbeurs. Toch lijkt het dat vooral het bureau van Cols en De Roeck de leiding heeft genomen. In 1935-1936 werd het modernistisch ontwerp gerealiseerd.³⁵⁰

Op de grondplannen van dit gebouw zien we op het gelijkvloers een show-room en grote verkoopruimte die doorloopt naar het tweede verdiep. Op het tweede verdiep bevindt zich ook een verbruikzaal.³⁵¹

Naast bedrijfszetels waagden Alfred en zijn zoon zich ook aan woonarchitectuur. In 1935 ontwierpen ze een woning voor de Vlaamse Kunstlaan te Antwerpen. Deze woning van twee bouwlagen in eenvoudige modernistische stijl werd ontworpen voor³⁵² stuwadoor³⁵³ Henri Van de Velde.³⁵⁴ Een stuwadoor is een lader en lossen van zeeschepen.³⁵⁵ Deze woning is veel eenvoudiger dan de andere woningen aanwezig in het oeuvre van Portielje. Op het gelijkvloers bevinden zich de leefruimten en op het verdiep de slaapruidten. Het ronde raam naast de voordeur kan verwijzen naar de werkomgeving van Van de Velde.³⁵⁶ Opvallend is dat er van deze bescheiden woning toch ook een foto aanwezig is in het persoonlijk archief van Donald en Alfred.³⁵⁷

Een andere woning in moderne stijl die Alfred en Donald samen ontwierpen is die voor de Acacialaan 14 uit 1938. Deze werd ontworpen voor Jan Frans Verrijcke. Deze behoort in de Nieuwe-Parkwijk "Den Brandt" tot de één van de weinige modernistische gebouwen uit het interbellum.³⁵⁸ Jan Frans Verrijcke was directeur van het agentschap "Wall".³⁵⁹ De activiteit van het agentschap is niet gekend, maar wel valt reeds op dat we in het klantenbestand van Portielje een groot aantal ondernemers tegenkomen. De opbouw van de plattegrond wijkt af van de traditionele schema's. In de ruimte met het halfronde raam op het gelijkvloers bevindt zich een biljartkamer. Centraal op het grondplan bevindt zich de traphal. De garage bevindt zich in de kelder.³⁶⁰ Wel is er op het eerste verdiep ruimte voorzien voor hoogstwaarschijnlijk inwonend personeel.³⁶¹ De huidige witte beschildering³⁶² van de gevels geeft een totaal ander uitzicht aan de woning dan de oorspronkelijke (gele) bakstenen

³⁵⁰ Jo Braeken, "Belgische Fruitbeurs (ID: 213791)", laatst geraadpleegd op 28 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/213791>.

³⁵¹ *Bouwdossier Zeevaartstraat 1*, 18#6115.

³⁵² *Bouwdossier Vlaamsekunstlaan*, 18#3592, Antwerpen: Stadsarchief.

³⁵³ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1940), 866.

³⁵⁴ *Bouwdossier Vlaamsekunstlaan*, 18#3592.

³⁵⁵ "Stuwadoor," laatst geraadpleegd op 14 mei 2015, <http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/stuwadoor>.

³⁵⁶ *Bouwdossier Vlaamsekunstlaan*, 18#3592.

³⁵⁷ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.2, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

³⁵⁸ Jo Braeken, "Modernistische villa (ID: 216291)", laatst geraadpleegd op 28 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/216291>.

³⁵⁹ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (1940), 924.

³⁶⁰ *Bouwdossier Acacialaan 14*, 18#10449, Antwerpen: Stadsarchief.

³⁶¹ Braeken, "Modernistische villa (ID: 216291)"

³⁶² *Eigen foto's Acacialaan 14*, 2 mei 2015, Wilrijk.

textuur.³⁶³ Het hekwerk van de poort, het poortje en het ronde balkonnetje aan de zijgevel is wel bewaard.³⁶⁴

Van de samenwerking tussen vader en zoon Portielje zijn ook een ontwerp-tekening en schets gevonden voor een appartementsgebouw aan de Maria- Henriëttalei te Antwerpen.³⁶⁵ Deze is wellicht niet uitgevoerd.³⁶⁶ (Afbeelding XVII.)

³⁶³ *Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3.*

³⁶⁴ *Eigen foto's Acacialaan 14.*

³⁶⁵ *Archief Meysman.*

³⁶⁶ Jo Braeken, "Appartementscomplex Helvetica (ID: 214900)", laatst geraadpleegd op 7 mei 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/214900>; Niet te vinden in deze straat. Op de vermoedelijke plek staat nu een appartementsgebouw naar ontwerp van David Moëd uit 1935-1936.

6.4. Laatste jaren carrière (1941-1956)

Tussen 1938 en 1950 zien we geen realisaties of ontwerpen door Alfred.³⁶⁷ Alfred is op de vlucht geslagen voor de Tweede Wereldoorlog. Hij probeerde, net als in de Eerste Wereldoorlog, naar Engeland te vluchten. Ze trokken naar Oostende waar ze ook vrienden hadden. Hier probeerden ze papieren te verkrijgen om de oversteek te maken. Dit is echter niet gelukt. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verbleven ze dus in Antwerpen.³⁶⁸

In 1950 zien we de eerste realisatie van Alfred Portielje na de oorlog en na de samenwerking met zijn zoon. Dit is de dubbelwoning voor Paul Muller in de Edgar Casteleinstraat 25 te Antwerpen.³⁶⁹ Muller was een onderhandelaar in chemische producten voor de firma "Comptoir R.G. Muller & Co.". ³⁷⁰ Op het gelijkvloers zien we drie bureelruimten. De indeling van het eerste en tweede verdiep is gelijk. Op elk verdiep bevindt zich een volledig uitgeruste woonruimte.³⁷¹ Naast deze woning in moderne stijl blijft Alfred ook nog bouwen in traditionele stijl.

Zo is er de villa uit 1954 voor de "Société Immobilière & de Gérance" in de Della Faillelaan. Voor de bouw van deze villa braken ze in 1949³⁷² een villa voor Joseph Hertogs uit 1911 af. Deze behoorde tot één van de eerste zes villa's in deze laan bij het ontstaan van de Nieuwe-Parkwijk "Den Brandt" voor 1914.³⁷³ Het ontwerp van Portielje uit 1954 is waarschijnlijk echter nooit gerealiseerd of niet bewaard.³⁷⁴ Voor dezelfde firma ontwierp hij in 1955 een niet gerealiseerde traditionalistische woning voor de Vijverlaan, ook in de Nieuw-Parkwijk "Den Brandt".

Een wel bewaarde woning voor dezelfde wijk uit 1956 door Portielje is de villa in de Beukenlaan. Deze werd ontworpen voor Lucien Steinberg in traditionalistische stijl. Deze villa lag naast³⁷⁵ de in datzelfde jaar verdwenen café "Dikke Mee".³⁷⁶ Deze villa is de laatste realisatie van Portielje die we kunnen terugvinden.

Opvallende overeenkomsten aan deze laatste drie villa's zijn dat ze alle drie in traditionele stijl ontworpen zijn en dat er voor alle drie de villa's gelijkaardige materialen gepland waren zoals witgekalkte baksteen met 'snow' cement voor de gevels. Ook zien we op de grondplannen dat in alle

³⁶⁷ *Bouwdossier Edgar Casteleinstraat, 18#26777*, Antwerpen: Stadsarchief.

³⁶⁸ Interview Anne Portielje.

³⁶⁹ *Bouwdossier Edgar Casteleinstraat, 18#26777*.

³⁷⁰ *Adresboek van de stad en randgemeenten* (Antwerpen: Ratinckx, 1955), 1027.

³⁷¹ *Bouwdossier Edgar Casteleinstraat, 18#26777*.

³⁷² *Bouwdossier Della Faillelaan 55, 18#26154*, Antwerpen: Stadsarchief.

³⁷³ Jo Braeken, "Della Faillelaan (ID: 13434)", laatst geraadpleegd op 29 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/13434>.

³⁷⁴ Ter plaatse is het huis niet te zien.

³⁷⁵ *Bouwdossier Beukenlaan, 18#34754*, Antwerpen: Stadsarchief.

³⁷⁶ Jo Braeken, "Beukenlaan (ID: 13386)", laatst geraadpleegd op 29 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/13386>.

drie de villa's en in de woning voor Muller een schuilkelder voorzien is.^{377 378 379 380} Dit vinden we op eerdere plannen door Portielje niet terug. Waarschijnlijk is het een gevolg van de luchtaanvallen uit de Tweede Wereldoorlog en ingegeven door angst voor de wapenwedloop in de Koude Oorlog.

Ook zien we in de ontwerpen voor de villa's in de Della Faille laan en de Vijverlaan nog steeds de aanwezigheid van een aparte dienstingang en dienstvertrekken. De aanwezigheid van huispersoneel daalde enorm in de jaren veertig van de twintigste eeuw. In 1970 pas kregen de huisboden een statuut en werden ze werknemers met een sociale zekerheid. In die tijd was het aantal dienstpersoneel nog maar een fractie van wat het geweest was.³⁸¹

³⁷⁷ *Bouwdossier Della Faillelaan 55*, 18#32710.

³⁷⁸ *Bouwdossier Vijverlaan*, 18#34340.

³⁷⁹ *Bouwdossier Beukenlaan*, 18#34754.

³⁸⁰ *Bouwdossier Edgar Casteleinstraat*, 18#26777.

³⁸¹ "De geschiedenis van het dienstpersoneel," laatst geraadpleegd op 14 mei 2015, http://www.erfgoedcelwaasland.be/item.php?itemno=19_244_245_246&lang=NL.

6.5. Verbouwingen

Alfred Portielje heeft ook heel wat verbouwwerken uitgevoerd. Zoals uitgelegd in de methodologie worden in deze Masterproef niet alle verbouwingen besproken, maar wel een kleine selectie.

In 1912, in het begin van zijn carrière, verbouwde Portielje drie huizen op de Markt van Ekeren. Deze grondige verbouwing hield onder andere nieuwe gevels in. De verbouwing in neo-Vlaamse renaissance stijl gaf nummer zeven een puntgevel en acht en negen kregen een trapgevel.³⁸² De aanwending van de neo-Vlaamse renaissance stijl is een zeldzaamheid in het oeuvre van Portielje. Dat dit ontwerp van zijn beginjaren dateert en zijn opleiding aan de academie van leerkrachten die deze wel aanwendden, kan verklaring bieden. Ook de omgeving van het dorpsplein waar zich nog een aantal historiserende verbouwingen hebben voorgedaan heeft waarschijnlijk invloed gehad.³⁸³

Een type van verbouwing waar Portielje zich meermaals aan zal wagen, al dan niet met De Braey, is het ombouwen van panden tot kantoorruimte, handelsruimte of werkplaats. In 1920 verbouwt Portielje twee panden verbonden panden in de Prins- en Prinsesstraat te Antwerpen. Dit doet hij voor Albert Boks van het bedrijf "Corn Products".³⁸⁴ Ook in de Lange Nieuwstraat zal Portielje met De Braey tussen 1924 en 1926 een aantal verbouwing uitvoeren. Ditmaal wordt een zestiende eeuwse herenhuis omgevormd tot bureauruimtes voor de heer Van Bracht. Voor deze verbouwing wordt de bestaande trap weggebroken en wordt de koer achteraan deels overdekt. Op het gelijkvloers en het eerst verdiep is nu bijna volledig bureauruimte voorzien. Wat voor zaak Van Bracht had, is niet bekend. Wel zien we op het tweede verdiep achteraan een 'ruimte voor stalen'.³⁸⁵

Een derde verbouwing van een woonpand tot burelen zien we in 1926. Portielje en De Braey verbouwen voor "Comptoir Levant & Méditerranée S.A." het pand op Kipdorp 43. Dit ging echter niet zonder problemen. Er moesten twee bouwaanvragen ingediend worden alvorens de verbouwing werd goedgekeurd.³⁸⁶ Een sobere, wellicht bepleisterde gevel, wordt een meer decoratief uitgewerkte gevel met zichtbare voegen. We kunnen hier stellen dat Portielje en De Braey de gevel historiserend verbouwd hebben. Op het gelijkvloers bevindt zich achteraan nu een grote kantoorruimte, kleine kamers voor de chefs, een ruimte voor de boekhouders en ander ruimten

³⁸² Toon Cappuyns, "Ensemble in historiserende stijl (ID:214617)", laatst geraadpleegd op 17 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/214617>.

³⁸³ Roger Keukelinck, *Portret van Ekeren*, (Ekeren: H. Taveniers, 1973), 108-112.

³⁸⁴ *Bouwdossier Prinsstraat 32*, 1920#9223, Antwerpen: Stadsarchief.

³⁸⁵ *Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45*, 1924#19668, Antwerpen: Stadsarchief.

³⁸⁶ *Bouwdossier Kipdorp 43*, 1926#23989.

bestemd voor bepaalde functies in het bedrijf. Het eerste verdiep bevat ook bureauruimte en op de tweede verdieping is onder andere een eetzaal ingericht.³⁸⁷

Aan het einde van zijn carrière, wanneer hij terug alleen werkt, zal Alfred het ensemble, ontworpen door J.V. Delpierre, op de Vlaamsekaari 20-22 en 21-23 verbouwen. Hij zal in opdracht van eigenaar Paul Volkaerts een extra verdieping toevoegen.³⁸⁸ De eerdere meergezinswoning kreeg de functie van handelszaak op het gelijkvloers door onder andere de smalle vensters te veranderen in brede etalagevensters.³⁸⁹

We zien dat Portielje & De Braey ervaring uitbouwen in het ombouwen van bestaande panden tot kantoorruimte. Maar ze zullen ook kleinere veranderingen aan woningen uitvoeren.

Begin 1926, aan het begin van de periode van het collectief “Portielje & De Braey”, verbouwden ze de woning van Armand Steens uit 1911 door Fritz Hanno. Zoals hierboven vermeld, breidden ze in opdracht van Steens het huis uit met een nieuwe travee.³⁹⁰ Van deze verbouwing is nu nog gevolg te zien in het lichte kleurverschil van de tegels op de gevel.

Op de Prins Albertlei 23 bouwden ze een bestaande woning om tot een neoclassicistisch voor “S.A. Le Confort” met als administrateurs Van Riel en Van den Bergh. Deze verbouwing dateert uit 1928. Voor de verbouwing werden enkel de buitenmuren, uitgezonderd de achterste muur, en de binnenmuren van het originele huis behouden. Verder wordt het bestaande huis heringedeeld en wordt achteraan links een langwerpige volume aangebouwd. Het oorspronkelijke huis had waarschijnlijk drie en werd uitgebouwd tot zeven bouwlagen.³⁹¹ Portielje en De Braey hadden in 1926 nog niet veel ervaring met het ontwerpen van appartementsgebouwen. Portielje had wel reeds zijn eigen woning ontworpen. In 1926 ontwierpen ze ook wel de “Résidence Sans Souci” voor de Surgeloose. Dit complex bestaat uit zes bouwlagen,³⁹² het appartementsgebouw van Portielje uit acht.³⁹³

³⁸⁷ *Bouwdossier Kipdorp 43*, 18#24960, Antwerpen: Stadsarchief.

³⁸⁸ *Bouwdossier Vlaamsekaari 20-22 21-23*, 18#16005, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

³⁸⁹ Elise Hooft, “Ensemble ontworpen door Delpierre, Groep B (ID: 209271)”, laatst geraadpleegd op 21 april 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/209271>.

³⁹⁰ Braeken, “Herenhuis in eclectische stijl (ID: 6471)”

³⁹¹ *Bouwdossier Prins Albertlei 23*, 961#10249, Antwerpen: Stadsarchief.

³⁹² *Bouwdossier Belgiëlei 183-185*, 1926#23741.

³⁹³ *Bouwdossier Korte Lozanastraat 5*, 1923#15904.

6.6. Klantenbestand

Het onderzoek in de adresboeken van de stad en provincie Antwerpen, de gegevens uit de bouwdoSSIers en de informatie uit de IOE toont ons dat Portieljes klanten vaak mensen met een ondernemende geest waren. Bij de eerste realisaties van Portielje zitten een paar gebouwen voor familie. Zij gaven deze jonge architect de kans te tonen wat hij kon. Later zijn het directeurs, leiders van firma's, advocaten, apothekers, enz. die de opdrachten van Portielje verzorgen. Veel van de firma's waarvoor ze werkten, bestaan echter niet meer. Tweemaal ontwierp Portielje een kantoorgebouw voor een verzekeringskantoor, namelijk voor "Fire & Life" en "Eagle Star". Een magazijnruimte voor Frédéric Truyens van "Etablissements Hypsométriques"³⁹⁴ uit 1910³⁹⁵ en voor G. en F. Gilissen van de firma "Textile Anversoise"³⁹⁶ uit 1928 samen met De Braey³⁹⁷ vinden we ook terug in de oeuvrelijst. De Fruitbeurs en het handelsgebouw voor de firma "Gérard Koninckx Frères", een groothandel in exotisch fruit³⁹⁸, ontwierp hij samen met zijn zoon.

Ook woningen werden vaak ontworpen voor ondernemers en mensen met een hooggeplaatst beroep. Zo was de modernistische villa in de Acacialaan uit 1938 ontworpen voor Jan Frans Verrijcke, directeur van het agentschap "Wall"³⁹⁹, de woning in de Camille Huysmanslaan voor directeur Lehman-Cauwenbergh⁴⁰⁰ en de burgerwoning in de neostijl voor advocaat Paul De Schrijver.⁴⁰¹ Het appartementsgebouw in de Jan Van Rijswijcklaan, dat gelijk is op dat voor De Braey zelf, was in opdracht van apotheker Raymond De Nave.⁴⁰² Hier is vandaag nog steeds een apotheek gevestigd.⁴⁰³ Verder is ook het gemeentebestuur van Berchem opdrachtgever geweest, dit bij de stedelijke basisschool uit 1928.⁴⁰⁴

De ondernemende geest van de opdrachtgevers vindt men ook terug in de typologie van appartementsgebouw met eigen woning waarbij de overige appartementen verhuurd konden worden. In deze typologie ging Portielje voor met zijn eigen woning met architectenkantoor uit 1923.⁴⁰⁵ Hij ontwierp met De Braey nog een aantal van deze woningen zoals het appartement voor De Braey zelf, 'Résidence Sans Souci' en het appartementsgebouw voor Raymond De Nave.

³⁹⁴ Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (1910), 496.

³⁹⁵ Bouwdossier Justitiestraat 14-16, 1910#117.

³⁹⁶ Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (1935), 549.

³⁹⁷ Bouwdossier Rodestraat 23, 1928#30122.

³⁹⁸ Braeken, "Handelsgebouw Gérard Koninckx Frères (ID: 213824)"

³⁹⁹ Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (1940), 924.

⁴⁰⁰ Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (1935), 604.

⁴⁰¹ Hooft, "Burgerhuis uit het interbellum (ID: 212419)"

⁴⁰² Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 277, 1932#43140.

⁴⁰³ Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 277, 2 mei 2015, Antwerpen.

⁴⁰⁴ "Schoolgroep te Berchem," K.M.B.A., 7 (1932): 123.

⁴⁰⁵ Bouwdossier Korte Lozanastraat 5, 1923#15904.

Ook de gebouwen zelf leren ons iets over zijn klantenbestand. De overgeleverde interieurfoto's, van onder meer 'Résidence Sans Souci'⁴⁰⁶, tonen rijke interieurs die niet voor de gewone man bestemd waren. De aanwezigheid van een biljartzaal op het gelijkvloers van de 'Résidence Leopold'⁴⁰⁷ en het marmer aanwezig in de traphal toont de grandeur van deze gebouwen.

In het overgrote deel van de woningen die Portielje ontwierp zijn dienstvertrekken aanwezig. In de villa voor A. Ivens is zelfs een kleine woning voor de chauffeur aanwezig.⁴⁰⁸ Dat deze opdrachtgevers vertrekken voor dienstpersioneel konden voorzien in een periode waarin de kosten hiervoor stegen, is opmerkelijk en getuigt van hun welstand.⁴⁰⁹ De villa's voor "Den Brandt" na de eerste wereldoorlog hebben bovendien allemaal een schuilkelder. De opdrachtgevers dachten na over de toekomst en voorzagen deze ruimte in hun woning.

Soms lijken het ook de klanten te zijn die de architect(en) in een bepaalde richting sturen. De zussen Nyssens⁴¹⁰ zijn hier een voorbeeld van. Het is van hen dat Portielje & De Braey een paar uitdagende opdrachten krijgen. De woning in de Harmoniestraat is ontworpen voor een perceel met een ongewone vorm. Portielje en De Braey weten deze driehoekvorm goed te benutten.⁴¹¹ Voor hen ontwerpen ze ook de enige villa die zich niet op het grondgebied van de provincie Antwerpen bevindt, namelijk 'La Caravelle' te Knokke. Tenslotte is de modernistische tweewoonst, waarschijnlijk voor eigen gebruik van de zussen, een opvallend modernistisch ontwerp in het oeuvre van het collectief Portielje & De Braey.

Deze zussen zijn ook exemplarisch voor de meervoudige samenwerkingen van bepaalde opdrachtgevers met Portielje. Frans Thys, Guillaume Campo en de firma "Société Immobilière & de Gérance" zullen ook meermaals beroep doen op de diensten van Alfred.

⁴⁰⁶ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.1.

⁴⁰⁷ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35*, 1932#41161.

⁴⁰⁸ Braeken, "Villa in cottigestijl (ID: 215134)"

⁴⁰⁹ Laureys et al., *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, 111-113.

⁴¹⁰ Braeken, "Modernistische tweewoonst (ID: 214148)"

⁴¹¹ *Bouwdossier Harmoniestraat 68*, 1927#26611.

7. Besluit

Alfred Portielje werd geboren in een Antwerpse schildersfamilie. Hoewel hij geen schilder werd, ging hij zich op een andere wijze wel creatief uitdrukken. Als architect, actief in de eerste helft van de twintigste eeuw, heeft hij zijn stempel gedrukt op de nieuwe wijken van Antwerpen. Ook in het centrum laat hij twee imposante kantoorgebouwen na. Portielje was thuis in verschillende stijlen en typologieën. Er was niet één stijl die hij consequent aanhield. Kantoorgebouwen, stadswoningen voor de welstellende burgers, magazijnen, een veilinggebouw, een school, landelijke villa's, appartementsgebouwen, ... behoren allen tot het oeuvre van deze architecturale duizendpoot. Hij ontwierp gebouwen in zowel de traditionele cottage en beaux-artsstijl als in modernere stijlen als art deco, eclectisme, de nieuwe zakelijkheid en het modernisme. Tijdens zijn verblijf in Londen in de Eerste Wereldoorlog liet zijn passie hem niet los. Hoewel hij niet kon bouwen, schreef hij een artikel waarin hij al nadacht over de periode na de oorlog. Hij sprak zijn steun uit voor de afbraak van de omwalling van Antwerpen. Deze werd ook afgebroken en er werden randgebieden geannexeerd. Alfred zal in het interbellum en de jaren vijftig de vrijgekomen ruimte mee bebouwen. Tijdens zijn carrière ging hij twee langdurige samenwerkingen aan. Tussen 1926 en 1934 werkte hij samen met Jan De Braey. De Braey was een aantal jaar jonger dan Portielje en had enkel nog maar met zijn vader Michel samengewerkt. Tussen 1935 en 1940 werkte hij samen met zijn zoon Donald totdat deze vlak voor de oorlog naar Brussel trok. De realisaties van Alfred en Donald zijn alle in een modernere en zakelijker stijl gebouwd. Na het vertrek van Donald zal Alfred nog enkele jaren alleen werken. Hij keert terug naar de traditionele stijl en ontwerpt enkele villa's voor de nieuwe parkwijk "Den Brandt" te Wilrijk.

8. Epiloog

Dit onderzoek is een poging om een zo volledig mogelijk beeld te geven van het leven en werk van Alfred Portielje. Ongetwijfeld heeft hij echter meer gebouwd dan in deze inventaris vermeld wordt. De verschillende foto's in zijn archief te APA en het Liebig Paviljoen tonen aan dat er waarschijnlijk nog wel wat te vinden is.

Ook is uit dit onderzoek gebleken dat er onderzoek nodig is naar het leven en werk van architect Jan De Braey. Uit de biografie in deze masterproef blijkt dat hij actief was in vele verenigingen en een zeer gedreven en geliefd man was. Jan De Braey heeft geen persoonlijk archief nagelaten, maar via bouwdoSSIers en archieven van verenigingen zou onderzoek gedaan kunnen worden.

Verder is het opvallend dat twee gebouwen die Portielje had ontworpen beschermd zijn zonder dat er veel van deze architect geweten was. Ik hoop dat dit onderzoek tot verdere inventarisatie en eventueel bescherming van zijn werk mag leiden.

9. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1935.

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1940.

Adresboek van de stad en randgemeenten. Antwerpen: Ratinckx, 1955.

“Alfred Portielje (1885-1965).” Laatst geraadpleegd op 10 mei 2014.

http://www.odis.be/pls/odis/opacuvw.toon_uvw?CHK=PS_98903&p_modus=O&P_DOC_TYPE_ID=H TM&refresh=undefined.

“Aviva. About us.” Laatst geraadpleegd op 27 april 2015. <http://www.aviva.com/about-us/heritage/countries/belgium/>.

“Brabo archief,” laatst geraadpleegd op 11 april 2015, <http://www.fotoreisverhaal.net/antwerpen/>.

Bruynooghe, Ineke. *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward.* Roeselare: CREA, 2001.

De Keyzer, Diane. *Madame est servie.* Leuven : Van Halewijck, 1995.

Celis, Jo. “De wederopbouw.” *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 25, nr. 4 (1987): 139- 142.

Crombois, Jean Francois. “Gutt in geldzaken.” *De Standaard*, 3 augustus 2000.

De Braey, Jan, et al. *Jubel Album K.M.B.A.* Antwerpen: 1848.

“De geschiedenis van het dienstpersoneel.” Laatst geraadpleegd op 14 mei 2015.

http://www.erfgoedcelwaasland.be/item.php?itemno=19_244_245_246&lang=NL.

Demey, Anthony. “Modernisme.” *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 36, nr. 2 (1998): 28.

“Disparition du Lloyd, le plus vieux quotidien belge.” Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015.

<http://www.francophonie.be/upfb/main/fr/pgartfr/art245fr.html>.

“Eagle Star Insurance.” Laatst geraadpleegd op 27 april 2015.

<http://www.cityoflondon.gov.uk/things-to-do/visiting-the-city/archives-and-city-history/london-metropolitan-archives/news-and-events/Pages/Eagle-star-insurance.aspx>.

“Francesco Paciotto (Urbino 1521- 1591).’ Laatst geraadpleegd op 12 mei 2015.

<http://www.museotorino.it/view/s/aec8c7de2f594698be5225656c542506>.

“Georges Tonnelier,” laatst bekeken op 17 mei 2015,

<http://www.schoonselhof.be/schoonselhoftz/tonnelier%20georges.html>.

Gössel, Peter, en Leuthäuser, Gabriele. *Architectuur van de 20^e eeuw*. Keulen: Benedikt Taschen Verlag GmbH & Co., 1991.

“Historiek.” Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015.

<http://www.campo.be/ned/historiek/historiek.html#>.

Keukelinck, Roger. *Portret van Ekeren*. Ekeren: H. Taveniers, 1973.

“Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen.” *K.M.B.A.*, 12 (1932): 238.

Laureys, Dirk et al. *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*. Antwerpen: Brepols, 2004.

Le livre d'or de l'exposition internationale coloniale, maritime et d'art flamand, Anvers 1930.

Antwerpen: Propagande commerciale, 1932.

“Liebig.” Laatst geraadpleegd op 15 mei 2015.

http://www.worldfairs.info/expopavillondetails.php?expo_id=30&pavillon_id=2380.

“Liverpool University Press.” Laatst geraadpleegd op 21 april 2015.

http://www.liverpooluniversitypress.co.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=57:town-planning-review&catid=8.

Meganck, Leen. “Traditionalisme.” *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 36, nr. 2 (1998): 8-10.

Nevejans, Annelies, en Van Impe, Ellen. “Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen (1848-1980).” Laatst geraadpleegd op 13 april 2015.

<http://www.odis.be/hercules/search2.php?searchMethod=simple&search=kmba>.

Nevejans, Annelies et al. “Jan De Braey.” Laatst geraadpleegd op 13 april 2015.

<http://www.odis.be/hercules/search2.php?searchMethod=simple&search=Jan%20de%20Braey>.

“Nieuwsbrief april 2011.” Laatst geraadpleegd op 15 mei 2015.

<http://www.erfgoedhoogstraten.be/nieuwsbrieven/april2011.pdf>.

Portielje, Alfred. “Town Planning in Antwerp: Past and Future.” *Town Planning Review* 6, nr. 2 (1915): 114-124.

Poulain, Norbert. “Art deco.” *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen* 36, nr. 2 (1998): 14-15.

“Renaissance.” Laatst geraadpleegd op 12 mei 2015. <http://www.antiek-encyclopedie.nl/categorieen/meubelen/meubelen.htm#renaissance>.

Saerens, Lieven. *Vreemdelingen in een wereldstad. Een geschiedenis van Antwerpen en zijn Joodse bevolking*. Tielt: Uitgeverij Lannoo, 2000. Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015.
https://books.google.be/books?id=Ok-o6daGPDYC&pg=PA60&lpg=PA60&dq=Georges+Tonnelier+Antwerpen&source=bl&ots=880MliqAlu&sig=4Ey_qug-A9UskRoZkDSunLcEhkE&hl=nl&sa=X&ei=-8kOVfyMCljb7Aa4oIDwAg&ved=0CDUQ6AEwBA#v=onepage&q=Georges%20Tonnelier%20Antwerpen&f=false.

“Schoolgroep te Berchem.” *K.M.B.A.*, 7 (1932): 121-128.

“Stadsarchief Antwerpen actualiseert bouwdoossiers.” Laatst geraadpleegd op 9 juli 2014.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/portaal/bericht/107>.

Steenhaut, Wouter et al. “De inventaris van het archief van Hendrik de Man.” Laatst geraadpleegd op 10 mei 2015. ftp://digital.amsab.be/finding_aids/finding_aid_BE_AMSAB_594.pdf.

“Stuwadoor.” Laatst geraadpleegd op 14 mei 2015.
<http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/stuwadoor>.

“Tentoonstelling van K.M.B.A.” *K.M.B.A.*, 8 (1932): 141-151.

Vandenbreeden, Jos, en Vanlaethem, France. *Art deco en modernisme in België*. Tielt: Lannoo, 1996.

Van Gheem, Line. “Jos Smolderen (1889-1973): architect en stedenbouwkundige.” Master Thesis, Universiteit Gent, 2008.

Vanhees, Benoit. “Kroniek van de Cie. Liebig in België.” Laatst geraadpleegd op 7 mei 2015.
<http://www.retroscoop.com/industrieel.php?artikel=211>.

Van Loo, Anne. *Repertorium van de architectuur in België. Van 1830 tot heden*. Antwerpen: Mercatorfonds, 2003.

Van Passen, Robert. *Geschiedenis van Wilrijk*. Wilrijk: Drukkerij De Brauwere, 1982.

Van Uytfangh, Walter. “Jan De Braey.” Laatst geraadpleegd op 13 april 2015.
<http://www.schoonselhof.be/schoonselhofdf/de%20braey%20jan.html>.

Vervliet, Miriam. “De burgerappartementen van François Dens in Antwerpen.” Master Thesis, Universiteit Gent, 2015.

Inventaris Onroerend Erfgoed

“Bescherminsbesluit Meir 12, Huidevetterstraat 1-3-5.” Laatst geraadpleegd op 27 april 2015.

<https://beschermingen.onroenderfgoed.be/static/DOC1897.pdf>.

“Bescherminsbesluit Meir 14.” Laatst geraadpleegd op 27 april 2015.

<https://beschermingen.onroenderfgoed.be/static/DOC1897.pdf>.

Braeken, Jo. “Appartementscomplex Helvetica (ID: 214900).” Laatst geraadpleegd op 7 mei 2015.

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/214900>.

Braeken, Jo. “Appartementsgebouw in art-decostijl (ID: 212788).”

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/212788>.

Braeken, Jo. “Appartementsgebouw met architectenkantoor van Alfred Portielje (ID: 7065).” Laatst geraadpleegd op 15 april 2015. <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/7065>.

Braeken, Jo. “Arthur Goemaerelei (ID:13376).” Laatst geraadpleegd op 27 april 2015.

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/13376>.

Braeken, Jo. “Beukenlaan (ID: 13386).” Laatst geraadpleegd op 29 maart 2015.

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/13386>.

Braeken, Jo. “Belgische Fruitbeurs (ID: 213791).” Laatst geraadpleegd op 28 maart 2015.

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/213791>.

Braeken, Jo. “Burgerhuis in cottagestijl (ID:7682).” Laatst geraadpleegd op 17 april 2015.

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/7682>.

Braeken, Jo. “Burgerhuis in neotraditionele stijl (ID: 213708).”

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/213708>.

Braeken, Jo. “Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 212775).” Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015.

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/212775>.

Braeken, Jo. "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 212769)." Laatst geraadpleegd op 13 april 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/212769>.

Braeken, Jo. "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID:212830)." Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/212830>.

Braeken, Jo. "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 215238)." Laatst geraadpleegd op 23 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/215238>.

Braeken, Jo. "Della Faillelaan (ID: 13434)." Laatst geraadpleegd op 29 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/13434>.

Braeken, Jo, en Hooft, Elise. "Jan Van Rijswijcklaan (ID:13503)." Laatst geraadpleegd op 27 april 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/13503>.

Braeken, Jo et al. "Burgerhuis in cottigestijl (ID: 7682)." Laatst geraadpleegd op 20 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/7682>.

Braeken, Jo et al., "Kantoorgebouw British Dominions House (ID:5532)." Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/5532>.

Braeken, Jo. "Flatgebouw in art-decostijl (ID: 6962)." Laatst geraadpleegd op 24 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/6962>.

Braeken, Jo. "Handelsgebouw Gérard Koninckx Frères (ID: 213824)." Laatst geraadpleegd op 28 maart 2015. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/213824>.

Braeken, Jo. "Jan Van Rijswijcklaan (ID: 13503)." Laatst geraadpleegd op 23 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/13503>.

Braeken, Jo. "Kruishofstraat (ID: 13532)." Laatst geraadpleegd op 24 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/13532>.

Braeken, Jo. "Landhuis Sunny Home (ID:14308)." Laatst geraadpleegd op 27 april 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/14308>.

Braeken, Jo. "Modernistische tweewoonst (ID: 214148)." <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/214148>.

Braeken, Jo. "Modernistische villa (ID: 216291)." Laatst geraadpleegd op 28 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/216291>.

Braeken, Jo. "Résidence Leopold (ID: 6920)." Laatst geraadpleegd op 28 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/6920>.

Braeken, Jo. "Résidence Sans Souci (ID: 215225)." Laatst geraadpleegd op 24 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/215225>.

Braeken, Jo. "Seringenlaan (ID: 27009)." Laatst bekeken op 23 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/27009>.

Braeken, Jo. "Villa in cottagestijl (ID: 11647)." Laatst geraadpleegd op 24 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/11647>.

Braeken, Jo. "Villa in cottagestijl (ID: 215134)." Laatst geraadpleegd op 24 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/215134>.

Callaert, G. et al. "Prins Karellaan (ID: 8466)." Laatst geraadpleegd op 7 mei 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/8466>.

Cappuyns, Toon. "Ensemble in historiserende stijl (ID:214617)." Laatst geraadpleegd op 17 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/214617>.

"De Braey, Michel." Laatst geraadpleegd op 27 april 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/persoon/1073>.

Hooft, Elise. "Burgerhuis uit het interbellum (ID: 212419)." Laatst geraadpleegd op 27 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/212419>.

Hooft, Elise. "Ensemble ontworpen door Delpierre, Groep B (ID: 209271)." Laatst geraadpleegd op 21 april 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/209271>.

Kennes, H. et al., "De Merodelei (ID: 2507)." Laatst geraadpleegd op 28 april 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/2507>.

Plomteux, G., en Steyaert, R. "Camille Huysmanslaan (ID:13410)." Laatst geraadpleegd op 28 april 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/13410>.

"Portielje, Alfred." Laatst geraadpleegd op 11 april 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/persoon/4067>.

"Portielje- De Braey (collectief)." Laatst geraadpleegd op 11 april 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/persoon/8383>.

“Scheepswerf Béliard-Crighton (collectief).” Laatst geraadpleegd op 27 april 2015.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/persoon/10075>.

“Stedelijke Basisschool (ID: 10890).” Laatst geraadpleegd op 28 april 2015.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/10890>.

Steyaert, Rita. “Brasschaat (ID: 20720).” Laatst geraadpleegd op 9 mei 2015.

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/20720>.

Archivalische bronnen

Administratief dossier Donald Portielje, Groot-Bijgaarden: privébezit Anne Portielje.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.1, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.2, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.14, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.16, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.19, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP Postkaarten Knokke, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Archief Meysman, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Archief Paul Smekens, 3.1.128 Knokke, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Doodsbrief Alfred Portielje in personeelsdossier Donald Portielje. Groot-Bijgaarden: privébezit Anne Portielje.

Dossier gemeenteraad Jan De Braey, 3111#65, Stadsarchief: Antwerpen.

Eigen archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Gerard Portielje, M 1934 / P (A2), Antwerpen: Letterenhuis.

Jan De Braey, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Ledendossier Alfred Portielje K.M.B.A., Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Ledendossier Donald Portielje K.M.B.A., Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Ledendossier Jan De Braey K.M.B.A., Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Lijst der leerlingen per werkjaar en per klasse, 1900-1906, Antwerpen: Archief Koninklijke Academie voor Schone Kunsten.

Meysman lastenboeken, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen

Portielje-Andreikovits, VDB/513, Antwerpen: Archief Schoonselhof.

Stamboom familie Portielje, Groot-Bijgaarden: privébezit Anne Portielje.

Bouwdossiers

Bouwdossier Acacialaan 14, 18#10449, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Amerikalei 39, 1929#32639, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei, 1922#13044, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei, 1922#13045, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerlei 30, 1910#1966, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36, 18#18498, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36, 1928#29095, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36, 1929#33790, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemerelei 54, 18#4453, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 1911#342, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 1926#22935, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 61-67, 1921#11365, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Belgiëlei 3, 1929#32678, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Belgiëlei 3, 1929#33546, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Belgiëlei 183-185, 1926#23741, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Belgiëlei 187, 1925#21901, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Beukenlaan, 18#34754, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Camille Huysmanslaan, 1934#45335, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#11009, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#1174, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#4316, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#5558, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Della Faillelaan 55, 18#26154, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Edgar Castelestraat, 18#26777, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Harmoniestraat 68, 1927#26611, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Hazelarenstraat 16- Hortensiastraat 2, 1931#38785, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 1932#41161, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261, 1931#38652, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 277, 1932#43140, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Justitiestraat 14-16, 1910#117, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Kastanjelaan 9, 238#1849, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Kipdorp 43, 18#24960, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Kipdorp 43, 1926#23989, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Korte Lozanastraat 5, 1923#15904, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Kruishofstraat 40, 1928#30186, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1924#19366, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1924#19668, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Mechelsesteenweg 207, 1912#2694, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Meir 12, 18#13534, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Meir 12, 1923#15909, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Meir 14, 1910#1312, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Meir 14, 1910#1578, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Parochiaanstraat 4, 1922#12946, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Parochiaanstraat 4, 1922#13196, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Parochiaanstraat 4, 1923#16577, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Prins Albertlei 23, 961#10249, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Prinsstraat 32, 1920#9223, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Rodestraat 23, 1928#30122, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

Bouwdossier Seringenlaan 2, 1925#20529, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Seringenlaan 2, 1926#23386, Antwerpen: Stadsarchief

Bouwdossier Sorbenlaan 12, 238#1401, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Van Putlei 37, 1907#635, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Van Putlei 58, 1923#15063, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Van Putlei 58, 1924#18678, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Vijverlaan, 18#34340, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Vlaamsekaai 20-22 21-23, 18#16005, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

Bouwdossier Vlaamsekunstlaan, 18#3592, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Zeevaartstraat 1, 18#6115, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 18#2895, Antwerpen: Stadsarchief.

Mondelinge bron

Anne Portielje. Interview door Saskia Van Mieghem. Transcriptie, 14 april 2015. Groot-Bijgaarden.

Eigen foto's

Eigen foto's Acacialaan 14, 2 mei 2015, Wilrijk.

Eigen foto's Arthur Goemaerelei 36, 2 mei 2015, Antwerpen.

Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 277, 2 mei 2015, Antwerpen

Eigen foto's Kastanjelaan 9, 2 mei 2015, Antwerpen.

Eigen foto's Kruishofstraat 40, 2 mei 2015, Antwerpen.

Eigen foto's Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 2 mei 2015, Antwerpen.

10. Bijlagen

Bijlage I: Transcriptie interview Anne Portielje

14 april 2015 te Groot-Bijgaarden

Herinnert u zich nog veel over uw grootvader?

Ja, vrij veel. Want... wanneer is hij overleden? Vijfenzestig ofzo? Ik was zeventien, achttien. Ik heb hem redelijk goed gekend. Dat wel. Ze woonden wel in Antwerpen en wij woonden in het Brusselse zonder auto dus dat ging niet zo gemakkelijk maar ja... Rond mijn zestien, zeventiende ben ik wel één weekeinde om de twee in Antwerpen geweest. Ik was bij mijn oom en tante. Dus de dochter van Alfred Portielje die leeft nog he! **Echt?** Ja, die leeft nog. Hij had eerst mijn vader, een zoon, en een dochter vijf jaar later en die leeft nog. Maar daar ga je wel moeten op letten, en ik zou bijna zeggen, snel gaan want ik denk dat ze nu in mei vijf- of zesennegentig wordt. En bon, haar geheugen... Als je komt met foto's en met heel specifieke zaken dan kan ze er nog veel van vertellen.

En waar verblijft zij? Euhm. Mayerhof, dat is in de Fredericusstraat in Mortsel. Maar probeer anders via haar zoon want die woont in Edegem en die gaat er bijna dagelijks naartoe. **En wat is zijn naam?** Eric Lamm, Eric Lamm en die woont, wacht he... Jonkersaard in Edegem. Jonkersaard, ik denk 37. Ik heb seffens zijn telefoonnummer als je wil. Dus dat kan.. **Ja, ik dacht dat hij alleen een zoon had.** Nee, nee, mijn vader is in Antwerpen geboren, dus in twaalf, en dan zijn ze gevlucht naar Engeland tijdens de oorlog. En de hele familie woonde ongeveer in dezelfde buurt in het Londense. En daar is mijn tante geboren. Vandaar dat je haar misschien niet opgespoord hebt. Die is in Engeland geboren.

Had u een specifieke naam om uw grootvader te benoemen?

Ja, grand-papa. Grand-papa, ja dat zijn... Mijn oma, daar hadden we een specifieke naam voor. Die noemden wij 'Dia'. **En vanwaar kwam die benaming?** Ik weet niet wie dat uitgevonden heeft want aanvankelijk was het ook grand-maman. En dan in ene keer zei ze: "Nee, ik wil 'Dia' genoemd worden." Vanwaar dat komt weet ik niet. En zij was een Engelse he.

Weet u hoe hij haar ontmoet heeft?

Die kennen elkaar van sinds ze geboren zijn want hun moeders waren zusters. Dat waren twee kozijnen. **Dus de moeder van Alfred...** en de moeder van mijn oma, van Liliane Ebner... dat waren twee kozijnen. Dus die hebben elkaar altijd gekend. **En wat was hun achternaam?** Van mijn overgrootmoeder? Ik ga straks een uittreksel maken van... De twee moeders, dus de twee oma's, dat waren Andreikovitsen. **Weet u wanneer ze exact getrouwd zijn?** Dat heb ik ook op mijn genealogieprogramma, dat krijg je seffens. **Oke, bedankt.** Die zijn in Greenwich getrouwd, in Londen. **Tijdens de vlucht dan?** Nee, ervoor. Mijn oma woonde, die is groot geworden in het Londense. Maar haar moeder was een Andreikovits die in Antwerpen geboren was en haar vader was een Hongaar uit Boedapest. **En dan zijn ze toch hier komen wonen daarna?** Ja.

Is het via haar familie dat ze tijdens de oorlog daar hebben kunnen verblijven?

Mijn oma was Engelse en toen hebben zij, ik heb gehoord, de laatste Mali boot kunnen nemen. Dus met mijn vader... en dus naar haar land terug gaan. Dat is dan gelukt. Tweede Wereldoorlog is het niet meer gelukt. Toen konden ze niet, dan zijn ze een tijdje in Oostende blijven rondzwerven daar. Ze hadden ook vrienden in Oostende. En proberen de papieren te krijgen om de oversteek te maken, maar het is nooit gelukt dus dan zijn ze in Antwerpen gebleven tijdens de oorlog. **Vertelden ze vaak over die periode in Engeland?** Ik heb nog foto's. Ja... **Want ik heb ook geen foto gevonden van uw grootvader op middelbare leeftijd. Wel kinderfoto's.** Foto's bij de vleet, maar die gaan we wel moeten vinden want die oude foto's die zijn wel op papier. En dus dat zijn albums, albums en nog eens albums.

Ging iedereen mee naar Engeland? Of waren er mensen die hier achterbleven?

Ik denk dat een groot deel van de familie mee was. Want er waren zelfs nog andere Andreikovitsen die, nazaten van Andreikovitsen, die, verdere ooms en tantes, die waren ook in Engeland. Er is nog een nicht of achternicht van mijn vader die ook in Engeland is geboren. Allemaal in diezelfde buurt. **En het huis bleef dat alleen achter? Was het nog heel na de oorlog?** Ze hadden dus een huis gebouwd tussen de twee wereldoorlogen voor zichzelf. Want mijn opa die had geen pensioen eigenlijk he. Het pensioen dat bestond toen niet. En ze hadden dat gebouwd voor hun oudere dagen aan de Korte Lozanastraat. Zij woonden beneden, gelijkvloers, en mijn vader en mijn tante die hadden ergens een kamer boven en de rest dat waren appartementen die verhuurd waren. Maar met al de peripetieën van de oorlog hebben zij dat na de oorlog... Ik heb het nog gekend. **U bent er geweest ook?** Ik ben er geweest! Ja, ja,... **En hoe zag het interieur er uit?** God, het interieur dat weet ik niet meer. Ik weet dat ze daar een tuin hadden en dat we dan in de tuin gingen als het mooi weer was. Het interieur daar weet ik niet zoveel meer... ja, bon, ik was drie, vier jaar. Dus ik was een beetje klein daarvoor.

En zijn ze daar blijven wonen tot zijn dood?

Nee, ze hebben het moeten verkopen. Wacht he... Mijn kozijntje is geboren in vierenvijftig. En toen zaten ze al in hun hoekgebouw, niet dat hij gebouwd had. Waar, op derde verdiep, hoekappartement, daar waren mijn grootouders en op het zevende verdiep was mijn tante. En dat was al in vierenvijftig. Daarom dat ik zeg, ik was vrij klein. En dan hebben ze daar gewoond... **En dat was ook in Antwerpen?** Ja, tegenover waar nu de Expo zit. **Jan Van Rijswijcklaan?** Jan Van Rijswijcklaan, de hoek met de... het is niet tentoonstellingslaan... ik kan het op een plan terugvinden. Maar dat is een hoekgebouw aan de Jan Van Rijswijcklaan en dat is pal tegenover de expo. **Want hij heeft ook veel zelf gebouw in de Jan Van Rijswijcklaan.** Dat kan. Dat weet ik niet. En dan achteraf zijn ze verhuisd. Dus mijn oom en tante zijn in de Generaal Cabra gaan wonen. En zij zijn toen op Kielpark... Toen hebben zij Kielpark gebouwd. **Daar hebben zij ook gebouwd?** Nee, zij niet, maar toen werden er daar die drie torens op Kielpark gebouwd. Die hele hoge torens, met zo een soort stervormige torens. En daar hebben zij dan op het zesde verdiep gewoond. En hij is daar in dat appartement overleden. In dat appartement is hij overleden.

Zijn ze meteen na de Eerste Wereldoorlog teruggekomen naar België?

Ik denk dat ze vrij snel zijn teruggekomen. In die zin dat mijn vader heeft maar de helft van het eerste leerjaar gedaan. Hij was ginder niet naar het eerste leerjaar gegaan en is dan in Antwerpen naar het eerste leerjaar gegaan en heeft dan op een paar maanden tijd heeft hij

al die leerstof moeten inhalen. Dus dat zal negentien... begin 1919 veronderstel ik, dat ze terug zijn gekomen. In die periode moet het zijn.

Ik heb ook gelezen in het boek van Ineke Bruynooghe dat er een schetsboek zou zijn van Gerard Portielje waarin schetsen staan van die periode. Hier zouden schetsen in staan van zijn zoon, echtgenote, schoondochter en kleinzoon. Weet u toevallig waar dit zich bevindt?

De hele studie die mijn vader heeft gemaakt over zijn opa, dus dat was een familie van schilders he, dus de vader van mijn grootvader was Gerard Portielje, zijn broer Edward, was ook een schilder. En hun vader, Jan, was ook een schilder. En mijn vader heeft, wanneer hij op pensioen was, een hele studie gemaakt met telkens een schets, een proefschilderijtje, ze maakten kleine schilderijtjes als proef, en dan het grote schilderij. En mijn vader heeft dat allemaal gedaan, dat zit hier boven in mijn kast. Ik had het graag, mijn vader had het mij gevraagd, ik had het graag, ofwel aan de Academie ofwel aan het museum geschonken. Want ik vind het spijtig dat het hier in een kast zit. Maar ja, die hebben het niet gewild. Ik vind dat spijtig want mijn vader, bon, heeft daar dertig jaar aan gewerkt. En het is, mijn vader was ook een architect, picobello op de millimeter he. Ja, die hele studie zit hier. Dus als je het wil inkijken, maar ondertussen zijn de dozen niet meer in de goede volgorde geloof ik. Het zit nog in dozen, zoals hij dat gemaakt heeft. Telkens een mapje per schilderij. Maar... **Want uw grootvader heeft ook éénmaal model gestaan voor zijn vader heb ik gelezen in het boek van Ineke Bruynooghe.** Ik denk dat er zelfs meerdere, meerdere... Ja, voor zover ik weet. Ik heb nog alle, het interesseert u misschien niet, maar al de rapporten die mijn grootvader in de lagere school heeft gehad. Die zijn hier nog in de kast. **Was hij een goede leerling?** Ik heb het eerlijk gezegd niet bekeken. Maarja, die werden ondertekend door Gerard Portielje. Ze hadden dat ergens in een mapje gedaan en het ligt hier nog. **Dus u heeft hier nog een groot archief?** Ja, ja. **Want in het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen zit een deel van het archief van uw vader en uw grootvader, maar dit is dan helemaal niet veel. Hierin zitten wel heel wat postkaarten van villa's in Knokke.** Ja, dat kan. **Weet u waarom deze hier zitten? Weet u van bouwactiviteit door uw grootvader in Knokke?** Dat weet ik niet. We moeten beneden gaan kijken want ik heb juist twee mappen teruggevonden boven waarvan ik dacht dat interesseert mij niet, maar dat interesseert misschien wel het archief van... architectuurarchief, daar moeten we in kijken. Maar dat is meer over mijn vader. Maar ja, eventueel, als je naar het archief gaat dat je dat daar kan geven. We moeten eens kijken. Het ligt op de kast beneden. Het is al weken, dat ik dacht van: "Ik moet het brengen."

Uw vader heeft ook heel lang samengewerkt met Jan De Braey.

Dat kan... Maarja, bon, dat was voor mijn geboorte. **Heeft u hem ooit ontmoet of iets over hem horen zeggen?** Ja, als ik soms naar Antwerpen ging met mijn vader, die heeft mij wel een aantal zaken getoond en van die dingen. Maarja, ik heb niet echt gememoriseerd wat het allemaal was want ja, bon, dat waren allemaal mensen die ik niet kende, die ik niet kon plaatsen. Dus niet zo eenvoudig om te onthouden. Ja, er zijn sommige zaken die je dan ontsnappen. En later denk je: "Ik had dat en dat en dat moeten vragen." Maarja, bon, oké.

Hij was ook lid van de Koninklijke Maatschappij voor Bouwmeesters te Antwerpen, uw vader ook. Weet u nog andere verenigingen waarin hij actief was, of wat hij deed in zijn vrije tijd?

Ik denk dat ze allemaal een hele tijd lid waren van één of andere turnclub. Hoe noemden ze dat? La Gymnastique of ik weet niet wat. Maar daar zijn er inderdaad foto's van wanneer dat

zij... of een tennisclub. Ik weet niet, iets met sport. **Uw grootvader en uw vader?** Ik denk het. Dat zal je eerder aan mijn tante moeten vragen. Die zal dat waarschijnlijk beter weten dan ik.

Wanneer is uw vader naar Brussel gekomen? Wanneer zijn jullie naar Brussel getrokken?

Mijn vader en mijn moeder zijn getrouwd eind december veertig. En mijn moeder was onderwijzeres in Schaarbeek hier. Die werkte al jaren als onderwijzeres in het Brusselse, in één van de Brusselse gemeenten. En dan is hij naar hier gekomen en hij heeft geboft dat iemand hem heeft kunnen doen... met een tijdelijk contract heeft kunnen aannemen aan het ministerie. Ja, je kan wel denken dat onder de bommen, dat niemand gaat bouwen. Dus die architecten die zaten een beetje werkloos. En hij heeft dan een job gehad aan het ministerie. En dan pas veel, veel later is hij dan benoemd geraakt aan het ministerie. Maar het is eigenlijk, ja, omwille van huwelijk en oorlog dat hij dan in Brussel terecht is gekomen.

En hij heeft een aantal jaren samengewerkt met uw grootvader?

Mijn vader heeft met mijn opa gewerkt ja. Eigenlijk tot aan die periode van de oorlog. Dus voor de oorlog.

Mag ik vragen wat uw beroep was/is?

Was ondertussen. Ik heb psychologie gestudeerd. Ik was eigenlijk benoemd in een school hier op twee kilometer vandaan. Een school voor gehandicapten, dus een BO school, voor gehoor- en gezichtsgestoorden. En van daaruit hebben zij mij vrij snel gedetacheerd naar wat destijds het PMS noemde, en nu het CLB. Maar daarvoor deed ik ook die school. Vandaar dat ik ook naar deze kant van Brussel gemigreerd ben. Want wij waren in Sint-Lambrechts-Woluwe. Maarja, hier ben ik heel dichtbij. Ik kon zelfs met de fiets naar mijn werk als ik wilde. Terwijl anders heel de tijd de stad oversteken.

Sprak u Frans met uw grootvader en uw vader?

Frans en Engels. Beiden. **En uw grootmoeder en uw grootvader onder elkaar?** Dat was een beetje een mengelmoesje. Want iedereen heeft het leuk gevonden dat mijn oma zo een accent had met een 'warme patat' en dan lieten ze haar fouten maken. Ze hebben haar nooit verbeterd. Ik heb ooit eens de zin gehoord: "Met le koffiepote on the table." En dat is gebleven in de familie. 'Met' in het Frans 'le', en dan 'koffiepote' in het Nederlands en dan 'on the table' in het Engels. En dat was één zin van mijn oma. Ik dacht: "ja...(lacht)." En iedereen vond dat grappig.

Wordt u vaak gecontacteerd over uw familie/ geconfronteerd met uw afkomst?

Niet echt. Dat was vooral mijn vader die dit opving. Hij is gecontacteerd geweest door verschillende mensen. In verband met die schilderijen. Want mijn vader wist wat echt was en wat niet echt was en dat allemaal. Dus, ja, hij heeft dat veel meer gedaan. Hij was in contact met verschillende mensen. Onder andere... ik krijg nog altijd de publiciteit wanneer dat zij een verkoop doen van Campo & Campo. Want het was de firma Campo die, als ik goed begrepen heb, goed onthouden heb, de verkoop deed van de schilderijen van mijn overgrootvader. **Ik heb ook een ontwerp gevonden waarvan ik niet weet of het uitgevoerd is, voor de Parochiaanstraat, van Alfred Portielje voor meneer Campo.** Ja, ja, dat zou kunnen. Er was een professionele band tussen de familie en de firma Campo. En het is trouwens... Wanneer het boek van Ineke Bruynooghe voorgesteld is, als ik mij goed herinner... georganiseerd of bij Campo, of zoiets, die waren daarbij betrokken.

Weet u hoe hij aan zijn klanten kwam?

Dat weet ik niet. Ik denk dat dat een beetje gevarieerd moet zijn. Ik weet onder andere, het huis dat hij gebouwd heeft voor hoe noemt hij weer... familie Crighton. Familie Crighton, zijn vrouw was een Portielje, ziet u. Dus dat was iemand van de familie. Dus dat was ja. Een beetje langs alle kanten, ik zou het niet weten voor de rest.

Zijn er nog zaken waarvan u denkt dat het belangrijk is voor mijn onderzoek?

(Ik leg mijn onderzoek nog eens kort uit.) Hij moet wel meer gebouwd hebben dan vijftig. Hij heeft een vrij lange carrière gehad. **Wat deed hij trouwens als ze in Engeland waren. Heeft hij daar ook zijn beroep uitgeoefend?** Ik denk het niet. Ik denk het niet. Nu spreek ik uit geheugen en ik weet niet zeker of het correct is. Maar op één of andere manier. Ik denk dat er een Belgische regering in Londen was. Of... ja, een soort Belgische regering in Londen en dat hij daar op één of andere manier binnen geraakt is en dat hij daar iets gedaan heeft. Dan zou je moeten kijken, want ik heb gehoord dat er mensen zijn geweest die dan studie hebben gedaan over de Belgen die dan in Londen waren en blijkbaar dan allemaal in dezelfde buurt, tijdens de Eerste Wereldoorlog. Zou je daar eens moeten gaan kijken. Ik ga een naam zeggen, maar kan zijn dat ik twee zaken van de Eerste en de Tweede Wereldoorlog bij elkaar steek die niet correct zijn, maar kijk eens bij een zeker minister 'Guth'. **Hoe wordt dit geschreven?** G-U-T- H, geloof ik. Maar ik ben niet zeker dat ik geen verhalen uit de twee oorlogen bij elkaar steek. Maar voor zover ik mij herinner heeft hij daar iets ja... administratie, ik weet niet precies. Maar ergens in de archieven van de oorlog zou je dat ergens moeten kunnen terugvinden. Denk ik. Die archieven hebben zij waarschijnlijk terug naar België gebracht denk ik dan. **De archieven van de overheid?** Van de overheid. Beambten en wat de regering daar in Londen gedaan heeft. Wie daar allemaal... ja, een geëxileerde regering ofzo. Zo iets... Ik weet niet hoe ze dat noemden. Daar kan je eens gaan kijken.

Als er nog iets is waar u opkomt?

Het zal waarschijnlijk later als je weg bent zijn van 'ik had dat of dat nog moeten vertellen'. Mijn kozijntje heeft misschien ook nog dingen. Of dingen gehoord. Omdat mijn oma nog twee jaar bij hen is verbleven. Wanneer was dat... dat was juist het moment wanneer hij getrouwd is. Maar hij is zeven jaar jonger dan ik, dus hij was tien wanneer mijn opa overleden is. Dus ik weet niet wat hij nog te vertellen zou hebben. **Dus uw tante had ook één kind?** Ja. **En wat is zijn naam?** Dat is Erik Lamm. Ik weet niet wat zij nog bij hem thuis hebben. Ik denk dat de meeste zaken waarvan zij zeggen dat het plaats inneemt, dat dat bij mij terecht is gekomen. **U heeft zelf nooit getwijfeld over een carrière als architect?** Nee, in die periode deden vrouwen dat niet zo... Ik ben zelf bezig met een genealogie te maken over de hele familie. En er is juist een verre nicht in Nederland en haar partner gaat een boek schrijven over de genealogie van de familie Portielje. Dus daar komt het heel uitgebreid aan bod. **Enkel over de genealogie of gaat hij ook uitgebreider onderzoek doen?** Nee, enkel de genealogie. Zijn interesse dat is de genealogie. We kunnen zien om iets uit de computer te halen.

Bijlage II: Overeenkomst voor gebruik van audio- of beeldopname

BILLAGI I

OVEREENKOMST VOOR GEBRUIK VAN AUDIO- OF BEELDOPNAME

Ondergetekende,
De heer / mevrouw Anne Portuyle

Adres:
Straat en huisnummer Godtrialaan 25
Postcode en plaats 1702 Groet-Bijgaarden
Telefoonnummer 02466 62 67

Hierna te noemen 'de respondent'

en Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte,
Kunst-, Muziek- en Theaterwetenschappen

De heer / mevrouw Saskia Van Nieghem

Adres Sint-Hubertusstraat 2
Postcode en plaats 9000 Gent
Telefoonnummer 09 264 39 43

komen het volgende overeen
betreffende Masterplan Alfred Portuyle
geregistreerd op 14/04/2015
in het kader van het opleidingsonderdeel Masterplan
Gedoceerd door / promotor Sandra Van Santvoort
Academiejahr 2014-2015

1. De Universiteit Gent, Faculteit Letteren & Wijsbegeerte, verder afgekort tot UG, gebruikt het genoemde verhaal enkel voor wetenschappelijke en educatieve doeleinden op de wijze aangeduid in punt 2, en dit zonder winstoogmerk. Bij ander gebruik is vooraf schriftelijke toestemming nodig van de respondent.

2. De respondent verleent UG de toestemming om, zonder dat daarvoor een vergoeding moet worden betaald, zijn verhaal

geheel
 gedeeltelijk

te gebruiken voor

wetenschappelijk onderzoek
 presentatie op het internet

Indien gedeeltelijk werd aangeduid, gelieve hierna per passage aan te geven welk voorbehoud wordt gemaakt.

3. De respondent bevestigt dat zijn verhaal geen inbreuk pleegt op auteursrechten die toebehoren aan derden en vrijwaart UG voor alle aanspraken die derden zouden kunnen uitoefenen in verband met de in deze overeenkomst verleende rechten.

4. Het verhaal mag niet openbaar gemaakt worden op een wijze waardoor inbreuk wordt gemaakt op de persoonlijkheidsrechten van de respondent. Er mogen evenmin wijzigingen worden aangebracht, zonder de toestemming van de respondent (met uitzondering van louter formeel-technische aanpassingen).

5. Telkens het interview gebruikt wordt, zoals vermeld in de punten 1. en 2., wordt de naam van de respondent vermeld. Indien de respondent dit uitdrukkelijk wenst, wordt zijn/haar naam niet vermeld.

6. Deze overeenkomst geldt voor onbepaalde duur. De respondent kan hieraan een einde stellen bij aangetekend schrijven dat na drie maanden uitwerking zal hebben. Een dergelijke beëindiging zal geen effect hebben op reeds aangegane engagementen.

Aldus opgemaakt in 2 exemplaren te Dilbeek, op 14/04/2015

De respondent

Voor Universiteit Gent,
Faculteit Letteren en Wijsbegeerte,
Opleiding Kunst-, Muziek- en Theaterwetenschappen

11. Afbeeldingen

Afbeelding I.

'Jan Portielje en Eulalie Lemaire'
Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Afbeelding II.

'Gerard met zijn zoon Alfred in zijn atelier'

Ineke Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward* (Roeselare: CREA, 2001), 115.

Afbeelding III.

'Malentendu, Alfred Portielje als model voor zijn vader Gerard'
Ineke Bruynooghe, *Het oeuvre van Portielje, Jan- Gerard- Edward* (Roeselare: CREA, 2001), 214.

Afbeelding IV.

'Elise en Caroline Andreikovits'
Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Afbeelding V.

'Het gezin Portielje met jonge Alfred te Horton House, Beckenham'
Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Afbeelding VI.

'Huwelijk Alfred Portielje en Lilian Millicent Ebner'
Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Afbeelding VII.

'Alfred, Donald, Nellie Portielje en Lilian Ebner'
Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Afbeelding VIII.

'Alfred Portielje en Lilian Ebner op hun vijftig jaar huwelijksfeest'
Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Afbeelding IX.

'Alfred Portielje met kleindochter Anne'
Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Afbeelding X.

'Caroline Andreikovits, Alfred Portielje, Lilian Ebner, Donald Portielje en Nellie Portielje'
Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Afbeelding XI.

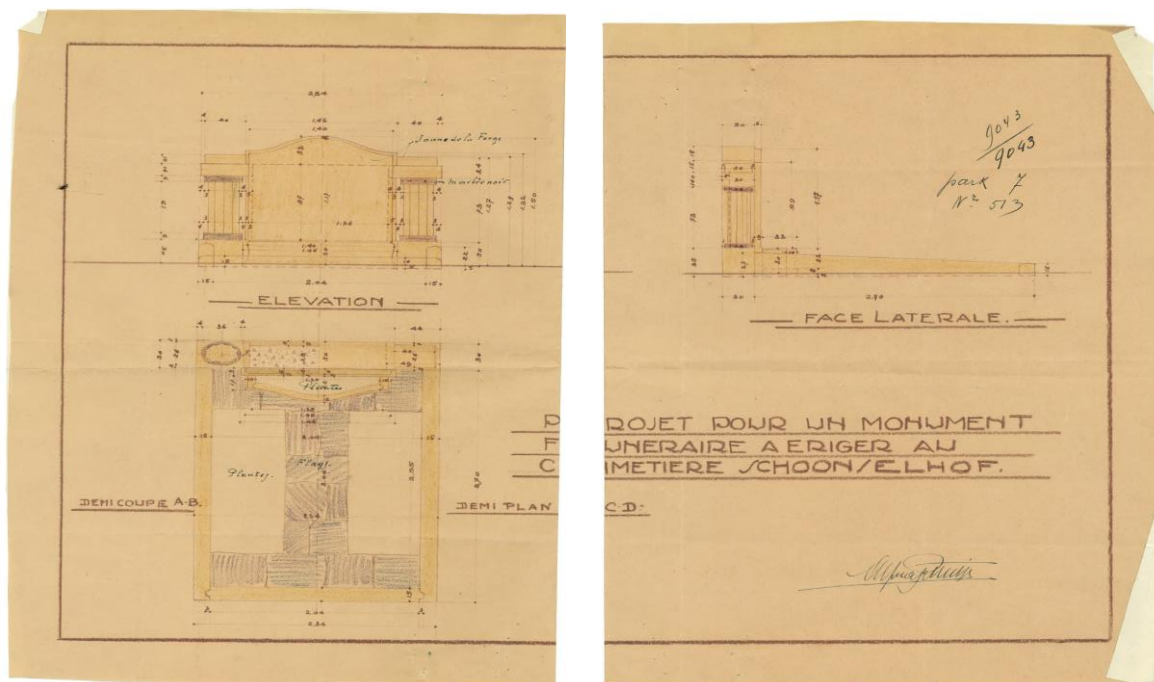
'Gerard Portielje'
M 1934 / P (A2), Letterenhuis: Antwerpen.

Afbeelding XII.

'Alfred als kind'
M 1934 / P (A2), Antwerpen: Letterenhuis.

Afbeelding XIII.

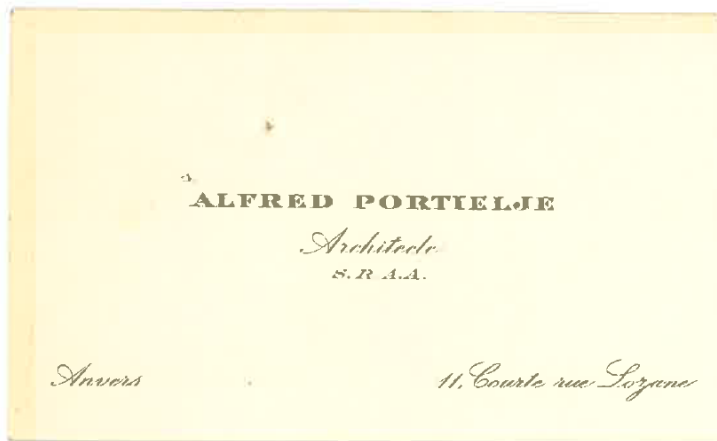
'Ontwerp grafmonument Schoonselhof'
VDB/513, Antwerpen: Archief Schoonselhof.

Afbeelding XIV.

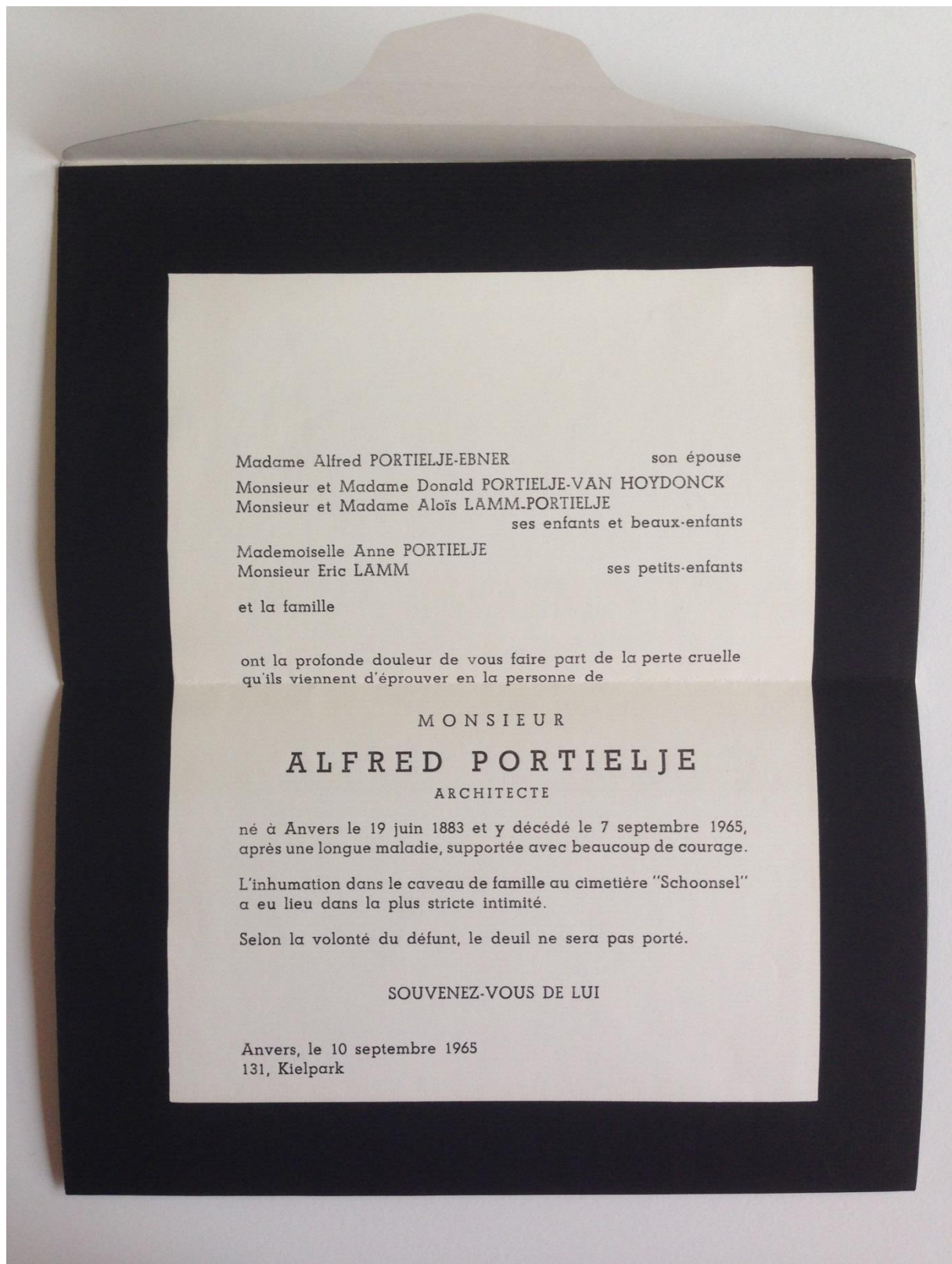
'Toestand grafmonument Porrtielje-Andreikovits op 15 oktober 2014'
Anne-Mie Havermans.

Afbeelding XV.

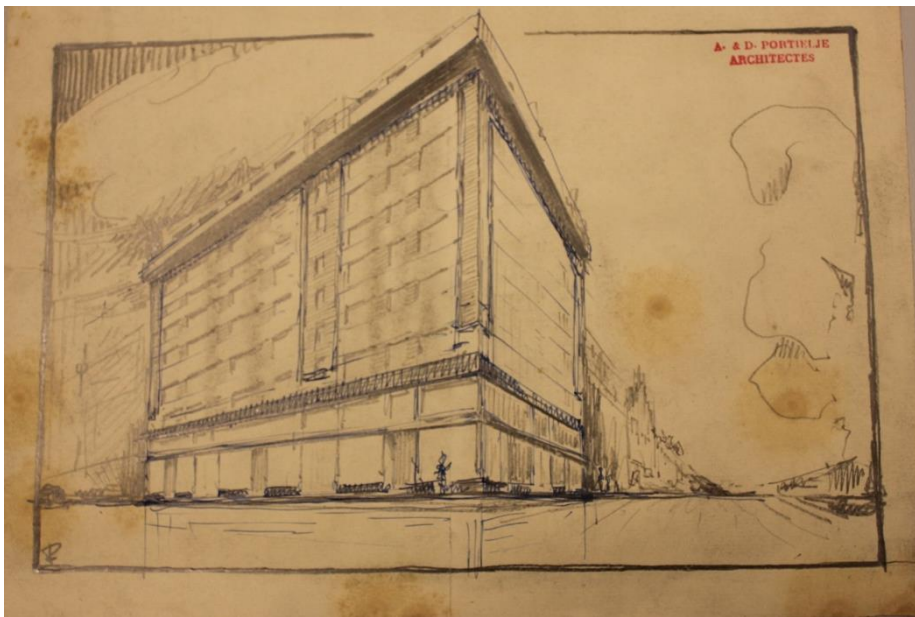
'Naamkaartje Alfred Portielje'
VDB/513, Antwerpen: Archief Schoonselhof.

Afbeelding XVI.

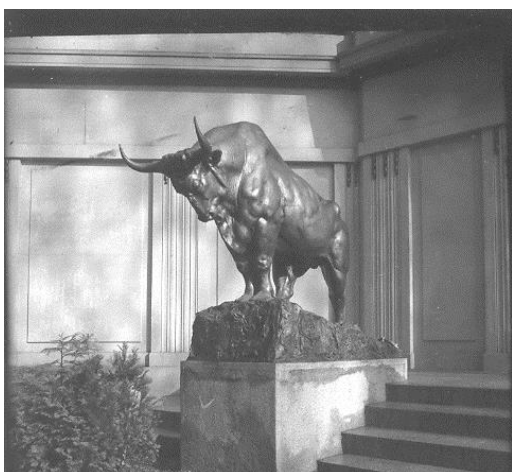
'Doodsbrief Alfred Portielje'
Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Afbeelding XVII.

'Schets Alfred en Donald Portielje van appartementsgebouw aan Maria-Henriëttalei te Antwerpen'
Archief Meysman, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Afbeelding XVIII.

'Foto's Compagnie Liebig in privé-archief Anne Portielje'
Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Afbeelding XIX.

'Eigen woning met architectenkantoor'
Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

Afbeelding XX.

'Mieke en Michel De Braey'
M 1934 / P (A2), Antwerpen: Letterenhuis.

Afbeelding XXI.

'Alfred Portielje door vader Gerard'
P 7385 / I (doos 1), Antwerpen: Letterenhuis.

Afbeelding XXII.

'Jan De Braey'

Jan De Braey, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

12. Fiches gebouwen

Inhoudstafel Fiches

Alfred Portielje	115
1. Cottagewoning Portielje-Cuperus	115
2. Landhuis Sunny Home	119
3. Justitiestraat 14-16.....	121
4. Villa Konijnenberg, Kalmthout.....	123
5. Meir 14	126
6. Woning De Vlaeyen	130
7. Mechelsesteenweg 207.....	133
8. Arthur Goemaerelei 61-67	137
9. Burgerhuis in beaux-arts stijl.....	140
10. Ontwerp voor burgerhuis.....	144
11. Arthur Goemaerlei, Le Pièce	147
12. Parochiaanstraat 4	150
13. Burgerhuis in cottagestijl, Hotel Crighton	154
14. British Dominions House	160
15. Appartementsgebouw met architectenkantoor van Alfred Portielje	167
16. Burgerhuis in beaux-artsstijl.....	172
Collectief Portielje- De Braey	175
17. Gekoppelde woning voor Mary Van Cutsem- Selb.....	175
18. Cottagevilla in opdracht van Maurice Meeus	179
19. Villa in cottagestijl, Villa Stappers	183
20. Résidence Sans Souci.....	189
21. Burgerhuis in art deco stijl in opdracht van de zussen Nyssens.....	195
22. Flatgebouw in art-decostijl.....	199
23. Burgerhuis in neotraditionele stijl.....	205
24. Kruishofstraat 40	210
25. Villa in Cottagestijl, Villa Ivens.....	213
26. Magazijn Rodestraat 23.....	217
27. Stedelijke basisschool.....	220
28. Burgerhuis uit het interbellum	225

29.	Belgiëlei 3	228
30.	Flatgebouw Merodelei	233
31.	Appartementsgebouw in art-decostijl	236
32.	Résidence Leopold.....	240
33.	Modernistische tweewoonst.....	245
34.	Landhuis Vriesedonck.....	250
35.	Appartementsgebouw in art-decostijl	252
36.	Camille Huysmanslaan, Lysen.....	256
37.	Camille Huysmanslaan 61.....	261
38.	Prins Karellaan 61, villa La Caravelle, Knokke.....	265
Alfred Portielje, in samenwerking met zijn zoon Donald.....		269
39.	Handelsgebouw Gérard Koninckx Frères	269
40.	Belgische Fruitbeurs	275
41.	Vlaamsekunstlaan 15.....	279
42.	Modernistische villa Verrijcke	283
Late werken door Alfred Portielje		288
43.	Edgar Casteleinstraat.....	288
44.	Della Faillelaan 55.....	291
45.	Vijverlaan.....	295
46.	Beukenlaan	299
47.	Ensemble in historiserende stijl	303
48.	Prinsstraat	306
49.	Herenhuis in eclectische stijl door Fritz Hanno, verbouwd door Portielje & de Braey.....	310
50.	Lange Nieuwstraat, Rijwoning Bologna la Grassa	315
51.	Burelen Comptoir Levant en Méditerranée	319
52.	Appartementsgebouwen Le Confort.....	323
53.	Ensemble ontworpen door J.V. Delpierre	327

Alfred Portielje

1. Cottagewoning Portielje-Cuperus

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Van Putlei 37

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1907

Stijl: cottigestijl

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: woonhuis

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geïnteriseerd: vermeld in inventaris bij 'Van Putlei (ID:13675)'²

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1907#635

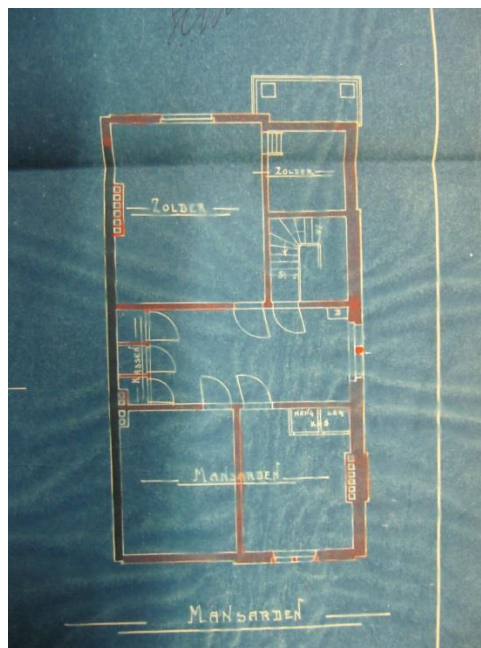
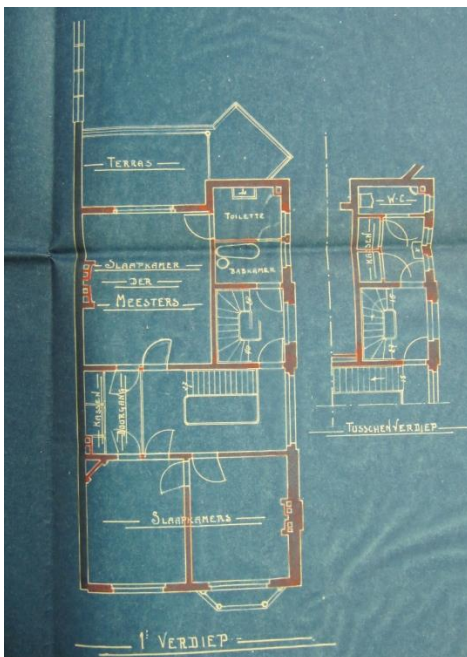
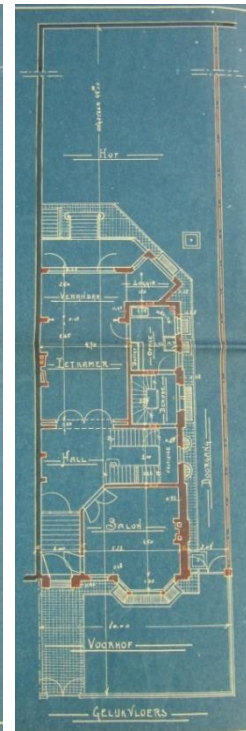
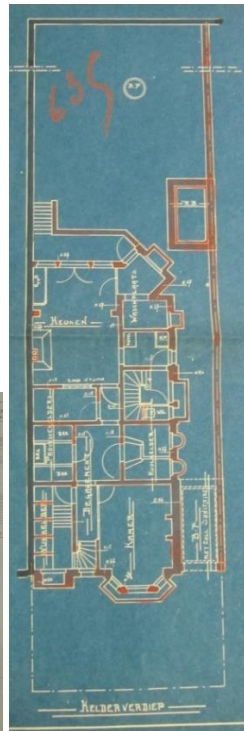
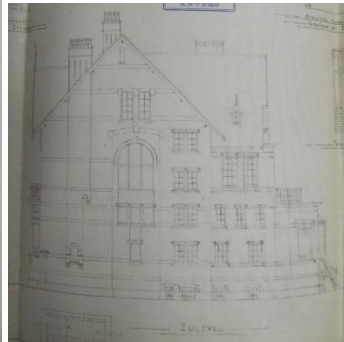
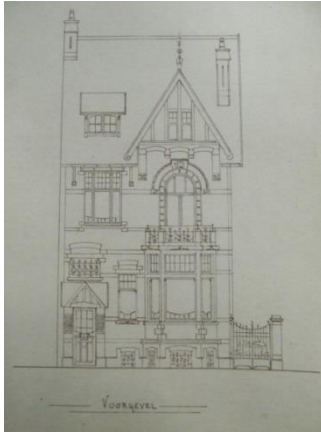
Adres bouwaanvraag: Van Putlei 39, 8^e wijk

Ontwerptekening:

¹ Jo Braeken, "Van Putlei (ID:13675)", laatst geraadpleegd op 17 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/13675>.

² Braeken, "Van Putlei (ID:13675)"

³ *Bouwdossier Van Putlei 37, 1907#635*, Antwerpen: Stadsarchief.

Aanvrager: A. Portielje namens Mr G. Portielje-Cuperus

Datum bouwaanvraag: 2 mei 1907

Datum goedkeuring: 8 mei 1907

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, stempel, gedateerd 30 april 1907.

4. Beschrijving

“De woning Portielje-Cuperus was een cottagevilla uit 1907 die deel uitmaakte van de bebouwing van het ‘rond punt’.”⁴

De assymetrische voorgevel van deze halfopen bebouwing is onderverdeeld in twee ongelijke traveeën. De rechtertravee wordt bekroond met een puntgevel. Boven de voordeur in de linkertravee bevindt zich ook een kleine puntgevel.⁵ De puntgevels worden hoogstwaarschijnlijk beiden van houten vakwerk voorzien. Hoewel er geen duiding van materialen op de plannen aanwezig is, kunnen we deze gevel wel vergelijken met de gevel van het nog bestaande burgerhuis in de van Putlei uit 1923 door Alfred Portielje. Dit burgerhuis in cottigestijl heeft twee puntgevels, beiden met houten vakwerk bekleed.⁶ Op de top van de puntgevel van de rechtertravee in de woning Portielje-Cuperus wordt bevindt zich een hoogstwaarschijnlijk ijzeren bekroning. De rechtertravee wordt gekenmerkt door een erker die start aan de kelderramen, met ijzerwerk, en doorloopt over het gelijkvloers voorzien van een driezijdig erkerraam, waarna de erker eindigt. Op het niveau van het eerste verdiep, aan de voorzijde van één van de drie slaapkamers, bevindt zich een ijzeren balustrade op de top van de erker af te sluiten. Op het eerste verdiep boven de erker in de rechtertravee bevindt zich een rondbogig raam. In de puntgevel hierboven, bevindt zich ook nog een raam. De linkertravee bestaat uit een voordeur met puntgevel onderaan, waarnaast zich nog een kelderraam met decoratief uitgewerkt traliewerk bevindt. Rechts naast de voordeur, op gelijke hoogte met de erkerramen, bevindt zich een enkel raam. Boven de voordeur een breed rechthoekig raam met traliewerk. Hierboven een driedig raam en tenslotte een dakraam.⁷

Het plan van de woning in het stadsarchief van Antwerpen toont een kelderverdiep, een eerste verdiep, een tussenverdiep en een mansarde. In de kelder bevindt zich een keuken, wasplaats, provisiekelder, wijnkelder, koolkelder en bergruimte. Op de begane grond zien we voor het huis en voorhof, rechts naast het huis een doorgang, vooraan in het huis bevindt zich het salon, gevolgd door een hal en een vestiaire. Hierachter bevinden zich een eetkamer, veranda, loggia, kantoor en een garderobe. Op de plannen zien we dat overal rond het huis, behalve aan de linkerzijde, een pad gepland was. Aan de achterzijde was een hof. Op het eerste verdiep bevinden zich vooraan twee slaapkamers gescheiden van de slaapkamer der meesters door een doorgang. Rechts naast de slaapkamer der meesters bevindt zich een toilet en een badkamer. Achteraan heeft deze een terras. Het tussenverdiep dat zich tussen de begane grond en het eerste verdiep bevindt, bestaat uit kastruimte en een wc. Het mansardeverdiep bestaat uit twee zolderkamers, een circulatieruimte met kasten en twee mansardekamers. Het huis heeft twee traphallen. Eén grote start op de begane grond en eindigt op het eerste verdiep. Een tweede, kleinere trap, start in de kelder en eindigt op het mansardeverdiep.

Op de plannen staat ook een ontwerp voor de ijzeren afsluiting aan de straat, de schuifdeur tussen de hal en de eetzaal, de afsluiting tussen de veranda en de eetzaal en een tochtdeur.⁸

5. Opdrachtgever(s)⁹

Naam: Mr. G. Portielje- Cuperus

Adres: /

⁴ Braeken, “Van Putlei (ID:13675)”

⁵ *Bouwdossier Van Putlei 37, 1907#635.*

⁶ Jo Braeken, “Burgerhuis in cottigestijl (ID:7682)”, laatst geraadpleegd op 17 mei 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/7682>.

⁷ *Bouwdossier Van Putlei 37, 1907#635.*

⁸ *Bouwdossier Van Putlei 37, 1907#635.*

⁹ *Bouwdossier Van Putlei 37, 1907#635.*

Beroep: geen beroep¹⁰

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Van Putlei 37, 1907#635, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Burgerhuis in cottagestijl (ID:7682)." Laatst geraadpleegd op 17 mei 2015.
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/7682>.

Braeken, Jo. "Van Putlei (ID:13675)." Laatst geraadpleegd op 17 maart 2015.
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/13675>.

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1910.

¹⁰ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1910), 411.

2. Landhuis Sunny Home

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Schoten

Huidig adres: Grote Singel 11

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1909

Stijl: cottagestijl

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: villa

Bewaard: ja

Huidige functie: woonhuis

Geïnteriseerd: Ja

2. Bouwaanvraag

Archief: /

Nummer bouwaanvraag: /

Adres bouwaanvraag: /

Ontwerptekening: /

Aanvrager: /

Datum bouwaanvraag: /

Datum goedkeuring: /

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: /

4. Beschrijving

"Zogenaamd "Sunny Home", eclectische villa van twee bouwlagen en souterrain (betrailiede segmentbogige keldervensters) onder overkragende leien zadeldaken; gelegen in omheinde tuin. Beschilderde baksteenbouw met verspringende gevellijnen, mooi balkon en erkers aan oost- en

¹ Jo Braeken et al., "Villa Sunny Home (ID:14308)", laatst geraadpleegd op 11 mei 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/14308>.

zuidzijde, voorzien van houtwerk met art-nouveau-inslag. Segmentbogige muuropeningen. Aan noordzijde halfronde uitbouw met koepel.”²

5. Opdrachtgever(s)

Naam: J. Van den Camp.

Adres: /

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Braeken, Jo, et al., “Villa Sunny Home (ID:14308).” Laatst geraadpleegd op 11 mei 2015. <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/14308>.

² Braeken et al., “Villa Sunny Home (ID:14308)”

3. Justitiestraat 14-16

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Justitiestraat (vroeger 14-16)

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1910

Stijl: /

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: werkhuis

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geinventariseerd: nee

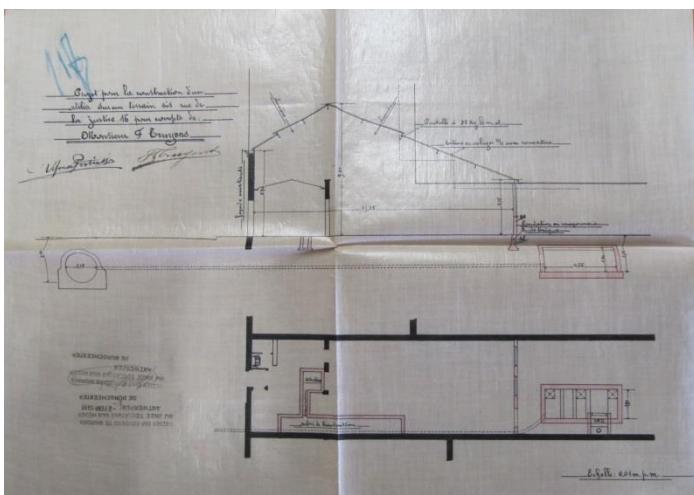
2. Bouwaanvraag²

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1910#117

Adres bouwaanvraag: Justitiestraat tussen 14 en 16, 8^e wijk

Ontwerptekening:

¹ Bouwdossier Justitiestraat 14-16, 1910#117, Antwerpen: Stadsarchief.

² Bouwdossier Justitiestraat 14-16, 1910#117.

Aanvrager: M. dr. Truyens eigenaar en Alf. Portielje bouwmeester

Datum bouwaanvraag: 20 januari 1910

Datum goedkeuring: 3 februari 1910

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plan met handtekening van Alfred Portielje, niet door hem gedateerd.

4. Beschrijving

Werkhuis met dakramen.³ In 1916 zullen de Braey en zonen nog gevelveranderingswerken uitvoeren op dit adres.⁴ Opdrachtgever Frédéric Truyens was “H.A. des Etablissements Hypsométriques”.⁵

5. Opdrachtgever(s)⁶

Naam: Frédéric Truyens⁷

Adres: Nijverheidslei 33

Beroep: H.A. des Etablissements Hypsométriques⁸

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1910.

Bouwdossier Justitiestraat 14-16, 1910#117, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Justitiestraat 16, 1923#17073, Antwerpen: Stadsarchief.

³ *Bouwdossier Justitiestraat 14-16, 1910#117.*

⁴ *Bouwdossier Justitiestraat 16, 1923#17073,* Antwerpen: Stadsarchief.

⁵ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1910), 496.

⁶ *Bouwdossier Justitiestraat 14-16, 1910#117.*

⁷ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (1910), 496.

⁸ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (1910), 496.

4. Villa Konijnenberg, Kalmthout

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Kalmthout

Huidig adres: Putsesteenweg 25²

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1910

Stijl: cottigestijl

Foto ('s) nu:³

Type/oorspronkelijke functie: villa

Bewaard: ja⁴

Huidige functie: bed and breakfast⁵

Geïnteriseerd: nee

¹ *Archief Meysman, lastenboek buitenwoning te Heide*, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

² "Villa Konijnenberg," laatst geraadpleegd op 7 mei 2015, <http://www.villakonijnenberg.be/>.

³ "Villa Konijnenberg."

⁴ "Villa Konijnenberg."

⁵ "Villa Konijnenberg."

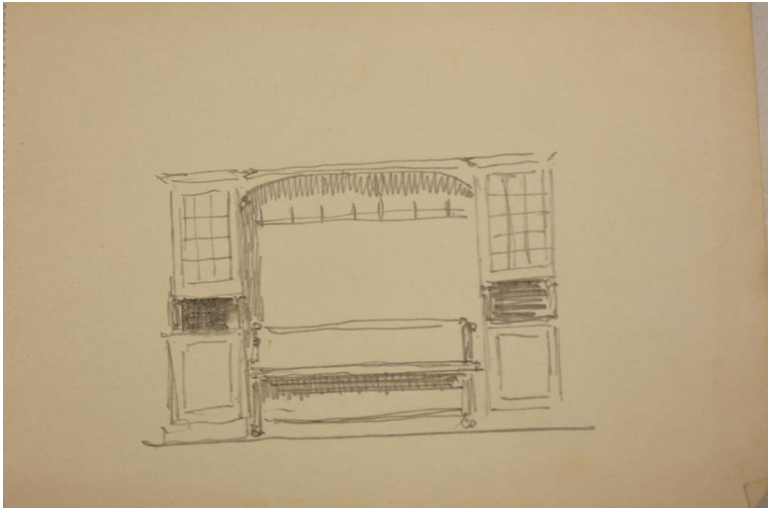
2. Bouwaanvraag⁶

Archief: Architectuurarchief Provincie Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: /

Adres bouwaanvraag: een den steenweg van Putte naar Calmpthout

Ontwerptekening:

Aanvrager: /

Datum bouwaanvraag: /

Datum goedkeuring: /

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: /

4. Beschrijving

Indrukwekkende villa van vermoedelijk drie bouwlagen uit 1910 voor Koen Cuperus. Het metselwerk in opstand gebeurde met Boomse steen.⁷ De voorgevel wordt gekenmerkt door een puntgevel met uitspringend volume waarin zich de voordeur met rondboog bevindt. De achtergevel bevat twee puntgevels met rechthoekige erkers. Tussen deze erkers bevindt zich een terras.⁸

5. Opdrachtgever(s)⁹

Naam: Koen Cuperus

Adres: /

⁶ *Archief Meysman, lastenboek buitenwoning te Heide.*

⁷ *Archief Meysman, lastenboek buitenwoning te Heide.*

⁸ "Villa Konijnenberg."

⁹ *Archief Meysman, lastenboek buitenwoning te Heide.*

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:¹⁰

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Archief Meysman, lastenboek buitenwoning te Heide, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

"Villa Konijnenberg." Laatst geraadpleegd op 7 mei 2015. <http://www.villakonijnenberg.be/>.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

¹⁰ *Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3*, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

5. Meir 14

1. Identificatie¹¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Meir 16

Architect(en): Alfred Portielje (ontwerper)

Bouwjaar: 1910¹²

Stijl: eclectisme

Foto (‘s) nu:¹³

Type/oorspronkelijke functie: kantoorgebouw

Bewaard: ja

Huidige functie: winkelpand, kantoorgebouw¹⁴

Geïnventariseerd: Beschermd als monument in 1983.

¹¹ Madeleine Manderyck et al., "Kantoorgebouw General Building (ID: 5533)", laatst geraadpleegd op 17 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/5533>.

¹² In de inventaris staat 'hoogstwaarschijnlijk 1920', maar bouwdoossier toont 1910. Inventaris Onroerend Erfgoed heeft bouwdoossier 1910#1578 niet als bron opgegeven.

¹³ *Eigen foto's Meir 14*, 7 mei 2015, Antwerpen.

¹⁴ *Eigen foto's Meir 14*.

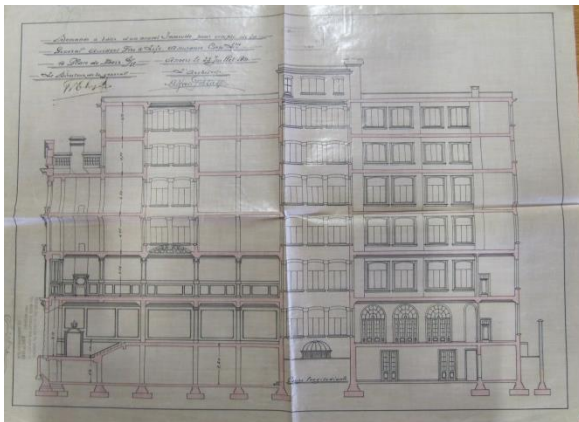
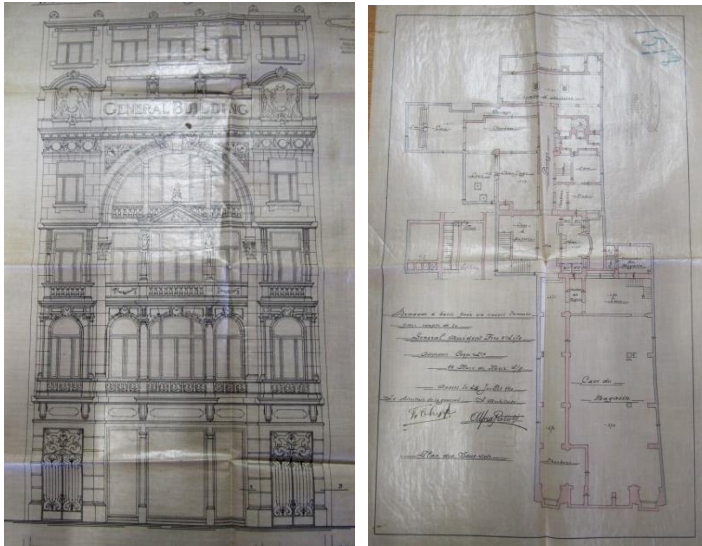
2. Bouwaanvraag¹⁵

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1910#1578

Adres bouwdossier: Meir 14

Ontwerptekening:

Aanvrager: M. Fr. Thys Direct. De la General et Alf. Portielje Architecte

Datum bouwaanvraag: 19 augustus 1910

Datum goedkeuring: 29 september 1910

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje en stempel met zijn naam. Gedateerd 13 augustus 1910.

4. Beschrijving

¹⁵ Bouwdossier Meir 14, 1910#1578, Antwerpen: Stadsarchief.

“Imposant kantoorgebouw, waarschijnlijk in 1920 gebouwd, door de firma "General Building" (gevelsteen). Lijstgevel van vijf traveeën en vier bouwlagen onder platdak; opgetrokken uit witte natuursteen en voornamelijk gemarkeerd door de over tweede, derde en vierde bouwlaag als loggia uitgebouwde centrale travee, geplaatst in een brede boog, rustend op compositie halfzuilen met weelderig uitgewerkte sleutel en decoratief rankwerk in de zwikken; centraal venster van de derde bouwlaag onder een driehoekig fronton, op uitgewerkte consoles met médaillon. Voorts begane grond met imitatievoegen en rechthoekige vensters en deuren; zijtravee van bovenverdieping opeenvolgend voorzien van een boogvenster, een deurvenster met balkon, onder een gestrekte waterlijst op consoles en een rechthoekig venster op lekdrempel. Boven de geprofileerde kroonlijst op modillons, een balustrade, geflankeerd door boognissen, waarin cartouches, gedragen door putti en een gevelsteen, bekroond door vazen. Hierboven is het gebouw nog voorzien van twee dakverdiepingen, eenvoudig van opstand en niet zichtbaar van op straat.”¹⁶

In het bouwdossier in het Stadsarchief van Antwerpen zit naast een gevelplan en doorsnede enkel een grondplan van de kelder en de begane grond. Op het grondplan van de kelder zien we een kolenkelder, een kelder van de winkel, een kolenkelder van de winkel, een verder onbenoemde kelder, de keuken van de winkel, een wc van de winkel, een papierkelder, een wasruimte met vier wc's, nog drie onbenoemde kelders, een doorgang, derde kolenkelder, stoekkelder, een koer en een archiefkamer. Op het grondplan van de begane grond zien we een inkomruimte, een grote winkelruimte, een vestibule, een bureauruimte voor de winkel, drie koeren, een traphal, een keuken, vijf bureauruimtes, twee wc's, een verder onbenoemde kamer en gangen.¹⁷ In juli 1910 werd de aanvraag om een appartementsgebouw af te breken van Alfred Portielje en Frans Thys goedgekeurd.¹⁸

5. Opdrachtgever(s)¹⁹

Naam: Frans Thys

Adres: Hochstellerstraat 10

Beroep: directeur General Building

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:²⁰

Verbouwingen/toevoegingen:

¹⁶ Manderyck et al., “Kantoorgebouw General Building (ID: 5533)”

¹⁷ *Bouwdossier Meir 14*, 1910#1578.

¹⁸ *Bouwdossier Meir 14*, 1910#1312, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁹ *Bouwdossier Meir 14*, 1910#1578.

²⁰ “Aviva,” laatst geraadpleegd op 27 april 2015, <http://www.aviva.com/about-us/heritage/countries/belgium/>.

- Op 29 juli 1910 wordt de aanvraag van 'M. Fr. Thys de la General dec. Fire et Life ass. Corp. Ltd. Et Alf. Portielje Arch.' van 11 juli 1910 om een appartementsgebouw af te breken goedgekeurd.²¹
- Op 6 juni 1911 wordt de aanvraag van 'Fr. Thys Directeur de la General et Alf. Portielje Architect' van 26 mei 1911 om de bijzondere goten van het eigendom te verbinden met de moerriool' goedgekeurd.²²
- Op 30 april 1926 wordt de aanvraag van H. Elebaers, bestuurder der General Accident F. & L. Ins. van 27 maart 1926 goedgekeurd voor gevel- en binnenveranderingen door architect De Ridder.²³

Restauraties: /

7. Bibliografie

"Aviva." Laatst geraadpleegd op 27 april 2015. <http://www.aviva.com/about-us/heritage/countries/belgium/>.

Bouwdossier Meir 14, 1910#1312, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Meir 14, 1910#1578, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Meir 14, 1911#890, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Meir 14, 1926#23594, Antwerpen: Stadsarchief.

Eigen foto's Meir 14, 7 mei 2015, Antwerpen.

Manderyck, Madeleine et al. "Kantoorgebouw General Building (ID: 5533)." Laatst geraadpleegd op 17 maart 2015. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/5533>.

²¹ *Bouwdossier Meir 14*, 1910#1312.

²² *Bouwdossier Meir 14*, 1911#890, Antwerpen: Stadsarchief.

²³ *Bouwdossier Meir 14*, 1926#23594, Antwerpen: Stadsarchief.

6. Woning De Vlaeyen

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Arthur Goemaerelei 30

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1910

Stijl: eclectisch

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geïnteriseerd: vermeld in inventaris bij 'Arthur Goemaerelei (ID: 13376)'²

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1910#1966

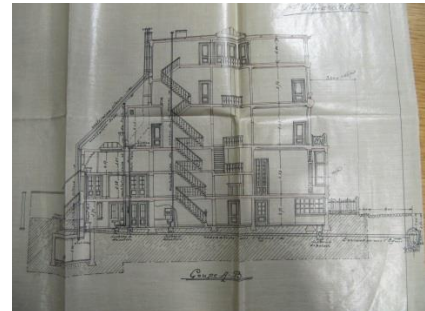
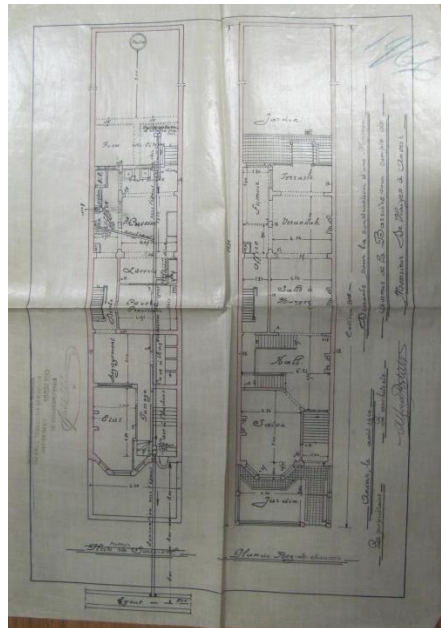
Adres bouwaanvraag: Avenue de la Barrière, op 50 m afstand van het eigendom van meneer G.A.

Ontwerptekening:

¹ Jo Braeken, "Arthur Goemaerelei (ID:13376)", laatst geraadpleegd op 17 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/7682>.

² Braeken, "Arthur Goemaerelei (ID:13376)"

³ *Bouwdossier Arthur Goemaerlei 30, 1910#1966, Antwerpen: Stadsarchief.*

Aanvrager: Alfred Portielje architecte

Datum bouwaanvraag: 22 oktober 1910

Datum goedkeuring: 18 november 1910

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening Alfred Portielje, gedateerd op 18 november 1910.

4. Beschrijving

“Tot de weinige gesloopte of door oorlogsgeweld vernielde panden uit deze periode behoren de woning De Vlaeyen door Alfred Portielje op nummer 30 uit 1910, en de woning Van Havere door Rodolphe Frank op nummer 62 uit 1907.”⁴

Rijwoning van vier bouwlagen gebouwd voor Gustave De Vlaeyen in 1910. We zien een lijstgevel bestaand uit twee traveeën. De linkertravee wordt gekenmerkt een erker met driezijdig erkerraam op de begane grond. Deze wordt op het eerste verdiep afgewerkt met een balkon in ijzerwerk. Op het eerste en tweede verdiep bevinden zich drielichten en een enkel raam in de rechtertravee. Het derde verdiep toont drie eenvoudige rechthoekige ramen. Op de gevelplannen zien we dat er ander materiaal voorzien is voor lateien, hoekblokken en kozijnen. Boven de voordeur in de rechtertravee bevindt zich boven een rechthoekig bovenlicht een ovaal raam.⁵ In 1911 voert men veranderingen uit aan de voor en achtergevel door de eenvoudige bovenste verdieping met aan te passen en een mansardedak te plaatsen met dakraam en oeil de boeuf.⁶

In het bouwdoossier bevinden zich enkel nog grondplannen van het kelderverdiep en de begane grond. De kelder bestaat van voor naar achter uit een ‘etat’, koolkelder, doorgang, wijnkelder, opslagruimte, een garderobe, voorraadkamer, waskamer, keuken, kantoor en een koer. Voor het

⁴ Braeken, “Arthur Goemaerelei (ID:13376)”

⁵ Bouwdossier Arthur Goemaerelei 30, 1910#1966.

⁶ Bouwdossier Arthur Goemaerelei 30, 1911#240, Antwerpen: Stadsarchief.

huis bevindt zich een voortuin en een pad naar de voordeur. Wanneer men het huis via de voordeur binnengaat, ziet men voor zich de trap, links is het salon. Verder zien we op het grondplan van het gelijkvloers een hal, eetkamer, kantoor, veranda, rookkamer en terras. Achter de woning zien we een terras en een tuin.⁷

5. Opdrachtgever(s)⁸

Naam: Gustave De Vlaeyen

Adres: Rue Albert Grisar 11

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 21 februari 1911 wordt de aanvraag van 8 februari 1911 door 'M. G. De Vlaeyen propriétaire et Alf. Portielje Architecte' goedgekeurd om de gevel aan te passen en het plaatsen van een scheidingswand.⁹

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Arthur Goemaerlei 30, 1910#1966, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 30, 1911#240, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Arthur Goemaerelei (ID:13376)." Laatst geraadpleegd op 17 maart 2015.
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/7682>.

⁷ *Bouwdossier Arthur Goemaerlei 30, 1910#1966.*

⁸ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 30, 1910#1966.*

⁹ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 30, 1911#240.*

7. Mechelsesteenweg 207

1. Identificatie¹⁰

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Mechelsesteenweg 207

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1912

Stijl: beaux-artstijl

Foto ('s) nu:¹¹

Type/oorspronkelijke functie: rentenierswoning

Bewaard: ja¹²

Huidige functie: woonhuis¹³

Geinventariseerd: nee

2. Bouwaanvraag¹⁴

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1912#2694

Adres bouwaanvraag: Mechelsesteenweg 207

¹⁰ *Bouwdossier Mechelsesteenweg 207, 1912#2694, Antwerpen: Stadsarchief.*

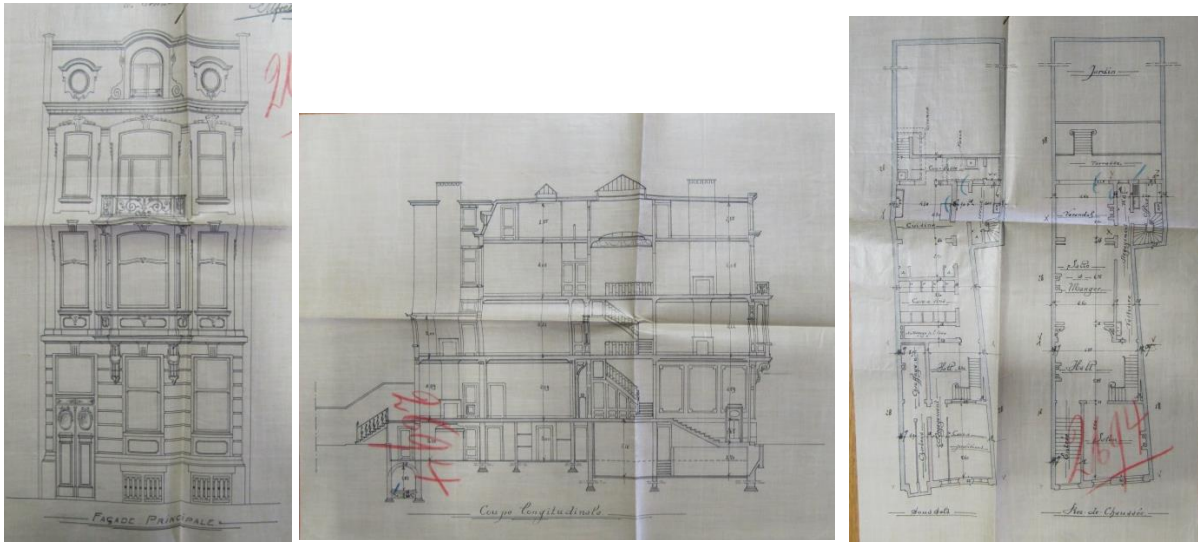
¹¹ *Eigen foto's Mechelsesteenweg 207, 2 mei 2015, Antwerpen.*

¹² *Eigen foto's Mechelsesteenweg 207.*

¹³ *Eigen foto's Mechelsesteenweg 207.*

¹⁴ *Bouwdossier Mechelsesteenweg 207, 1912#2694.*

Ontwerptekening:

Aanvrager: Madame George Tonnelier et Alfred Portielje Architecte

Datum bouwaanvraag: 12 december 1912

Datum goedkeuring: 12 februari 1913

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, niet gedateerd.

4. Beschrijving

Dit burgerhuis in beaux-artstijl werd gebouwd voor mevrouw George Tonnelier, wellicht de echtgenote van Georges Tonnelier, liberaal gemeenteraadslid en volksvertegenwoordiger in Antwerpen.¹⁵ Georges overleed op 28 december 1909.¹⁶¹⁷

De gevel van huis is opgebouwd volgens een klassiek schema. Onderaan een hoge sokkel met twee betraliede kelderramen en schijnvoegen in het onderste deel van de gevel. De gevel is onderverdeeld in drie traveeën, waarvan de middentravee een drieledige erker op de eerste verdieping bevat en een balkon met een decoratief uitgewerkte balustrade op de tweede. De erker wordt gedragen door twee voluutconsoles. Boven elk venster, behalve die in het mansardedak, is een sluitsteen aanwezig. Deze wordt op het derde verdiep en de erker langs beide zijden verder uitgewerkt met guirlandes. Het mansardedak bevat centraal een door voluten geflankeerd rondbogige dakkapel, tussen twee oeil de boeufs. De houten voordeur in de linkertravee bevat twee ovaalvormige ramen versierd met

¹⁵ Lieven Saerens, *Vreemdelingen in een wereldstad. Een geschiedenis van Antwerpen en zijn Joodse bevolking*. (Tielt: Uitgeverij Lannoo, 2000), 60, laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, https://books.google.be/books?id=Ok-o6daGPDYC&pg=PA60&lpg=PA60&dq=Georges+Tonnelier+Antwerpen&source=bl&ots=880MliqAlu&sig=4Ey_qug-A9UskRoZkDSunLcEhkE&hl=nl&sa=X&ei=-8kOVfyMCljb7Aa4oIDwAg&ved=0CDUQ6AEwBA#v=onepage&q=Georges%20Tonnelier%20Antwerpen&f=false.

¹⁶ "Georges Tonnelier," laatst bekeken op 17 mei 2015, <http://www.schoonselhof.be/schoonselhof/ttonnelier%20georges.html>.

¹⁷ *Kandidaten der Verenigde Liberalen: 31 kandidaten, 12#12751*, Antwerpen: Stadsarchief.

guirlandes. Boven de voordeur bevindt zich een vierkant raam.¹⁸ Vandaag is het mansardedak vervangen door een recenter dak met ramen over de hele breedte. De gebogen en versierde horizontale delen van de raamkozijnen op de eerste verdieping zijn vervangen door sobere rechte exemplaren.¹⁹

Op de doorsnede in het Stadsarchief te Antwerpen zien we dat het huis vier bouwlagen en een kelder telt. Enkel de grondplannen van het kelderverdiep en begane grond zijn echter aanwezig in het bouwdoossier. Op het grondplan het kelderverdiep zien we van de gevelkant te beginnen een voorraadkelder, kolenkelder, stookkelder, doorgang, hal, een ruimte met "nottoyage pour le vide", wijnkelder, keuken, kantoor, wc en een koer. Op de begane grond zien we vooraan links de ingangruimte. Wanneer men binnenkwam moest men meteen een trap op om zo in de hal met hoofdtrap terecht te komen. Rechts was het salon die ook uitkwam in de hal die verderloopt in een eetkamer en vervolgens in een veranda. Ook zien we rechts achteraan een vestiaire, wc, gang en kantoorruimte. Buiten achteraan is er een terras en een kleine tuin.²⁰

5. Opdrachtgever(s)²¹

Naam: mevrouw George Tonnelier (E. Tonnelier)

Adres: Mechelsesteenweg 205

Beroep: rentenier

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:²²

Verbouwingen/toevoegingen:

¹⁸ *Bouwdoossier Mechelsesteenweg 207, 1912#2694.*

¹⁹ *Eigen foto's Mechelsesteenweg 207.*

²⁰ *Bouwdoossier Mechelsesteenweg 207, 1912#2694.*

²¹ *Bouwdoossier Mechelsesteenweg 207.*

²² *Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.10, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.*

- Op 27 december 1912 wordt de aanvraag van 'Madame George Tonnelier et Alf. Portielje Architecte' van 7 december 1912 om het bestaande huis af te breken goedgekeurd.²³

Restauraties: /

7. Bibliografie

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.10, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Bouwdossier Mechelsesteenweg 207, 1912#2664, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Mechelsesteenweg 207, 1912#2694, Antwerpen: Stadsarchief.

Eigen foto's Mechelsesteenweg 207, 2 mei 2015, Antwerpen.

"Georges Tonnelier." Laatst bekeken op 17 mei 2015.

<http://www.schoonselhof.be/schoonselhoftz/tonnelier%20georges.html>.

Kandidaten der Verenigde Liberalen: 31 kandidaten, 12#12751, Antwerpen: Stadsarchief.

Saerens, Lieven. *Vreemdelingen in een wereldstad. Een geschiedenis van Antwerpen en zijn Joodse bevolking*. Tiel: Uitgeverij Lannoo, 2000. Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015.

[https://books.google.be/books?id=Ok-](https://books.google.be/books?id=Ok-o6daGPDYC&pg=PA60&lpg=PA60&dq=Georges+Tonnelier+Antwerpen&source=bl&ots=880MliqAlu&sig=4Ey_qug-A9UskRoZkDSunLcEhKE&hl=nl&sa=X&ei=-8kOVfyMCIjb7Aa4oIDwAg&ved=0CDUQ6AEwBA#v=onepage&q=Georges%20Tonnelier%20Antwerpen&f=false)

[o6daGPDYC&pg=PA60&lpg=PA60&dq=Georges+Tonnelier+Antwerpen&source=bl&ots=880MliqAlu&sig=4Ey_qug-A9UskRoZkDSunLcEhKE&hl=nl&sa=X&ei=-8kOVfyMCIjb7Aa4oIDwAg&ved=0CDUQ6AEwBA#v=onepage&q=Georges%20Tonnelier%20Antwerpen&f=false](https://books.google.be/books?id=Ok-o6daGPDYC&pg=PA60&lpg=PA60&dq=Georges+Tonnelier+Antwerpen&source=bl&ots=880MliqAlu&sig=4Ey_qug-A9UskRoZkDSunLcEhKE&hl=nl&sa=X&ei=-8kOVfyMCIjb7Aa4oIDwAg&ved=0CDUQ6AEwBA#v=onepage&q=Georges%20Tonnelier%20Antwerpen&f=false).

²³ *Bouwdossier Mechelsesteenweg 207*, 1912#2664, Antwerpen: Stadsarchief.

8. Arthur Goemaerelei 61-67

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Arthur Goemaerelei 61-67

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1921 (ontworpen)

Stijl: cottigestijl²

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: villa³

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geïnteriseerd: Vermeld in inventaris bij 'Burgerhuis in neotraditionele stijl (ID: 213725)'⁴

2. Bouwaanvraag⁵

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1921#11365

Adres bouwaanvraag: Arthur Goemaerelei 61 en 67

Ontwerptekening:

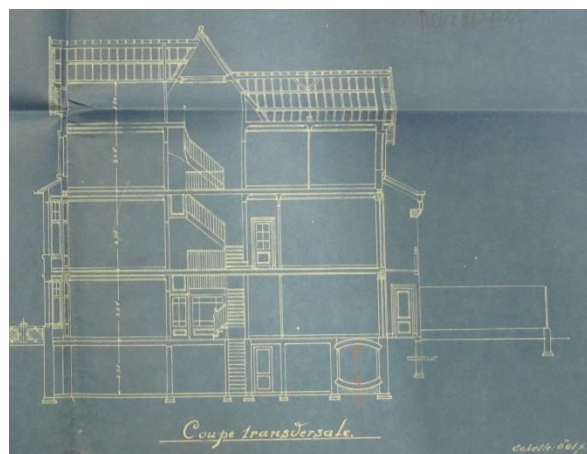
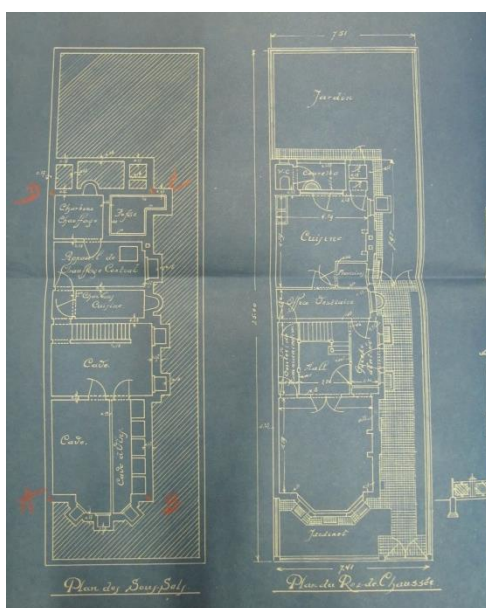
¹ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 61-67, 1921#11365, Antwerpen: Stadsarchief.*

² Jo Braeken, "Burgerhuis in neotraditionele stijl (ID:213725)", laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/213725>.

³ Braeken, "Burgerhuis in neotraditionele stijl (ID:213725)"

⁴ Braeken, "Burgerhuis in neotraditionele stijl (ID:213725)"

⁵ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 61-67, 1921#11365.*

Aanvrager: Monsieur René Mössly et A. Portielje Architecte

Datum bouwaanvraag: 7 april 1921

Datum goedkeuring: /

Datum verwerping: 29 april 1921

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening Alfred Portielje, geen datering.

4. Beschrijving

Voor deze villa in cottigestijl, ontworpen voor René Mössly, werd de aanvraag gewijzigd. René Mössly was van 1929 tot zijn dood op 14 februari 1947, directeur van het transportdagblad *Lloyd*. Dit

Franstalig dagblad bestond sinds 1858 onder de naam *Lloyd Anversois* en is het oudste dagblad van België.⁶

Deze cottagevilla in halfopen bebouwing telt vier bouwlagen en een kelder. De voorgevel telt één travee en vier drielichten boven elkaar. De twee onderste maken deel uit van een driedelige erker die bekroond wordt met een pannendakje. De raamkozijnen hebben allemaal een tussendorpel. De voorgevel zelf wordt bekroond met een puntgevel. Ook de zijgevel en voorgevel hebben een puntgevel. In de zijgevel maakt deze deel uit van de uitspringende middentravee die ook de voordeur bevat. Deze wordt geflankeerd door te betraliede ramen.

In het bouwdoos van het Stadsarchief Antwerpen te Antwerpen bevinden zich enkel de grondplannen van het kelderverdiep en gelijkvloers. Op het grondplan van het kelderverdiep zien we twee verder onbenoemde kelderruimtes, wijnkelder, kolenkelder voor de keuken, stookkelder, een kolenkelder voor verwarming en een put. Op de begane grond zien we buiten een voortuintje. Vooraan in het huis bevindt zich een grote onbenoemde ruimte, waarschijnlijk een salon. Aangezien men langs de zijgevel binnenkomt in de woning zien we daar een inkomruimte met daarachter de trappenhal en daarachter een gang van het salon naar een kamer die zowel als bureauimte en vestiaire dient. Achteraan in het huis is een keuken met voorraadkamer, een koertje en wc. Het huis beschikt ook over een kleine tuin.

De bouwaanvraag werd afgekeurd omdat onder andere plafonds op het gelijkvloers te laag waren.⁷

5. Opdrachtgever(s)⁸

Naam: René Mössly

Adres: /

Beroep: Vanaf 1929 directeur dagblad *Lloyd*.⁹

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdoos Arthur Goemaerelei 61-67, 1921#11365, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Burgerhuis in neotraditionele stijl (ID:213725)." Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/213725>.

"Disparition du Lloyd, le plus vieux quotidien belge." Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015. <http://www.francophonie.be/upfb/main/fr/pgartfr/art245fr.html>.

⁶ "Disparition du Lloyd, le plus vieux quotidien belge," laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, <http://www.francophonie.be/upfb/main/fr/pgartfr/art245fr.html>.

⁷ *Bouwdoos Arthur Goemaerelei 61-67, 1921#11365*.

⁸ *Bouwdoos Arthur Goemaerelei 61-67, 1921#11365*.

⁹ "Disparition du Lloyd, le plus vieux quotidien belge."

9. Burgerhuis in beaux-arts stijl

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Jan Van Rijswijcklaan 109

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1922

Stijl: beaux-artsstijl

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis

Bewaard: ja

Huidige functie: woonhuis

Geinventariseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1922#12784

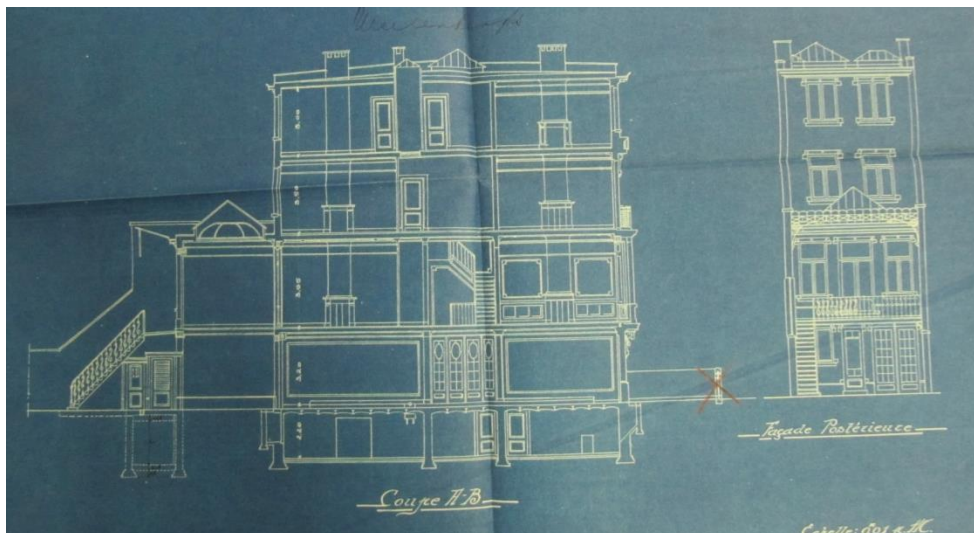
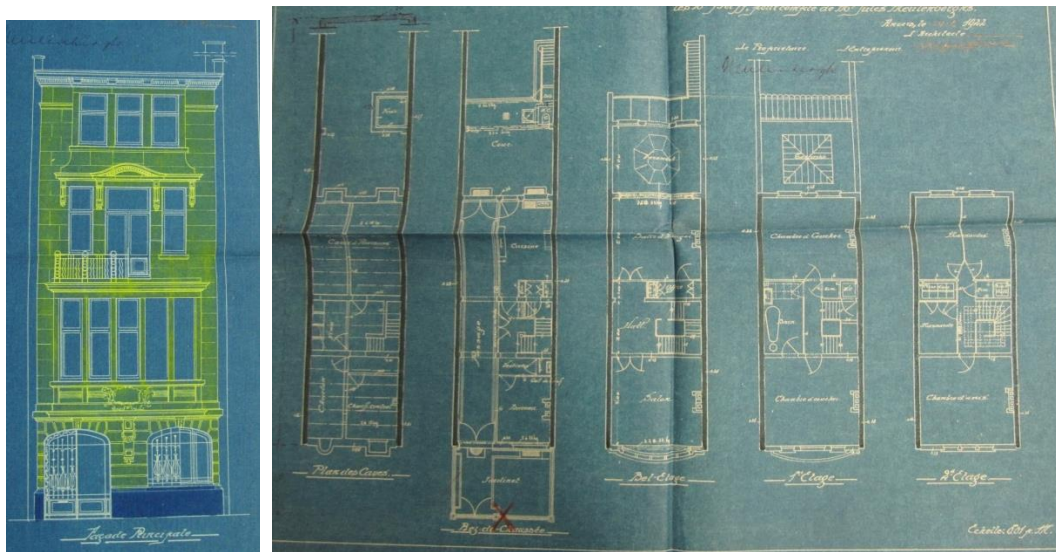
Adres bouwaanvraag: Jan Van Rijswijcklaan tussen 73 en 77

¹ Jo Braeken, "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 212775)", laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/212775>.

² Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 109, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 109, 1922#12784, Antwerpen: Stadsarchief.

Ontwerptekening:

Aanvrager: Jules Meulenberghs Verzekeraar en Alf. Portielje Bouwmeester

Datum bouwaanvraag: 14 februari 1922

Datum goedkeuring: 6 maart 1922

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: plannen 14 februari 1922

4. Beschrijving

“Burgerhuis in beaux-artsstijl gebouwd in opdracht van Jules Meulenberghs, naar een ontwerp door de architect Alfred Portielje uit 1922. Voor dit perceel was al in 1920 een bouwvergunning verleend aan Florent Léonard, die hier een woning wilde laten bouwen door architect Eduard Van Opstal maar uiteindelijk van zijn plannen afzag. Jules Meulenberghs was sinds 1919 venoot in de firma Meulenberghs & C°, het makelaarskantoor in verzekeringen opgericht door zijn broers Jos en John C. Meulenberghs in 1911. Voor deze laatste ontwierp Portielje later in 1922

een vrijwel identieke woning op het tegenoverliggende perceel nummer 120, een bouwproject dat geen doorgang vond.

De veeleer smalle rijwoning met een lijstgevel in natuursteen, telt vier bouwlagen onder een plat dak. In overeenstemming met de ruimtelijke opbouw van het interieur, plaatst de gevelcompositie de bovenverdiepingen op een lage geboste sokkel. De klemtoon ligt op de bel-etage die als bow-window is uitgewerkt, waarboven een balkon en een drielicht met entablement en gebogen fronton. Een cartouche met guirlandes en een console vormen het neo-Lodewijk XVI-decor. Het smeedijzer van de korfboogpoort, de venstertralie en de balkonborstwering bleven bewaard, het voortuinhek werd verwijderd.

Naar analogie met de typologie van de bel-etagewoning, omvatte de begane grond oorspronkelijk een kantoor, het trappenhuis en de keuken, hier geflankeerd door een koetspoort. Volgens de bouwplannen vormt de bel-etage een doorlopende suite, met achtereenvolgens het salon, de hal, de eetkamer met office, de veranda onder een octogonaal bovenlicht en het terras. Twee slaapkamers en een badkamer, een logeerkamer en mansardes, nemen de twee bovenverdiepingen in.”⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: Jules Meulenberghs

Adres: Generaal Lemanstraat 25

Beroep: verzekeraar⁶

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 19 juni 1922 wordt de aanvraag van 'Alfred Portielje Architecte' van 24 mei 1922 goedgekeurd om de woning aan te sluiten op de moeder/hoofdriool.⁷
- Op 24 augustus 1922 wordt de aanvraag van 'Jules Meulenberghs en Alf. Portielje' van 12 juli 1922 goedgekeurd om een omheining rond zijn woning te bouwen.⁸

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1920.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 109, 1922#12784, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 109, 1922#13518, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 109, 1922#13758, Antwerpen: Stadsarchief.

⁴ Braeken, "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 212775)"

⁵ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 109, 1922#12784.*

⁶ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1920), 403.

⁷ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 109, 1922#13518,* Antwerpen: Stadsarchief.

⁸ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 109, 1922#13758,* Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 212775)." Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015.
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/212775>.

Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 109, 2 mei 2015, Antwerpen.

10. Ontwerp voor burgerhuis

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Jan Van Rijswijcklaan 120

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1922 (ontworpen)

Stijl: beaux-artsstijl

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geïnteriseerd: vermeld in inventaris bij 'Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 212830)'²

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1922#13044

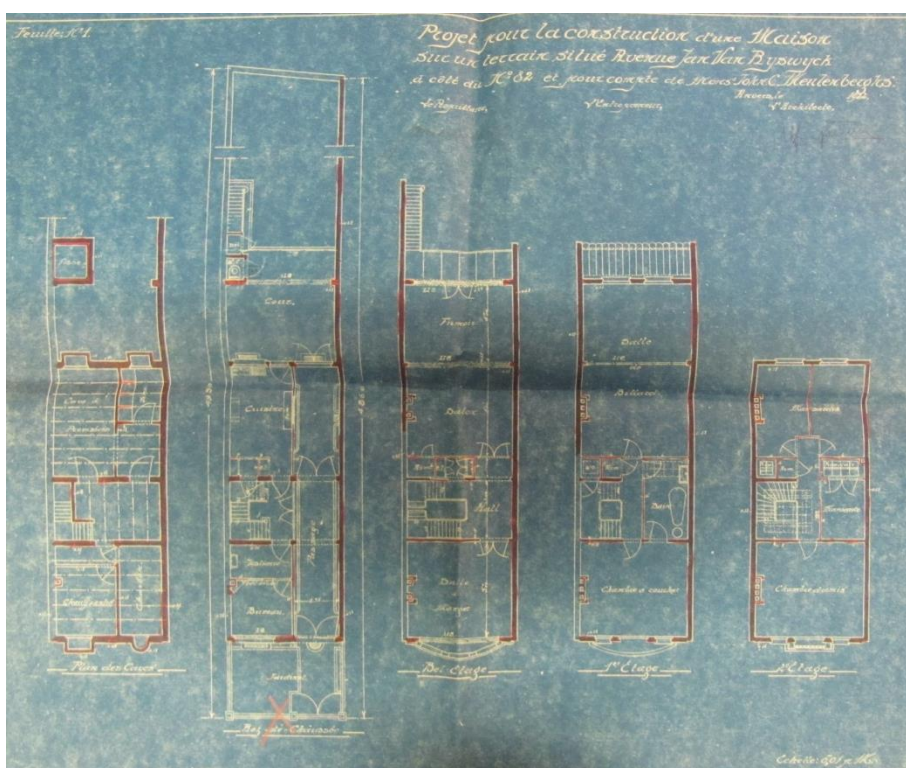
Adres bouwaanvraag: Jan Van Rijswijcklei naast 82

Ontwerptekening:

¹ Jo Braeken, "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID:212830)", laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/212830>.

² Braeken, "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID:212830)"

³ *Bouwdossier Jan van Rijswijcklaan 120, 1922#13044, Antwerpen: Stadsarchief.*

Aanvrager: M. John Meulenberghs en Alf. Portielje Bouwmeester

Datum bouwaanvraag: 23 maart 1922

Datum goedkeuring: 24 april 1922

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, geen stempel, geen datering door hem.

4. Beschrijving

Dit burgerhuis in beaux-artsstijl voor verzekeraar John Meulenberghs is niet gerealiseerd. Er staat een burgerhuis in beaux-arts stijl door Fernand de Montigny en Louis Somers uit 1925.⁴ Op de plannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we dat de woning uit vier bouwlagen en een kelder bestaat. De gevel toont onderaan een hoge sokkel met schijnvoegen die de voordeur en een rondbogig raam, beiden betralied, bevat. Ter hoogte van de bel-etage is een erker met drie rondbogige ramen en een balustrade te zien. De ramen en deur op het gelijkvloers en de ramen op de bel-etage worden afgewerkt met een gedecoreerde sluitsteen. Deze erker wordt ter hoogte van het eerste verdiep bekroond met een smeedijzeren balustrade ter hoogte van het tweede verdiep. Hier zien we een groot raam dat als toegang naar het balkon dient, geflankeerd door twee rechthoekige ramen. De lateien van deze drie ramen zijn versierd met een golfmotief. Het derde verdiep toont een rondbogig raam geflankeerd door twee rechthoekige ramen. Voor het rondbogig raam is een balustrade gepland. Deze balustrade wordt gedragen door twee consoles met guttae. Alle ramen zijn met kozijnen met tussendorpel, de twee bovenste centrale ramen zijn kozijnen met tussensijl en tussendorpel.

Op de grondplannen zien we dat het kelderverdiep bestaat uit een ruimte voor het centrale verwarmingssysteem, een kolenkelder, voorraadkelder, wijnkelder en twee onbenoemde ruimtes. De begane grond bestaat uit een voortuintje voor het huis en binnen vooraan een bureau en vestiaire. Verder een gang, traphal, keuken, koer, wc en een achtertuin. De bel-etage heeft vooraan een eetkamer, gevolgd door de traphal met daarachter het salon, een rookkamer en een terras. Het plan van het eerste verdiep bevat een slaapkamer, wc, ingebouwde kast, badkamer, traphal, biljartkamer en een kamer waar geen specifieke functie aan gegeven is. Het tweede verdiep ten slotte bevat een gastenkamer, drie mansardekamers, traphal en een ingebouwde kast.⁵

5. Opdrachtgever(s)⁶

Naam: John C. Meulenberghs

Adres: Eiermarkt 41

Beroep: verzekeraar⁷

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1920.

Bouwdossier Jan van Rijswijcklaan 120, 1922#13044, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID:212830)." Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015. <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/212830>.

⁴ Braeken, "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID:212830)"

⁵ *Bouwdossier Jan van Rijswijcklaan 120, 1922#13044*.

⁶ *Bouwdossier Jan van Rijswijcklaan 120, 1922#13044*.

⁷ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1920), 403.

11. Arthur Goemaerlei, Le Pièce

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Arthur Goemaerelei

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1922 (ontwerp)

Stijl: eclectisch

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: woonhuis, dubbelwoning

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geïnteriseerd: nee

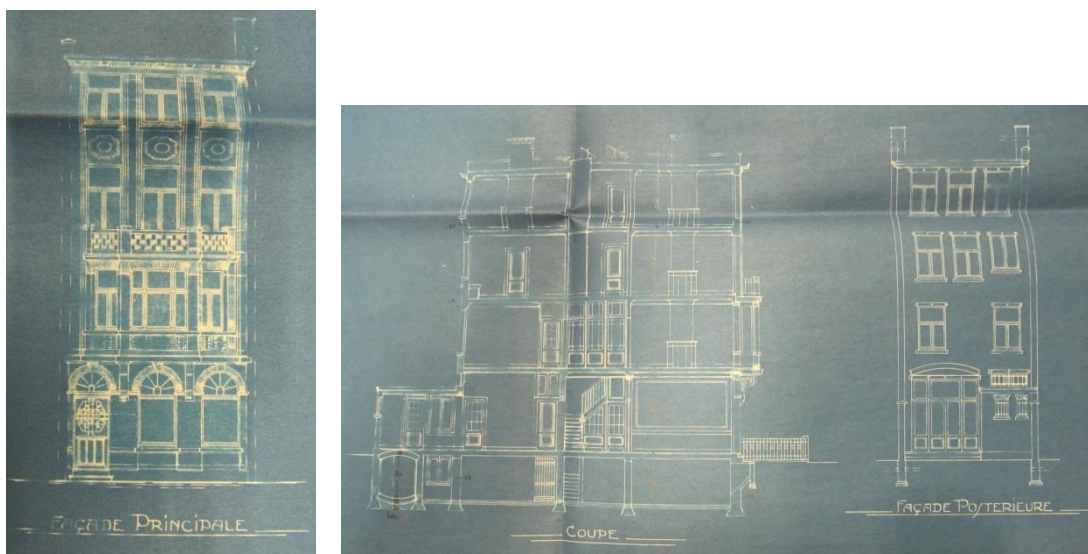
2. Bouwaanvraag²

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1922#13045

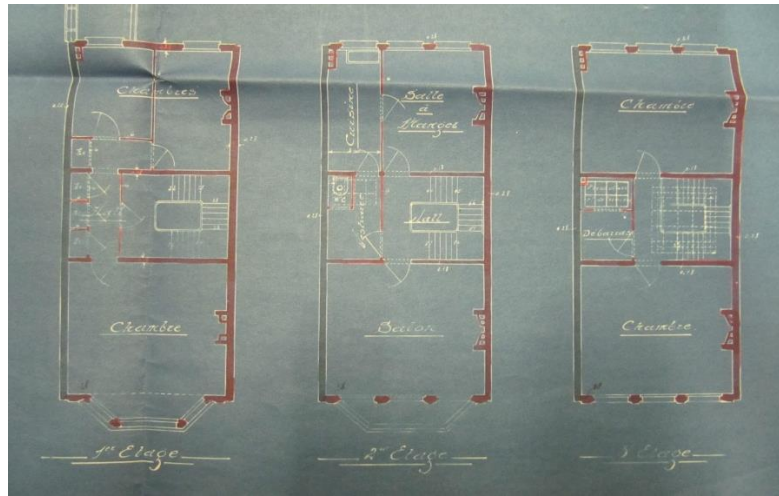
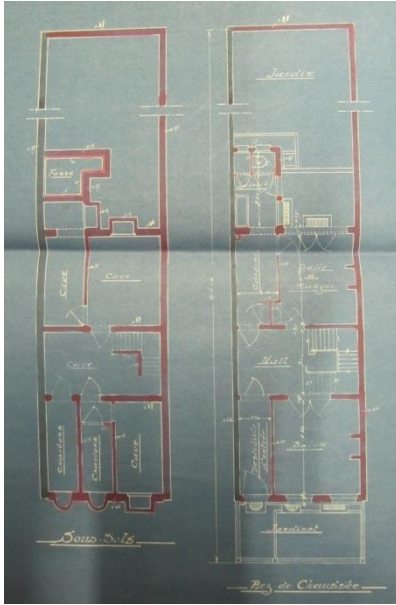
Adres bouwaanvraag: Arthur Goemaerelei, ongeveer 18 meter afstand van rechts nr. 81, wijk 10.

Ontwerptekening:

¹ Bouwdossier Arthur Goemaerelei, 1922#13045, Antwerpen: Stadsarchief.

² Bouwdossier Arthur Goemaerelei, 1922#13045.

Aanvrager: Mr. Marcel Lepièce en Alf. Portielje Bouwmeester

Datum bouwaanvraag: 23 maart 1922

Datum goedkeuring: 24 april 1922

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plan met handtekening van Alfred Portielje, enige datering is 1922.

4. Beschrijving

Dubbelwoning van vier bouwlagen en een kelder voor Marcel Lepièce door architect Alfred Portielje. Maak deel uit van het eerste deel van zijn oeuvre voor de samenwerking met Jan De Braey. Gevel in drie traveeën. De gevel van het gelijkvloers bevat links de rondbogige deur en twee rondbogige ramen. Achter de voordeur bevindt zich de vestibule, achter de rondbogige ramen het salon. Ter hoogte van het eerste verdiep bevindt zich een driezijdige erker die ter hoogte van het tweede verdiep wordt bekroond met een stenen balustrade met rechthoekig motief. Tussen de drie vensters met T-vormig raamwerk op het tweede en de drie op het derde verdiep zien we drie achthoekige decoratie elementen.

Op de grondplannen uit het Stadsarchief te Antwerpen zien we dat de kelder twee kolenkelders, put en vier verder onbenoemde kelderruimtes bevat. De begane grond toont een voortuintje, salon, vestibule en inkomstruimte, hal met trappen, eetzaal, keuken, wc en achteraan een kleine tuin. Op het eerste verdiep bevinden zich drie kamers en de traphal. Op het tweede verdiep zien we vooraan een salon gevolgd door de traphal, vestiaire, wc, keuken en eetzaal. Het derde verdiep bevat twee kamers. Het tweede en derde verdiep vormen samen een aparte woning.

5. Opdrachtgever(s)³

Naam: Marcel Lepièce

Adres: Clementina str. 68

³ Bouwdossier Arthur Goemaerelei, 1922#13045.

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Arthur Goemaerelei, 1922#13045, Antwerpen: Stadsarchief.

12. Parochiaanstraat 4

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Parochiaanstraat 4

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1922 (ontwerp)

Stijl: neo-Vlaamse renaissance

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: woning

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geïnteriseerd: nee

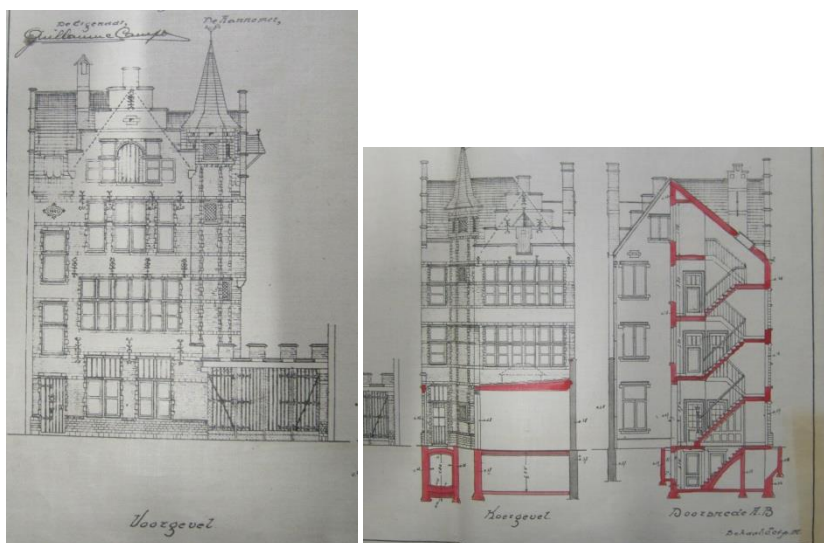
2. Bouwaanvraag²

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag:1922#13196

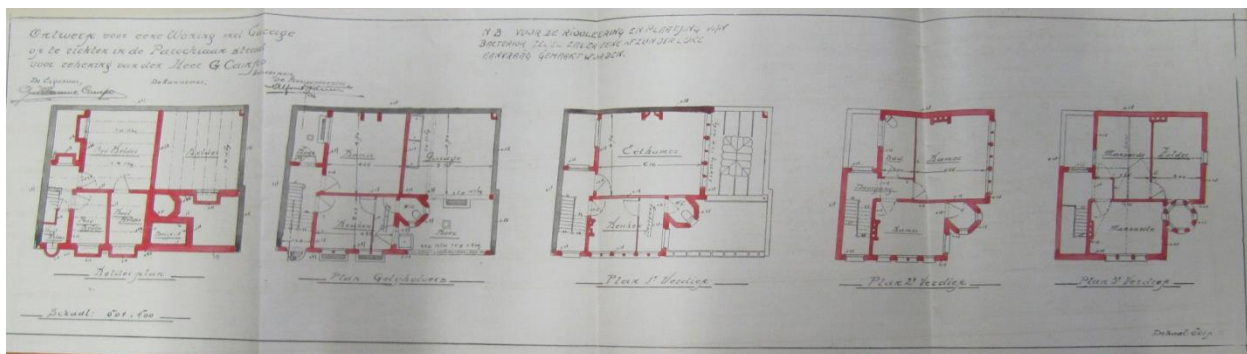
Adres bouwaanvraag: Parochiaanstraat naast nummer 3, wijk 2.

Ontwerptekening:

¹ Bouwdossier Parochiaanstraat 4, 1922#13196, Antwerpen: Stadsarchief.

² Bouwdossier Parochiaanstraat 4, 1922#13196.

Aanvrager: G. Campo en Alf. Portielje Bouwmeester

Datum bouwaanvraag: 14 april 1922

Datum goedkeuring: 9 mei 1922

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, niet gedateerd.

4. Beschrijving

Guillaume Campo (1880-1952) is de stichter van het veiling- en tentoonstellingshuis Campo. In 1897 had hij een kapperssalon waar hij zijn eerste schilderijen tentoon stelde. In 1928 bezit hij zeven kunsthandels in Antwerpen. Door de beurscrash in 1931 moet hij echter zes van de zeven galleries sluiten. "Zaal Wijnen" op Meir 49 houdt zijn deuren open. Na zijn dood nemen zijn drie zonen Armand, Frans en Freddy de zaak over.³

Eerder, op 14 maart 1922, werd reeds een bouwaanvraag ingediend. Deze werd afgekeurd omdat de voorgelegde plannen niet beantwoorden aan de voorschriften van de Codex van Gemeentelijke politiereglementen, namelijk omdat de gevelmuren niet dik genoeg waren, de hoogte van de kamers op het eerste verdiep te laag waren, de gemakken zich op het gelijkvloers in rechtstreekse verbinding met de keuken begaven, de bijzondere goot niet in het plan of de doorsnede is aangeduid en de dikte van de te verhogen scheidingsmuren niet vermeld is op het plan.⁴

Op het plan van de voorgevel uit april 1922 zien we een gebouw van vier bouwlagen. De voorgevel wordt gekenmerkt door een trapgevel die de middentravee bekroond. De nok van het dak staat parallel tegenover de straat. Rechts zien we een achthoekig torentje. De voordeur bevindt zich onderaan in de linkse travee. Hierboven bevinden zich twee guillotineramen en daarboven een medaillon dat het jaartal 1921 draagt. De gevel is versierd met sierankers. Rechtsonderaan zien we een poort die leidt naar een koer en de garage.

Op de grondplannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we dat het kelderverdiep ruimte biedt aan twee provisiekelders, twee kolenkelders, een beerput en een verder onbenoemde kelder. We zien hier al de vorm van het torentje terugkomen dat hier nog zevenhoekig is. Op het gelijkvloers zien we dat in deze zevenhoek zich de wc bevindt. Verder is er achteraan rechts de garage. Binnen is er een keuken en een kamer. Rechts achteraan bevindt zich ook nog een koer. Op het eerste verdiep is er ruimte voor een keuken, een eetkamer en weer een wc in het torentje. We zien hier dat boven de

³ "Historiek," laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, <http://www.campo.be/ned/historiek/historiek.html#>.

⁴ *Bouwdossier Parochieaanstraat 4, 1922#12946*, Antwerpen: Stadsarchief.

garage een dak met koepel is voorzien. Het grondplan van het tweede verdiep toont twee (slaap)kamers en een badkamer. Toegang tot de ruimte in het torentje wordt voorzien via de voorste slaapkamer. Op het derde verdiep bevinden zich twee mansardekamers en een zolderruimte. Hier zijn we dat het torentje geëvolueerd is naar een achtvorm. Toegang tot de toren krijgt dit verdiep echter niet.⁵

5. Opdrachtgever(s)⁶

Naam: Guillaume Campo

Adres: Parochiaanstraat 4

Beroep: eigenaar veulings- en tentoonstellingshuizen⁷ van oude en moderne schilderijen. Met vestigingen op de Meir 47, 75 en 129 en in de Léopoldstraat 53, Lange Nieuwstraat 87-89 en Parochiaanstraat 4 en 10.⁸

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 24 maart 1922 wordt de aanvraag van 'G. Campo en Alf. Portielje Bouwmeester' om een woning te bouwen afgekeurd.⁹
- Op 13 maart 1923 wordt de aanvraag van 'Mr. G. Campo, eigenaar en A. Portielje, bouwmeester' van 26 februari 1923 om een bijzondere goot te plaatsen en aan te sluiten bij het moerriool goedgekeurd.¹⁰
- Op 5 oktober 1923 wordt de aanvraag van 'G. Campo, Eigenaar & A. J. V. Portielje, bouwmeester' van 10 september 1923 om gevelveranderingen uit te voeren goedgekeurd.¹¹
- Op 19 oktober 1923 wordt de aanvraag van 'G. Campo Eigenaar & A.J.V. Portielje Bouwmeester' van 10 september 1923 om binnenveranderingen uit te voeren goedgekeurd.¹²
- Op 13 november 1923 wordt de aanvraag van 'G. Campo, Eigenaar & A.J.V. Portielje Bouwmeester' van 10 september 1923 om houtwerk aan de ramen en de deur aan het eigendom te vernieuwen goedgekeurd.¹³
- Op 11 januari 1928 wordt de aanvraag van 'M. G. Campo rue de Paroissiens 4 et Portielje & De Braey' van 16 december 1927 om veranderingswerken aan het interieur en exterieur uit te voeren goedgekeurd.¹⁴

Restauraties: /

7. Bibliografie

⁵ *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1922#13196.

⁶ *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1922#13196.

⁷ "Historiek."

⁸ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1925), 382.

⁹ *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1922#12964.

¹⁰ *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1923#15036.

¹¹ *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1923#16575, Antwerpen: Stadsarchief.

¹² *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1923#16577, Antwerpen: Stadsarchief.

¹³ *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1923#16576, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁴ *Bouwdossier Parochiaanstraat 4*, 1927#28873, Antwerpen: Stadsarchief.

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1925.

Bouwdossier Parochiaanstraat 4, 1922#12946, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Parochiaanstraat 4, 1922#13196, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Parochiaanstraat 4, 1923#16575, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Parochiaanstraat 4, 1923#16576, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Parochiaanstraat 4, 1923#16577, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Parochiaanstraat 4, 1927#28873, Antwerpen: Stadsarchief.

“Historiek.” Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015.

<http://www.campo.be/ned/historiek/historiek.html#>.

13. Burgerhuis in cottagestijl, Hotel Crighton

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Van Putlei 58

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1923

Stijl: cottagestijl

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis

Bewaard: ja

Huidige functie: woonhuis

Geïntariseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1923#15063

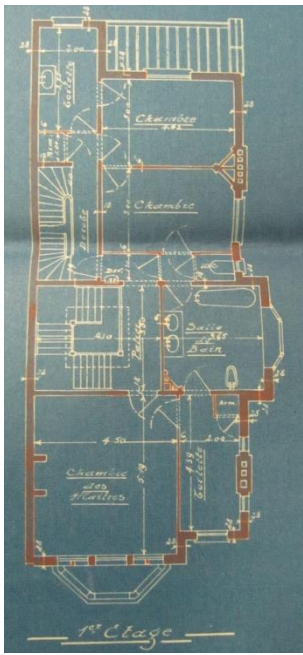
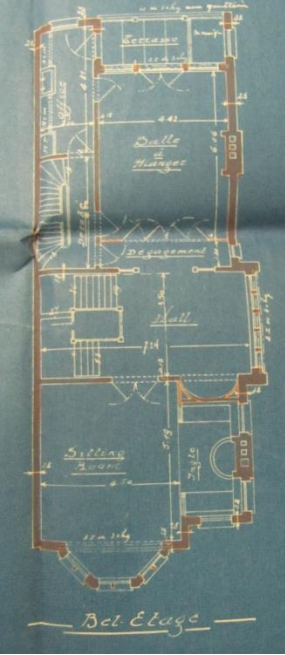
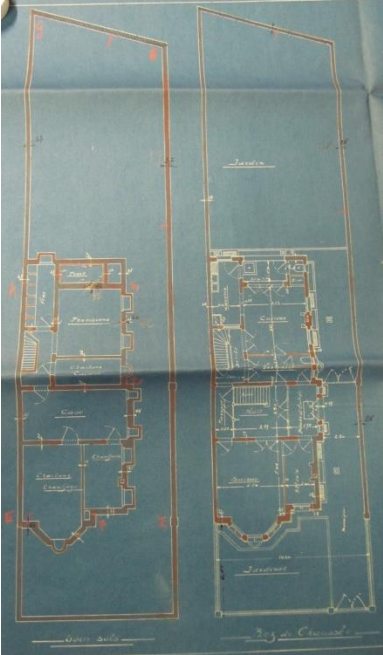
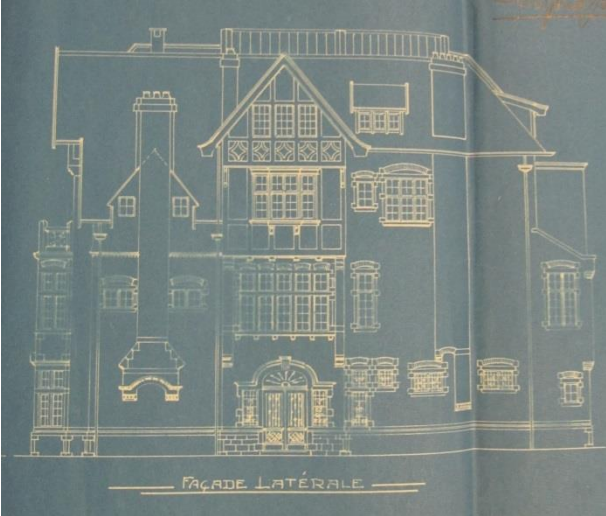
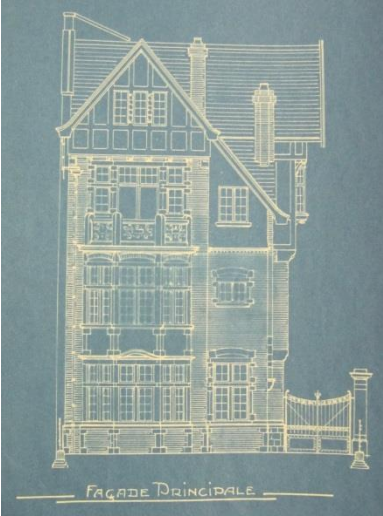
¹ Jo Braeken et al., "Burgerhuis in cottagestijl (ID: 7682)", laatst geraadpleegd op 20 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/7682>.

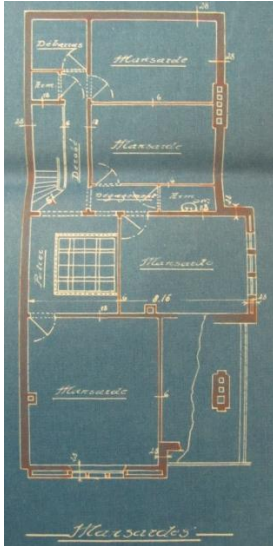
² Eigen foto's Van Putlei 58, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ *Bouwdossier Van Putlei 58, 1923#15063*, Antwerpen: Stadsarchief.

Adres bouwaanvraag: Van Putlei op 14 meter afstand van nr. 56

Ontwerptekening:

Aanvrager: W.R. Crighton, eigenaar en A. Portielje, bouwmeester

Datum bouwaanvraag: 27 februari 1923

Datum goedkeuring: 20 maart 1923

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, niet gedateerd.

4. Beschrijving

“Voornaam burgerhuis in cottigestijl gebouwd in opdracht van W.R. Crighton, naar een ontwerp door architect Alfred Portielje uit 1923. W.R. Crighton was wellicht gelieerd aan het Antwerpse scheepsherstellingsbedrijf Béliard, Crighton & C°. Deze rijwoning in halfopen bebouwing beantwoordt aan het type van de stadsvilla, dat in de Bosmanslei en de Van Putlei het merendeel van de bebouwing uitmaakt. De pittoreske architectuur is getrouw geïnspireerd op de 'Old English'-stijl, de revival van de traditionele Engelse bouwkunst uit de renaissanceperiode, die in de jaren kort vóór en na de Eerste Wereldoorlog een ruime toepassing kende in de residentiële woningbouw. Portielje die overigens in 1907 debuteerde met een cottagevilla in de Van Putlei, de gesloopte woning Portielje-Cuperus (nummer 37), bediende zich tot in de jaren 1920 even vaak van de klassieke beaux-artsstijl. Zo tekende hij in hetzelfde jaar als de woning Crighton voor het "British Dominions House", het kantoorgebouw van de verzekeringsmaatschappij Eagle Star op de hoek van de Meir en de Huidevettersstraat, voor zover bekend zijn meest monumentale realisatie. Met een clientèle uit de betere kringen, ontwierp de architect in deze periode niet minder dan vijf burgerhuizen in de Arthur Goemaerelei en de Van Putlei, waarvan één niet werd gebouwd en drie intussen zijn gesloopt.

Het gebouw met een gevelbreedte van twee ongelijke traveeën aan de straat, telt drie bouwlagen onder een complex zadeldak (pannen). Opgetrokken in rode baksteenbouw met een decoratief metselverband, is ruim gebruik gemaakt van natuursteen voor de kozijnen, kraagstenen en waterlijsten. Het karakter wordt echter in grote mate bepaald door het houten stijl- en regelwerk van de twee puntgevels met windborden, die onderling van opbouw verschillen. De opstand strekt zich in een asymmetrische compositie over de drie gevelzijden van het gebouw uit, waarbij de klemtoon in de voorgevel op het brede zijrisaliet ligt, en in de zijgevel op het middenrisaliet. In de voorgevel wordt het risaliet gemarkeerd door de over twee

bouwlagen oplopende, driezijdige erker met een balkon, en een eenledige geveltop met getorste balusters. Boven het korfboogportaal van de zijgevel rijst een overstekende, tweeledige geveltop op, naar traditioneel voorbeeld voorzien van een driezijdig erkerraam. Opvallende kenmerken ontleend aan de 'Old English'-stijl, zijn verder de vensterkozijnen met kruismonelen van uiteenlopende vorm, de typische schoorsteen op kraagstenen, en de in ajour gebeeldhouwde borstwering van het balkon met een typisch voluutmotief. Bewaard zijn de houten deur, en het stalen schrijnwerk met kleine roedeverdeling van de vensters, evenals het fraaie smeedijzeren voortuinhek. De garage in de tuin werd samen met de woning opgetrokken, en later vergroot. De plattegrond beantwoordt aan de typologie van de bel-etagewoning, gericht op een welstellende levensstijl met inwonend personeel. Een traphal met bovenlicht deelt als centrale ruimte de woning over de volledige breedte op. De begane grond omvat verder een kantoor met wachtkamer, de vestibule met vestiaire, de keuken met keukenlift en de wasplaats. In de woonkamer die op de bel-etage de straatzijde inneemt, is de haard met zitjes uitgebouwd tot een typische 'inglenook'. De eetkamer aan de tuinzijde van de traphal, beschikt over een office en een overdekt terras. Drie slaapkamers met 'cabinet de toilette' en de badkamer bevinden zich op de tweede verdieping. Het dakniveau, slechts bereikbaar via de diensttrap, herbergt vier mansardekamers voor personeel of gasten, en een berging.”⁴

5. Opdrachtgever(s)

Naam: W.R. Crighton

Adres: Arthur Goemaerelei 17

Beroep: ‘Waarschijnlijk gelieerd aan het Antwerpse scheepsherstellingsbedrijf Béliard, Crighton & C°.’⁵ Succ. van de firma “Aug. Bulcke & Co”.⁶ Dit waren schip- en vrachtmakelaars.⁷

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:⁸

⁴ Braeken et al., “Burgerhuis in cottagestijl (ID: 7682)”

⁵ Braeken et al., “Burgerhuis in cottagestijl (ID: 7682)”

⁶ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1925), 407.

⁷ “Aug. Bulcke en C° Shipbrokers & Forwarding Agents...,” laatst geraadpleegd op 11 mei 2015, http://www.deplate.be/content/aug-bulcke-en-c%C2%B0-shipbrokers-forwarding-agents#.VVCVYvl_u8A.

⁸ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 9 juli 1923 wordt de aanvraag van 'W.R. Crighton, eigenaar en Alfred Portielje, architect' van 15 juni 1923 goedgekeurd om woning aan te sluiten op de hoofdriolering.⁹
- Op 9 juli 1924 wordt de aanvraag van 'W.R. Crighton en A. Portielje' van 18 juni 1924 goedgekeurd om een garage te bouwen en een afsluiting op te richten.¹⁰
- Op 7 maart 1928 wordt de aanvraag van 'W.R. Crighton en Portielje & de Braey' van 15 februari 1928 goedgekeurd voor de vergroting van een garage.¹¹
- Op 15 december 1970 wordt de aanvraag van Dokter Jan Koumans van 7 december 1970 om het gelijkvloers in te richten tot dokterskabinet goedgekeurd.¹²

Restauraties: /

7. Bibliografie

⁹ *Bouwdossier Van Putlei 58, 1923#15953, Antwerpen: Stadsarchief.*

¹⁰ *Bouwdossier Van Putlei 58, 1924#18678, Antwerpen: Stadsarchief.*

¹¹ *Bouwdossier Van Putlei 58, 1928#29299, Antwerpen: Stadsarchief.*

¹² *Bouwdossier Van Putlei 58, 18#53850, Antwerpen: Stadsarchief.*

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1925.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

“Aug. Bulcke en C° Shipbrokers & Forwarding Agents...” Laatst geraadpleegd op 11 mei 2015.
http://www.deplate.be/content/aug-bulcke-en-c%C2%B0-shipbrokers-forwarding-agents#.VVCVYvl_u8A.

Bouwdossier Van Putlei 58, 18#53850, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Van Putlei 58, 1923#15063, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Van Putlei 58, 1923#15953, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Van Putlei 58, 1924#18678, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Van Putlei 58, 1928#29299, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo et al. “Burgerhuis in cottagestijl (ID: 7682).” Laatst geraadpleegd op 20 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/7682>.

Eigen foto's Van Putlei 58, 2 mei 2015, Antwerpen.

14. British Dominions House

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Meir 12

Architect(en): Alfred Portielje en M. Peeters²

Bouwjaar: 1923

Stijl: beaux-artsstijl

Foto ('s) nu:³

¹ Jo Braeken et al., "Kantoorgebouw British Dominions House (ID:5532)", laatst geraadpleegd op 22 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/5532>.

² *Bouwdossier Meir 12, 1923#15909*, Antwerpen: Stadsarchief.

³ *Eigen foto's Meir 12- Huidevettersstraat 1-3-5, 7 mei 2015*, Antwerpen.

Type/oorspronkelijke functie: kantoorgebouw, winkelpand⁴

Bewaard: ja

Huidige functie: winkelpand, kantoorgebouw⁵

Geïntariseerd: Beschermd als monument in 1983.⁶

2. Bouwaanvraag⁷

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1923#15909

Adres bouwaanvraag: Huidevettersstraat 1-3-5 en Meir 12

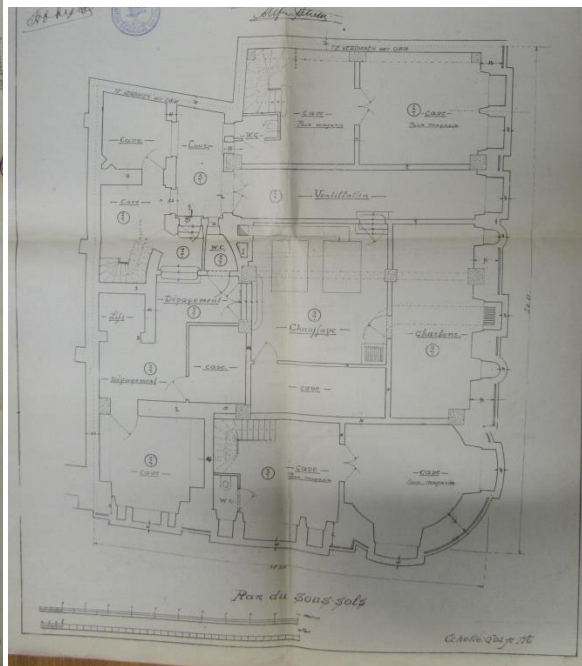
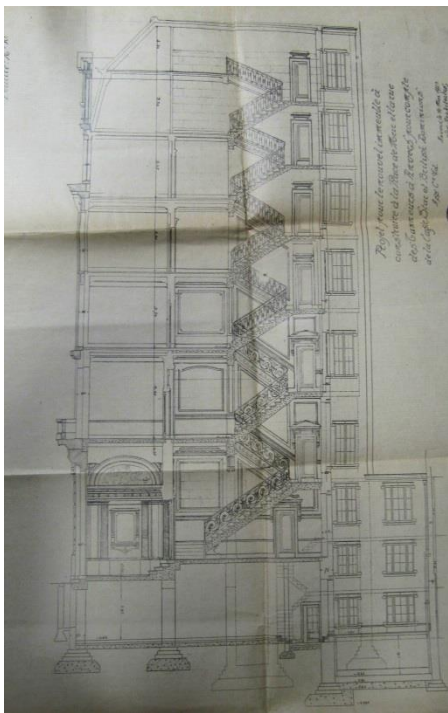
Ontwerptekening:

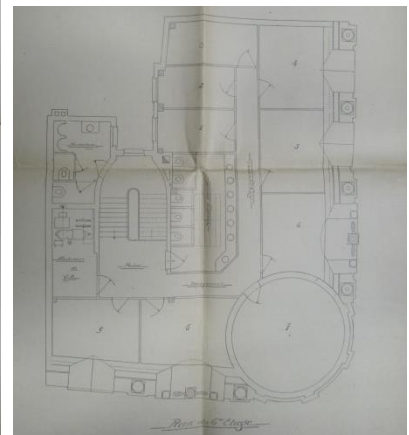
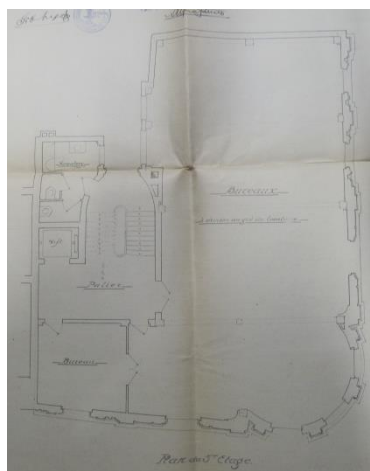
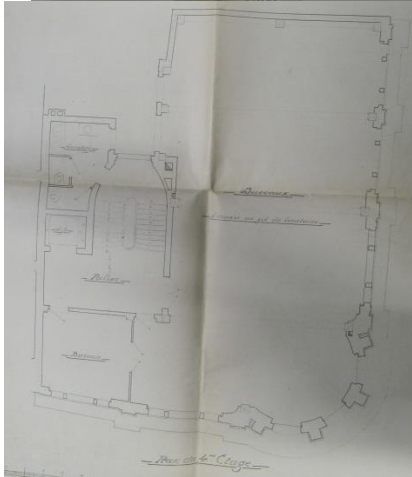
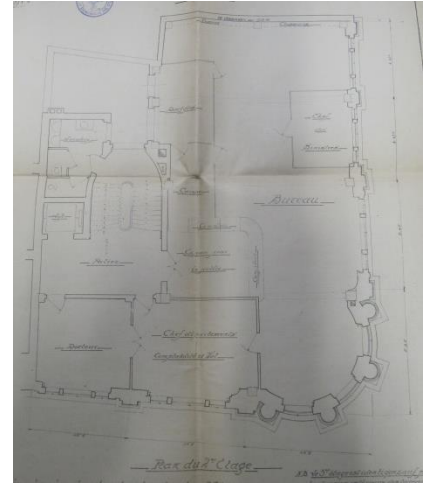
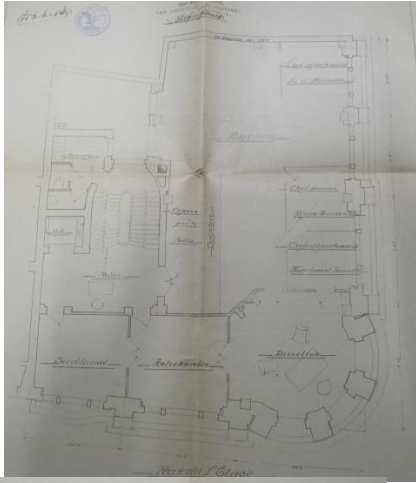
⁴ *Bouwdossier Meir 12, 1923#15909.*

⁵ *Eigen foto's Meir 12- Huidevettersstraat 1-3-5.*

⁶ Braeken et al., "Kantoorgebouw British Dominions House (ID:5532)"

⁷ *Bouwdossier Meir 12, 1923#15909.*

Aanvrager: Mr. Fr. Thys, Directeur de la Eagle Star & British Dominions. Alf. Portielje et M. Peeters Architecten.

Datum bouwaanvraag: 15 juni 1923

Datum goedkeuring: 8 augustus 1923

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, gedateerd 10 mei 1923. Stempel met 'Alf. Portielje & M. Peeters.

4. Beschrijving

“Monumentaal kantoorgebouw in beaux-artsstijl naar een ontwerp door de architect Alfred Portielje uit 1923. Opdrachtgever was de verzekeringsmaatschappij Eagle Star & British Dominions Insurance Company Ltd. De bouwwerken werden uitgevoerd door de Antwerpse aannemer Entreprises Générales de Construction Van Riel & Van den Bergh.

Om dit bouwwerk te realiseren kregen Frans Thijs en architect Alfred Portielje in juli 1923 de toestemming om de bestaande gebouwen op deze gronden af te breken.⁸

⁸ Bouwdossier Meir 12, 1923#15909.

Witte natuurstenen lijstgevel van twee, drie en drie traveeën en vijf bouwlagen onder een pseudo-mansardedak, voornamelijk gemarkeerd door de afgeronde hoekpartij. Deze wordt monumentaal bekroond door een hoge koepel, waarboven een vergulde arend door de beeldhouwer Arthur Pierre. Gedeeltelijk aangepaste begane grond belijnd met schijnvoegen, uitwaaiërend boven de vensters en deuren; rondboogpoorten, waarin vleugeldeuren en waaiers met gesmeed ijzeren hek, waarin de initialen E.S. (Eagle Star); voorts korfboogvensters. Smalle entresol, afgelijnd door een balustrade op zware consoles. Derde en vierde bouwlaag verticaal geritmeerd door gegroefde composiete pilasters in kolossale orde. Boognissen met vensterregisters. Boven de geprofileerde en sterk gekorniste kroonlijst op klossen en tandlijst, een vierde verdieping, met per twee en per drie gekoppelde vensters. Dakvensters, tussen vleugelstukken afwisselend bekroond door een gebogen en een driehoekig fronton.”⁹

Op de grondplannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we dat het gebouw bestaat uit zeven bouwlagen en een kelder. Het grondplan van het derde verdiep ontbreekt, maar verder zijn alle grondplannen aanwezig. De kelder bestaat uit vier kelders voor de winkels, vijf verder onbenoemde kelders, een kolenkelder, stookkelder, ruimte voor verluchting, drie wc’s en gangen. De lift start hier en gaat tot het vijfde verdiep. Op het zesde bevindt zich de machinerie.

Op het grondplan van het gelijkvloers zien we dat in de winkelruimte is aangeduid waar de toonbank, kassa en rekken moeten komen. De ingang van de eerste winkel bevindt zich op de hoek van het gebouw. Er zijn twee kleine en twee grote vitrines voorzien. De tweede winkel kan men binnentreden via de Huidevettersstraat. Ook hier is de plaats voor de toonbanken, kassa en rekken aangegeven. Wel is hier slechts één vitrine voorzien. Aan de kant van de Meir is een aparte ingang voor het kantoorgebouw. Hier zien we een ingangsportaal, gevolgd door een hal met een lift en trappen. Achteraan is nog een koer en een verder onbenoemde kamer. Op het eerste verdiep is aan de Meirkant een secretariaat en voorkamer gepland. De kamer op de hoek van het gebouw is voorbehouden voor de directie. Aan de kant van de Huidevettersstraat is een grote bureauimte met hierin drie aparte ruimtes voor departementschefs en diegenen die zich bezighouden met dienstverlening, zeevaart en brand, ongevallen en leven en dood. Achter de trapthal is een wc voorzien, zoals op elke verdieping. Ook is er een gang voor publiek gebruik. Op het tweede verdiep is aan de Meirkant een kamer voor een dokter, één voor werknemers die zich bezig houden met de boekhouding en diefstal, een grote bureauimte waarin een aparte ruimte is voor dactylo en het hoofd van de aanspraken. Achteraan is ook ruimte voor kluisjes en kaften voorzien. Centraal, aangrenzend aan de trapthal is een ruimte voorzien voor het publiek met twee toonbanken en een kassa. Het is raden naar de functie van het derde verdiep. Het is niet zeker of deze bij de bureauimte van “British Dominions” hoorde of verhuurd werd.

Op het vierde en vijfde verdiep bevinden zich grote bureauimtes die verhuurd kunnen worden. Van deze grote bureauimtes is telkens één bureaukamer afgezonderd, wellicht voor iemand met een hogere functie. Het zesde verdiep bevat ruimte met damestoiletten, negen onbenoemde kamers, de liftmachinerie en nog twee wc’s.¹⁰

In 1940 wordt aan de kant van de Huidevettersstraat een afdak toegevoegd en twee keldergaten vergroot. We zien op het grondplan van het gelijkvloers dan er een scheidingsmuur is geplaatst in de eerste winkel om zo drie winkelruimtes te hebben. Tussen de tweede en derde winkelruimte wordt een opening gemaakt. In de kelder wordt ook een extra deuropening voorzien. Het decoratief uitgewerkte afdak is nu niet meer aanwezig.¹¹

⁹ Braeken et al., “Kantoorgebouw British Dominions House (ID:5532)”

¹⁰ *Bouwdossier Meir 12*, 1923#15909.

¹¹ *Bouwdossier Meir 12*, 18#13534, Antwerpen: Stadsarchief.

5. Opdrachtgever(s)¹²

Naam: Fr. Thijs

Adres: /

Beroep: Directeur van de Eagle Star & British Dominions

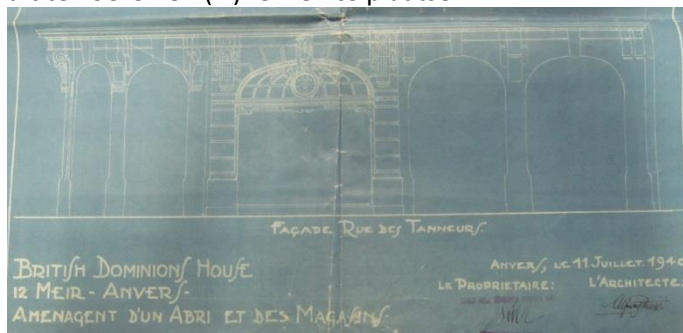
6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:¹³

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 6 september 1940 wordt de aanvraag van 'M. F. Thijs, Best. Eagle Star & Co. en A. Portielje, Bouwmeester' van 30 juli 1940 goedgekeurd voor gevel- en binnenveranderingen uit te voeren en (...)hekken te plaatsen.¹⁴

Restauraties: /

7. Bibliografie

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.11, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

¹² Bouwdossier Meir 12, 1923#15909.

¹³ Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.11, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

¹⁴ Bouwdossier Meir 12, 18#13534.

Bouwdossier Meir 12, 18#13534, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Meir 12, 1923#15909, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo et al., "Kantoorgebouw British Dominions House (ID:5532)." Laatst geraadpleegd op 22 maart 2015. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/5532>.

Eigen foto's Meir 12- Huidevettersstraat 1-3-5, 7 mei 2015, Antwerpen.

15. Appartementgebouw met architectenkantoor van Alfred Portielje

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Korte Lozanastraat 5

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1923

Stijl: beaux-artsstijl

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: appartementgebouw

Bewaard: ja

Huidige functie: appartementgebouw

Geïntariseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1923#15904

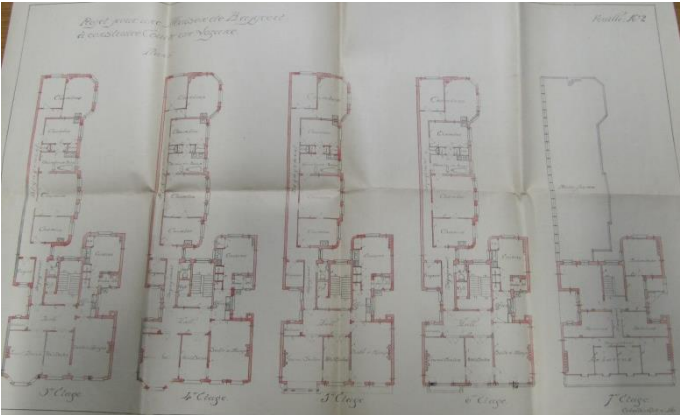
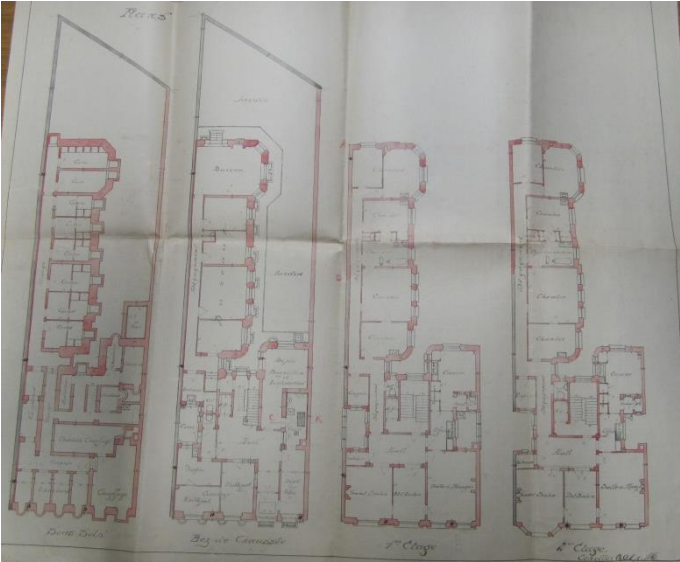
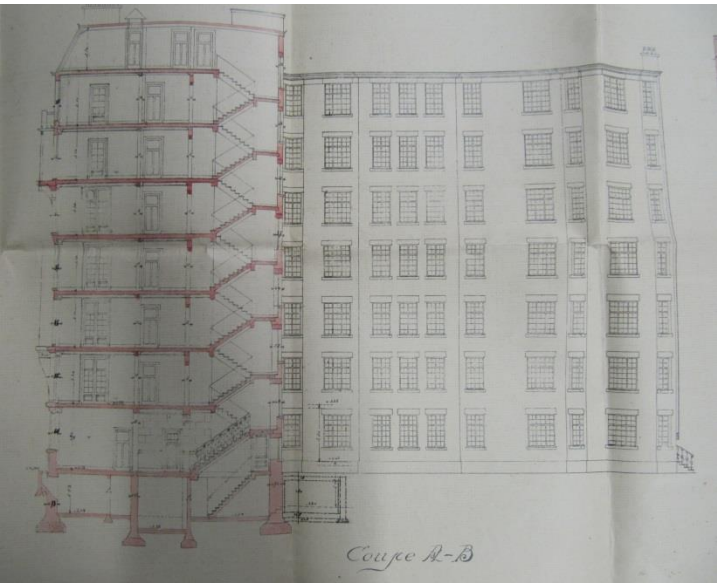
Adres bouwaanvraag: Korte Lozanastraat links van den eigendom Storms.

¹ Bouwdossier Korte Lozanastraat 5, 1923#15904, Antwerpen: Stadsarchief.

² Eigen foto's Korte Lozanastraat 5, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ Bouwdossier Korte Lozanastraat 5, 1923#15904.

Ontwerptekening:

Aanvrager: Alfred Portielje

Datum bouwaanvraag: 16 juni 1923

Datum goedkeuring: 23 juli 1923

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Geen handtekening, stempel of datum op plannen

4. Beschrijving

“Appartementsgebouw in beaux-artsstijl, voor eigen rekening gebouwd door de architect Alfred Portielje, naar een ontwerp uit 1923. Op de gelijkvloerse verdieping vestigde Portielje zijn architectenkantoor, dat hier vermoedelijk gehuisvest bleef tot het einde van de loopbaan midden jaren 1950, ook tijdens de perioden waarin de architect achtereenvolgens geassocieerd was met Jan De Braey (1926-1934) en D. Portielje (1935-1938). Wellicht betrok hij zelf ook een appartement in het gebouw. Uitvoerder van de bouwwerken was het Antwerpse aannemersbedrijf J. Van Riel & Ed. Ceurvorst, de voorganger van de Entreprises Générales de Construction Van Riel & Van den Bergh. Dit standingvolle flatgebouw, vermoedelijk het eerste dat Portielje ontwierp, behoort tot de vroegste in zijn soort in Antwerpen.

Met een gevelbreedte van vier ongelijke traveeën, telt het gebouw zeven bouwlagen onder een pseudo-mansarde (leien). De verzorgde lijstgevel is opgetrokken uit rood baksteenmetselwerk, ruim verwerkt met natuursteen voor ornamenten en structurele onderdelen, op een arduinen plint. Horizontaal geleed beantwoordt de asymmetrische compositie aan de klassieke driedeling, opgebouwd uit een twee niveaus hoge pui met bossage, een door korbbooglisenen gemarkeerde bovenbouw van drie verdiepingen, en een tweeledige attiek. De klemtoon ligt op de bredere zijtravee, overeenstemmend met de inplanting van het grote salon, die wordt gemarkeerd door een oplopende erkerpartij, driezijdig over de bovenbouw en rechthoekig met een bekronend balkon ter hoogte van de attiek. Alternerend rechthoekig, getoogd of korbogig, vormen de overwegend brede raampartijen regelmatige registers. Opmerkelijk is de beëindiging van de bovenbouw, met decoratief rankwerk en uitgelengde consoles die het gevelbrede balkon van de attiek ondersteunen. Dit laatste werd beschermd door een vandaag verdwenen houten pergola. Verder bestaat het decor uit cartouches en guirlandes boven de lateien. Waar de smeedijzeren inkomdeur en borstweringen behouden bleven, werd het oorspronkelijk stalen (?) vensterschrijnwerk grotendeels vernieuwd; de houten kroonlijst is bekleed met PVC, de dakkapellen zijn vergroot.

De ruime appartementen beslaan telkens een volledige verdieping, waarbij het trappenhuis met lift een centrale inplanting kreeg. Volgens de bouwplannen groepeerde de L-vormige plattegrond de woon- en ontvangstvertrekken aan de straatzijde, de circulatie- en dienstruimten in de middenzone met twee zijdelingse lichtkokers, en het nachtgedeelte in de langgerekte achtervleugel grenzend aan de binnentuin. Ronde de centrale hal met vestiaire bevinden zich het grote en het kleine salon, en de eetkamer, waarbij de office en de keuken aansluiten. Verder tellen de appartementen vijf slaapkamers van verschillende grootte, een badkamer en een linnenkamer, zoals gebruikelijk ontsloten door een lange gang. Met de inkomhal, de conciërgeloge en bergplaatsen voor fietsen en kinderwagens in de voorbouw, wordt de begane grond van de achtervleugel volledig ingenomen door de architectenpraktijk. Deze bestaat uit een viertal kleinere kantoren of tekenkamers, met achteraan het grote bureau van de architect. Stook- en individuele kelders bevinden zich ondergronds, daar waar de ondiepe mansarde de zolders van de appartementen en een was- of drooglokaal herbergt. De fraaie inkomhal heeft een wandbekleding en vloer in twee kleuren marmer.”⁴

⁴ Jo Braeken, “Appartementsgebouw met architectenkantoor van Alfred Portielje (ID: 7065)”, laatst geraadpleegd op 23 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/7065>.

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: Alfred Portielje

Adres: Markgravenlei 132

Beroep: architect

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:⁶

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 21 december 1923 wordt de aanvraag van 'A. J. V. Portielje' van 6 december 1923 goedgekeurd om een bijzondere goot te maken die aansluit bij het moederriool van de straat.⁷
- Op 21 november 1928 wordt de aanvraag van 'Portielje Alfred' van 27 oktober 1928 goedgekeurd om interieurveranderingen door te voeren. (een annex te bouwen op de begane grond)⁸

Restauraties: /

⁵ Bouwdossier Korte Lozanastraat 5, 1923#15904.

⁶ Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

⁷ Bouwdossier Korte Lozanastraat 5, 1923#17232, Antwerpen: Stadsarchief.

⁸ Bouwdossier Korte Lozanastraat 5, 1928#31784, Antwerpen: Stadsarchief.

7. Bibliografie

Bouwdossier Korte Lozanastraat 5, 1923#15904, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Korte Lozanastraat 5, 1923#17232, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Korte Lozanastraat 5, 1928#31784, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Appartementsgebouw met architectenkantoor van Alfred Portielje (ID: 7065)." Laatst geraadpleegd op 23 maart 2015. <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/7065>.

Eigen foto's Korte Lozanastraat 5, 2 mei 2015, Antwerpen.

Privé-archief Anne Portielje, Groot-Bijgaarden.

16. Burgerhuis in beaux-artsstijl

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Belgiëlei 187

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1925

Stijl: beaux-artsstijl

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis

Bewaard: ja

Huidige functie: woning

Geinventariseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1925#21901

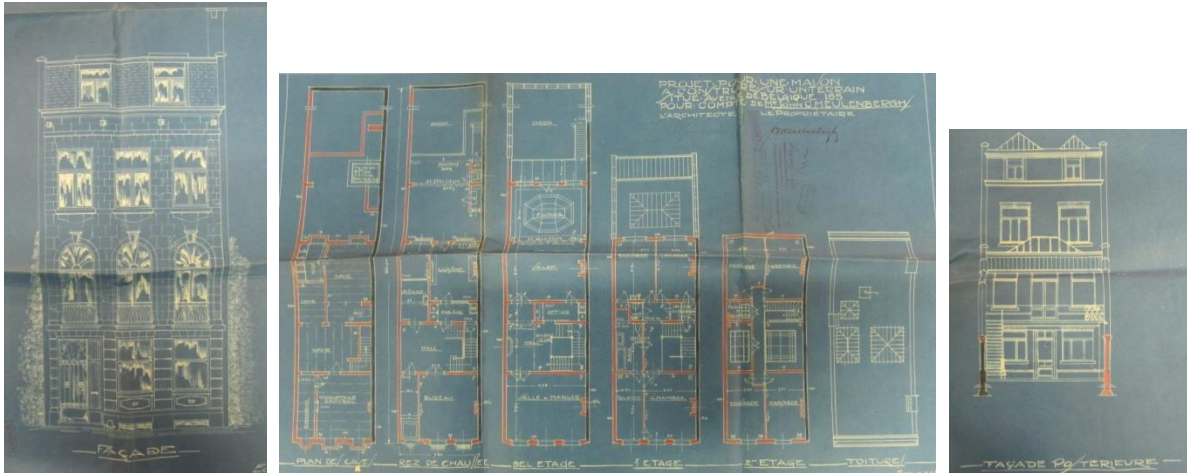
¹ Jo Braeken, "Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 215238)", laatst geraadpleegd op 23 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/215238>.

² *Eigen foto's Belgiëlei 187*, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ *Bouwdossier Belgiëlei 187*, 1925#21901, Antwerpen: Stadsarchief.

Adres bouwaanvraag: Belgiëlei, naast 187, wijk 7.

Ontwerptekening:

Aanvrager: John Meulenberghs & A. Portielje

Datum bouwaanvraag: 4 september 1925

Datum goedkeuring: 16 september 1925

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, gedateerd 3 september 1925, geen stempel.

4. Beschrijving

“Burgerhuis in beaux-artsstijl gebouwd in opdracht van John C. Meulenberghs, naar een ontwerp door de architect Alfred Portielje uit 1925. John C. Meulenberghs was vennoot in de firma Meulenberghs & C°, het makelaarskantoor in verzekeringen dat hij in 1911 samen met zijn broer Jos had opgericht, en dat in 1919 werd vervoegd door hun broer Jules. In 1922, had John C. Meulenberghs al een eerste woning door Portielje laten ontwerpen, voor een perceel in de Jan Van Rijswijklaan. Dit bouwproject, vrijwel een kopie van woning van broer Jules Meulenberghs die dat jaar aan de overzijde van de laan werd gerealiseerd, vond geen doorgang. Een jaar later dan de woning Meulenberghs, ging op het aanpalende perceel in de Belgiëlei de bouw van start van het voorname appartementsgebouw Résidence "Sans Souci", een van de vroegste projecten die Portielje samen met Jan De Braey realiseerde.

Met een gevelbreedte van drie traveeën, telt de rijwoning drie bouwlagen onder een pseudo-mansarde (leien). De lijstgevel, die op gestileerde wijze aan het laat-classicisme uit het einde van de 18de eeuw refereert, heeft een parement uit witte natuursteen op een arduinen plint. Beheerst door regelmaat en symmetrie, is de opstand karakteristiek onderverdeeld in een veeleer gedrongen pui en een rijzige bovenbouw. Waar geblokte lisenen met sluitsteen en een octagonale spiegel op de borstwering de pui als sokkel articuleren, lijnt een klassiek hoofdstel de compositie van de bovenbouw af. Hoge rondboogvensters met een balustrade leggen dan weer de klemtoon op de bel-etage. Het houten schrijnwerk van de vensters en dakkapellen is bewaard, evenals het fraaie art-deco-smeedijzer van de inkomdeur en het traliewerk.

De plattegrond beantwoordt aan de typologie van de bel-etagewoning, die over de volledige breedte wordt opgedeeld door de traphal met bovenlicht. Een kantoor, de keuken met keukenlift en het dienstbodeverblijf nemen de begane grond in. Op de bel-etage bevindt de eetkamer zich aan de straatzijde, en de suite van salon en fumoir - hier in de vorm van een veranda met octagonaal bovenlicht en overdekt terras - aan de tuinzijde. De tweede verdieping herbergt drie slaapkamers waarvan een met 'cabinet de toilette', en de badkamer met bovenlicht. Bereikbaar via de diensttrap biedt de mansarde ruimte aan nog eens drie kamers en de zolder.”⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: John Meulenberghs

Adres: /

Beroep: vennoot in makelaarskantoor Meulenberghs & C⁶

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Belgiëlei 187, 1925#21901, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Belgiëlei 187, 1925#21901, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. “Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 215238).” Laatst geraadpleegd op 23 maart 2015. <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/215238>.

Eigen foto's Belgiëlei 187, 2 mei 2015, Antwerpen

⁴ Braeken, “Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 215238)”

⁵ *Bouwdossier Belgiëlei 187, 1925#21901, Antwerpen: Stadsarchief.*

⁶ Braeken, “Burgerhuis in beaux-artsstijl (ID: 215238).”

Collectief Portielje- De Braey

17. Gekoppelde woning voor Mary Van Cutsem- Selb

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Jan Van Rijswijcklaan 129-131

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1926

Stijl: beaux-artsstijl

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: gekoppelde woning

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geïnteriseerd: vermeld in inventaris bij 'Jan Van Rijswijcklaan (ID: 13503)'

2. Bouwaanvraag²

Archief: Stadsarchief Antwerpen

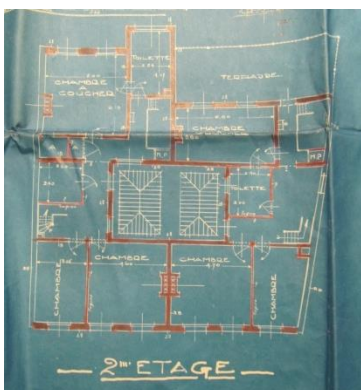
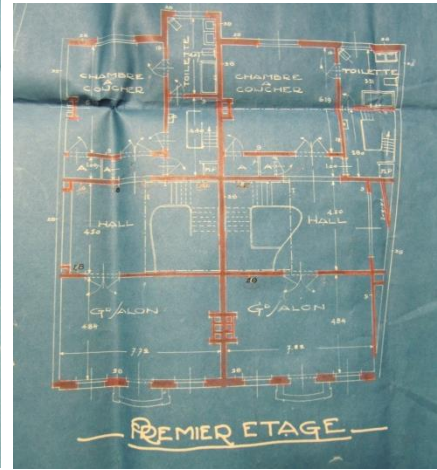
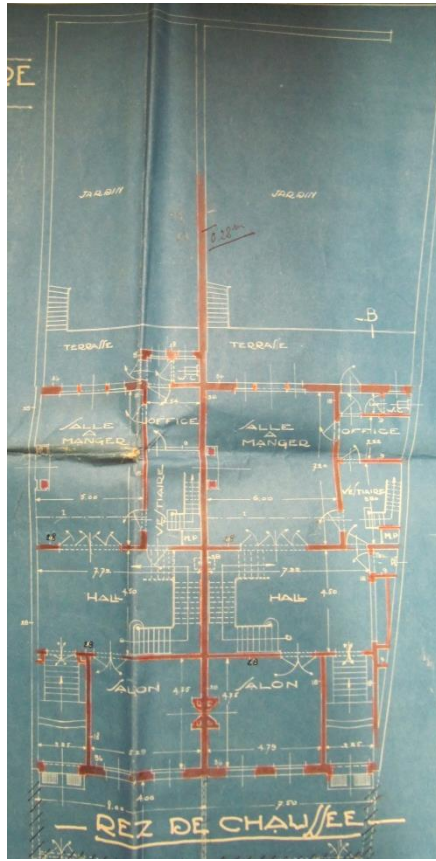
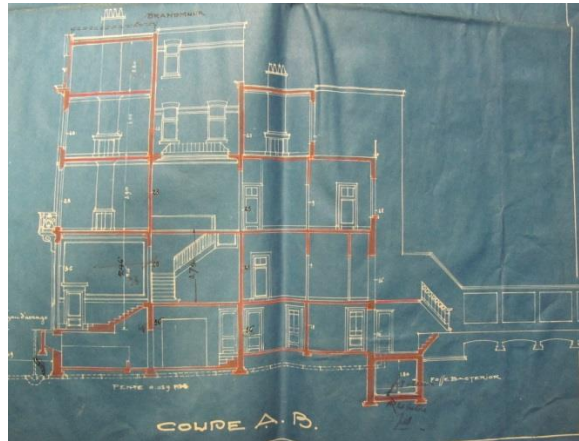
Nummer bouwaanvraag: 1926#23317

Adres bouwaanvraag: Jan Van Rijswijcklaan 95, wijk 10.

Ontwerptekening:

¹ Jo Braeken, "Jan Van Rijswijcklaan (ID: 13503)", laatst geraadpleegd op 23 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/13503>.

² *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 129-131, 1926#23317, Antwerpen: Stadsarchief.*

Aanvrager: Portielje & de Braey pour M. Van Cutsem

Datum bouwaanvraag: 1 maart 1926

Datum goedkeuring: 14 april 1926

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met stempel Portielje & De Braey, op het andere plan (grondplan) stempel en handtekening Jan De Braey. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey, stempel Portielje en de Braey.

4. Beschrijving

“Begin jaren 1920 kent de bouwactiviteit een hernieuwde start aan de Jan Van Rijswijcklaan, met burgerhuizen die de resterende percelen in het oudste straatgedeelte invullen. De typologie verschilt nauwelijks van de woningen uit het voorgaande decennium, daar waar de bouwstijl een meer uitgesproken beaux-arts-stempel draagt. Ook deze bleven in de naoorlogse periode niet van sloop gespaard, zoals het winkelpand voor Henri Van Langendonck op nummer 82 hoek Markgravelei en de woning voor M. Van Heurck op nummer 39 door Cols en De Roeck uit 1921 en 1922, de gekoppelde woningen voor de weduwe De Kinder op nummers 91-93 door Fernand de Montigny en Louis Somers uit 1925, en voor Mary Van Cutsem-Selb op nummers 129-131 door Alfred Portielje en Jan De Braey uit 1926, de woningen voor Léon Herman op nummer 133 door Raymond Ceurvorst uit 1922, en voor A. Van Peetersen op nummer 140 door Pots uit 1920.”³

Gekoppelde woning door architecten Alfred Portielje en Jan De Braey in opdracht van Mary Van Cutsem uit 1926. Gebouw van vier bouwlagen en een kelder. Symmetrische gevel in beaux-artsstijl met twee voordeuren met bovenlicht. Vier rondbogige ramen op het gelijkvloers en acht kelderramen met gedecoreerd traliewerk. De ramen op het eerste verdiep worden afgewerkt met een gedecoreerde sluitsteen en een bescheiden versierde borstwering. Hier bevinden zich ook twee balkons met versierde borstwering. Enkel de ramen boven deze balkons op het derde verdiep hebben een gedecoreerde sluitsteen. De andere ramen beschikken over een bescheiden borstwering. Het mansardedak bevat zes rondbogige dakkapellen die aan weerszijden versierd zijn met voluten.

Op de grondplannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we duidelijk de verdeling tussen de twee woningen. In de kelder hebben ze elk een kolenkelder, stookkelder, een naaikamer, voorraadkelder, keuken, koer, wasplaats en een put. De kelders zijn niet gelijk van vorm, maar wel gelijkaardig. De rechterwoning wordt breder naar achteren toe en is iets ruimer, de linkerwoning is rechthoekig. Op het gelijkvloers hebben ze beiden een inkom met trap naar de hal. Aan de straatzijde ligt het salon. Deze delen zijn aan elkaar gespiegeld. Het deel erachter met de eetzaal, vestiaire, het kantoor en terras zijn niet gespiegeld. Op het eerste verdiep zien we bij elk een groot salon, hal, slaapkamer, ingebouwde kasten en badkamer. We zien hier ook duidelijk dat de diensttrap zich achteraan rechts bevindt. Het tweede verdiep biedt de linkerwoning twee onbenoemde kamers, een slaapkamer met ingebouwde kasten en een badkamer. Centraal zien we twee lichtkoepels die licht brengen in de hoofdtraphal. De rechterwoning heeft drie verder onbenoemde kamers en een badkamer.

³ Braeken, “Jan Van Rijswijcklaan (ID: 13503)”

Het mansardeverdiep biedt de linkerwoning drie mansardekamers en de rechterwoning vier. Het achterste deel van dit verdiep is niet gebouwd en toont twee koepels die licht binnenlaten in de diensttraphal.⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: Mary Van Cutsem- Selb

Adres: Rubenslei 5

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 129-131, 1926#23317, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Jan Van Rijswijcklaan (ID: 13503)." Laatst geraadpleegd op 23 maart 2015.
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/13503>.

⁴ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 129-131, 1926#23317*.

⁵ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 129-131, 1926#23317*.

18. Cottagevilla in opdracht van Maurice Meeus

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Wilrijk

Huidig adres: Seringenlaan 2

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1926²

Stijl: cottagestijl

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: villa

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geïnteriseerd: vermeld in inventaris bij 'Seringenlaan (ID: 27009)'

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1926#23386

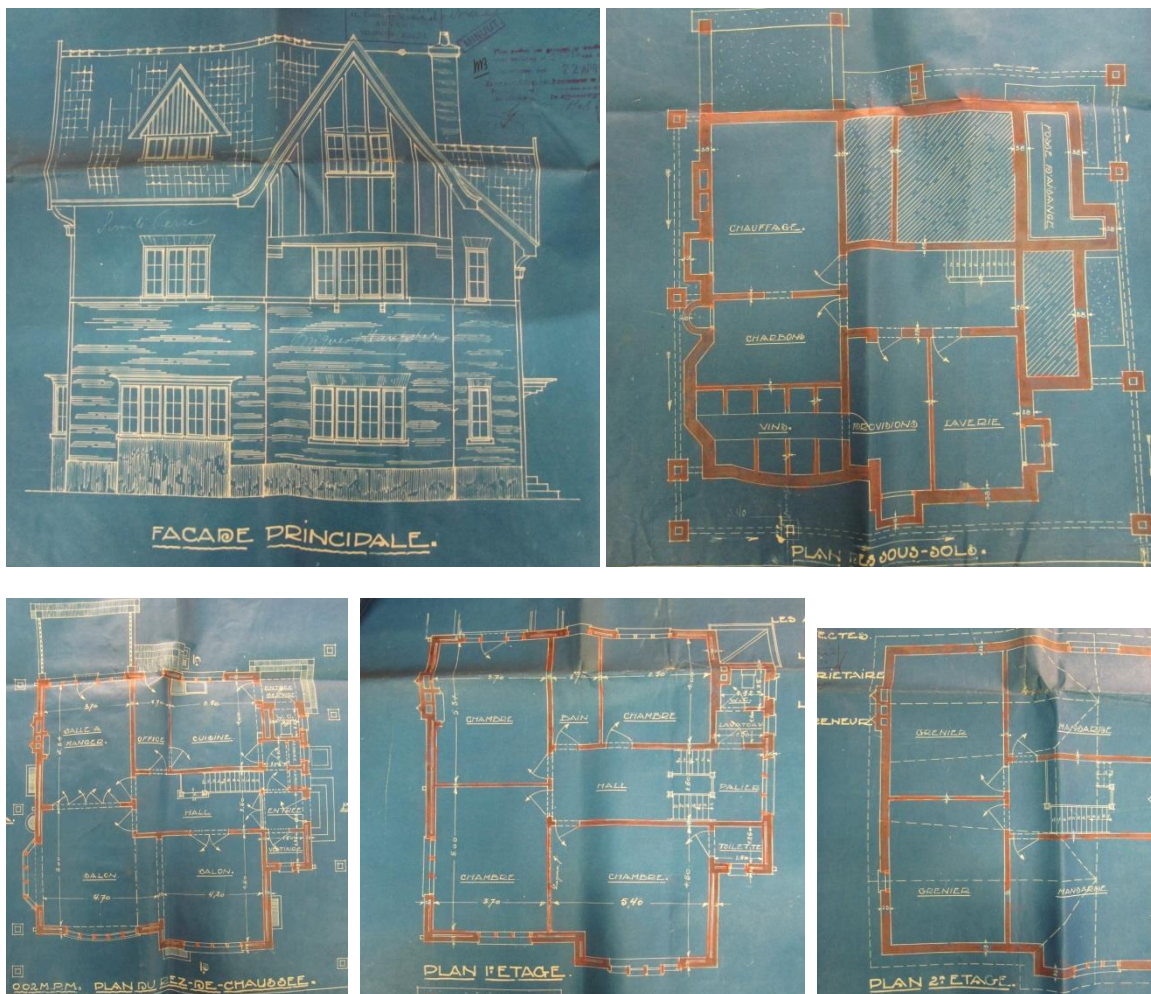
Adres bouwaanvraag: Seringenlaan, wijk 10.

Ontwerptekening:

¹ Jo Braeken, "Seringenlaan (ID: 27009)", laatst bekeken op 23 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/27009>.

² *Bouwdossier Seringenlaan 2, 1926#23386*, Antwerpen: Stadsarchief.

³ *Bouwdossier Seringenlaan 2, 1926#23386*.

Aanvrager: Portielje & De Braey Arch. W. M. Meeus

Datum bouwaanvraag: 9 maart 1926

Datum goedkeuring: 22 april 1926

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey, niet gedateerd. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje met stempel Portielje & De Braey.

4. Beschrijving

“Eveneens verdwenen zijn de villa "Het Schaliënhuis" in vroege art-decostijl op de pare hoek met de Eglantierlaan, gebouwd in opdracht van de aannemer Eugène Van Beylen naar een ontwerp door Jos Bascourt uit 1922, en de in 1925-1926 door Alfred Portielje en Jan De Braey ontworpen cottagevilla in opdracht van Maurice Meeus (voorheen nummer 2).”⁴

Vrijstaande cottagevilla naar ontwerp van Portielje & De Braey met voordeur langs de rechtergevel. Het zadeldak heeft een T-vorm en lijkt vooraan dwars op de gevel te liggen. Het wordt onderbroken door een dakkapel met puntgevel. De rechtertravee van de voorgevel wordt bekroond met een

⁴ Braeken, “Seringenlaan (ID: 27009)”

puntgevel met houten vakwerk. De rechtergevel met voordeur heeft ook kleinere puntgevel. Achteraan is een terras voorzien, overdekt met een pannendak en terras voor het eerste verdiep. De linkergevel toont twee puntgevels.

De villa telt drie bouwlagen en een kelder. Op de plannen in het Stadsarchief zien we dat de kelder een wijnkelder, voorraadkamer, kolenkelder, stookkelder, wasruimte en een put inhoudt. Het gelijkvloers toont ons een eetkamer, twee salons, kantoor, keuken, hal, vestiaire, inkomruimte, wc en een dienstingang. Op het eerste verdiep zien drie verder onbenoemde kamers waarvan de grootste een aangrenzend toilette-kamertje heeft, badkamer en een wc met waskamertje. Op het tweede verdiep zien we twee zolderkamers en twee mansardekamers.⁵

Eerder, in 1925, werd reeds een bouwaanvraag ingediend voor hetzelfde perceel door Maurice Meeus en Alfred Portielje. Hier zijn de plannen en bouwaanvraag enkel ondertekend door Alfred Portielje en is er geen stempel van Portielje & De Braey te bespeuren. De bouwaanvraag van 1925 werd goedgekeurd en verlengd voor zes maanden.⁶ Deze werd zo goed als zeker nooit uitgevoerd want in 1926 werd een nieuwe bouwaanvraag ingediend. Nu door Portielje & De Braey en Maurice Meeus. De bouwaanvraag is nog steeds ondertekend door Alfred Portielje, maar de plannen door Jan De Braey.⁷

De plannen van 1925 verschillen met die van 1926, maar de gevels zijn beiden in cottagestijl en beiden planden ze een T-vormig dak. Portielje plande de voordeur aan de voorgevel. Zijn plannen zijn volledig ingekleurd om de materialen aan te duiden. Geplande materialen zijn rode dakpannen, hout, witte steen, Boomse baksteen en Simili steen.⁸

5. Opdrachtgever(s)⁹

Naam: Maurice Meeus

Adres: Haringrodestraat 19

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 4 juni 1925 wordt de aanvraag van 'M. Meeus en A. Portielje' van 19 maart 1925 om een huis te bouwen goedgekeurd.¹⁰

⁵ *Bouwdossier Seringenlaan 2, 1926#23386.*

⁶ *Bouwdossier Seringenlaan 2, 1925#20529, Antwerpen: Stadsarchief.*

⁷ *Bouwdossier Seringenlaan 2, 1926#23386.*

⁸ *Bouwdossier Seringenlaan 2, 1925#20529.*

⁹ *Bouwdossier Seringenlaan 2, 1926#24952.*

¹⁰ *Bouwdossier Seringenlaan 2, 1925#20529.*

- Op 24 september 1926 wordt de aanvraag van 'Maurice Meeus, Portielje & De Braey' van 9 september 1926 om de bijzondere goot aan te sluiten bij het moerriool goedgekeurd.¹¹
- Op 24 juli 1929 wordt de aanvraag van 'Maurice Meeus, Portielje & de Braey' van 8 april 1929 om een garage met annexe te bouwen goedgekeurd.¹²

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Seringenlaan 2, 1925#20529, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Seringenlaan 2, 1926#23386, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Seringenlaan 2, 1926#24952, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Seringenlaan 2, 1929#33214, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Seringenlaan (ID: 27009)." Laatst bekeken op 23 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/27009>.

¹¹ *Bouwdossier Seringenlaan 2, 1926#24952, Antwerpen: Stadsarchief.*

¹² *Bouwdossier Seringenlaan 2, 1929#33214, Antwerpen: Stadsarchief.*

19. Villa in cottigestijl, Villa Stappers

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Wilrijk

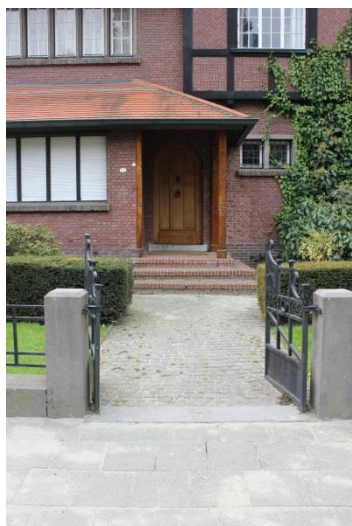
Huidig adres: Sorbenlaan 12

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1926

Stijl: cottigestijl

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: villa

Bewaard: ja

Huidige functie: woonhuis

¹ Jo Braeken, "Villa in cottigestijl (ID: 11647)", laatst geraadpleegd op 15 mei 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/11647>.

² Eigen foto's Sorbenlaan 12, 2 mei 2015, Wilrijk.

Geïnteriseerd: Ja

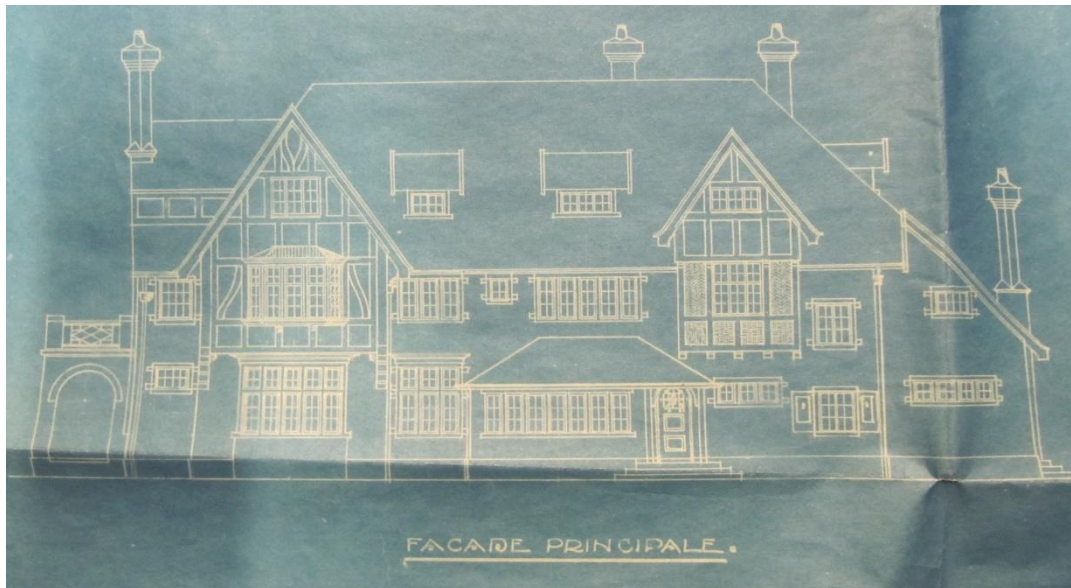
2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 238#1401

Adres bouwaanvraag: Sorbenlaan (zie liggingplan)

Ontwerptekening:

³ *Bowdossier Sorbenlaan 12, 238#1401, Antwerpen: Stadsarchief.*

Aanvrager: Portielje & De Braey v. E. Stappers

Datum bouwaanvraag: 24 maart 1926

Datum goedkeuring: 29 maart 1926

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen niet gedateerd, wel stempel Portielje & De Braey. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey.

4. Beschrijving

“Villa in cottagestijl gebouwd in opdracht van de heer Ed. Stappers, naar een ontwerp door de architecten Alfred Portielje en Jan De Braey uit 1926.⁴ De vrijstaande garage maakt deel uit van het oorspronkelijke bouwprogramma.⁵

Vrijstaand ingeplant in de breedte van het perceel, op een langgerekte plattegrond van acht bij drie traveeën, omvat het gebouw twee bouwlagen onder een complex schilddak met dakkapellen. De gevels zijn opgetrokken uit baksteenmetselwerk in kruisverband, paarse klampsteen voor de plint en rode papesteen hogerop, verwerkt met witte natuursteen voor de kozijnen, hoekblokken, lateien en kraagstenen. Houten stijl- en regelwerk is gebruikt voor de overkragende geveltoppen van voor- en tuingevel, in combinatie met witte bepleistering of decoratief metselwerk in keper- of mozaïekverband; rode tegelpannen vormen de dakbedekking. Naast de gebruikelijke materiaalpolychromie, en pittoreske details als het stijl- en regelwerk met windborden, de hoog oprijzende schoorstenen, de 'inglenook', erkers en bow-windows, vensterluiken en klimmende dakkapellen, berust het cottagekarakter op de informele volumetrie en asymmetrische ordonnantie van het gebouw, dat wordt gedomineerd door de imposante dakstructuur. De compositie van de voorgevel legt de klemtoon op het brede zijrisaliet waarachter zich de belangrijkste vertrekken bevinden, gemarkeerd door een overkragende puntgevel met consoles en bow-windows. De erker met afdak van de inkom- en traphal bevindt zich in de middenas, geflankeerd door een meer bescheiden, overkragende puntgevel. Ook in de tuingevel bepaalt een zijrisaliet met erker, balkon en overkragende puntgevel de compositie. In de oostelijke zijgevel tekent zich de 'inglenook' met schoorsteen van de 'living room' af; de westvleugel met aflopende bedaking affirmeert zich als dienstzone. Verder bestaat de ordonnantie uit brede meerledige kozijnen, voorzien van het oorspronkelijke stalen schrijnwerk met kleine roeden of loodglas; ook de houten inkomdeur en het smeedijzeren voortuinhek zijn bewaard. De dubbele garage vormt en vrijstaand paviljoen van één bouwlaag met puntgevels en een complex schilddak, aangepast aan de stijl van de villa en opgetrokken in dezelfde materialen. De houten garagepoorten met ijzerbeslag zijn bewaard.

De organisatie van de plattegrond houdt rekening met de noordelijke oriëntatie van de straatzijde waar vooral de circulatie- en dienstzones gegroepeerd zijn, en de zuidelijke oriëntatie van de tuinzijde waar zich de woon- en ontvangstvertrekken bevinden. Volgens de bouwplannen nemen de ruime traphal, de vestibule, de vestiaire, de office en de dienstrap de middenzone van de begane grond in. De 'living room' met haard in de typische vorm van een 'inglenook' beslaat over de volledige diepte de oostvleugel, met haaks aansluitend de eetkamer, die achter de traphal gelegen is. 'Living room' en eetkamer geven aan tuinzijde uit op het terras waarvan een gedeelte tot 'garden room' overdekt is. Het sterk vooruitspringende risaliet van de tuingevel herbergt de studeerkamer met erker. De keuken met bijkeuken en dienstingang neemt de

⁴ Braeken, "Villa in cottagestijl (ID: 11647)"

⁵ *Bouwdossier Sorbenlaan 12, 238#1401.*

westvleugel in. Op de bovenverdieping bevinden zich vier slaapkamers waarvan twee met een balkon aan tuinzijde, twee badkamers, een naikamer en een zolder boven de keuken. Het dakniveau slechts bereikbaar via de diensttrap herbergt de gastenkamer met badkamer, drie mansardekamers en vier bergruimten.”⁶

5. Opdrachtgever(s)⁷

Naam: Ed. Stappers

Adres: Kardinaal Mercierlaan 13, Berchem

Beroep: ‘de la firme’⁸

6. Evolutie gebouw

Foto(‘s) beginperiode:⁹

⁶ Braeken, “Villa in cottigestijl (ID: 11647)”

⁷ *Bouwdossier Sorbenlaan 12*, 238#1401.

⁸ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1935), 694.

⁹ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.19, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (Antwerpen: Ratinckx, 1935), 694.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.19, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Bouwdossier Sorbenlaan 12, 238#1401, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Villa in cottigestijl (ID: 11647)." Laatst geraadpleegd op 15 mei 2015. <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/11647>.

Eigen foto's Sorbenlaan 12, 2 mei 2015, Wilrijk.

¹⁰ "Tentoonstelling van K.M.B.A.," K.M.B.A., 8 (1932): 150.

20. Résidence Sans Souci

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Belgiëlei 183-185

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1926

Stijl: beaux-artsstijl

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: appartementsgebouw

Bewaard: ja

Huidige functie: appartementsgebouw

Geïntariseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1926#23741

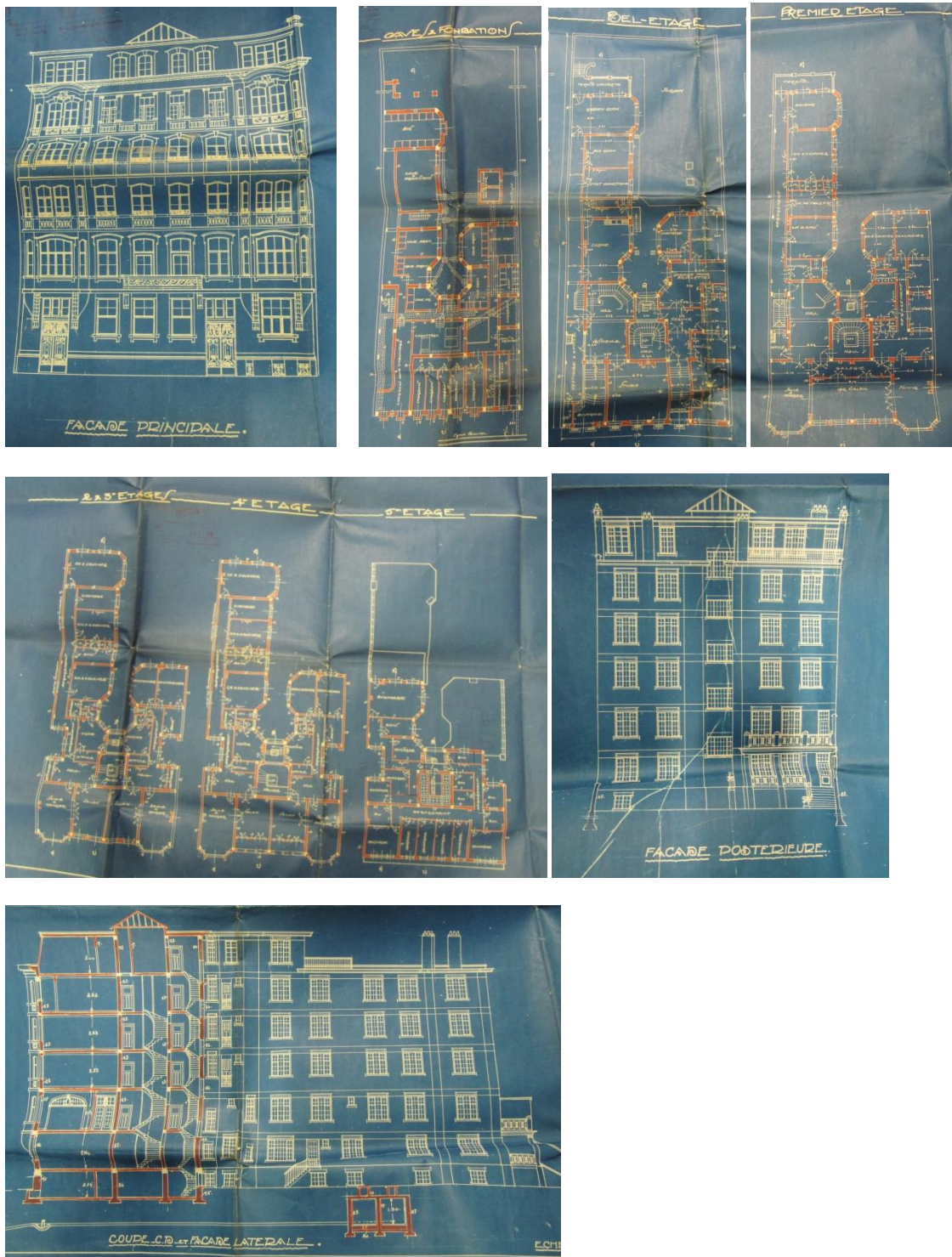
Adres bouwaanvraag: Belgiëlei, naast 185, wijk 7.

¹ Jo Braeken, "Résidence Sans Souci (ID: 215225)", laatst geraadpleegd op 24 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/215225>.

² Eigen foto's Belgiëlei 183-185, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ Bouwdossier Belgiëlei 183-185, 1926#23741, Antwerpen: Stadsarchief.

Ontwerptekening:

Aanvrager: Portielje & de Braey Arch. F. de Surgeloose

Datum bouwaanvraag: 10 april 1926

Datum goedkeuring: 30 april 1926

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, stempel Portielje & de Braey. Niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey, stempel Portielje & de Braey.

4. Beschrijving

“Appartementsgebouw in beaux-artsstijl, opgetrokken in opdracht van de bedrijfsleider Ferdinand De Surgeloose, naar een ontwerp door de architecten Alfred Portielje en Jan De Braey uit 1926. Ferdinand Alphonse Marie De Surgeloose (1871-1935), is bekend als administrateur-directeur van de wolkamerij Peignage de Laines de Hoboken, een van de drie belangrijkste fabrieken van deze nijverheidsvoorstad van Antwerpen. Daarnaast zetelde hij van 1921 tot 1930 als voorzitter van de Société Royale Nautique Anversoise, een van de oudste zeilclubs van België. De Surgeloose betrok zelf een royale privéwoning die de eerste twee bouwlagen van de Résidence "Sans Souci" besloeg, daar waar de hogere verdiepingen nog eens zes appartementen omvatten, vermoedelijk bestemd voor verhuur. De naam "Sans Souci", doorgaans een verwijzing naar het zomerpaleis van Frederik de Grote in Potsdam, parafraseert hier in Franse vertaling de familienaam van de bouwheer. De oorsprong van het motief van de windmolen, nadrukkelijk verwerkt in het ijzersmeedwerk, is niet bekend. Het Antwerpse aannemersbedrijf Entreprises Générales de Construction Van Riel & Van den Bergh, was verantwoordelijk voor de bouw. Op het aanpalende perceel bracht Portielje ongeveer gelijktijdig de woning John C. Meulenberghs tot stand, waarvan het ontwerp al uit 1925 dateerde. In Antwerpen behoort de Résidence "Sans Souci", als zeldzame combinatie van 'hôtel privé' en 'maison de rapport', tot de meest standingvolle residentiële complexen uit het interbellum. Het gebouw onderging een grondige renovatie, uitgevoerd vanaf 2001.

Het gebouw dat op een U-vormige plattegrond met ongelijke vleugels is opgetrokken, omvat een souterrain, vijf bouwlagen en een pseudo-mansarde (leien). Zes traveeën breed onderscheidt het gevelfront zich door een verzorgd parement uit witte natuursteen. De opstand refereert horizontaal aan de klassieke driedeling in een vlakke sokkel, een gedecoreerde bovenbouw met bel-etage, en een door loggia's opengewerkte attiek, geleed door waterlijsten en het hoofdgestel. Symmetrisch van opzet, legt de compositie verticaal de klemtoon op de brede, tot in de bedaking doorgetrokken zijrisalieten. Deze worden gemarkeerd door over de bovenverdiepingen oplopende, driezijdige erkers op uitgelengde consoles. Opgebouwd uit regelmatige registers van rechthoekige, steek- of korbboogvensters, berust de voorname allure van het gevelfront op het spaarzame, aan de régence- en de Lodewijk XVI-stijl ontleende decor. Typisch zijn de chutes en acanthusbladeren, schijven- en stafwerkfriezen, médaillons en rozetten. Waar afzonderlijke inkomportalen met bovenlicht respectievelijk toegang verlenen tot het privéwoning en de appartementen, vullen balustrades de borstwering van de pui. De bovenvensters hebben een vlakke omlijsting met onderdorpel, oren, sluitsteen, waterlijst en een paneel op de borstwering, of zijn licht verdiept en versierd met een entablement en een schelpconsole. Een smeedijzeren balkon accentueert de middenas ter hoogte van de bel-etage, composietzuiltjes ondersteunen de loggia's. Het houten schrijnwerk van vensters en dakkapellen is bewaard, evenals het fraaie ijzersmeedwerk van de balkonborstwering en de inkomdeuren. Zowel het patroon van de deuren als de in de muur geïntegreerde gietijzeren brievenbus, hebben een windmolen als hoofdmotief.

Opgetrokken uit gewapend beton en baksteenmetselwerk, waren de onversierde achtergevels oorspronkelijk voorzien van stalen schrijnwerk met kleine roeden; op het dakterras in het verlengde van de mansarde bevond zich een pergola.

Volgens de bouwplannen is het gebouw intern opgedeeld in de privéwoning die twee derden van de begane grond en de volledige eerste verdieping beslaat, en een complex van zes

appartementen dat de rest van de begane grond en de tweede tot de vierde verdieping inneemt. Gemeenschappelijk zijn de kelders en de mansardeverdieping, die oorspronkelijk negen meidenkamers, zes bergzolders een badkamer en een wasplaats herbergde. Waar beide entiteiten over een eigen inkomhal beschikken, is het gebouw uitgerust met een centrale traphal met lift, ontdebeld door een diensttrappenhuis met goederenlift. Bij de inkomhal van de appartementen sluiten de fietsenberging en de conciërgewoning aan. Nadat van de privéwoning al eerder een appartement was afgesplitst, onderging het gebouw vanaf 2001 een grondige renovatie. Begane grond en eerste verdieping werden heringedeeld tot vier flats, en de appartementen van de vierde verdieping uitgebreid met de mansarde en dakterrassen; de toegevoegde terrassen aan de achtergevels dateren eveneens van deze ingreep.

De privéwoning beantwoorde oorspronkelijk aan de typologie van het hotel voor de vermogende burgerij, met een duidelijke scheiding van ontvangstvertrekken, privékamers en dienstruimten. De begane grond omvatte de vestibule en traphal met staatsietrap, de vestiaire en office met keukenlift en toegang tot de kelders, in de voorbouw een ruime studio of kantoor, in de achterbouw de keuken met 'état domestique' en 'box room', en een 'garden room' met overdekt terras bij de tuin. Op de verdieping besloeg de suite van eetkamer, groot salon, en fumoir, ontsloten door de 'galerie', de volledige voorbouw. Gastenkamer, badkamer, grote slaapkamer en 'chambre de toilette' met terras namen de lange linkervleugel in, drie overige slaapkamers met bad- en linnenkamer de korte rechtervleugel.

Ongelijk van oppervlakte bestonden de appartementen die per twee de hogere verdiepingen delen, uit een suite van hal, salon en eetkamer, de keuken met office, respectievelijk vier of twee slaapkamers, en de badkamer.

De inkom- en traphal van het appartementsgebouw met vloeren uit wit en rood marmer is bewaard, inclusief het binnenschrijnwerk, de verlichtingsarmaturen, en de bijzonder fraaie lift met houten liftkooi, harmonicadeuren en sierlijk smeedijzeren hekwerk.”⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: F. de Surgeloose

Adres: Avenue de Belgique 133

Beroep: administrateur-directeur van de wolkammerij Peignage de Laines de Hoboken⁶

6. Evolutie gebouw

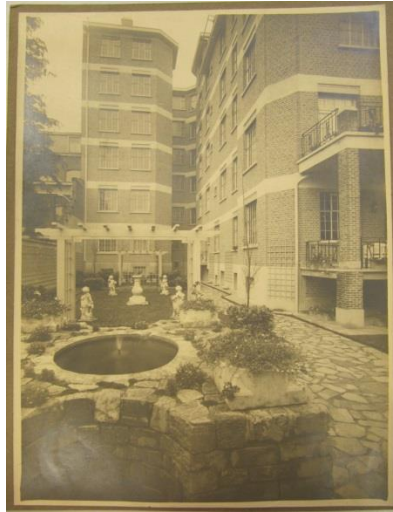
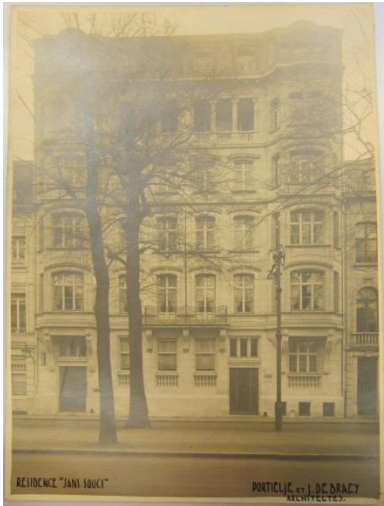
Foto('s) beginperiode:⁷

⁴ Braeken, “Résidence Sans Souci (ID: 215225)”

⁵ *Bouwdossier België 183-185*, 1926#23741.

⁶ Braeken, “Résidence Sans Souci (ID: 215225)”

⁷ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.1, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 26 oktober 1998 word een aanvraag ingediend van Residence Sans Souci nv voor de verbouwing aan een bestaand appartementsgebouw. Deze werken zijn echter nooit uitgevoerd wegens het vervallen van de vergunning.⁸

Restauraties: /

7. Bibliografie

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.1, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Bouwdossier Belgiëlei 183-185, 1926#23741, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Belgiëlei 183-185, 86#980710, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Résidence Sans Souci (ID: 215225)." Laatst geraadpleegd op 24 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/215225>.

Eigen foto's Belgiëlei 183-185, 2 mei 2015, Antwerpen.

⁸ *Bouwdossier Belgiëlei 183-185, 86#980710, Antwerpen: Stadsarchief.*

21. Burgerhuis in art deco stijl in opdracht van de zussen Nyssens

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Harmoniestraat 68

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1927

Stijl: art deco

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geïnteriseerd: vermeld in inventaris bij 'Modernistische tweewoonst (ID: 214148)'

2. Bouwaanvraag²

Archief: Stadsarchief Antwerpen

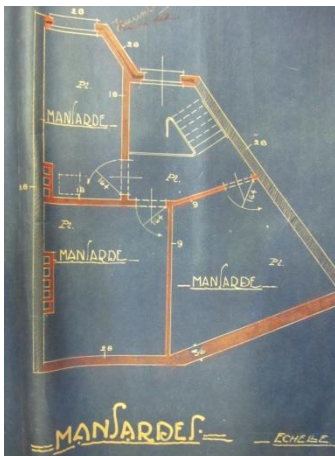
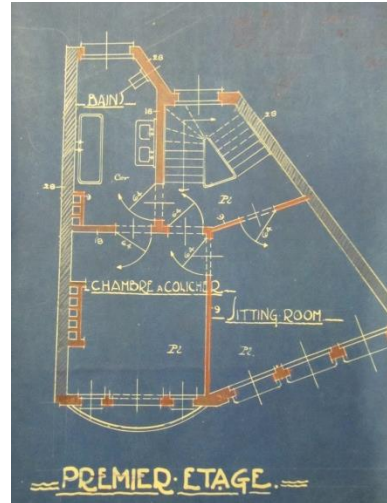
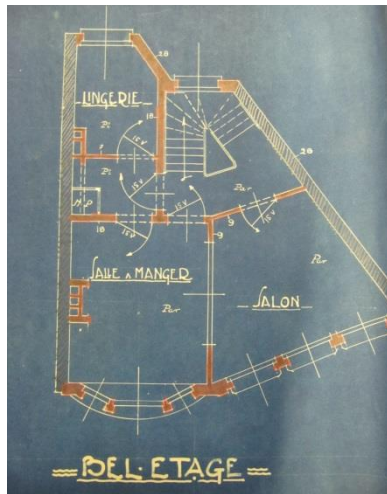
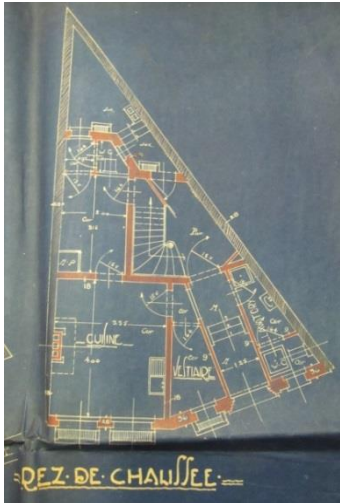
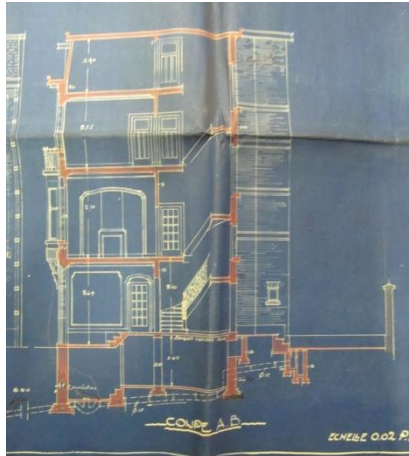
Nummer bouwaanvraag: 1927#26611

Adres bouwaanvraag: Harmoniestraat, wijk 10.

Ontwerptekening:

¹ Jo Braeken, "Modernistische tweewoonst (ID: 214148)", <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/214148>.

² *Bouwdossier Harmoniestraat 68, 1927#26611, Antwerpen: Stadsarchief.*

Aanvrager: Mesdemoiselles Nyssens, M. M. (?) Portielje & De Braey

Datum bouwaanvraag: 7 april 1927

Datum goedkeuring: 4 mei 1927

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, geen stempel Portielje & De Braey. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey.

4. Beschrijving

“Portielje en De Braey hadden voor de zussen Nyssens in 1927 al een burgerhuis in art-decostijl gebouwd, wellicht bedoeld als vastgoedinvestering, dat intussen is gesloopt.”³

De art-decogevel is opgebouwd uit twee traveeën en telt vier bouwlagen. Ter hoogte van het eerste verdiep in de linkertravee zien we een driezijdige erker, gedragen door één console versierd met krulmotief. De erker wordt bekroond met wellicht smeedijzeren balustrade gedecoreerd met ruiten, cirkels en krullen. Het krulmotief zien we ook terugkeren in het ijzerwerk voor de kelderramen, ramen op het gelijkvloers en de sluitstenen van de ramen op het tweede verdiep. De voordeur heeft een rondbogig bovenlicht met opvallende sluitsteen die beiden ook decoratief zijn uitgewerkt. De erkerramen hebben geen opvallende sluitsteen, de ramen in de rechtertravee op het eerste verdiep wel, maar deze sluitstenen zijn niet decoratief uitgewerkt. Het mansardedak bevat twee sobere dakkappen.

Op de bouwplannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we dat de gevel niet recht is. De rechtertravee staat in een hoek van ongeveer dertig graden op de linkertravee. Op de grondplannen zien we dat het perceel een driehoekvorm heeft en achteraan in een scherpe punt eindigt. In deze punt is een kleine tuin voorzien. De kelder bevat een stookkelder, kolenkelder, wijnkelder, voorraadkelders, put en bacterior. Op het gelijkvloers zien we vooraan een keuken, vestiaire, wasplaats en twee wc's. Op de bel-etage bevindt zich een salon, eetkamer en linnenkamer. De slaapkamer, badkamer en zitkamer bevinden zich op het eerste verdiep en drie mansardekamers op het hoogste verdiep.⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: G. en H. Nyssens

Adres: Hertoginnenstraat 9

Beroep: s. prof.⁶

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties:

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1935.

Bouwdossier Harmoniestraat 68, 1927#26611, Antwerpen: Stadsarchief.

³ Braeken, “Modernistische tweewoonst (ID: 214148)”

⁴ *Bouwdossier Harmoniestraat 68, 1927#26611*.

⁵ *Bouwdossier Harmoniestraat 68, 1927#26611*.

⁶ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1935), 640.

Braeken, Jo. "Modernistische tweewoonst (ID: 214148)."
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/214148>.

22. Flatgebouw in art-decostijl

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Jan Van Rijswijcklaan 284-290, Jan De Voslei 2-4

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey, André Fivez, Louis Herman De Koninck, Florent Vaes (mogelijk als toezichthouder)

Bouwjaar: 1926

Stijl: art deco

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: appartementsgebouw

Bewaard: ja

Huidige functie: appartementsgebouw (serviceflats), dienstencentrum "Liberty"

Geïnteriseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1927#27326

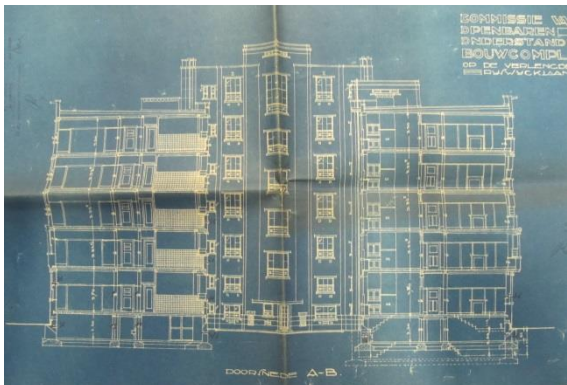
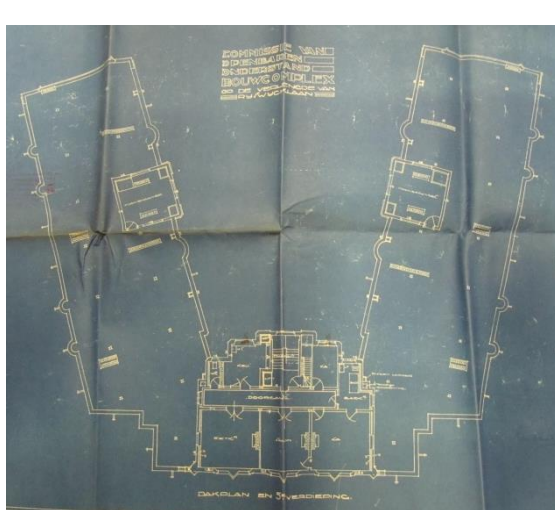
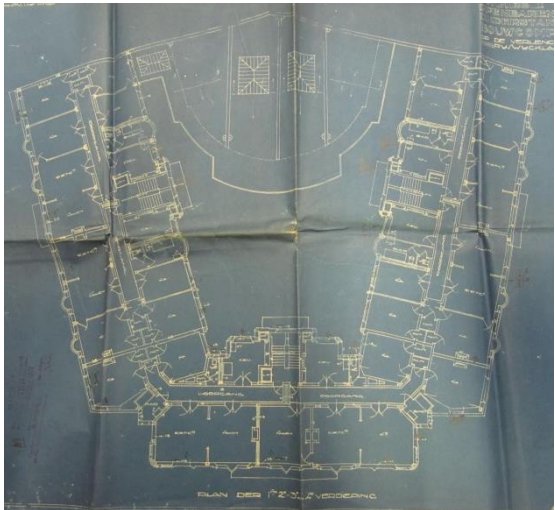
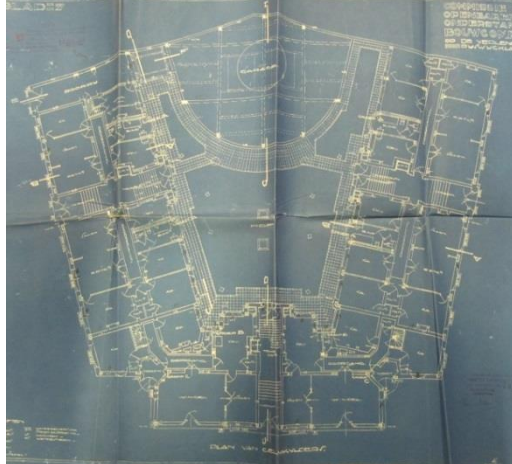
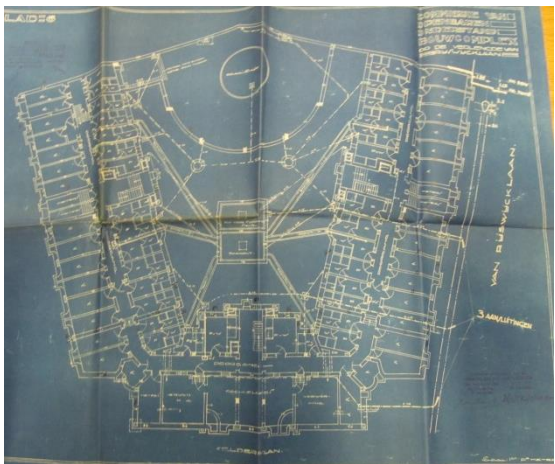
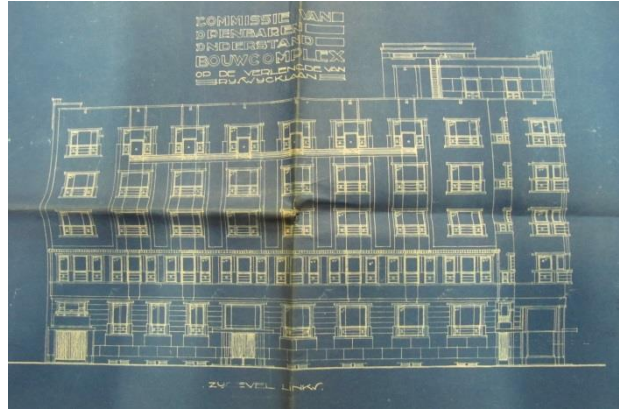
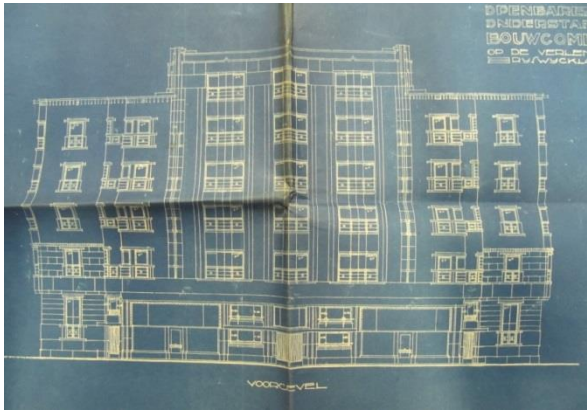
Adres bouwaanvraag: verlengde Jan Van Rijswijcklaan

Ontwerptekening:

¹ Jo Braeken, "Flatgebouw in art-decostijl (ID: 6962)", laatst geraadpleegd op 24 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/6962>.

² Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 284-290- Jan De Voslei 2-4, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 284-290 -Jan De Voslei 2-4, 1927#27326, Antwerpen: Stadsarchief.

Aanvrager: Commissie van Openbaren Onderstand van Antwerpen

Datum bouwaanvraag: 20 juni 1927

Datum goedkeuring: 28 september 1927

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen zonder handtekening van architecten, geen stempel. Bouwaanvraag ondertekend door Vaes en Portielje.

4. Beschrijving

“Appartementsgebouw in art-decostijl, opgetrokken in opdracht van de Commissie voor Openbaren Onderstand (COO) van Antwerpen. Voor het ontwerp uit 1926 tekende een tijdelijk collectief van de architecten Florent Vaes en het bureau Alfred Portielje en Jan De Braey, bijgestaan door de Brusselse architect Louis Herman De Koninck. Ook architect in stadsdienst en vroeger medewerker van Vaes André Fizez was bij het ontwerp betrokken, mogelijk als toezichthouder. Wegens annulering door de enige inschrijver, diende de bouw een tweede keer te worden aanbesteed. De constructie met een structuur uit gewapend beton (systeem Hennebique) werd uiteindelijk toegewezen aan het Antwerpse aannemersbedrijf Entreprises Générales de Construction Van Riel & Van den Bergh, die het complex in 1928 voltooide.

De Koninck paste hier een nieuwe experimentele techniek toe voor de bevestiging van de natuurstenen delen van het parement aan de betonstructuur, via zwaluwstaartvormige groeven in plaats van de gebruikelijke metalen ankers. Zijn connectie met het architectencollectief verliep vermoedelijk via Vaes, met wie hij op hetzelfde moment de woning en het appartementsgebouw Tienrien (Kapitein Crespelstraat 42, Elsene en Bosquetstraat 8-8a-10, Sint-Gillis) bouwde, met eenzelfde techniek als verloren bekisting. Hij ontwierp ook het smeedijzerwerk, uitgevoerd door het Atelier de Construction Hub. Coenen.

Het imposante complex neemt een prominente ligging in op de tweesprong van de Jan Van Rijswijcklaan en de Jan De Voslei, de twee belangrijkste invalswegen tot Antwerpen uit de richting Brussel, aan het eindpunt van de Boomsesteenweg. Dit verklaart wellicht dat het stadsbestuur op deze beeldbepalende plek bij monde van de COO zelf de regie in handen nam, om het prestige van het bouwproject als toegangspoort tot de stad te verzekeren. Kort na het verkrijgen van de bouwvergunning zouden de achterliggende terreinen bovendien aangewezen worden als locatie voor de geplande Wereldtentoonstelling van 1930. Voor de COO betekende het goed gelegen wooncomplex een belangrijke vastgoedinvestering, met appartementen van hoge standing bestemd voor verhuur aan de hogere burgerij. Op de tegenoverliggende hoek van de Jan Van Rijswijcklaan bouwde de latere Entreprises Générales François Amelinckx, één van de grootste bouwpromotoren van het naoorlogse België, kort daarna zijn vermoedelijk allereerste vastgoedproject, de "Résidence Van Rijswijck". Het complex onderging in 2005 een ingrijpende renovatie tot serviceflats en OCMW-dienstencentrum "Liberty".

Het appartementsgebouw wordt gekenmerkt door een gestroomlijnde zakelijke vormgeving, met een uitermate verzorgde detailuitvoering in art deco. Meest opvallend in de volumetrie is de getrapte overgang van de hoger oplopende middenpartij naar de zijvleugels, onderdeel van een volkomen symmetrische gevelcompositie. Het uitgesproken expressieve karakter en het ritme van deze architectuur vinden een ondersteuning in het materiaalgebruik, met een natuurstenen parement voor de hoge pui, en een combinatie van rode baksteen en natuursteen voor de bovenbouw. De plattegrond groepeerde de drie vleugels in U-vorm rond een ruim binnenplein, met een halfrond paviljoen dat oorspronkelijk de garage herbergde. Het

bouwwolume omvat een souterrain en vijf bouwlagen, waarbij de middenpartij een bijkomende dakverdieping telt. In het gevelfront wordt de horizontale geleding van de vensterregisters in evenwicht gehouden door het verticale ritme van de traveeën. Overhoekse lisenen met een gegroefd keperprofiel en oplopende tweezijdige erkers markeren de middenpartij, twee aan twee gekoppelde halfronde erkers de zijvleugels. Een geprononceerd en doorlopend vensterregister op de eerste, en een balkon op de hoogste verdieping, zorgen hier voor een bijkomend accent. In de pui worden de inkomportalen centraal in de drie gevelzijden, de inrijpoort in de uiterste travee, en de privé-portalen in de overhoekse traveeën aangegeven door een korte luifel. Typische elementen zijn verder het getrapte profiel van de vensteromlijstingen met vooral een speels effect in de overhoekse traveeën, het kettingverband van het baksteenmetselwerk en het decoratieve keperverband van de fries onder de daklijst. Het bijzonder fraaie art deco-patroon van de smeedijzeren deuren, keldertraliën en balkonborstweringen, combineert een orthogonale geometrie met spiraalmotieven. Het oorspronkelijk stalen schrijnwerk werd vernieuwd in aluminium, met behoud van de typische indeling en de halfronde glaskokers, maar zonder de kleine roedeverdeling. De gevels aan het binnenplein zijn opgetrokken in een sobere baksteenbouw, met een regelmatige ordonnantie die de trappenhuizen beklemtoont.

Het wooncomplex omvatte oorspronkelijk 29 appartementen, en twee winkels met woonst, een conciërgewoning, en een garage uitgerust met een draaischijf. De zes flats per verdieping waren twee aan twee over de vleugels verdeeld, telkens ontsloten door een marmeren inkomhal en een trappenhuis met lift. De plattegrond van de appartementen bestond uit een ruime suite van salon en eetkamer, overwegend drie tot maximaal vier slaapkamers, een keuken en badkamer. De trappenhuizen, keukens, badkamers en het merendeel van de slaapkamers situeerden zich daarbij aan het binnenplein. De dakverdieping vormde één enkel appartement, de benedenverdieping telde er vier. De middenvleugel werd hier ingenomen door de winkels, waarvan de woning met privé-portaal de achterkamers en de entresol besloeg.”⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: Commissie van Openbaren Onderstand van Antwerpen (Ondertekend door voorzitter, Alph. Ryckmans, en secretaris, Rombaut)

Adres: Lange Gasthuisstraat 33

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:⁶

⁴ Braeken, “Flatgebouw in art-decostijl (ID: 6962)”

⁵ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 284-290 -Jan De Voslei 2-4, 1927#27326.*

⁶ Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.8, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 12 mei 1926 werd de aanvraag van 'Commissie van Openbaren Onderstand van Antwerpen' van 18 maart 1926 om een bouwcomplex op te richten op de verlengde Jan Van Rijswijcklaan goedgekeurd.⁷
- Op 29 april 1927 wordt de aanvraag van 22 april 1927 van Commissie van Openbaren Onderstand van Antwerpen voor het verbinden met de straatriool goedgekeurd.⁸
- Op 18 september 1929 wordt de aanvraag van 'Commissie van Openbaren Onderstand van Antwerpen' van 31 juli 1929 om een bergplaats voor kinderrijtuigen op te richten goedgekeurd.⁹
- Op 20 juni 2005 wordt de aanvraag van 9 juli 2004 van OCMW Antwerpen betreffende het renoveren van een wooncomplex 'Liberty' tot 21 woongelegenheden, fase 3 goedgekeurd door de gewestelijke stedenbouwkundige ambtenaar Didier Vaneddegem. (Architect M. Wustefeld uit Brasschaat) Dit lange proces is te wijten aan een ongunstig advies van de brandweer na het eerste voorstel.¹⁰

Restauraties: /

7. Bibliografie

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.8, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

⁷ Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 284-290 -Jan De Voslei 2-4, 1926#23562, Antwerpen: Stadsarchief.

⁸ Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 284-290 -Jan De Voslei 2-4, 1926#26752, Antwerpen: Stadsarchief.

⁹ Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 284-290 -Jan De Voslei 2-4, 1929#34394, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁰ Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 284-290 -Jan De Voslei 2-4, 197#200400627, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 284-290 -Jan De Voslei 2-4, 1926#23562, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 284-290 -Jan De Voslei 2-4, 1926#26752, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 284-290 -Jan De Voslei 2-4, 1927#27326, Antwerpen: Stadsarchief

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 284-290 -Jan De Voslei 2-4, 1929#34394, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 284-290 -Jan De Voslei 2-4, 197#200400627, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Flatgebouw in art-decostijl (ID: 6962)." Laatst geraadpleegd op 24 maart 2015. <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/6962>.

Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 284-290- Jan De Voslei 2-4, 2 mei 2015, Antwerpen.

23. Burgerhuis in neotraditionele stijl

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Arthur Goemaerelei 36

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1928

Stijl: neotraditioneel

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis

Bewaard: ja

Huidige functie: woonhuis

Geïntariseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

¹ Jo Braeken, "Burgerhuis in neotraditionele stijl (ID: 213708)", <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/213708>.

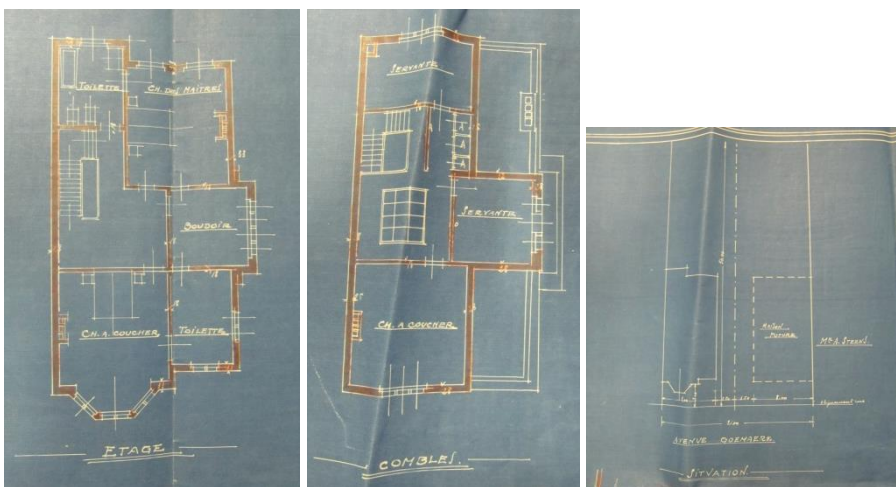
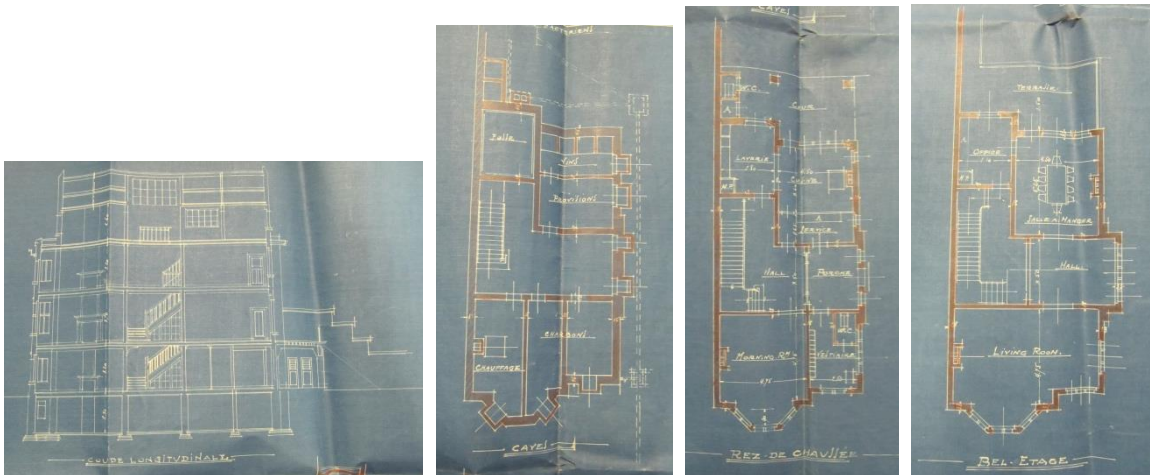
² *Eigen foto's Arthur Goemaerelei 36*, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36*, 1928#29095, Antwerpen: Stadsarchief.

Nummer bouwaanvraag: 1928#29095

Adres bouwaanvraag: Goemaerelei 54, wijk 10.

Ontwerptekening:

Aanvrager: Portielje & de Braey, archit. Pr. Mr. Steens, A.

Datum bouwaanvraag: 24 januari 1928

Datum goedkeuring: 9 februari 1928

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, geen stempel van Portielje & De Braey, niet gedateerd. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, stempel Portielje & de Braey.

4. Beschrijving

“Voornaam burgerhuis in neotraditionele stijl gebouwd in opdracht van Armand Steens, naar een ontwerp van de architecten Alfred Portielje en Jan De Braey uit 1928. Armand Steens, die de nieuwe woning voor zijn zoon (?) René liet optrekken, was de eigenaar van het belendende herenhuis. Het lijkt aanvankelijk zijn bedoeling te zijn geweest tussen beide woningen in ook nog een derde huis te bouwen, maar dat plan vond geen doorgang.

De rijwoning in halfopen bebouwing is opgetrokken in een expressieve baksteenbouw, schaars verwerkt met natuursteen onder meer voor de plint. Met een gevelbreedte aan de straat van twee brede traveeën, telt het volume drie bouwlagen onder een complex zadeldak (pannen). De architectuur refereert aan de Engelse 'Old English'-stijl, die hier echter tot zijn essentie is teruggebracht, met weglating van de gebruikelijke pittoreske details als houten stijl- en regelwerk. Het robuuste neotraditionele karakter berust hoofdzakelijk op de puntgevels die het profiel van de drie gevelzijden bepalen, en het verzorgde metselverband. Opvallend is het gebruik van een fijnere baksteensoort voor de hoekkettingen en de lateien, aangevuld met decoratieve elementen als de tandlijsten en de blinde boogvelden boven de vensters, de laatste uitgevoerd in een geometrisch patroon van rode en zwarte baksteen. De compositie van de voorgevel legt de klemtoon op het zijrisaliet, met een driezijdige erker die tot aan de kroonlijst oploopt. Een middenrisaliet met een oplopende rechthoekige erker, accentueert het rondboogportaal in de zijgevel, waarin verder de schoorsteen een opvallende vorm kreeg. De geveltoppen die de drie gevelzijden in symmetrie bekronen, zijn onderling verbonden door een blinde attiek. Het houten schrijnwerk van de deur en de vensterkozijnen, en het stalen schrijnwerk met kleine roedeverdeling bleven behouden, evenals het smeedijzeren voortuinhek.

De plattegrond beantwoordt aan de typologie van het burgerhuis voor de vermogende burgerij, uitgerust voor inwonend personeel. Een ruime traphal met bovenlicht in het verlengde van de inkomhal vormt het centrum van de woning, die op de begane grond ruimte biedt aan de vestiaire, de 'morning room', en de keuken met office, wasplaats en keukenlift. Op de bel-etage wordt de traphal vooraan geflankeerd door de 'living room', en achteraan door de eetkamer met office, waarbij het terras aansluit. De tweede verdieping omvat twee slaapkamers met badkamer en een 'cabinet de toilette', het dakniveau een derde slaapkamer en twee meidenkamers.”⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: Armand Steens

Adres: Goemaerelei 52

Beroep: Adm. de soc. (collectief directeur) (Armand) partic. (René)⁶

⁴ Braeken, “Burgerhuis in neotraditionele stijl (ID: 213708)”

⁵ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36, 1928#29095.*

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:⁷

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 12 juni 1929 wordt de aanvraag van 30 mei 1929 van 'René Steens, Portielje en de Braey' om een ijzeren afsluiting op te richten goedgekeurd.⁸
- Op 10 april 1936 wordt de aanvraag van 16 maart 1936 van 'A. Bauwens (?) en R. Borin' om een venster (eerste verdiep) te vergroten en twee zaaiers(?) toe te metsen goedgekeurd.⁹
- Op 10 februari 1944 wordt de aanvraag van 6 december 1943 van 'P. Miltjans en A. Portielje, Bouwmeester K.M.B.A' om een paviljoentje te bouwen in den hof van het huis goedgekeurd.¹⁰
- Op 17 juni 1960 wordt de aanvraag van (geen datum) van 'de Heer Ing. Van der Haegen R.' om een garage te verbouwen en inrijpoort op te richten goedgekeurd.¹¹

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen, Antwerpen: Ratinckx, 1935.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36, 18#18498, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36, 18#41163, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36, 18#4816, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36, 1928#29095, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36, 1929#33790, Antwerpen: Stadsarchief.

⁶ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1935), 695.

⁷ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36*, 18#41163, Antwerpen: Stadsarchief.

⁸ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36*, 1929#33790, Antwerpen: Stadsarchief.

⁹ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36*, 18#4816, Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁰ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36*, 18#18498, Antwerpen: Stadsarchief.

¹¹ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 36*, 18#41163.

Braeken, Jo. "Burgerhuis in neotraditionele stijl (ID: 213708)."
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/213708>.

Eigen foto's Arthur Goemaerelei 36, 2 mei 2015, Antwerpen.

24. Kruishofstraat 40

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Wilrijk

Huidig adres: Kruishofstraat 40

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1928

Stijl: gematigde art-deco

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis

Bewaard: minder goed bewaard

Huidige functie: woonhuis³

Geïnteriseerd: Vermeld in inventaris bij 'Kruishofstraat (ID:13532)'

2. Bouwaanvraag⁴

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1928#30186

Adres bouwaanvraag: Kruishofstraat, naast eigendom Coenen, wijk 9.

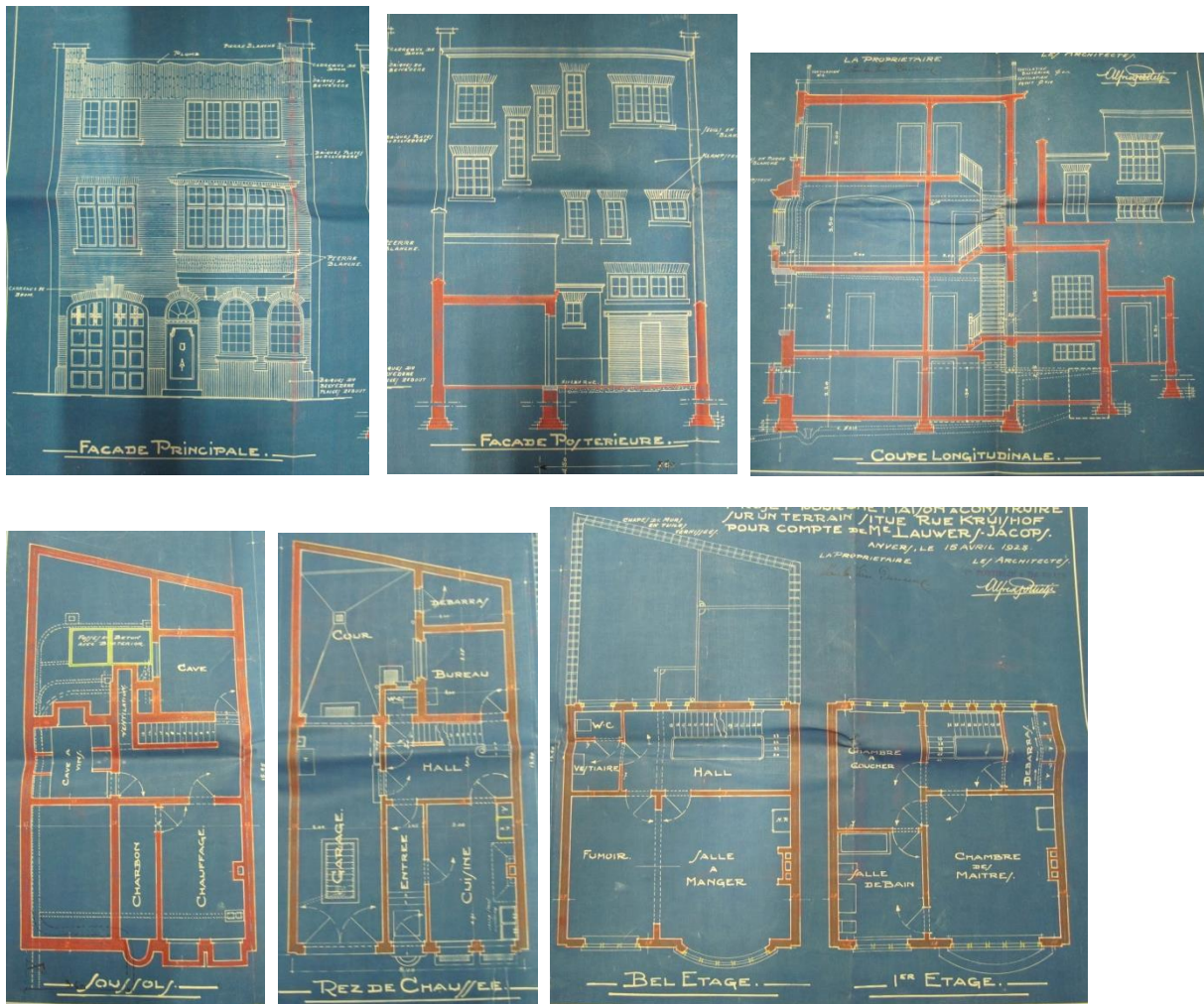
¹ Jo Braeken, "Kruishofstraat (ID: 13532)", laatst geraadpleegd op 245 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/13532>.

² *Eigen foto's Kruishofstraat 40*, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ *Eigen foto's Kruishofstraat 40*.

⁴ *Bouw dossier Kruishofstraat 40*, 1928#30186, Antwerpen: Stadsarchief.

Ontwerptekening:

Aanvrager: Paula Lauwers Jacobs- Van Damme, Portielje & De Braey

Datum bouwaanvraag: 5 mei 1928

Datum goedkeuring: 30 mei 1928

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, stempel Portielje & De Braey, niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, stempel Portielje & De Braey.

4. Beschrijving

“Minder goed bewaard van dit bouwblok zijn het burgerhuis in opdracht van Paula Van Damme op nummer 14, een ontwerp van de architecten Alfred Portielje en Jan De Braey, en de meergezinswoning in opdracht van Victor Coene op nummer 16, een ontwerp van architect Jaak Coene, beide uit 1928.”⁵

⁵ Braeken, “Kruishofstraat (ID: 13532)”

Woning van drie bouwlagen door architecten Alfred Portielje en Jan De Braey uit 1928. Op de plannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we een gematigde art-deco gevel van twee traveeën. De linkertravee bevat een poort en twee drieledige, op het eerste verdiep met bovenlichten, boven elkaar geplaatste ramen. Op de poort zien we bovenaan een decoratief krulmotief. De rechter travee bevat de voordeur met rondbogig bovenlicht en twee rondbogige ramen. Op het eerste verdiep is een erker te zien met een vijfdelig raam met bovenlichten. Het eerste verdiep toont een eenvoudig vijfdelig raam. Opvallend is het gekarteld dak. Op de plannen zijn ook de gebruikte materialen aangeduid. Voor het dak wordt lood gebruikt, voor de toppen van de schoorstenen en delen van de erker witte steen. Voor de sluitstenen boven poort, deur en ramen op het gelijkvloers en een deel van de schoorstenen wordt Boomse steen gebruikt. Voor de rest van de gevel wordt (platte) belvédère steen gebruikt.⁶

Op de grondplannen zien we dat de kelder een kolen-, wijn- en chauffagekelder bevat. Verder ook een verder onbenoemde kelderruimte, put en bacterior. Op de begane grond zien we vooraan centraal de inkom geflankeerd door links een garage en rechts een keuken. Volgend op de inkom is de hal, een wc, bureau, bergplaats en koer. Op de bel-etage is vooraan een waar de rechtse kant als eetzaal gebruikt wordt en de linkse als fumoir. Hierachter bevindt zich de traphal, vestiaire en wc. Het eerste verdiep bevat de meesterslaapkamer, badkamer, bergplaats en tweede slaapkamer.⁷

5. Opdrachtgever(s)⁸

Naam: Paula Van Damme

Adres: Generaal Van Merlenstraat 40

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Kruishofstraat 40, 1928#30186, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Kruishofstraat (ID: 13532)." Laatst geraadpleegd op 245 maart 2015. <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/13532>.

Eigen foto's Kruishofstraat 40, 2 mei 2015, Antwerpen.

⁶ *Bouwdossier Kruishofstraat 40, 1928#30186.*

⁷ *Bouwdossier Kruishofstraat 40, 1928#30186.*

⁸ *Bouwdossier Kruishofstraat 40, 1928#30186.*

25. Villa in Cottagestijl, Villa Ivens

1. Identificatie⁹

Stad/gemeente: Wilrijk

Huidig adres: Kastanjelaan 9

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1928

Stijl: cottagestijl

Foto ('s) nu:¹⁰

Type/oorspronkelijke functie: villa

Bewaard: ja

Huidige functie: woonhuis

Geinventariseerd: ja

2. Bouwaanvraag¹¹

Archief: Stadsarchief Antwerpen

⁹ Jo Braeken, "Villa in cottagestijl (ID: 215134)", laatst geraadpleegd op 24 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/215134>.

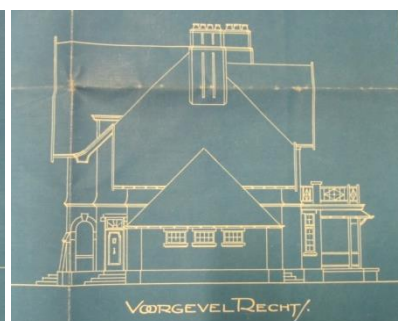
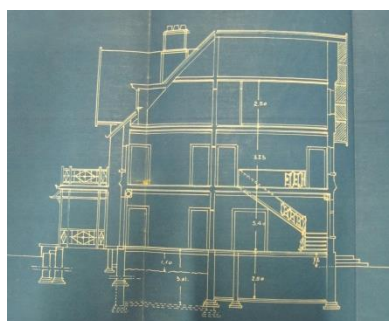
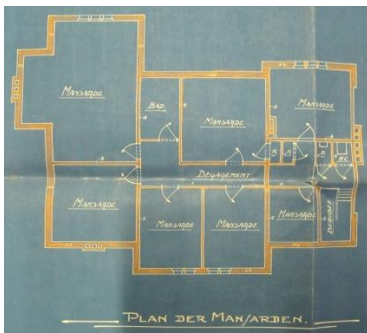
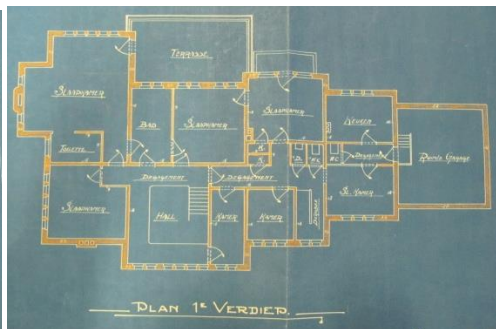
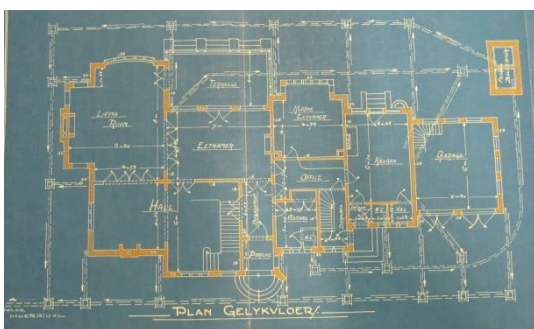
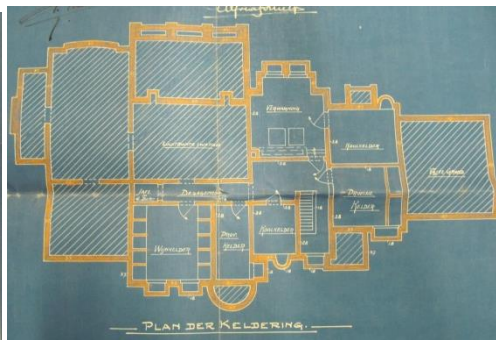
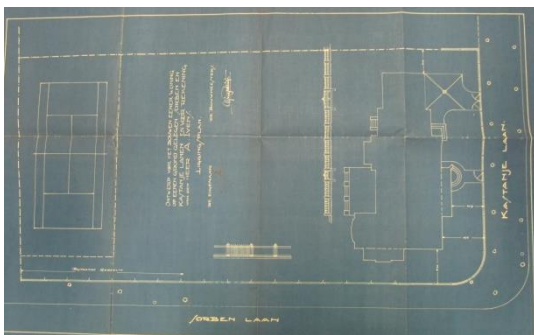
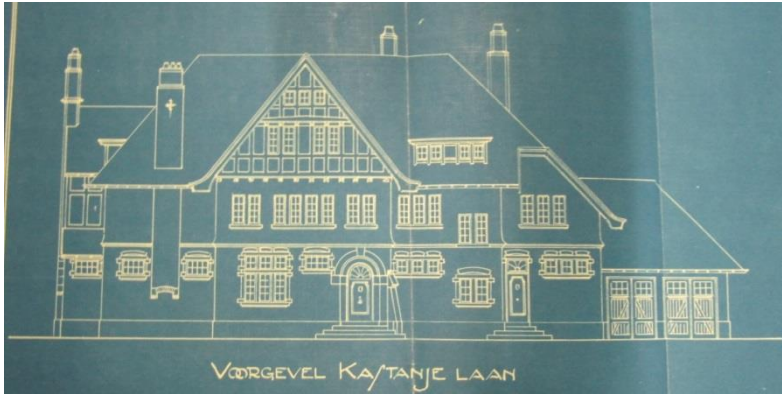
¹⁰ *Eigen foto's Kastanjelaan 9*, 2 mei 2015, Antwerpen.

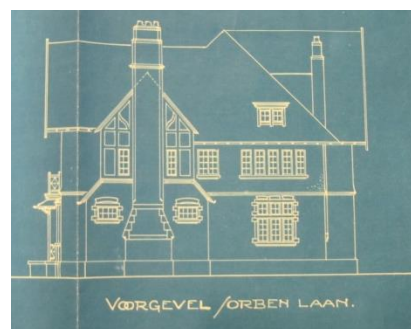
¹¹ *Bouwdossier Kastanjelaan 9*, 238#1849, Antwerpen: Stadsarchief.

Nummer bouwaanvraag: 238#1849

Adres bouwaanvraag: Kastanjelaan, hoek Sorbenlaan

Ontwerptekening:

Aanvrager: Portielje & de Braey voor A. Ivens

Datum bouwaanvraag: 24 maart 1928

Datum goedkeuring: 10 april 1928

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, geen stempel Portielje & de Braey, niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey, geen stempel.

4. Beschrijving

“Villa in cottigestijl gebouwd in opdracht van de heer A. Ivens, naar een ontwerp door de architecten Alfred Portielje en Jan De Braey uit 1928. Het gebouw is ingeplant op de hoek van de Kastanjelaan en de Sorbenlaan.

Vrijstaand ingeplant in de breedte van het perceel, op een langgerekte plattegrond van twaalf bij drie traveeën, omvat het gebouw twee bouwlagen onder een complex, afgewolfd schilddak met dakkapellen. De onderbouw is opgetrokken uit baksteenmetselwerk in kruisverband, paarse klampsteen voor de plint en rode papesteen hogerop, verwerkt met witte natuursteen voor de kozijnen, de imposten en sleutel van het portaal. Een witte gevelbepoetsing onderscheidt de bovenbouw, waarvan de geveltoppen tot voor kort in houten stijl- en regelwerk waren uitgevoerd; rode pannen vormen de dakbedekking. Naast de gebruikelijke materiaalpolychromie, en pittoreske details als het verwijderde stijl- en regelwerk van de overkragende geveltoppen met windborden, de hoog oprijzende schoorstenen, de 'inglenook', erkers en balkons, berust het cottagekarakter op de informele volumetrie en asymmetrische ordonnantie van het gebouw, dat wordt gedomineerd door de imposante dakstructuur. De compositie van de voorgevel legt de klemtoon op het brede middenrisaliet, gemarkeerd door het rondbogige inkomportaal met steunberen, en de bekronende puntgevel. Meer open en symmetrisch van opzet, flankeren zijrisalieten met puntgevel de tuingevel, waarvan het overdekt terras met houten balkon de middenpartij uitmaakt. In de oostgevel zijde Sorbenlaan tekent zich de 'inglenook' met schoorsteen af, tot voor kort met een bovenbouw in stijl- en regelwerk. Het schrijnwerk van de inkomdeur, de vensters met kleine roeden en dakkapellen lijkt oorspronkelijk, inclusief het glas-in-loodraampje van de traphal; het smeedijzeren voortuinhek is verdwenen.

De organisatie van de plattegrond houdt rekening met de noordelijke oriëntatie van de straatzijde die de circulatie- en dienstzone groepeert, en de zuidelijke oriëntatie van de tuinzijde waar zich de woon- en ontvangstvertrekken bevinden. Volgens de bouwplannen situeren de

ruime traphal, de vestibule, de vestiaire, en de diensttrap zich naast elkaar in de noordelijke helft van de begane grond. De zuidelijke helft bestaat uit de 'living room' met haard in de typische vorm van een 'inglenook', de eetkamer en de ontbijtkamer, waarbij het overdekte terras aansluit. De office verbindt eet- en ontbijtkamer met de keuken, die voorafgegaan door de dienstingang en geflankeerd door de dubbele garage, over de volledige diepte de westvleugel beslaat. Op de bovenverdieping bevinden zich vier slaapkamers met een oostelijke of zuidelijke oriëntatie, aan de tuinzijde palend aan het terras, de badkamer en twee kleine kamertjes. Een kleine tweekamerwoning met directe toegang tot de garage, vermoedelijk bestemd voor de chauffeur, is boven de keuken ingeplant; het dakniveau slechts bereikbaar via de diensttrap herbergt zeven mansardekamers en een badkamertje."¹²

5. Opdrachtgever(s)¹³

Naam: A. Ivens

Adres: Steenenbrugstraat 14, Borgerhout

Beroep: fabric.¹⁴

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1935.

Bouwdossier Kastanjelaan 9, 238#1849, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Villa in cottigestijl (ID: 215134)." Laatst geraadpleegd op 24 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/215134>.

Eigen foto's Kastanjelaan 9, 2 mei 2015, Antwerpen.

¹² Braeken, "Villa in cottigestijl (ID: 215134)"

¹³ *Bouwdossier Kastanjelaan 9, 238#1849*.

¹⁴ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1935), 577.

26. Magazijn Rodestraat 23

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Rodestraat 23

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

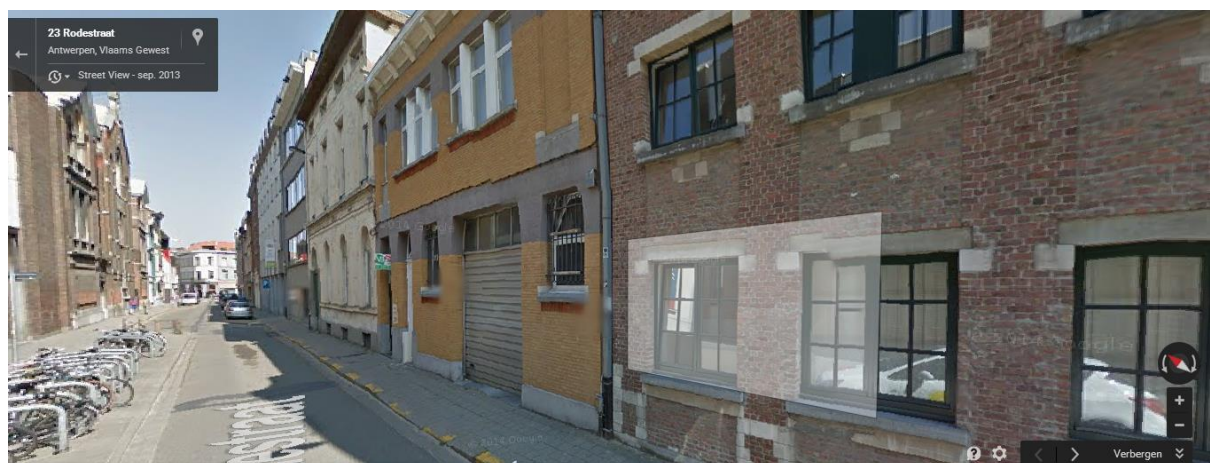
Bouwjaar: 1928

Stijl: /

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: Magazijn

Bewaard: ?

Huidige functie: /

Geïntariseerd: nee

2. Bouwaanvraag²

Archief: Stadsarchief Antwerpen

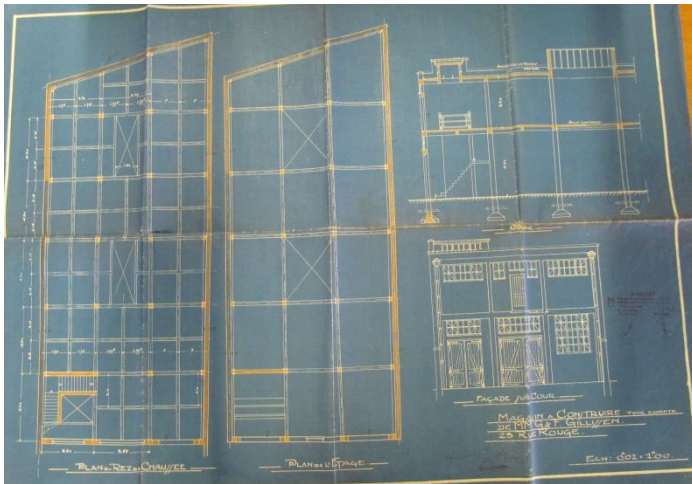
Nummer bouwaanvraag: 1928#30122

Adres bouwaanvraag: Rodestraat 23

Ontwerptekening:

¹ *Bouwdossier Rodestraat 23, 1928#30122, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.*

² *Bouwdossier Rodestraat 23, 1928#30122.*

Aanvrager: G. & F. Gillissen, Portielje & De Braey

Datum bouwaanvraag: 2 mei 1928

Datum goedkeuring: 13 juni 1928

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, geen stempel, niet gedateerd door hem. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, stempel Portielje & de Braey.

4. Beschrijving

Magazijn gebouwd voor G. en F. Gillissen³ en de firma "Textile Anversoise, sacs et bâches"⁴, ontworpen in 1928 door Alfred Portielje en Jan De Braey. Het pand bestaat uit twee bouwlagen. Op de plannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we een grondplan van het gelijkvloers en het eerste verdiep. Ook zien we een doorsnede en een ontwerp voor de achtergevel. Een ontwerp voor de voorgevel ontbreekt. Op de grondplannen zien we links vooraan de trap. In het dak bevinden zich twee lichtkoepels.⁵

5. Opdrachtgever(s)

Naam: G. en F. Gillissen

Adres: Rodestraat 23

Beroep: Firme Textile Anversoise, sacs et bâches⁶

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen:

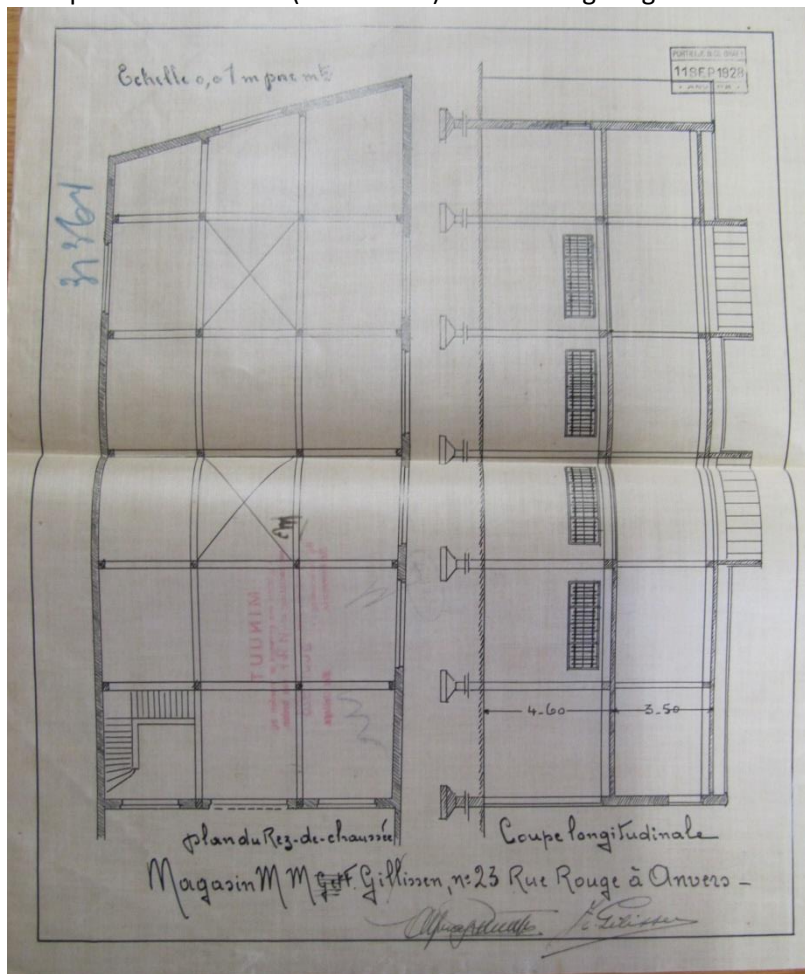
³ Bouwdossier Rodestraat 23, 1928#30122.

⁴ Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (Antwerpen: Ratinckx, 1935), 549.

⁵ Bouwdossier Rodestraat 23, 1928#30122.

⁶ Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (1935), 549.

- Op 5 oktober 1928 wordt de aanvraag van 'M. F. Gilissen, A. Portielje et De Braey. Arch' van 13 september 1928 om (onleesbaar) te bouwen goedgekeurd.⁷

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1935.

Bouwdossier Rodestraat 23, 1928#30122, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

Bouwdossier Rodestraat 23, 1928#31364, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

⁷ *Bouwdossier Rodestraat 23, 1928#31364,* Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

27. Stedelijke basisschool

1. Identificatie

Stad/gemeente: Berchem

Huidig adres: Bikschotenlaan 136

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1928

Stijl: modernisme

Foto ('s) nu:¹

Type/oorspronkelijke functie: conciërgewoning, kinderdagverblijf, lagere school

Bewaard: ja

Huidige functie: Stedelijke Basisschool "Het Palet"²

Geïntariseerd: ja

2. Bouwaanvraag

Archief: /

Nummer bouwaanvraag: /

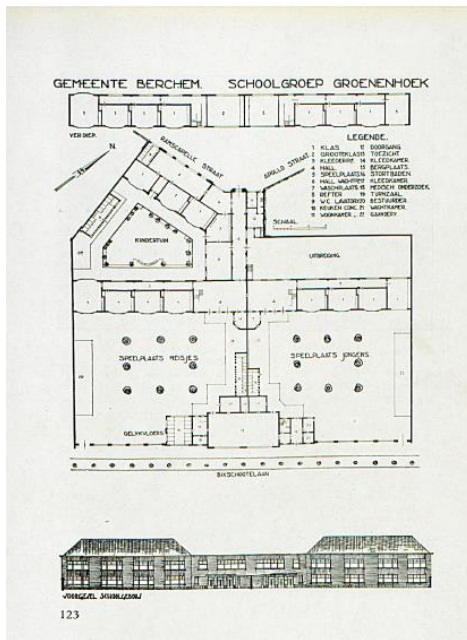
Adres bouwaanvraag: /

Ontwerptekening:³

¹ Eigen foto's Bikschotenlaan 136, 2 mei 2015, Antwerpen.

² Eigen foto's Bikschotenlaan 136.

³ "Schoolgroep te Berchem," K.M.B.A., 7 (1932): 123.

Aanvrager: /

Datum bouwaanvraag: /

Datum goedkeuring: /

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: /

4. Beschrijving

“Stedelijke Basisschool, opgericht in 1928 naar ontwerp van J. De Braey en A. Portielje. Scholengroep begrensd door Bikschotelaan, Ramskapelle- en Apollostraat, tot 1978 met afzonderlijke kindertuin, jongens- en meisjesschool; open schikking met lage symmetrisch uitgewerkte klasvleugels binnenin, turnzaal, dienstlokalen en speelplaatsen aan straatkant; voormalige conciërgewoning ter hoogte van de Apollostraat. Kleurrijke bakstenen lijstgevels met erkervormige vensteruitbouw (klaslokalen) en pannen schilddaken; vormgeving der muuropeningen in nieuwe zakelijkheid; nieuwe aluminium ramen.”⁴

5. Opdrachtgever(s)

Naam: Gemeentebestuur Berchem⁵

Adres: /

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

⁴ “Stedelijke Basisschool (ID: 10890),” laatst geraadpleegd op 28 april 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/10890>.

⁵ “Schoolgroep te Berchem,” 121-128.

Foto('s) beginperiode:⁶

⁶ Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

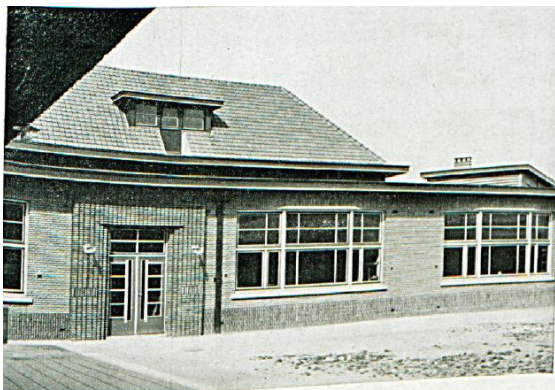
⁷ Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.16, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

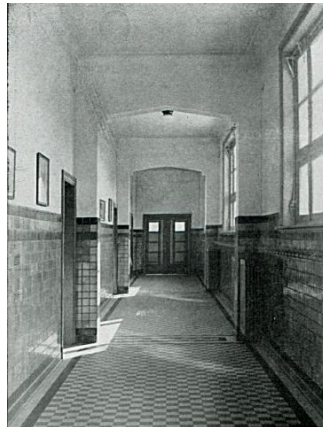
GEVEL LANGS DE BIXSCHOOTELAAN

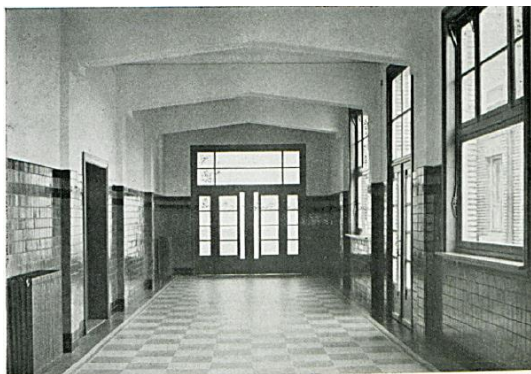
SPEELPLAATS DER JONGENSSCHOOL

ZICHT OP DE KLASLOKALEN VAN DEN KINDERTUIN

KLEEDERPLAATS

INGANG MEISJESSCHOOL EN KINDERTUIN

ZICHT OP DE KLASLOKALEN DER JONGENSSCHOOL

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

⁸ "Schoolgroep te Berchem," 122.

⁹ "Schoolgroep te Berchem," 124.

¹⁰ "Schoolgroep te Berchem," 125.

¹¹ "Schoolgroep te Berchem," 126.

¹² "Schoolgroep te Berchem," 127.

¹³ "Schoolgroep te Berchem," 128.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.16, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Eigen foto's Bikschotenlaan 136, 2 mei 2015, Antwerpen.

“Schoolgroep te Berchem,” *K.M.B.A.*, 7 (1932): 123.

“Stedelijke Basisschool (ID: 10890).” Laatste geraadpleegd op 28 april 2015.
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/10890>.

28. Burgerhuis uit het interbellum

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Amerikalei 39

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1929

Stijl: neostijl

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis

Bewaard: ja

Huidige functie: woning

Geinventariseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1929#32639

Adres bouwaanvraag: Amerikalei 39

¹ Elise Hooft, "Burgerhuis uit het interbellum (ID: 212419)", laatst geraadpleegd op 27 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/212419>.

² Eigen foto's Amerikalei 39, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ Bouwdossier Amerikalei 39, 1929#32639, Stadsarchief: Antwerpen.

Ontwerptekening:

Aanvrager: Portielje & De Braey voor P. De Schrijver

Datum bouwaanvraag: 7 februari 1929

Datum goedkeuring: 6 maart 1929

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, stempel Portielje & De Braey, niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, stempel Portielje & de Braey.

4. Beschrijving

“Woning gebouwd in 1929 voor advocaat De Schryver naar ontwerp van architecten Alfred Portielje & Jan De Braey. De woning is wellicht gebouwd op de plaats van een tijdens de Eerste Wereldoorlog beschadigd huis. Enkelhuis van drie traveeën en vier bouwlagen onder plat dak, met een lijstgevel in eenvoudige neostijl. De vergelijking van een foto uit 1914 waarop de vernielde huizen met nrs. 35 tot 41 zijn te zien, leert ons dat de oorspronkelijke woning een eenvoudig neoclassicistisch burgerhuis was.

Lijstgevel bekleed met een similituurstenen parement en afgeboord met houten kroonlijst. Lage begane grond uitgewerkt als sokkel, met imitatievoegen in het parement; deze bouwlaag wordt gebruikt voor bureel, ontvangstruimtes en keuken. De woonruimtes van de eigenaars bevinden zich op de tweede en derde bouwlaag, die geaccentueerd worden door een grote, over de verdieping doorlopende gebogen erker. Een balkon met fijne ijzeren leuning op de bovenverdieping. Rechthoekige vensteropeningen boven en beneden; in de erker rondbogige en getoogde vensteropeningen in omlijsting en op bel etage met ijzeren borstwering. Het verzorgde houten schrijnwerk, met gebogen belijning, is overal bewaard.”⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: Paul De Schrijver

Adres: Everdijstraat 37, Antwerpen

Beroep: advocaat

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Amerikalei 39, 1929#32639, Stadsarchief: Antwerpen.

Eigen foto's Amerikalei 39, 2 mei 2015, Antwerpen.

Hooft, Elise. "Burgerhuis uit het interbellum (ID: 212419)." Laatst geraadpleegd op 27 maart 2015. <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/212419>.

⁴ Hooft, "Burgerhuis uit het interbellum (ID: 212419)"

⁵ *Bouwdossier Amerikalei 39*, 1929#32639.

29. Belgiëlei 3

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Belgiëlei 3

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1929

Stijl: eclectisch, beaux-arts

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: appartementsgebouw

Bewaard: ja³

Huidige functie: appartementsgebouw, winkelpand⁴

Geïntariseerd: nee

2. Bouwaanvraag⁵

Archief: Stadsarchief Antwerpen

¹ *Bouwdossier Belgiëlei 3, 1929#33546, Antwerpen: Stadsarchief.*

² *Eigen foto's Belgiëlei 3- Mercatorstraat 40, 2 mei 2015, Antwerpen.*

³ *Eigen foto's Belgiëlei 3- Mercatorstraat 40.*

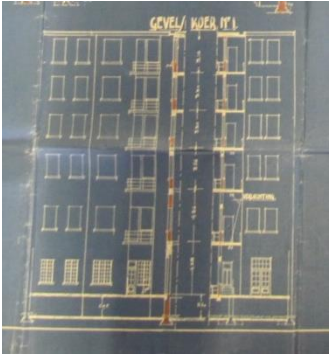
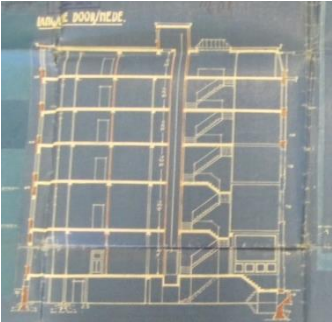
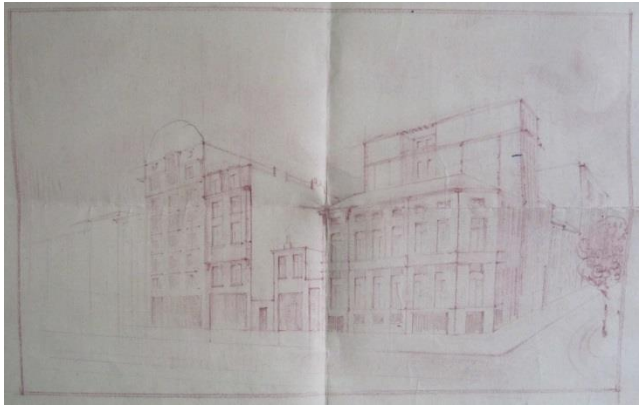
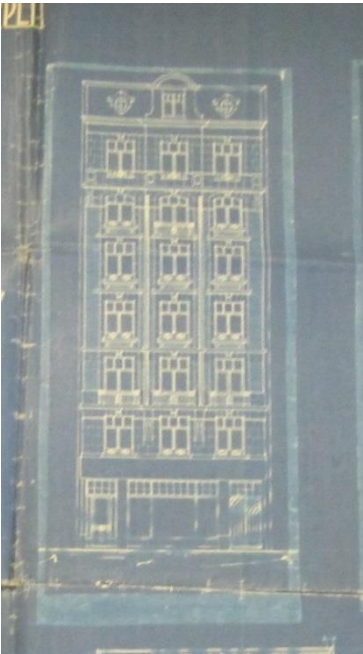
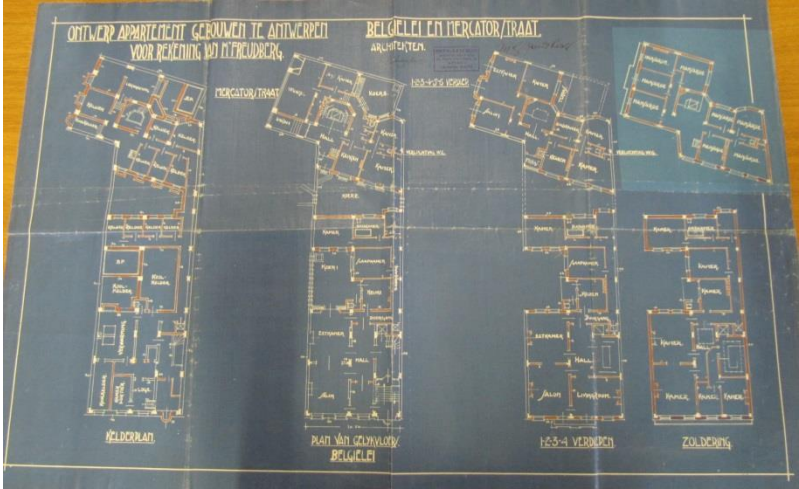
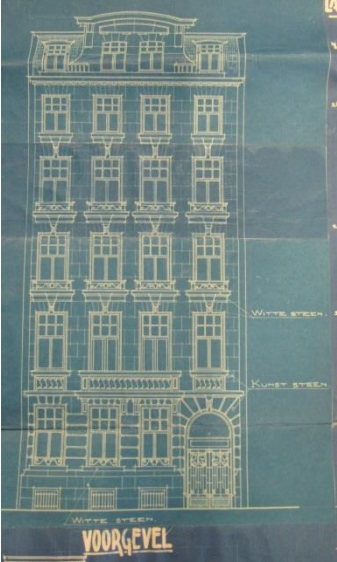
⁴ *Eigen foto's Belgiëlei 3- Mercatorstraat 40.*

⁵ *Bouwdossier Belgiëlei 3, 1929#33546.*

Nummer bouwaanvraag: 1929#33546

Adres bouwaanvraag: Mercatorstraat 40 en Belgiëlei 3

Ontwerptekening:

Aanvrager: Freudberg & Portielje & De Braey

Datum bouwaanvraag: 6 mei 1929

Datum goedkeuring: 30 oktober 1929

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, stempel Portielje & De Braey, niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, stempel Portielje & de Braey.

4. Beschrijving

Appartementencomplex in eclectische stijl met twee onderling verbonden gevels ter hoogte van Belgiëlei 3 en Mercatorstraat 40 te Antwerpen uit 1929 door de architecten Alfred Portielje en Jan De Braey.⁶ Eerder, op 13 februari 1929 werd reeds een bouwaanvraag ingediend. Deze werd niet goedgekeurd. Deze werd aangevraagd door Freudberg-Portielje & De Braey. Er was een probleem met de gevels. Deze overschreden de maximumhoogte van beide straten met vier meter en moesten dus twee verdiepen lager gemaakt worden. Ondanks de brief van M. Freudberg waarin hij opmerkt dat er in de stad nog blinde hoge muren te zien zijn, zelfs een paar huizen verder in de Belgiëlei en dat hij bereid is deze muur te laten versieren. Bovendien vraagt hij of men de voordelen die hij de stad heeft gegeven via zijn zakelijke activiteit, landverhuizingsagent bij Red Star Line, niet kan afwegen bij de hoogst minieme schade die zijn huis aan de stad zou aanbrengen. Ook is hij intussen op pensioen en steekt hij al zijn spaargeld in dit bouwproject. Zich aan de regels houden, zou hem heel wat minder geld opleveren. Bovendien laat hij zelfs P.J. De Coster, regeringscommissaris voor Landverhuizing, een brief sturen over zijn activiteiten als ondernemer van landverhuizing en goed gedrag en eerlijkheid. Ook architect Jan De Braey vraagt een audiëntie bij de burgemeester aan over deze kwestie. Ondanks al deze moeite krijgt Freudberg toch een negatief antwoord. Uiteindelijk vraagt hij of hij dan enkel de gevel van de Mercatorstraat de gevraagde 24 meter hoog mag optrekken, het reglement voor de Belgiëlei zal hij respecteren. Dit wordt uiteindelijk toegestaan en in mei 1929 wordt een nieuwe aanvraag ingediend.⁷

De voorgevel in de Belgiëlei bestaat uit zes bouwlagen en is onderverdeeld in vier gelijke traveeën. De gevel van het gelijkvloers wordt gekenmerkt door schijnvoegen. Hier bevinden zich ook drie betraliede kelderramen en een rondbogige voordeur. Deze voordeur wordt met gedecoreerd ijzerwerk⁸ is vervangen door een recenter exemplaar.⁹ De decoratief uitgewerkte raambalustrades

⁶ *Bouwdossier Belgiëlei 3*, 1929#33546.

⁷ *Bouwdossier Belgiëlei 3*, 1929#32678, Antwerpen: Stadsarchief.

⁸ *Bouwdossier Belgiëlei 3*, 1929#33546.

⁹ *Eigen foto's Belgiëlei 3- Mercatorstraat 40*.

op het gelijkvloers, tweede en derde verdiep¹⁰, zijn niet bewaard op het tweede verdiep.¹¹ Op het eerste verdiep zien één gezamenlijk balkon voor de middelste twee ramen, rustend op vier consoles. De twee andere ramen zijn voorzien van een stenen balustrade dezelfde vorm van balusters. Op de bouwplannen staat aangegeven dat men voor deze, en voor de schijnvoegen op het gelijkvloers, kunststeen moet gebruiken. Voor de vensterbanken op het gelijkvloers en het tweede, derde en vierde verdiep dient men witte steen te gebruiken. De ramen op het tweede, derde en vierde verdiep hebben een uitgesproken sluitsteen. De gevel wordt bovenaan afgewerkt met een brede halsgevel boven de kroonlijst. Deze bevat twee ramen. Rechts en links hiervan bevindt zich een dakkapel.

De eclectische gevel aan de Mercatorstraat bestaat uit acht bouwlagen en drie traveeën. Rechts onderaan bevindt zich de voordeur, links op het gelijkvloers bevindt zich een winkelpand. Tussen deze twee deuren zien we een etalageraam. Het tweede tot en met vijfde verdiep springen uit naar voren. Dit uitstekende deel steunt op twee consoles ter hoogte van het eerste verdiep. De drie ramen op het tweede en het middelste raam op het vijfde verdiep beschikken over een klein balkon met dezelfde ijzeren balustrade met krulmotief. Ook het zesde verdiep heeft een klein balkon. Dit krulmotief zien we ook terugkomen in het ijzerwerk van de winkeldeur en de raambalustrades op het eerste, derde, vierde, vijfde en zesde verdiep. Het zevende verdiep bestaat uit een dakkapel geflankeerd door twee oeil de boeufs.¹² Opvallend is dat in niet toegestane bouwaanvraag van enkele maanden eerder, de gevel in de Belgiëlei ook raambalustrades met ditzelfde krulmotief had.¹³ Waarom deze gevel uiteindelijk veranderd is in een gevel in een meer beaux-artsstijl is niet geweten. Misschien omdat dit meer gepast geacht werd in de omgeving van de Belgiëlei.

Op de grondplannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we de verbinding die gemaakt is tussen de twee gevels. Tussen de gebouwen bevindt zich een koer. De twee complexen zijn dus niet fysiek met elkaar verbonden. Het gebouw aan de Belgiëlei is betrekkelijk groter dan dat aan de Mercatorstraat. In totaal zijn er vermoedelijk dertien appartementen aanwezig. Op het kelderplan zien we in het gebouw aan de Belgiëlei vooraan een kamer voor de portier en een loge. Verder zien we drie koolkelders, een stookkelder, beerput en vier kleine kelderruimtes. We zien dat de kelders van de twee gebouwen wel verbonden zijn. Naast waar bovengronds de binnenplaats is, zien we een gang. In de kelder van het complex aan de Mercatorstraat zien we een koolkelder, stookkelder, beerput en zeven afzonderlijke kleine kelderruimtes. Op het grondplan van het gelijkvloers zien we aan de kant van de Belgiëlei vooraan een salon, deze loopt over in een eetkamer. Ook is er een hal, keuken, slaapkamer, badkamer en één onbenoemde kamer aanwezig. Bovendien zien we dat dit appartement beschikt over een privé binnenplaats. Op het eerste, tweede, derde en vierde verdiep van dit gebouw zien we dat de appartementen bestaan uit een salon, leefruimte, hal, eetkamer, keuken, slaapkamer, badkamer en één verder onbenoemde kamer. In de zoldering bevindt zich ook een appartement. Deze heeft dezelfde indeling als de onderliggende verdiepen, maar alle kamers behalve de badkamer zijn hier benoemd met 'kamer'. Op de begane grond van het complex aan de Mercatorstraat zien we een winkelruimte, inkom, hal, huiskamer, aparte binnenplaats, keuken, wc en tee kamers. De traphal ligt in dit gebouw centraal. De appartementen op het tweede tot zesde verdiep beschikken over een eetkamer, salon, terras boven de binnenkoer van het gelijkvloers, hal, badkamer, keuken, terras aan de gezamenlijke binnenplaats en drie verder onbenoemde kamers. Het zolderverdiep beschikt over acht mansardekamers.¹⁴

5. Opdrachtgever(s)¹⁵

¹⁰ *Bouwdossier Belgiëlei 3*, 1929#33546.

¹¹ *Eigen foto's Belgiëlei 3- Mercatorstraat 40*.

¹² *Bouwdossier Belgiëlei 3*, 1929#33546.

¹³ *Bouwdossier Belgiëlei 3*, 1929#32678.

¹⁴ *Bouwdossier Belgiëlei 3*, 1929#33546.

¹⁵ *Bouwdossier Belgiëlei 3*, 1929#32678.

Naam: M.G. Freudberg

Adres: Simonsstraat 24, Antwerpen

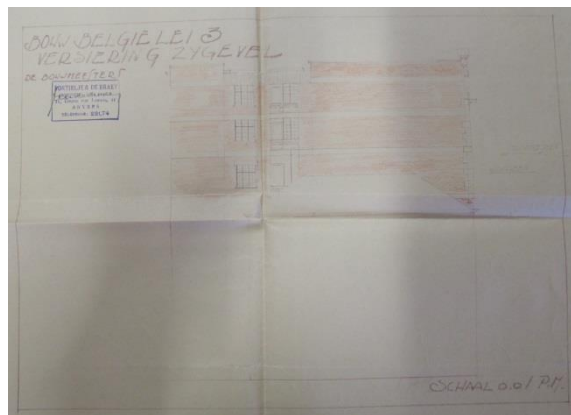
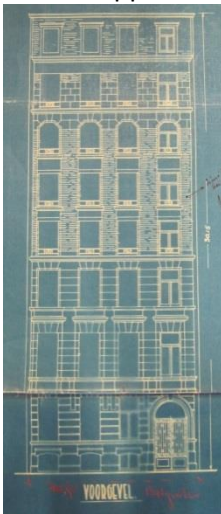
Beroep: Agent bij Red Star Line, na de wapenstilstand was hij generaal-vertegenwoordiger van de Red Star Line in Polen¹⁶, landverhuizingsagent¹⁷.

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 13 februari 1929 wordt een aanvraag ingediend door 'Freudberg-Portielje & De Braey' om een appartementsgebouw op te richten. Deze wordt niet goedgekeurd.¹⁸

- Op 29 november 1929 wordt de aanvraag van 'Portielje & de Braey & Freudberg' van 16 november 1929 om bijzondere goten te maken en aan te sluiten bij het moerriool goedgekeurd.¹⁹

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Belgiëlei 3, 1929#32678, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Belgiëlei 3, 1929#33546, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Belgiëlei 3, 1929#35263, Antwerpen: Stadsarchief.

Eigen foto's Belgiëlei 3- Mercatorstraat 40, 2 mei 2015, Antwerpen.

"Moses Freudberg." Laatst geraadpleegd op 27 maart 2015.

<http://www.schoonselhof.be/schoonselhofdf/freudberg%20moses.html>.

¹⁶ *Bouwdossier Belgiëlei 3*, 1929#32678.

¹⁷ "Moses Freudberg", laatst geraadpleegd op 27 maart 2015, <http://www.schoonselhof.be/schoonselhofdf/freudberg%20moses.html>.

¹⁸ *Bouwdossier Belgiëlei 3*, 1929#32678.

¹⁹ *Bouwdossier Belgiëlei 3*, 1929#35263, Antwerpen: Stadsarchief.

30. Flatgebouw Merodelei

1. Identificatie

Stad/gemeente: Berchem

Huidig adres: Merodelei 31-33

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1929

Stijl: Nieuwe Zakelijkheid

Foto ('s) nu:¹

Type/oorspronkelijke functie: appartementsgebouw

Bewaard: ja²

Huidige functie: appartementsgebouw³

Geïntariseerd: Ja

2. Bouwaanvraag

Archief: /

Nummer bouwaanvraag: /

Adres bouwaanvraag: /

¹ Eigen foto's Merodelei 31-33, 2 mei 2015, Antwerpen.

² Eigen foto's Merodelei 31-33.

³ Eigen foto's Merodelei 31-33.

Ontwerptekening: /

Aanvrager: /

Datum bouwaanvraag: /

Datum goedkeuring: /

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: /

4. Beschrijving

“Gelegen in de noordwestelijke hoek van oud Berchem; bestaat sinds onheuglijke tijden, eertijds zogenaamd "Ley door d'Oude Justicie" of "Justiciestraat" (naar het nabijgelegen Galgenveld ter hoogte van het huidige Koning Albertpark), sedert 1876 huidige naamgeving.

Voornamelijk flatgebouwen: nummer 29 in art deco naar ontwerp van David Moëd (inscriptie); nummers 31-33 uit 1929 naar ontwerp van Alfred Portielje en Jan De Braey, en nummer 35 uit 1937 naar ontwerp van Gustave Fierens, beide in Nieuwe Zakelijkheid, met opvallende erkers en verspringende gevellijn; nummer 37 uit circa 1937 naar ontwerp van Nachman Kaplansky, eveneens in Nieuwe Zakelijkheid, met vernieuwde ramen en balkons. Zuidzijde met enkele burgerhuizen naast de neogotische Basiliek van het Heilig Hart.”⁴

5. Opdrachtgever(s)

Naam: /

Adres: /

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:⁵

⁴ H. Kennes et al., “De Merodelei (ID: 2507)”, laatst geraadpleegd op 28 april 2015, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/2507>.

⁵ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.15, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.15, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Eigen foto's Merodelei 31-33, 2 mei 2015, Antwerpen.

Kennes, H. et al. "De Merodelei (ID: 2507)." Laatst geraadpleegd op 28 april 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/2507>.

31. Appartementengebouw in art-decostijl

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Jan Van Rijswijcklaan 261

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1931

Stijl: art deco

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: appartementengebouw, architectenwoning

Bewaard: ja

Huidige functie: appartementengebouw

Geïnteriseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1931#38652

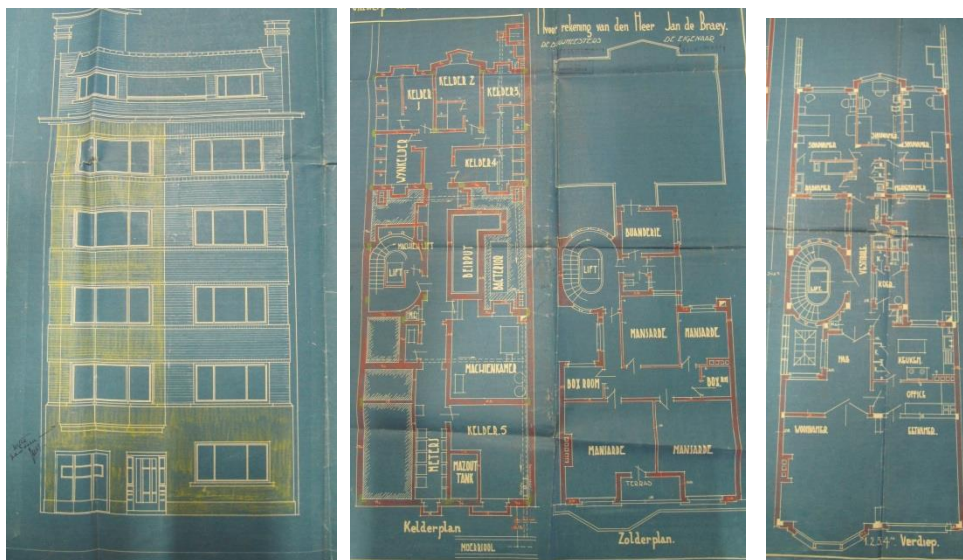
Adres bouwaanvraag: Van Rijswijcklaan, 25 meter voorbij Hazelarenstraat

Ontwerptekening:

¹ Jo Braeken, "Appartementengebouw in art-decostijl (ID: 212788)", <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/212788>.

² *Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 261*, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261*, 1931#38652, Antwerpen: Stadsarchief.

Aanvrager: Portielje & De Braey voor Jan De Braey

Datum bouwaanvraag: 23 februari 1931

Datum goedkeuring: 26 maart 1931

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey, geen datering door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey, stempel Portielje & de Braey.

4. Beschrijving

“Appartementsgebouw in sobere art-decostijl naar een ontwerp door de architecten Alfred Portielje en Jan De Braey uit 1931. Het complex werd opgetrokken voor eigen rekening van De Braey, die er vervolgens ook een appartement betrok. De constructie met een structuur in gewapend beton, telt zes bouwlagen onder een plat dak. Naar stijl, volume en indeling is het gebouw sterk verwant met een flatgebouw even verderop in de Jan Van Rijswijkklaan, eveneens ontworpen door Portielje en De Braey in 1932. De architectuur vertoont enige invloed van de Amsterdamse School, echter zonder de typische ornamentiek.

De voorgevel van twee brede traveeën is opgetrokken uit natuursteen en gele Belvédère-baksteen, in een typisch metselverband met diepe horizontale voegen. De asymmetrische compositie legt de klemtoon op de zij-as, door een over de bovenverdiepingen olopende driezijdige erker. Horizontaal wordt de gevel opgedeeld in een sokkel, een bovenbouw belijnd door een gecanneleerde fries en de kroonlijst, en een attiekverdieping met doorgetrokken postamenten. Deze topgeleding krijgt een extra accent door een centrale loggia met een smeedijzeren leuning en een pittoresk luifeldak (leien). Het oorspronkelijk stalen schrijnwerk is volledig vernieuwd.

De plattegrond omvat een voor- en een achterbouw verbonden door een smalle middenzone tussen lichtschachten, waartegen het ovale trappenhuis met de lift aanleunt. De indeling beslaat één appartement per bouwlaag, waarbij de benedenwoning aan ruimte inboet door de centrale vestibule en de garage. Volgens de bouwplannen bieden de appartementen op de verdiepingen vooraan ruimte aan een woon- en eetkamer, met aansluitend de hal, de keuken en de office. Achteraan bevinden zich drie slaapkamers, de middelste met een tweezijdige erker, een badkamer en een meidenkamer.”⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

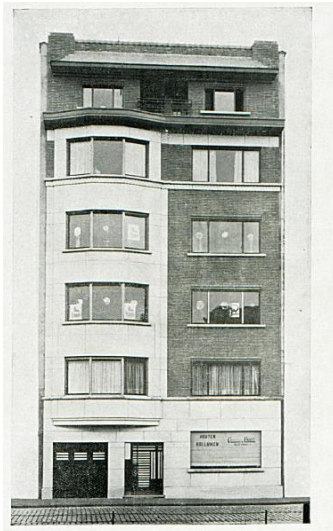
Naam: Jan De Braey

Adres: Jan Van Rijswijcklaan 44

Beroep: architect

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:⁶

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 8 december 1931 wordt de aanvraag van “J. de Braey-Bouwmeester-Eigenaar” van 28 oktober 1931 om veranderingen aan te brengen aan het vijfde verdiep goedgekeurd.⁷

⁴ Braeken, “Appartementsgebouw in art-decostijl (ID: 212788)”

⁵ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261*, 1931#38652.

⁶ “Tentoonstelling van K.M.B.A.,” *K.M.B.A.*, 8 (1932): 149.

- Op 12 juli 1937 wordt de aanvraag van “Dr. F. Gelber” van 7 juni 1937 om een betonnen afsluiting te plaatsen nevens het huis Jan Van Rijswijcklaan 261, Antwerpen, goedgekeurd.⁸
- Op 8 juni 1966 wordt door F. Van Reeth een klacht ingediend wegens een opgericht terras op het dak van de achterbouw.⁹
- Op 23 september 1966 wordt de aanvraag van “Mr. G. Walschap” (gerard) van 27 juni 1966 om een afsluiting te plaatsen op het plat dak goedgekeurd. (door architect L. Claessens)¹⁰

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261, 18#46076, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261, 18#49069, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261, 18#8036, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261, 1931#38652, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261, 1931#40572, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. “Appartementsgebouw in art-decostijl (ID: 212788).”
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/212788>.

Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 261, 2 mei 2015, Antwerpen.

“Tentoonstelling van K.M.B.A.” *K.M.B.A.*, 8 (1932): 149.

⁷ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261, 1931#40572, Antwerpen: Stadsarchief.*

⁸ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261, 18#8036, Antwerpen: Stadsarchief.*

⁹ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261, 18#46076, Antwerpen: Stadsarchief.*

¹⁰ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 261, 18#49069, Antwerpen: Stadsarchief.*

32. Résidence Leopold

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Jan Van Rijswijcklaan 33-35

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1932

Stijl: beaux-artsstijl

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: appartementsgebouw

Bewaard: ja

Huidige functie: appartementsgebouw

Geïnteriseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Numero bouwaanvraag: 1932#41161

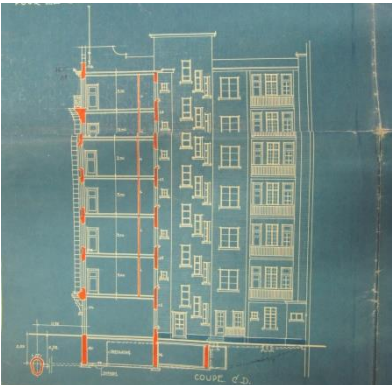
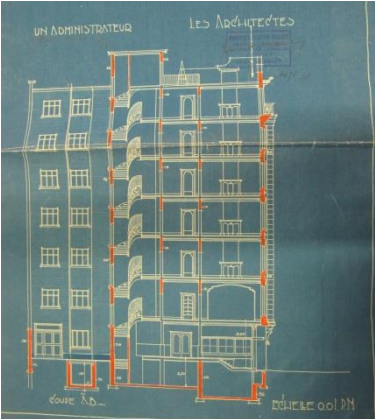
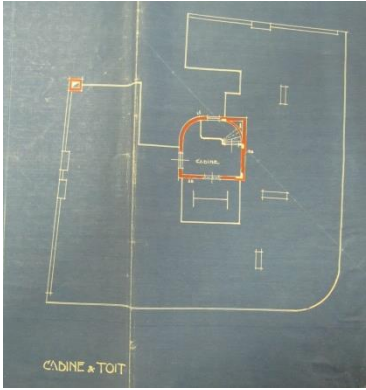
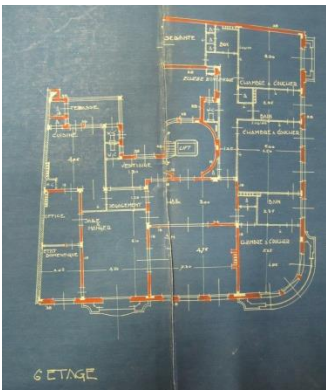
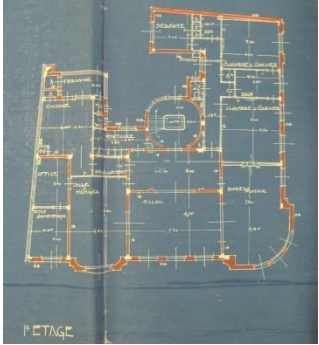
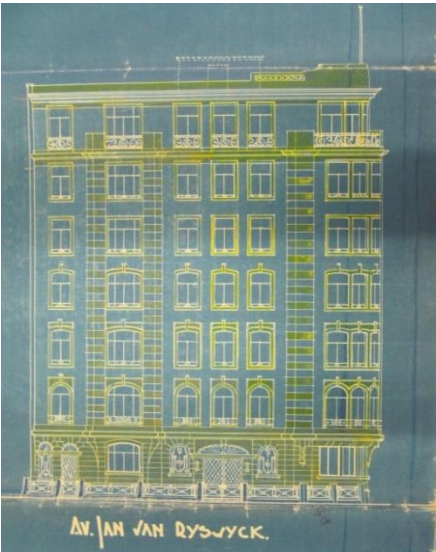
Adres bouwaanvraag: Jan Van Rijswijcklaan naast nummer 31

¹ Jo Braeken, "Résidence Leopold (ID: 6920)", laatst geraadpleegd op 28 maart 2015, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/6920>.

² Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 1932#41161, Antwerpen: Stadsarchief.

Ontwerptekening:

Aanvrager: Portielje & de Braey voor Compagnie Nat. Immobilière

Datum bouwaanvraag: 5 februari 1932

Datum goedkeuring: 23 maart 1932

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plan met handtekening van Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey, niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey.

4. Beschrijving

“Statig appartementsgebouw in beaux-artsstijl, in opdracht van de vennootschap Compagnie Nationale Immobilière ontworpen door de architecten Alfred Portielje en Jan De Braey in 1932, en opgetrokken door aannemer Firmin Liebaert.

Het monumentale complex op de hoek van de Korte Lozanastraat, telt dertien traveeën en zeven bouwlagen onder een plat dak. Het sobere gevelfront met een parement in bak-, natuur- en hardsteen, ontleent zijn beaux-arts karakter hoofdzakelijk aan de horizontale, driedelige opbouw, met een sokkel, een bovenbouw en een attiek, bekroond door een klassiek entablement. De compositie wordt verder gekenmerkt door een regelmatige ordonnantie van vensterregisters, achtereenvolgens in rondboog- en steekboogvorm met sluitsteen, en rechthoekig. Een afgeronde hoekpartij met een drie traveeën breed risaliet onder een blinde attiekbekroning markeert de middenas. Deze bepaalt samen met een oplopende driezijdige erker met ingebogen profiel aan de linkerzijde, en een nauwelijks gemarkeerd risaliet met balkon uiterst rechts de verticale geleiding van het gevelontwerp, telkens afgelijnd door hoekblokken. De brede korbboog van het centrale hoofdportaal met typische wandluchters, wordt gebroken door een korte luifel voorzien van het opschrift "Résidence Leopold". Voor een opmerkelijk art deco accent zorgt het sierlijke smeedijzerwerk van deurvleugels, bovenlichten, vensterleuningen en voortuinhekken (volledig bewaard), met een fraai gestileerd bloemenkorfmotief.

Het standingvolle karakter van het gebouw blijkt alleen al uit de royale afmetingen van de appartementen, die volgens de bouwplannen telkens een volledige verdieping beslaan met een oppervlakte van zowat 300 m². Naast de ruime inkom in rood en zwart marmer, de centrale hal en het ovale trappenhuis met lift, bood de begane grond oorspronkelijk onder meer ruimte aan een biljartzaal in de hoekrotonde, een conciërgewoning, een afzonderlijke dienstingang en garages. De indeling van de appartementen omvat een al of niet doorlopende suite van hal, salon, eetkamer en bureau-fumoir, en verder twee slaapkamers met ‘en suite’ badkamer, alle gelegen aan de straatzijde. De keuken met terras maakt deel uit van een afgezonderd complex van dienstruimten, met office, vestiaire, 'état domestique' en meidenkamer, grotendeels aan de binnenzijde gesitueerd. Het terugwijkende dakappartement vormt een recente toevoeging.”⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: Compagnie Nationale Immobilière (société anonyme)

Adres: Frankrijklei 25

⁴ Braeken, “Résidence Leopold (ID: 6920)”

⁵ *Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 1932#41161.*

Beroep: /

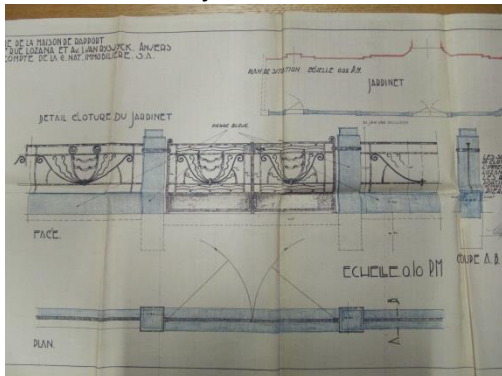
6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode.⁶

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 26 oktober 1932 wordt de aanvraag van "A. Portielje en J. de Braey voor Nat. Immobilière" van 26 september 1932 om veranderingen aan te brengen aan de bouw goedgekeurd. (wijziging plan 7e verdiep)⁷
- Op 18 augustus 1933 wordt de aanvraag van "Portielje & De Braey et la compagnie nationale immobil." Van 3 juli 1933 om een afsluiting van de tuin te voorzien goedgekeurd.⁸

- Op 31 oktober 1958 wordt de aanvraag van "Dhr. L. Suys" van 6 oktober 1958 om herstellings- en eigeningswerken uit te voeren in het bestaande gebouw goedgekeurd. (door architect J. Van Zeeland)⁹

Restauraties: /

7. Bibliografie

⁶ Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.7., Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

⁷ Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 1932#42613, Antwerpen: Stadsarchief.

⁸ Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 1933#44326, Antwerpen: Stadsarchief.

⁹ Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 18#38906, Antwerpen: Stadsarchief.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.7., Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 18#38906, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 1932#41161, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 1932#42613, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 1933#44326, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Résidence Leopold (ID: 6920)." Laatst geraadpleegd op 28 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/6920>.

Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 33-35, 2 mei 2015, Antwerpen.

33. Modernistische tweewoonst

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Hazelarenstraat 16, Hortensiastraat 2

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1931

Stijl: modernisme

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis, kunstenaarswoning

Bewaard: ja

¹ Jo Braeken, "Modernistische tweewoonst (ID: 214148)", laatst geraadpleegd op 27 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/214148>.

² Eigen foto's Hazelarenstraat 16- Hortensiastraat 2, 2 mei 2015, Antwerpen.

Huidige functie: dubbelwoning

Geïnteriseerd: ja

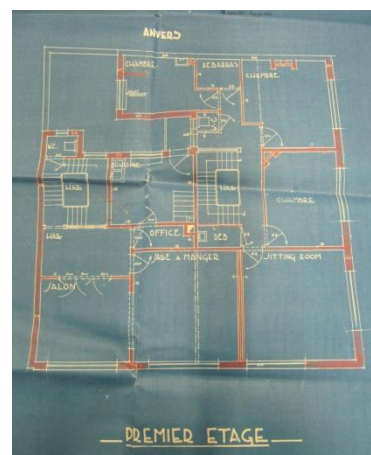
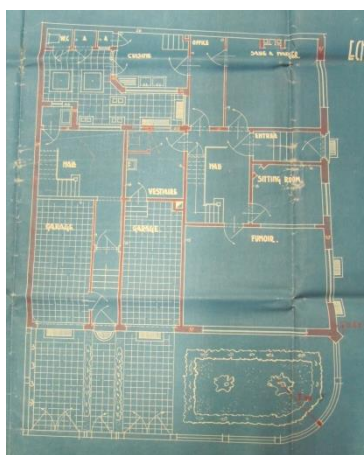
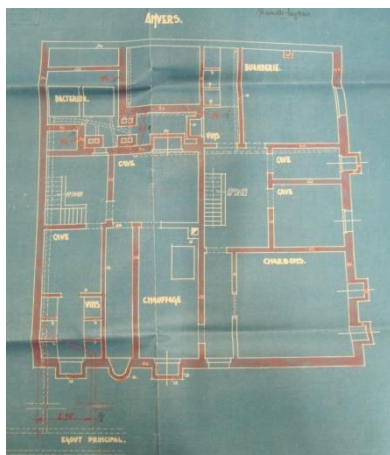
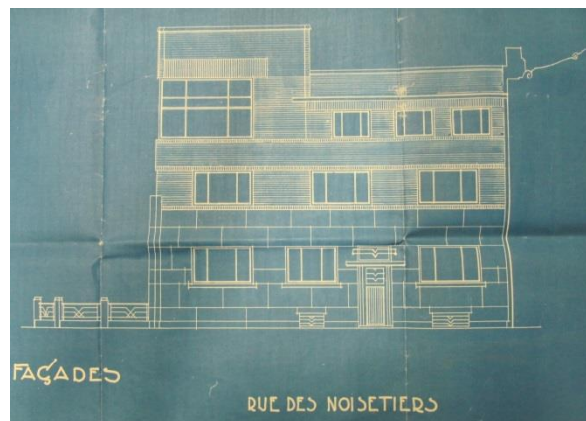
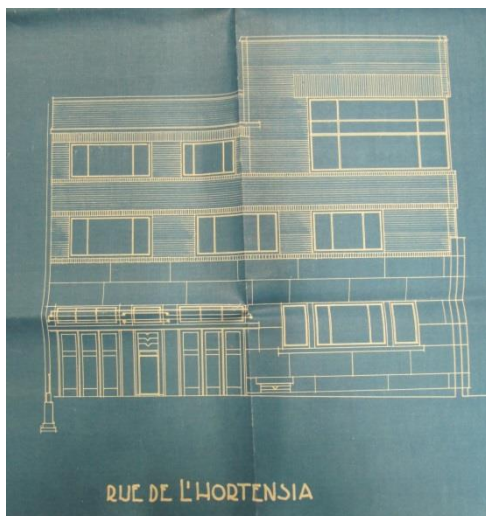
2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

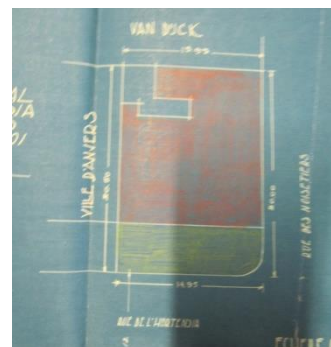
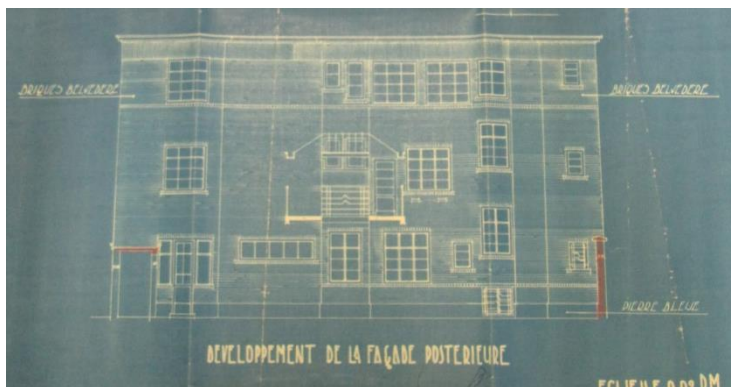
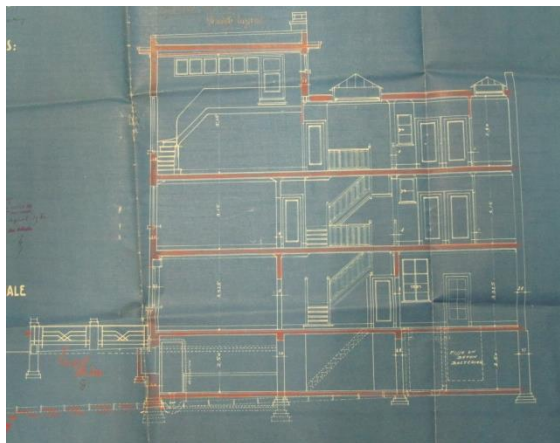
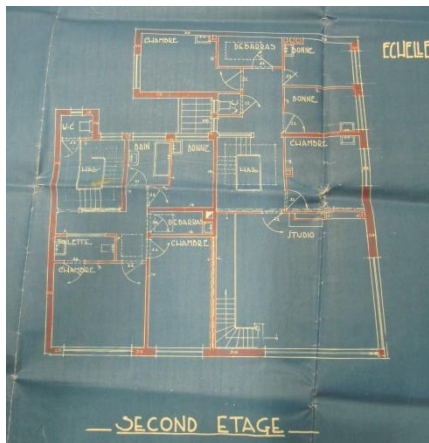
Nummer bouwaanvraag: 1931#38785

Adres bouwaanvraag: Hoek Hazelarenstraat en Hortensiastraat

Ontwerptekening:

³ Bouwdossier Hazelarenstraat 16- Hortensiastraat 2, 1931#38785, Antwerpen: Stadsarchief.

Aanvrager: Portielje & de Braey pour Melles Nyssens

Datum bouwaanvraag: 28 februari 1931

Datum goedkeuring: 10 april 1931

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey, niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey.

4. Beschrijving

“Modernistisch geheel van twee gekoppelde woningen, gebouwd in opdracht van de zussen Gabrielle en Henriette Nyssens, naar een ontwerp door de architecten Alfred Portielje en Jan De Braey uit 1931. Ingeplant op de hoek van de Hortensiastraat vormt het linker pand een klassiek burgerhuis, daar waar het beduidend grotere rechter pand is ontworpen als atelierwoning voor

een kunstenaar. Het betreft wellicht de schilderes Yetta Nyssens (1905-?), die tijdens de jaren 1930 in Antwerpse avant-gardekringen verkeerde, en vooral bekend staat voor kinderfiguren, bloemen, stillevens, stadsgezichten en onderwatertaferelen, onder meer in achterglasschildering. Het complex met een gevelbreedte van in totaal zes traveeën, telt drie bouwlagen onder een plat dak. Portielje en De Braey hadden voor de zussen Nyssens in 1927 al een burgerhuis in art-decostijl gebouwd, wellicht bedoeld als vastgoedinvestering, dat intussen is gesloopt.

Het complex onderscheidt zich door een plastisch geometrische volumewerking, in relatie tot het functionele programma, opgebouwd rond de hoger opgetrokken kubus van het kunstenaarsatelier dat de hoekpartij uitmaakt. De nadrukkelijk horizontale geleding in een sokkel en een bovenbouw wordt ondersteund door het gevelparement, met een expressief contrast in materiaal, kleur en textuur. Voor de strakke sokkel werd natuursteen in een groot steenverband toegepast, op een inspringende arduinen plint. De bovenbouw is opgetrokken uit baksteenmetselwerk in wijnrode Belvédèresteen, met een zogenaamde Dudokvoeg - dieperliggende lintvoegen in combinatie met opgevulde stootvoegen. Doorlopende rollagen ter hoogte van de bakstenen lekdrempels en lateien vormen de enige accenten in het verder uniforme metselverband. Opmerkelijk zijn de gestrekte inkomluifels, de breed overstekende kroonlijst en de blinde attiek van de zijpartijen, elementen die net als de afgeschuinde hoekpenant ontleend lijken aan de dubbelwoning Verswijver in de Arthur Goemaerelei, een ontwerp van de architecten Paul Smekens en Carlos Van der Voodt uit 1927. Gekoppeld aan de nadrukkelijke horizontale belijning, zijn deze specifieke kenmerken via Dudok en andere Nederlandse voorbeelden terug te voeren tot de invloed van Frank Lloyd Wright en de 'Prairie School', die zich in de jaren 1920 sterk deed gelden. Waar het kunstenaarsatelier zich in de dubbelwoning Verswijver uitwendig nauwelijks manifesteert, wordt het in de dubbelwoning Nyssens wel nadrukkelijk uitgespeeld. De vensterindeling met brede liggende raampartijen, die een veeleer onregelmatig patroon vormt, weerspiegelt de ruimtelijke indeling van het interieur, met alle aandacht voor het grote hoekraam van het atelier. Het houten schrijnwerk van deuren en garagepoorten en het stalen vensterschrijnwerk is grotendeels bewaard, evenals het fraaie smeedijzer van het traliewerk en het voortuinhek.

Beide woningen vormen volgens de bouwplannen strikt gescheiden eenheden zonder interne verbinding, maar de plattegronden zijn per verdieping anders in elkaar geschrant. Het burgerhuis aan de zijde van de Hortensiastraat volgt de typologie van de bel-etagewoning, met een veeleer conventionele indeling. De begane grond wordt vooraan ingenomen door de vestibule en de garage en achteraan door de ruime traphal. Op de bel-etage strekt de suite van salon en eetkamer zich in de breedte aan de straatzijde uit, waarachter de keuken met office en terras is gesitueerd. De tweede verdieping telt twee slaapkamers, de grootste met 'cabinet de toilette', een badkamer en een meidenkamer. Ruimer en minder gebruikelijk van opzet neemt de atelierwoning de zijde van de Hazelarenstraat in, met op de begane grond de ontvangstruimten, de garage en de vestiaire. De even ruime trappenhal met bovenlicht kreeg hier een centrale inplanting, geflankeerd door de L-vormige suite van 'fumoir' en 'sitting room' op de hoek, de eetkamer aan de andere zijde, en de office en de keuken achteraan. De eerste verdieping omvat een privé-salon en drie slaapkamers, daar waar de tweede verdieping behalve aan twee overige slaapkamers en twee meidenkamertjes ruimte biedt aan het omvangrijkste vertrek, het dubbelhoge kunstenaarsatelier. Van hieruit leidt een binnentrap naar een ondiepe galerij, die toegang geeft tot het dakterras."⁴

⁴ Braeken, "Modernistische tweewoonst (ID: 214148)"

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: Gabriëlle en Henriette Nyssens

Adres: Hertoginstraat 9

Beroep: s. prof.⁶

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:⁷

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1935.

Bouwdossier Hazelarenstraat 16- Hortensiastraat 2, 1931#38785, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Modernistische tweewoonst (ID: 214148)." Laatst geraadpleegd op 27 maart 2015. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/214148>.

Eigen foto's Hazelarenstraat 16- Hortensiastraat 2, 2 mei 2015, Antwerpen.

"Tentoonstelling van K.M.B.A." *K.M.B.A.*, 8 (1932): 148.

⁵ *Bouwdossier Hazelarenstraat 16- Hortensiastraat 2*, 1931#38785.

⁶ Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (1935), 640.

⁷ "Tentoonstelling van K.M.B.A.," *K.M.B.A.*, 8 (Antwerpen: Ratinckx, 1932): 148.

34. Landhuis Vriesedonck

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Brasschaat

Huidig adres: /

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: voor augustus 1932

Stijl: traditionalisme

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: villa

Bewaard: /

Huidige functie: /

Geïntariseerd: nee

2. Bouwaanvraag

Archief: /

Nummer bouwaanvraag: /

Adres bouwaanvraag: /

Ontwerptekening: /

Aanvrager: /

Datum bouwaanvraag: /

Datum goedkeuring: /

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: /

4. Beschrijving

Imposante gevel met witgemaakte buitenmuren en rieten dak van vermoedelijk twee bouwlagen. In het rieten dak zijn ramen voorzien.²

5. Opdrachtgever(s)

¹ "Tentoonstelling van K.M.B.A.," *K.M.B.A.*, 8 (1932): 141-151.

² *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Naam: /

Adres: /

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:³

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

“Tentoonstelling van K.M.B.A.” *K.M.B.A.*, 8 (1932): 141-151.

³ *Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3.*

⁴ “Tentoonstelling van K.M.B.A.” 147.

35. Appartementengebouw in art-decostijl

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Jan Van Rijswijcklaan 277

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1933²

Stijl: art deco

Foto (‘s) nu:³

Type/oorspronkelijke functie: appartementengebouw

Bewaard: ja

Huidige functie: appartementengebouw

Geïntariseerd: ja

2. Bouwaanvraag⁴

¹Jo Braeken, "Appartementengebouw in art-decostijl (ID: 212789)", laatst geraadpleegd op 28 maart 2015, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/relict/212789>.

²Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 277, 1932#43140, Antwerpen: Stadsarchief.

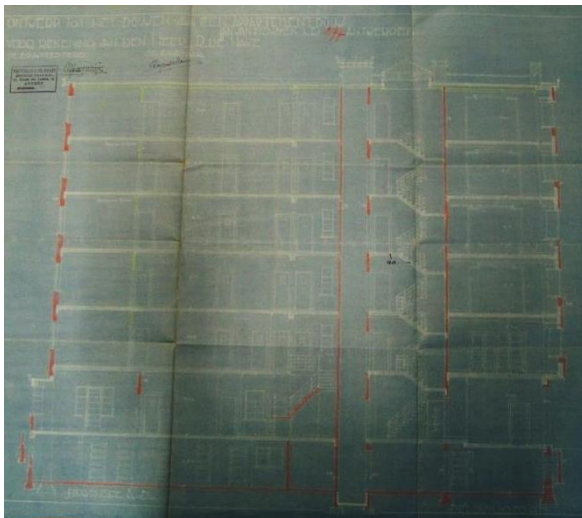
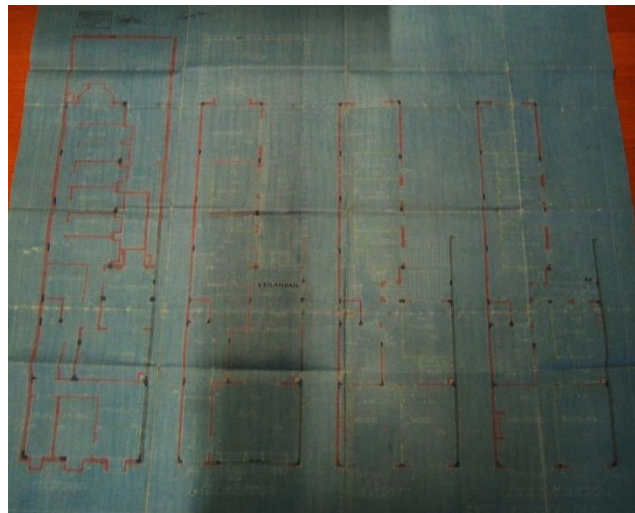
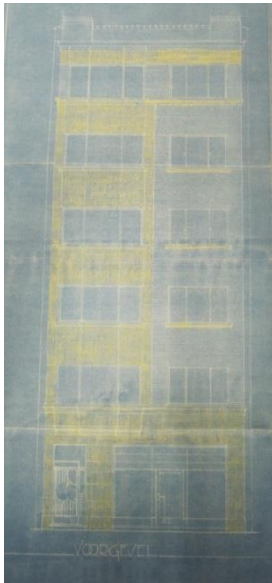
³Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 277, 2 mei 2015, Antwerpen.

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1932#43140

Adres bouwaanvraag: Jan Van Rijswijcklei 277

Ontwerptekening:

Aanvrager: R. De Nave en A. Portielje & J. De Braey

Datum bouwaanvraag: 9 januari 1933

Datum goedkeuring: 14 februari 1933

Datum verwerping: /

⁴ Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 277, 1932#43140.

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, stempel Portielje & De Braey, niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, stempel Portielje & De Braey.

4. Beschrijving

“Appartementsgebouw in sobere art-decostijl, opgetrokken in opdracht van de apotheker Raymond De Nave, naar een ontwerp van de architecten Alfred Portielje en Jan De Braey uit 1933.⁵ De constructie met een structuur in gewapend beton van zes bouwlagen onder een plat dak, werd opgetrokken door de Merksemse aannemer Entreprises Générales Belgica. Naar stijl, volume en indeling is het gebouw een vereenvoudigde variant van het flatgebouw hogerop in de Jan Van Rijswijcklaan, dat een jaar eerder door Portielje en De Braey werd ontworpen. Apotheek De Nave was voordien gevestigd in het tegenoverliggende appartementscomplex van de Commissie voor Openbaren Onderstand.

De voorgevel van twee brede traveeën is opgetrokken uit natuursteen en gele Belvédère-baksteen, in een typisch metselverband met zogenaamde Dudok-voegen (diepe horizontaal doorlopende lintvoegen in combinatie met volle stootvoegen). De asymmetrische compositie legt de klemtoon op de zij-as, door oplopende driezijdige erkers over de bovenverdiepingen. Horizontaal wordt de gevel opgedeeld in een sokkel, een bovenbouw belijnd door de kroonlijst, en een blinde attiek met doorgetrokken postamenten. Het oorspronkelijk stalen schrijnwerk is volledig vernieuwd; de bronzen winkelpui bleef behouden.

Het gebouw met een L-vormige plattegrond omvat volgens de bouwplannen de apotheek met privé-woning ontsloten door een binnentrap op de eerste twee bouwlagen, en vier appartementen verbonden door het trappenhuis met lift op de hogere verdiepingen. Bij de gelijkvloerse winkelruimte sluiten een kantoor en een veranda aan, met de keuken en een woonkamer in de achterbouw. De verdieping van de winkelwoning biedt ruimte aan vijf slaapkamers, een badkamer en een meidenkamer. De appartementen bestaan uit een woon- en eetkamer aan de straat, een keuken met terrasje in de middenzone, en drie slaapkamers en een badkamer palend aan een lange gang in de achterbouw.”⁶

5. Opdrachtgever(s)⁷

Naam: Raymond de Nave

Adres: Jan Van Rijswijcklaan 286, Antwerpen

Beroep: apotheker

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 27 oktober 1933 wordt de aanvraag van “Portielje & De Braey pour R. De Nave” van oktober 1933 om een bijzondere goot te bouwen en aan te sluiten aan de moerriool.⁸

⁵ Op het voorblad van het bouwdoossier staat 1932, de andere data hierin zijn 1933. In de inventaris stond 1932.

⁶ Braeken, “Appartementsgebouw in art-decostijl (ID: 212789)”

⁷ *Bouwdoossier Jan Van Rijswijcklaan 277, 1932#43140.*

⁸ *Bouwdoossier Jan Van Rijswijcklaan 277, 1933#44928, Antwerpen: Stadsarchief.*

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 277, 1932#43140, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Jan Van Rijswijcklaan 277, 1933#44928, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Appartementsgebouw in art-decostijl (ID: 212789)." Laatst geraadpleegd op 28 maart 2015. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/212789>.

Eigen foto's Jan Van Rijswijcklaan 277, 2 mei 2015, Antwerpen.

36. Camille Huysmanslaan, Lysen

1. Identificatie

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Camille Huysmanslaan 45¹

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1934

Stijl: gematigde art deco

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis

Bewaard: ja³

Huidige functie: woonhuis⁴

Geïntariseerd: nee

2. Bouwaanvraag⁵

Archief: Stadsarchief Antwerpen

¹ Eigen foto's Camille Huysmanslaan 45, 2 mei 2015, Antwerpen.

² Eigen foto's Camille Huysmanslaan 45.

³ Eigen foto's Camille Huysmanslaan 45.

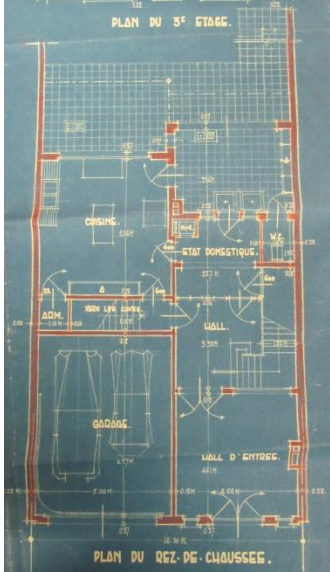
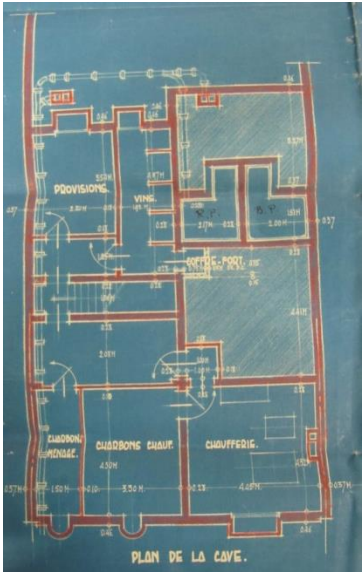
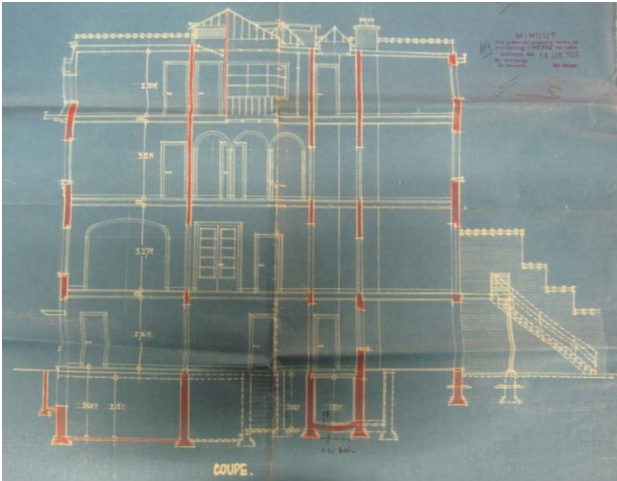
⁴ Eigen foto's Camille Huysmanslaan 45.

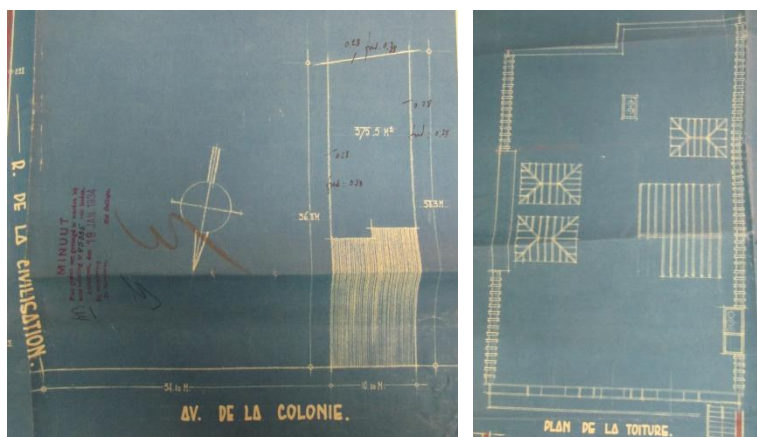
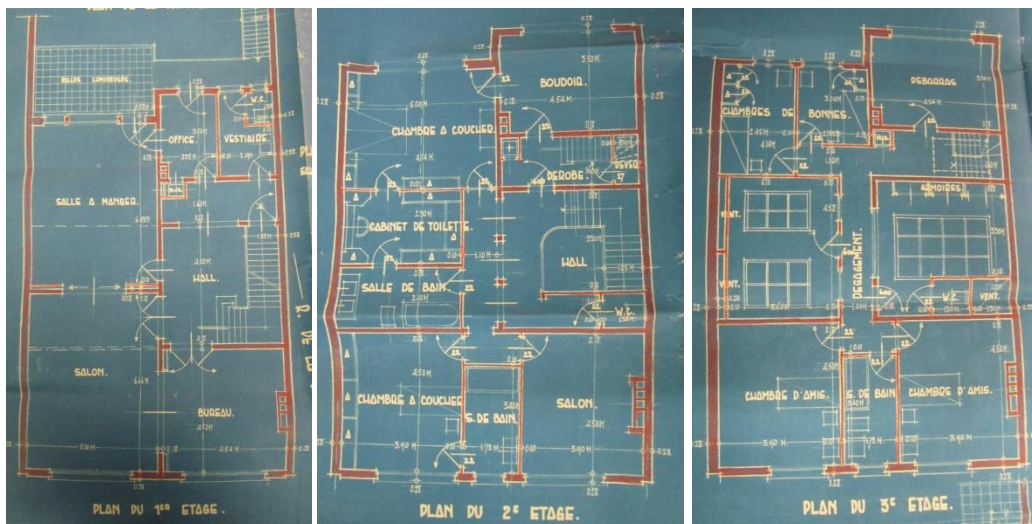
⁵ Bouwdossier Camille Huysmanslaan, 1934#45335, Antwerpen: Stadsarchief.

Nummer bouwaanvraag: 1934#45335

Adres bouwaanvraag: Kolonisatielaan, 34 meter rechts van de beschavingsstraat

Ontwerptekening:

Aanvrager: Portielje & de Braey, Architecte pour Fr. Lysen

Datum bouwaanvraag: 6 januari 1934

Datum goedkeuring: 19 januari 1934

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, geen stempel, niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey.

4. Beschrijving

Burgerhuis uit 1934 door architectenduo Jan De Braey en Alfred Portielje voor Fr. Lysen. De gevel in gematigde art deco bestaat uit vier bouwlagen. De natuursteen gebruikt voor het gelijkvloers komt terug in de strook onder de uitspringende kroonlijst. Onderaan deze strook, boven de ramen van het tweede verdiep, is een zig-zag motief te zien. Op de plannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we dat de poort en voordeur op het gelijkvloers bovenaan met een ovale boog zijn afgewerkt. De voordeur wordt geflankeerd door twee rechthoekige ramen. De deur, garagepoort en ramen worden met decoratief ijzerwerk afgewerkt.⁶ Dit is echter niet zo uitgewerkt of bewaard. We zien nu een

⁶ Bouwdossier Camille Huysmanslaan, 1934#45335.

eenvoudige rechthoekige garagepoort links, een voordeur centraal en rechts een groter dan gepland raam. De garagepoort en voordeur worden geflankeerd door gestileerde halfzuilen en hebben een opvallende sluitsteen. Ook zien we in het mansardedak verschillen met de plannen. We zien nu drie eenvoudige rechthoekige dakkapellen.⁷ Op de bouwplannen zien we ook drie dakkapellen maar deze worden hier afgewerkt met een rondboog. De gevel van het eerste en tweede verdiep lijkt wel te zijn bewaard. Deze twee verdiepen zijn uitgewerkt in rode baksteen. De twee ramen op het eerste verdiep worden afgewerkt met een opvallende gestileerde natuurstenen sluitsteen. Deze wordt weerspiegeld onder de ramen van het tweede verdiep door onder de vensterbank de vorm van de sluitstenen te spiegelen en in te werken in de gevel in dezelfde natuursteen.

Op het grondplan van de kelder zien we dat deze ruimte biedt aan een voorraadkelder, stookkelder, wijnkelder, brandkast, beerput, één kolenkelder voor de verwarming en één voor het huishouden. De begane grond biedt links een garage van vijf meter breed waar twee auto's in zouden kunnen. Rechts is de inkomhal gelegen, gevolgd door de hal met links de keldertrap en verder de huiskamer, keuken en een groot terras. Op het eerste verdiep zien we vooraan een salon en bureau ruimte gevolgd door een hal, eetkamer, 'office', vestiaire en een terras afgedekt met lichte tegels. Op het tweede verdiep zien we twee slaapkamers, twee badkamers, een salon, de hal, een boudoir, garderobe en een toiletruimte. Tot hier loopt de grote trap. De tweede kleinere trap, gelegen achter de grote trap, loopt van hier verder tot het derde verdiep. Op derde verdiep zien we twee gastenkamers, een slaapkamer, wc, twee meidenkamers⁸ en een "debarras". Op het dak bevinden zich lichtkoepels die licht binnenlaten in de hal van de tweede trap, eerste trap en een badkamer en toiletruimte op het tweede verdiep.⁹

5. Opdrachtgever(s)¹⁰

Naam: Fr. Lysen

Adres: Frankrijklei 109

Beroep: part.¹¹

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:¹²

⁷ Eigen foto's Camille Huysmanslaan 45.

⁸ Diane De Keyzer, *Madame est servie*, (Leuven: Van Halewijck, 1995), 69.

⁹ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan, 1934#45335*.

¹⁰ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan, 1934#45335*.

¹¹ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1935), 613.

¹² *Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3*, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 18 juni 1937 wordt de aanvraag van 'Portielje & de Braey voor M. Fr. Lysen' van 30 mei 1934 om de bijzondere goot van het eigendom in opbouw op de koloniale laan op 3' m. van de Beschavingsstraat, aan de moerriool aan te sluiten, goedgekeurd.¹³

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1935.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Bouwdossier Camille Huysmanslaan, 18#740, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Camille Huysmanslaan, 1934#45335, Antwerpen: Stadsarchief.

De Keyzer, Diane. *Madame est servie.* Leuven: Van Halewijck, 1995.

Eigen foto's Camille Huysmanslaan 45, 2 mei 2015, Antwerpen.

¹³ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan, 18#740,* Antwerpen: Stadsarchief.

37. Camille Huysmanslaan 61

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Camille Huysmanslaan 61

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1934

Stijl: modernisme

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: burgerwoning

Bewaard: ja³

Huidige functie: woonhuis⁴

Geïntariseerd: nee

2. Bouwaanvraag⁵

Archief: Stadarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 18#1174

¹ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#1174, Antwerpen: Stadsarchief.*

² *Eigen foto's Camille Huysmanslaan 61, 2 mei 2015, Antwerpen.*

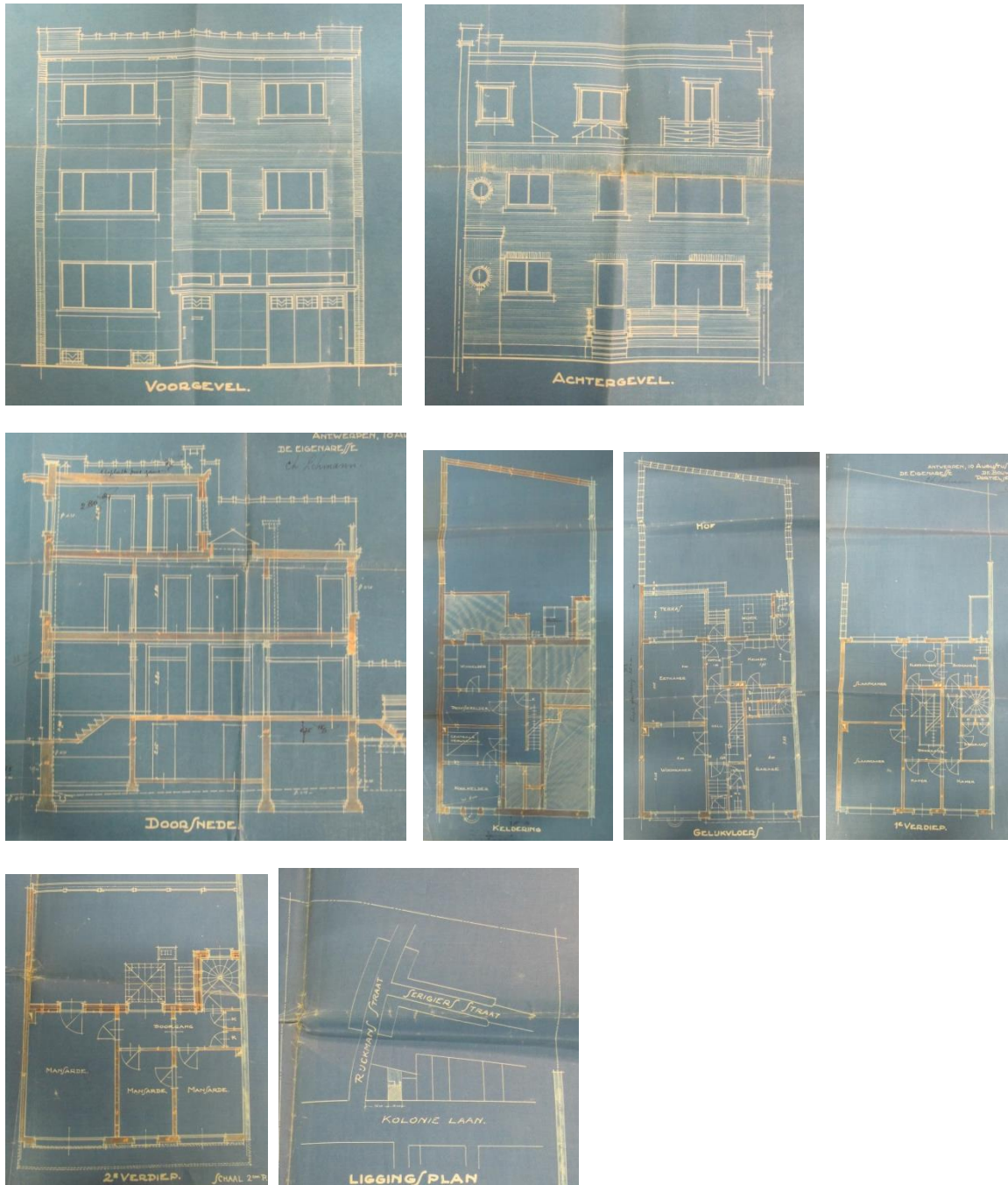
³ *Eigen foto's Camille Huysmanslaan 61.*

⁴ *Eigen foto's Camille Huysmanslaan 61.*

⁵ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#1174.*

Adres bouwaanvraag: Kolonielaan op 14 meter van Jan Van Rijswijcklaan

Ontwerptekening:

Aanvrager: M^w. Lehman-Cauwenbergh en Portielje & De Braey

Datum bouwaanvraag: 16 augustus 1934

Datum goedkeuring: 31 augustus 1934

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, geen stempel, niet gedateerd door hen. Op plannen staat 'bouwmeesters Portielje & De Braey.' Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, geen stempel.

4. Beschrijving

Woning van drie bouwlagen opgetrokken in de Camille Huysmanslaan 61 voor Mevrouw Lehman-Cauwenberg en ontworpen door architecten Jan De Braey en Alfred Portielje in 1934. De gevel is onderverdeeld in drie traveeën. Het eerste en tweede verdiep van de twee rechtse traveeën zijn opgetrokken in rode baksteen, de rest van de gevel in een witte natuursteen en de sokkel in arduin. De kelderramen, bovenlichten in de voordeur en garagepoort zijn afgewerkt met decoratief ijzersmeedwerk.⁶ Dit is enkel voor de kelderramen bewaard gebleven. Al het schrijnwerk is vervangen door een donkere, recentere versie.⁷ Boven de voordeur en garagepoort op het gelijkvloers bevindt zich een luifel, hierboven zijn drie horizontaal langwerpige ramen te zien. De linkertravee toont drie gelijkaardige, eenvoudige rechthoekige ramen boven elkaar. In het bakstenen segment van de gevel bevinden zich vier eenvoudige ramen. Links en rechts aan de gevel is ook een smalle bakstenen strook te zien. De gevel wordt bekroond door een uitgesproken kroonlijst.

Op de grondplannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we dat de kelder ruimte biedt aan een kolenkelder, centrale verwarmingsinstallatie, voorraadkelder en wijnkelder. Op het gelijkvloers bevindt zich rechts de garage van drie meter breed, links de woonkamer en centraal de gang. Achteraan bevinden zich de eetkamer, het kantoor, de keuken, wc, terras en een koer. Ook is het huis voorzien van een hof. Op het eerste verdiep bevinden zich twee slaapkamers, bergplaats, kleedkamer, badkamer en twee verder onbenoemde kamers. Het tweede verdiep biedt drie mansardekamers. Ook zien we een lichtkoepel die licht moet binnenbrengen in de centrale trappenhal. Enkel de diensttrap loopt tot hier.⁸

5. Opdrachtgever(s)⁹

Naam: M^w. Lehman- Cauwenbergh

Adres: Everdijstraat 3

Beroep: direct.¹⁰

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:¹¹

⁶ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61*, 18#1174.

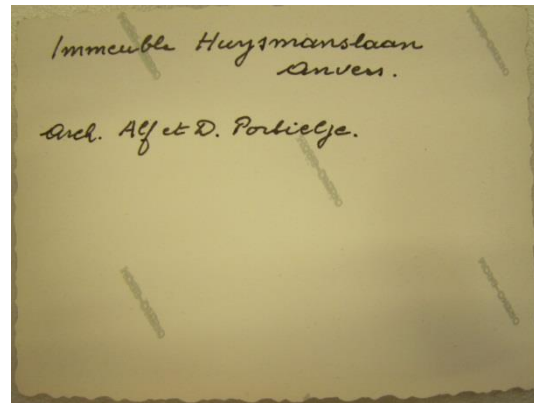
⁷ *Eigen foto's Camille Huysmanslaan 61*.

⁸ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61*, 18#1174.

⁹ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61*, 18#1174.

¹⁰ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1935), 604.

¹¹ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 31 januari 1936 wordt de aanvraag van 'A. en D. Portielje Bouwmeesters voor M. P. Lehman' van 18 januari 1936 om een kelder te verdiepen in het huis goedgekeurd.¹²
- Op 2 oktober 1936 wordt de aanvraag van 'M.^w P. Lehman- Cauwenbergh en A. en D. Portielje' van 4 mei 1936 om veranderingswerken uit te voeren aan het huis uit te voeren goedgekeurd. (zonnekamer op gelijkvloers toegevoegd)¹³
- Op 23 september 1938 wordt de aanvraag van 'M.^w P. Lehman-Cauwenbergh en A. en D. Portielje Bouwmeesters' van 10 augustus 1938 om veranderingswerken uit te voeren aan het huis goedgekeurd. (afdak toevoegen aan achtergevel)¹⁴

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1935.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#11009, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#1174, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#4316, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#5558, Antwerpen: Stadsarchief.

Eigen foto's Camille Huysmanslaan 61, 2 mei 2015, Antwerpen.

¹² *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#4316,* Antwerpen: Stadsarchief.

¹³ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#5558,* Antwerpen: Stadsarchief.

¹⁴ *Bouwdossier Camille Huysmanslaan 61, 18#11009,* Antwerpen: Stadsarchief.

38. Prins Karellaan 61, villa La Caravelle, Knokke

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Knokke

Huidig adres: Prins Karellaan 61

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: /

Stijl: traditionele stijl

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: villa

Bewaard: ja

Huidige functie: villa

Geinventariseerd: vermeld in inventaris bij 'Prins Karellaan (ID: 8466)'³

2. Bouwaanvraag⁴

Archief: Architectuurarchief Provincie Antwerpen

¹ *Archief Paul Smekens*, 3.1.128 Knokke, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

² "Google Maps," laatst geraadpleegd op 20 april 2015, <https://www.google.be/maps/place/Prins+Karellaan+61,+8300+Knokke-Heist/@51.35153,3.309243,3a,52.5y,15.66h,89.92t/data=!3m4!1e1!3m2!1s9-qzZjlycx5NndWn5oAOVA!2e0!4m2!3m1!1s0x47c4a648b8151661:0xb019ef53675a36a9!6m1!1e1>.

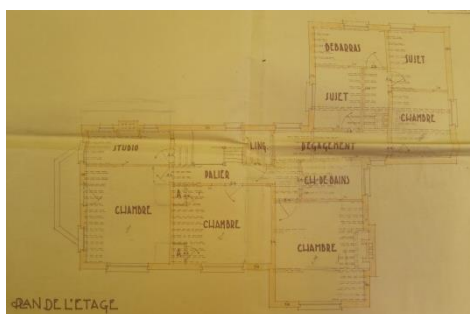
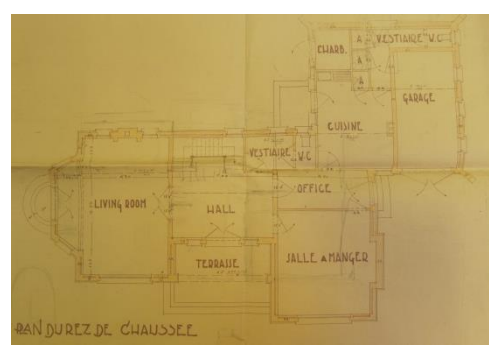
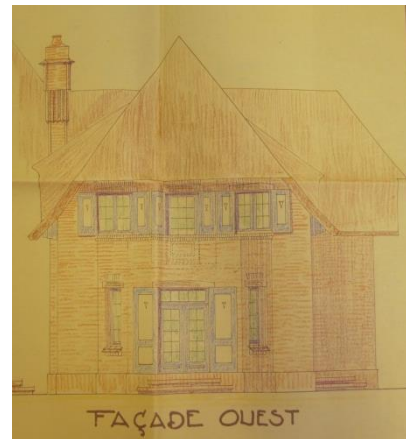
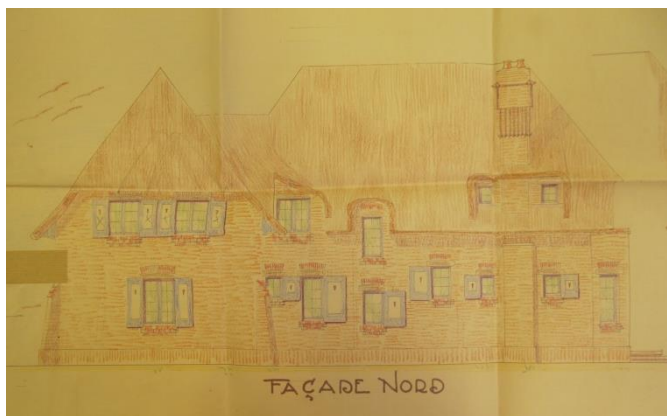
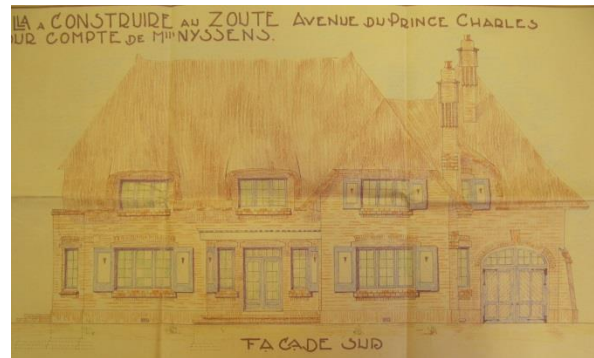
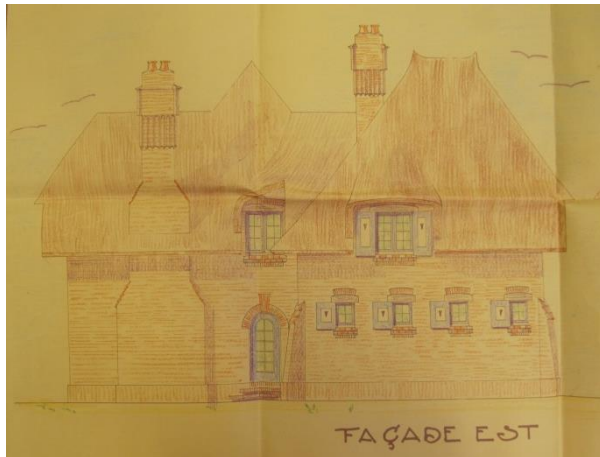
³ G. Callaert et al., "Prins Karellaan (ID:8466)", laatst geraadpleegd op 20 april 2015, <https://inventaris.onroendergoed.be/dibe/geheel/10478>.

⁴ *Archief Paul Smekens*, 3.1.128 Knokke.

Nummer bouwaanvraag: /

Adres bouwaanvraag: /

Ontwerptekening:

Aanvrager: /

Datum bouwaanvraag: /

Datum goedkeuring: /

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen niet gehandtekend, stempel Portielje & De Braey, niet gedateerd door hen.

4. Beschrijving

Villa 'la Caravelle' in traditionalistische stijl door Alfred Portielje en Jan De Braey voor de zussen Nyssens uit Antwerpen. De voorgevel, gericht naar het Zuiden, bestaat uit drie traveeën. Rechts, in een achteruitgeschoven volume, bevindt zich de rondbogige garagepoort. Centraal in de voorgevel zien we de voordeur, geflankeerd door twee rechthoekige ramen. Bijna alle ramen hebben luiken. De dakkapellen in het rieten dak, hebben deze niet.

De woning bestaat uit twee bouwlagen en een zolder. Op het grondplan van het gelijkvloers zien we een leefkamer, hal, eetkamer, 'office, vestiaire, wc, keuken, garage, kolenruimte en aan de achterdeur nog een vestiaire en wc. Voor de voordeur bevindt zich een terras. Op het verdiep zien we een studio, linnenkamer, 'debarras', badkamer, twee kamers benoemd met 'sujet' en vier verder onbenoemde kamers.⁵

In het archief van Compagnie Het Zoute bevinden zich geen plannen.⁶

5. Opdrachtgever(s)⁷

Naam: Mesdemoiselles Nyssens

Adres: /

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:

Verbouwingen/toevoegingen:

- In 1945-1046 heeft architect Paul Smekens verbouwingswerken uitgevoerd aan de villa.⁸
Restauraties: /

7. Bibliografie

Archief Paul Smekens, 3.1.128 Knokke, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

⁵ *Archief Paul Smekens*, 3.1.128 Knokke.

⁶ Veerle Simoens, Architect Alfred Portielje, 29 april 2015.

⁷ *Archief Paul Smekens*, 3.1.128 Knokke.

⁸ *Archief Paul Smekens*, 3.1.128 Knokke.

Callaert G., et al. "Prins Karellaan (ID:8466)." Laatst geraadpleegd op 20 april 2015.
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/10478>.

"Google Maps." Laatst geraadpleegd op 20 april 2015.
<https://www.google.be/maps/place/Prins+Karellaan+61,+8300+Knokke-Heist/@51.35153,3.309243,3a,52.5y,15.66h,89.92t/data=!3m4!1e1!3m2!1s9-qzZjlycx5NndWn5oAOVA!2e0!4m2!3m1!1s0x47c4a648b8151661:0xb019ef53675a36a9!6m1!1e1>.

Alfred Portielje, in samenwerking met zijn zoon Donald

39. Handelsgebouw Gérard Koninckx Frères

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Zeevaartstraat 5, Ankerrui 1

Architect(en): Alfred Portielje en Donald Portielje, Joseph Willems (verbouwing interieur bovenverdiep 1959)

Bouwjaar: 1935

Stijl: art deco

Foto ('s) nu:²

¹ Jo Braeken, "Handelsgebouw Gérard Koninckx Frères (ID: 213824)", laatst geraadpleegd op 28 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/213824>.

² Eigen foto's Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 2 mei 2015, Antwerpen.

Type/oorspronkelijke functie: handelsgebouw, kantoorgebouw, opslagplaats

Bewaard: ja

Huidige functie:

Geinventariseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

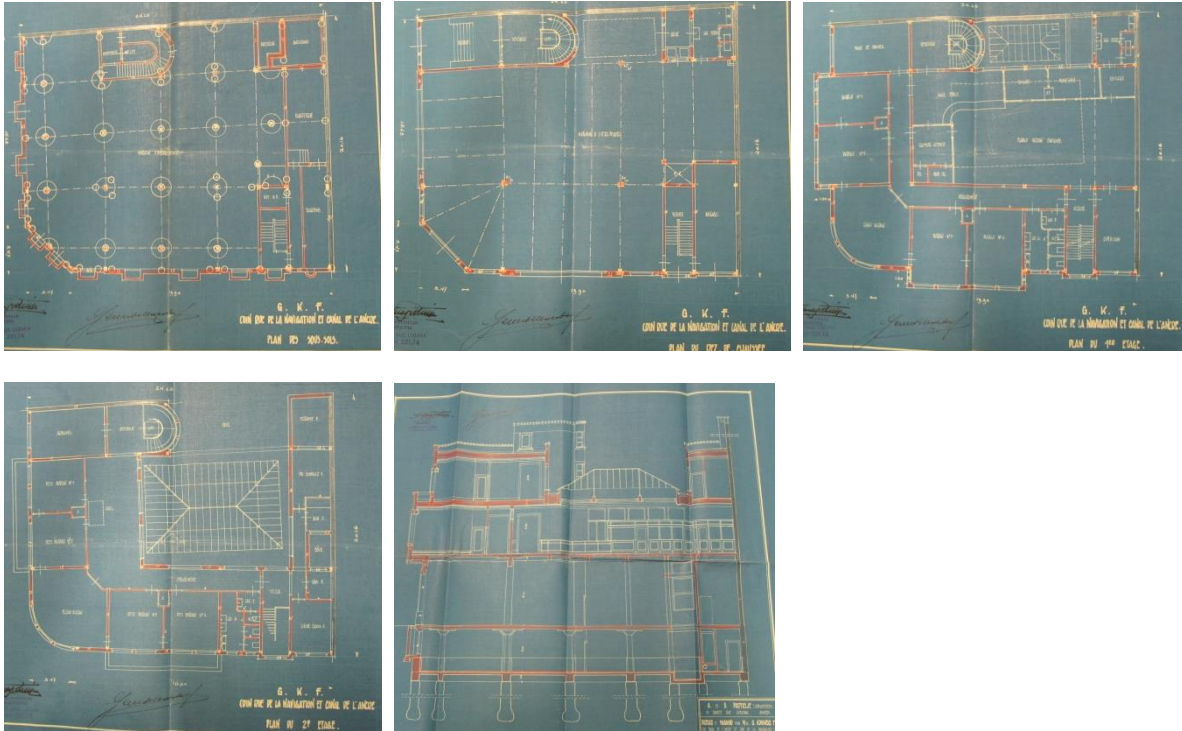
Nummer bouwaanvraag: 18#2895

Adres bouwaanvraag: hoek Ankerrui en Zeevaartstraat, wijk 12

Ontwerptekening:

³ Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 18#2895, Antwerpen: Stadsarchief.

Aanvrager: G. Koninckx frères en Bouwmeesters A. en D. Portielje

Datum bouwaanvraag: 5 juni 1935

Datum goedkeuring: 21 juni 1935

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, stempel A. en D. Portielje, niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, stempel A. en D. Portielje.

Kadasternummer: /

4. Beschrijving

“Handelsgebouw in art deco opgetrokken in opdracht van de Établissements Gérard Koninckx Frères (GFK), naar een ontwerp van de architecten Alfred en Donald Portielje uit 1935.

Het vrij sobere gebouw is ontworpen in een zakelijke stijl, die zijn art-decokarakter vooral ontleend aan de klassiek symmetrische opbouw, de typische detaillering van het lijstwerk, en het fraaie smeedijzer van de deuren. Opvallend voor deze architectuur is de aandacht voor de publicitaire uitstraling, met het uitvergroete GFK-logo tussen vlaggenmasten als bekroning van de hoekpartij, geflankeerd door de firmanaam Gérard Koninckx Frères uitgevoerd in losse metalen letters. Dit aspect komt meer expliciet tot uiting in de twee belangrijkste vestigingen van GFK in Brussel, twee handels- en appartementsgebouwen respectievelijk ontworpen door architect Eugène Dhucque in 1927 (Oude Graanmarkt 7-11) en door E. De Boelpaep in 1935 (Ieperlaan 34-36). Beide monumentale art-decopanden onderscheiden zich in het straatbeeld door een geïntegreerd geveldecor van sinaasappel- en bananenmotieven.

Opgetrokken met een structuur van gewapend beton rustend op een paalfundering, onderscheidt de voorgevel zich door een levendig parement met kleur- en materiaalcontrasten. Oranjerode baksteen wordt gecombineerd met witte natuursteen voor de erkerpartijen, en blauwe hardsteen voor de pui, de vensteromlijstingen en de daklijst. De compositie vertoont een nagenoeg symmetrische, axiale opbouw met de klemtoon op de afgeronde hoekpartij, die iets hoger is opgetrokken ten behoeve van het firmalogo. Het centrale portaal onder een korte luifel vormt de inkom tot de verkoopruimte op de begane grond, waarvan de pui is opengewerkt door twee garagepoorten met rolluiken. Een tweede portaal uiterst links geeft toegang tot de inkomhal en het hoofdtrappenhuis, dat naar de kantoren op de bovenverdiepingen leidt. In de bovenbouw geopend door twee- en drielichten, markeren twee brede rechthoekige erkers de hoofdverdieping met de directiekantoren. De diensttrap aan de zijde van de Ankerrui wordt aangegeven door een hoger oplopend en volledig beglaasd traplicht, een verticaal accent dat de symmetrie van de gevel doorbreekt. Opvallend in de pui zijn het decoratieve smeedwerk van de deuren en bovenlichten, opgebouwd uit achthoeken en spiraalmotieven, en de vulling van de zijlichten met gebogen glasstenen. Van de vlaggenmasten resten slechts de consoltjes.

Volgens de bouwplannen omvat de plattegrond een open verkoophal of magazijn op de begane grond, met opslagplaatsen in de kelder. Op de eerste verdieping wordt de straatzijde ingenomen door de raadzaal, de vijf directiekantoren en de verzending, met in het binnenblok het grote bedienekantoor met ontvangstbalie en de boekhouding onder een centraal bovenlicht. Een tweede gordel kantoren, geflankeerd door het archief en de conciërgewoning, neemt de tweede verdieping in. Nog tijdens de bouw werd deze vleugel verlengd, en werd een archiefruimte op het dak toegevoegd. In 1959 onderging het interieur van de bovenverdiepingen grondige herinrichtingswerken naar een ontwerp van architect Joseph Willems. Van het oorspronkelijke interieur resten vandaag nog de inkomhal en het hoofdtrappenhuis met een wand- en vloerbekleding in marmer, vermoedelijk de twee grote directiekantoren in de hoekpartij met een lambrisering, inbouwkasten en een zoldering in hout, en delen van het sanitair. Ook de beglaasde staalstructuur van het centrale bovenlicht is bewaard.”⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: Gérard Koninckx Frères

Adres: Verversrui 17-19, Antwerpen

Beroep: groothandel in exotisch fruit⁶

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:⁷

⁴ Braeken, “Handelsgebouw Gérard Koninckx Frères (ID: 213824)”

⁵ *Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1*, 18#2895.

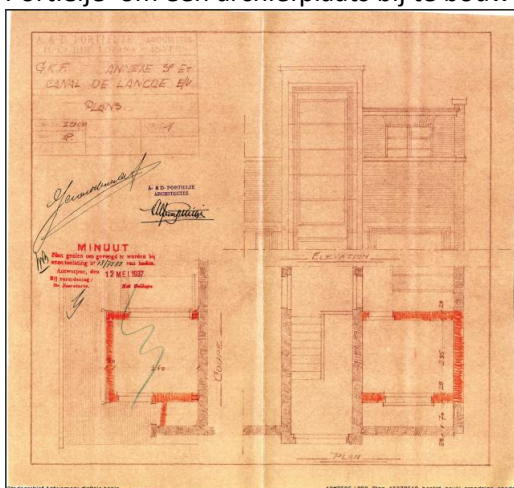
⁶ Braeken, “Handelsgebouw Gérard Koninckx Frères (ID: 213824)”

⁷ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.13, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 20 maart 1936 wordt de aanvraag van 12 maart 1936 van 'Koninckx Frères en A. en D. Portielje' om veranderingswerken uit te voeren aan het eigendom goedgekeurd.⁸
- Op 12 mei 1937 wordt de aanvraag van 14 april 1937 van 'Gerard Koninckx Frères en A. en D. Portielje' om een archiefplaats bij te bouwen aan het eigendom goedgekeurd.⁹

- Op 16 oktober 1959 wordt de aanvraag van "firma Gerard Koninckx-Frères" van 2 september 1959 om inwendige verbouwingswerken uit te voeren in hun kantoorgebouw goedgekeurd. (door architect Joseph Willems)¹⁰

Restaurants: /

7. Bibliografie

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.13, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 18#2895, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 18#40179, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 18#4725, Antwerpen: Stadsarchief.

⁸ *Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 18#4725, Antwerpen: Stadsarchief.*

⁹ *Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 18#7585, Antwerpen: Stadsarchief.*

¹⁰ *Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 18#40179, Antwerpen: Stadsarchief.*

Bouwdossier Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 18#7585, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Handelsgebouw Gérard Koninckx Frères (ID: 213824)." Laatst geraadpleegd op 28 maart 2015. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/213824>.

Eigen foto's Zeevaartstraat 5- Ankerrui 1, 2 mei 2015, Antwerpen.

40. Belgische Fruitbeurs

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Zeevaartstraat 1 (hoek Godefriduskaai)

Architect(en): Alfred Portielje en Donald Portielje, Vincent Cols en Jules De Roeck, Joseph Somers

Bouwjaar: 1935-1936

Stijl: modernisme

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: veilinggebouw

Bewaard: ja

Huidige functie: kantoorgebouw³

Geïntariseerd: ja

¹ Jo Braeken, "Belgische Fruitbeurs (ID: 213791)", laatst geraadpleegd op 28 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/213791>.

² Eigen foto's Zeevaartstraat 1, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ Eigen foto's Zeevaartstraat.

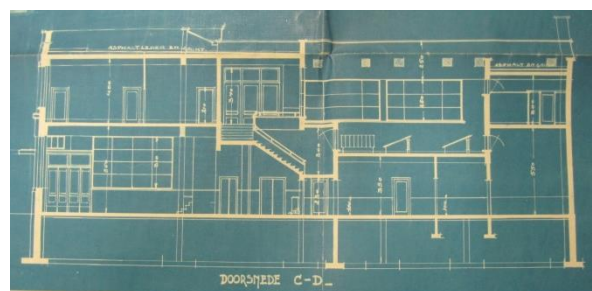
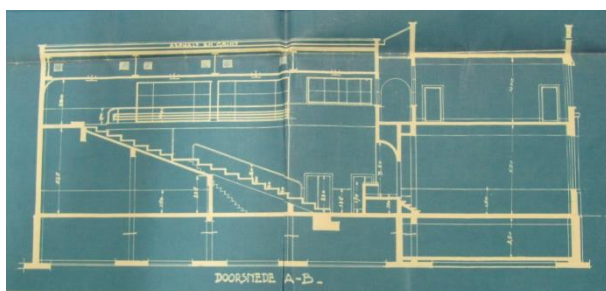
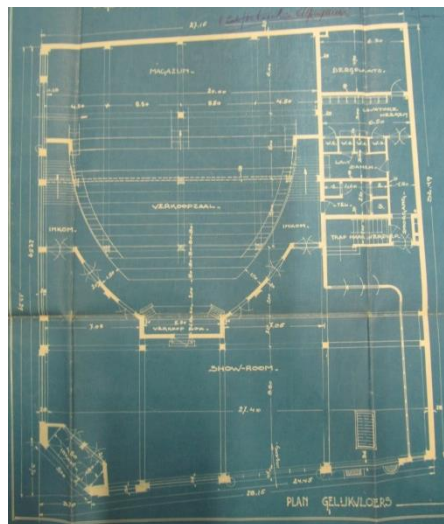
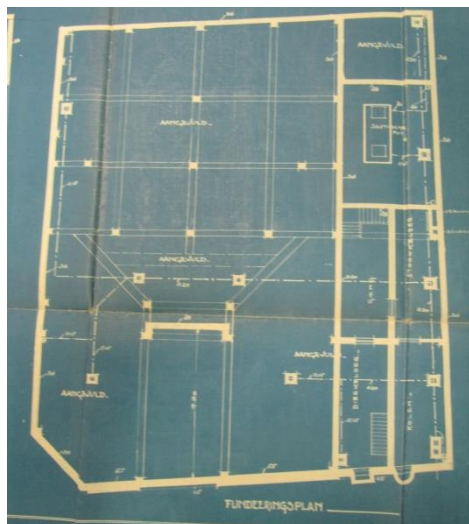
2. Bouwaanvraag⁴

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 18#6115

Adres bouwaanvraag: hoek Zeevaartstraat en Godefriduskaai, wijk 12.

Ontwerptekening:

Aanvrager: N.V. "Belgische Fruitbeurs"

Datum bouwaanvraag: 15 september 1936

Datum goedkeuring: 13 november 1936

Datum verwerping: /

⁴ Bouwdossier Zeevaartstraat 1, 18#6115, Antwerpen: Stadsarchief.

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje (wel A. en D. vermeld), Jan Somers en Vincent Cols/De Roeck. Geen stempel. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, Vincent Cols, Jules de Roeck, ... (onleesbaar) (Donald Portielje niet), geen stempel.

4. Beschrijving

“Veilinggebouw opgericht op initiatief van de verenigde handelaars in exotisch fruit, de Antwerpse firma’s Gérard Koninckx Frères (GKF), Fruit Brokers Company Spiers & White, Léon Van Parys (LVP) en Valenciana.

Het programma van het veilinggebouw voorziet van meet af aan in een showroom, een verkoopzaal in amfitheatervorm, een café en een vergaderzaal. Het eerste ontwerp uit 1935 is verwant met de modernistische architectuur van Eduard Van Steenberghe en Willem Marinus Dudok uit deze periode. De plattegrond wordt over de volledige oppervlakte van de begane grond ingenomen door de showroom, de inkomhal en het café, waarvan de keuken zich in de kelder bevindt. De verkoopzaal met foyer, de vergaderzaal, een reeks van vier kantoren en de conciërgewoning delen de twee bovenverdiepingen in. Het meest opmerkelijke onderdeel van het interieur is de verkoopzaal, uitgewerkt als een perfect half rond met steile gradins, en verlicht door bovenlichten in een getrapte shedstructuur. De gestroomlijnde buitenarchitectuur legt visueel de klemtoon op de traphal in de hoekpartij, die als een volledig beglaasde rotonde de overgang maakt van de kantoorvleugel aan de Godefriduskaai, naar de hoger oplopende vleugel van de verkoopzaal aan de Zeevaartstraat. In het tweede ontwerp uit 1936 wordt de plattegrond op een meer compacte wijze georganiseerd met weglating van de kantoren. De verkoopzaal beslaat nu zowat twee derden van het bouwvolume over begane grond en bovenverdieping, aan de zijde van de Godefriduskaai. De restruimte zijde Zeevaartstraat met inbegrip van de hoekrotonde, biedt op de begane grond plaats aan de gereduceerde showroom met nog slechts een bescheiden inkomportaal, en op de bovenverdieping aan het café annex keuken en woonruimte, en de vergaderzaal. Voor de traphal blijft slechts een weinig zichtbare inplanting over in het binnenterrein, en de verkoopzaal wordt uitgelengd met een minder steil profiel van de gradins als gevolg. Een laatste wijziging betreft de gevelcompositie van de afgeronde hoekpartij, die van een doorlopende beglazing in horizontale geleding evolueert naar de huidige verticale pilasterindeling.

Opgetrokken met een structuur van gewapend beton, telt het gebouw twee bouwlagen onder een plat dak. Het gevelfront wordt gekenmerkt door een sober parement in rode baksteen, met een plint, omlijstingen en een daklijst in arduin. Licht asymmetrisch van opbouw, legt de axiale gevelcompositie de klemtoon op de afgeronde hoekpartij, met een vlaggenmast als extra accent. De licht in het gevelvlak terugwijkende hoekrotonde, is uitgewerkt als een veellicht met oplopende beglazing, vlakke pilasters en een ingekast inkomportaal. De gevelflanken aan weerszijden onderscheiden zich door een licht afwijkende gevelbehandeling, respectievelijk met een eerder verticale of horizontale geleding. Beide worden doorbroken door brede raampartijen en inrijpoorten met rolluiken. Het oorspronkelijk stalen schrijnwerk is geheel of gedeeltelijk vernieuwd.

Van het interieur dient vooral de verkoopzaal te worden vermeld, die op enkele gedichte muuropeningen na intact bewaard lijkt, inclusief de oorspronkelijke meubilering en het binnenschrijnwerk. De ruimtelijke indeling, die aan de typologie van de veilinghal beantwoordt, bestaat uit een auditorium met een steil hellende vloer, en aan de korte zijde een trapeziumvormige apsis voor de veilingbalie. De zaal wordt ter hoogte van de bovenste rang aan drie zijden omringd door een galerij met een stalen borstwering, die via het foyer in de zwikken van de apsis de verbinding verzekert met het café. In tegenstelling tot het getrapte bovenlicht uit het eerste ontwerp, wordt deze vlak afgedekte verkoopzaal verlicht via de zijgevel. De gradins

zijn uitgevoerd in houtbouw op een hellend vlak van beton, en uitgerust met rijen houten tweezitsbanken met een stalen buisstructuur.”⁵

5. Opdrachtgever(s)⁶

Naam: N.V. Belgische Fruitbeurs

Adres: /

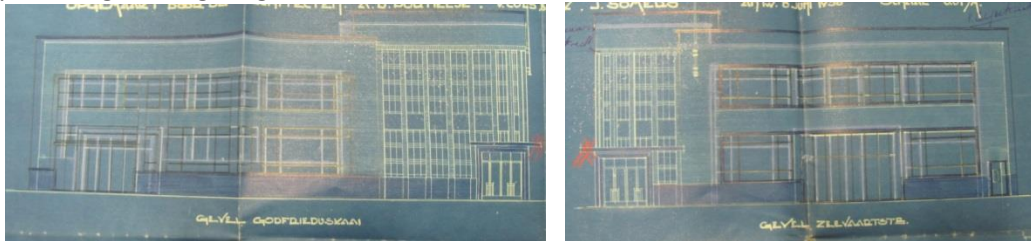
Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 20 maart 1936 wordt de aanvraag van 'G. Koninckx Frères en A. D. Portielje' van 11 maart 1936 om veranderingswerken uit te voeren aan den eigendom goedgekeurd.⁷
- Op 12 mei 1937 wordt de aanvraag van "V. Cols De Roeck, J. Somers, Portielje" van 13 april 1937 om de straatgevels, Fruitbeurs, Scheepvaarstraat uit te voeren, zoals op bijgevoegd plan aangeduid, goedgekeurd.⁸

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Zeevaartstraat 1, 18#3461, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Zeevaartstraat 1, 18#6115, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Zeevaartstraat 1, 18#7577, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Belgische Fruitbeurs (ID: 213791)." Laatst geraadpleegd op 28 maart 2015.
<https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/213791>.

Eigen foto's Zeevaartstraat 1, 2 mei 2015, Antwerpen.

⁵ Braeken, "Belgische Fruitbeurs (ID: 213791)"

⁶ *Bouwdossier Zeevaartstraat 1, 18#6115.*

⁷ *Bouwdossier Zeevaartstraat 1, 18#3461, Antwerpen: Stadsarchief.*

⁸ *Bouwdossier Zeevaartstraat 1, 18#7577, Antwerpen: Stadsarchief.*

41. Vlaamsekunstlaan 15

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Vlaamsekunstlaan 15²

Architect(en): Alfred Portielje en Donald Portielje

Bouwjaar: 1935

Stijl: modernisme

Foto ('s) nu:³

Type/oorspronkelijke functie: woonhuis

Bewaard: ja⁴

¹ Bouwdossier Vlaamsekunstlaan, 18#3592, Antwerpen: Stadsarchief.

² Eigen foto's Vlaamsekunstlaan 15, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ Eigen foto's Vlaamsekunstlaan 15.

Huidige functie: woonhuis⁵

Geïnteriseerd: nee

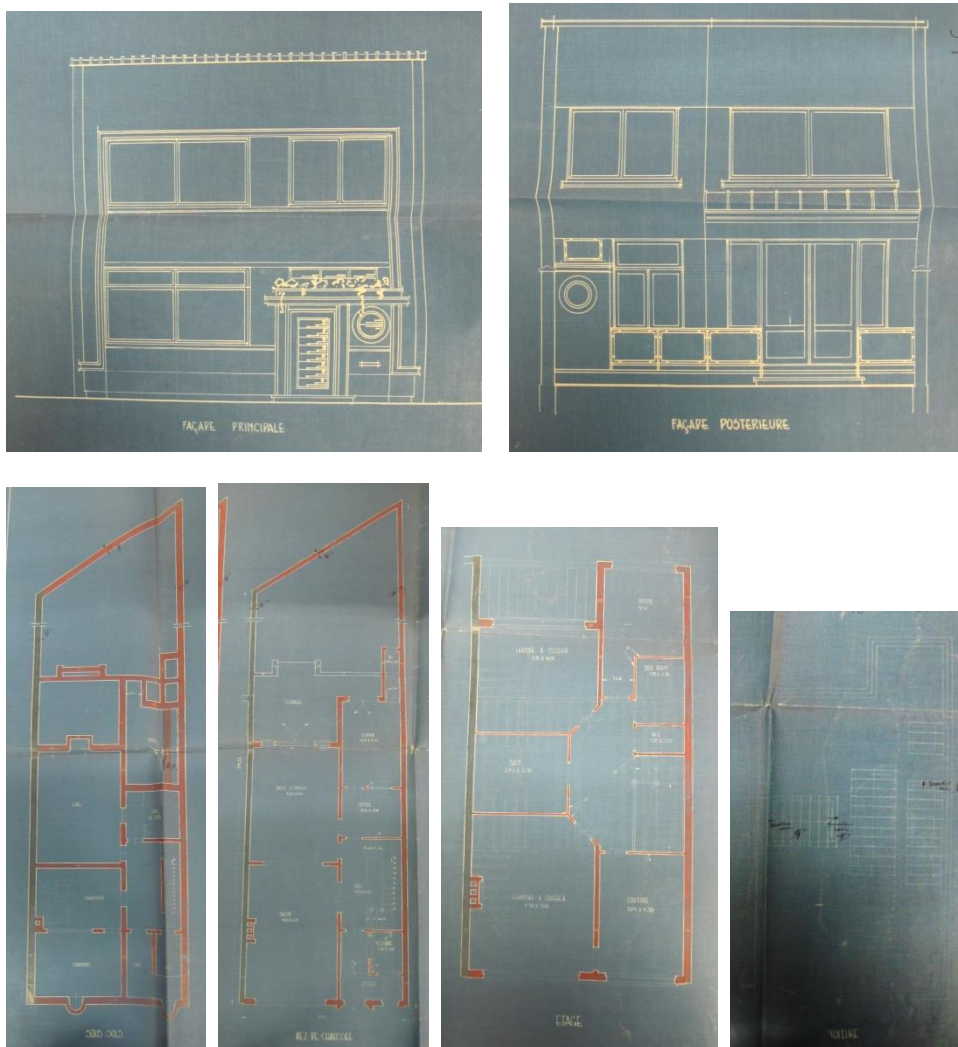
2. Bouwaanvraag⁶

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 18#3592

Adres bouwaanvraag: Vlaamse Kunstlaan, nevens eigendom Van der Spoel, wijk 9.

Ontwerptekening:

Aanvrager: H. Van de Velde en Bouwmeesters A. en D. Portielje

Datum bouwaanvraag: 17 september 1935

Datum goedkeuring: 16 oktober 1935

⁴ Eigen foto's Vlaamsekunstlaan 15.

⁵ Eigen foto's Vlaamsekunstlaan 15.

⁶ Bouwdossier Vlaamsekunstlaan, 18#3592.

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, stempel 'A. en D. Portielje', niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje.

4. Beschrijving

Woning uit 1935 voor stuwadoor⁷ Henri Van de Velde door architecten Alfred en Donald Portielje. De modernistische, eenvoudige gevel bestaat uit twee bouwlagen. De voordeur bevindt zich in de rechtertravee. Rechts naast deze bevindt zich een cirkelvormig raam. Zowel de voordeur als dit raam worden afgewerkt met decoratief uitgewerkt ijzerwerk. Boven de voordeur bevindt zich een horizontaal langwerpige raam en een afdakje waar volgens de plannen beplanting in moet komen.

Op de grondplannen in het stadsarchief zien we dat de kelder ruimte biedt aan een kolenkelder, stookkelder, wijnkelder, put en twee verder onbenoemde kelderruimtes. Op de begane grond zien we rechts vooraan de inkom met vestiaire, gevolgd door een hal, kantoor, wc en keuken. Rechts vooraan bevindt zich het salon dat overloopt in de eetkamer en buiten het terras. Deze woning beschikt ook over een kleine tuin. Het verdiep bestaat uit twee slaapkamers, een badkamer, wc, naaikamer, bergplaats en meidenkamer.⁸

5. Opdrachtgever(s)⁹

Naam: Henri Van de Velde

Adres: Lange Herenthalsstraat 18

Beroep: stuwadoor¹⁰

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:¹¹

⁷ Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (Antwerpen: Ratinckx, 1940), 866.

⁸ Bouwdossier Vlaamsekunstlaan, 18#3592.

⁹ Bouwdossier Vlaamsekunstlaan, 18#3592.

¹⁰ Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen (1940), 866.

¹¹ Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.2, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 10 januari 1936 wordt de aanvraag van 'H. Van de Velde en A. en D. Portielje Bouwmeesters' van 18 december 1935 om de bijzondere goot van het eigendom Vlaamsche Kunstlaan aan te sluiten bij het moerriool goedgekeurd.¹²

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1940.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.2, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Bouwdossier Vlaamsekunstlaan, 18#3592, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Vlaamsekunstlaan, 18#4177, Antwerpen: Stadsarchief.

Eigen foto's Vlaamsekunstlaan 15, 2 mei 2015, Antwerpen.

¹² *Bouwdossier Vlaamsekunstlaan, 18#4177,* Antwerpen: Stadsarchief.

42. Modernistische villa Verrijcke

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Acacialaan 14

Architect(en): Alfred Portielje en Donald Portielje

Bouwjaar: 1938

Stijl: modernisme

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: villa

Bewaard: ja

Huidige functie: woning

Geïntariseerd: ja

2. Bouwaanvraag³

¹ Jo Braeken, "Modernistische villa (ID: 216291)", laatst geraadpleegd op 28 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/216291>.

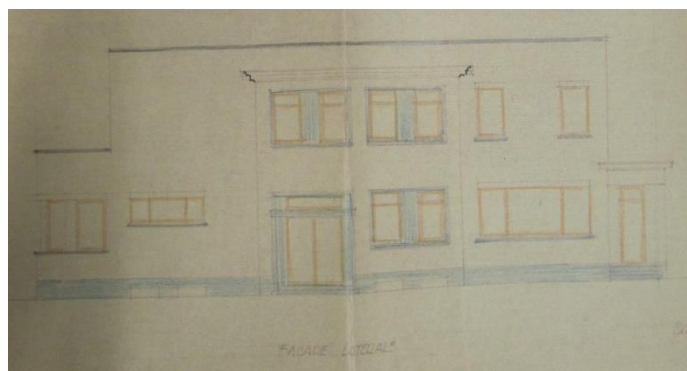
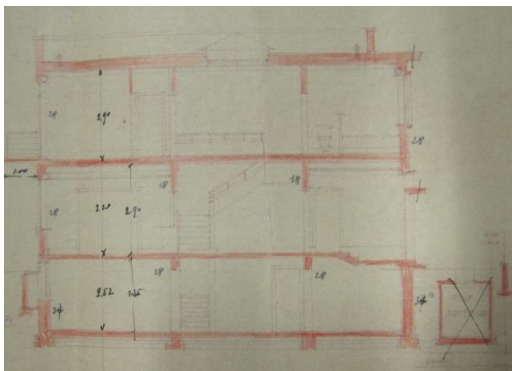
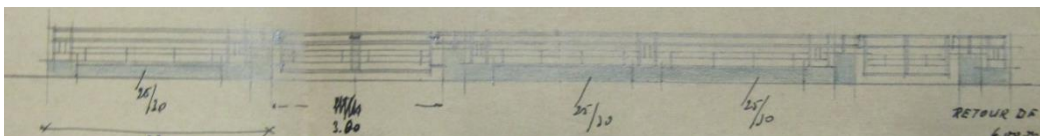
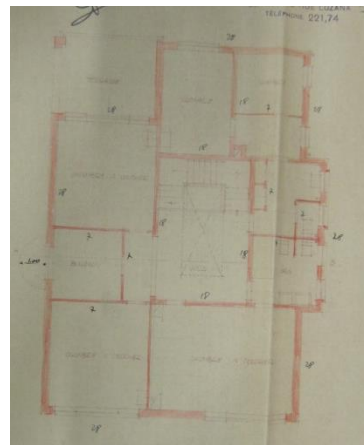
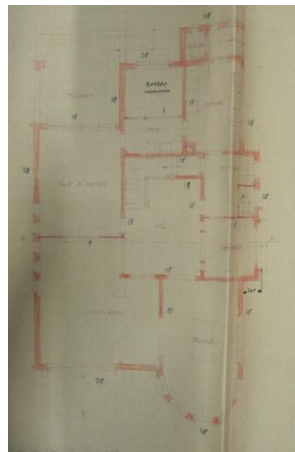
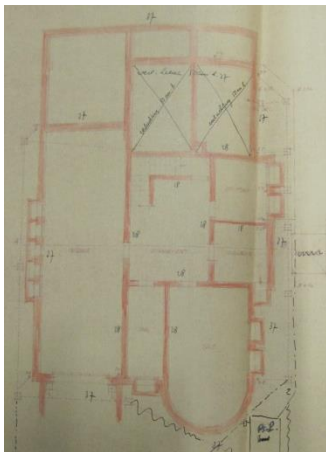
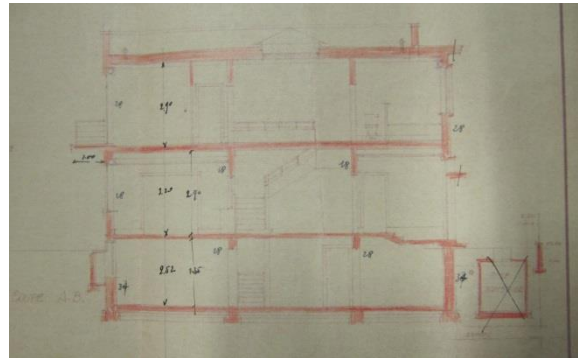
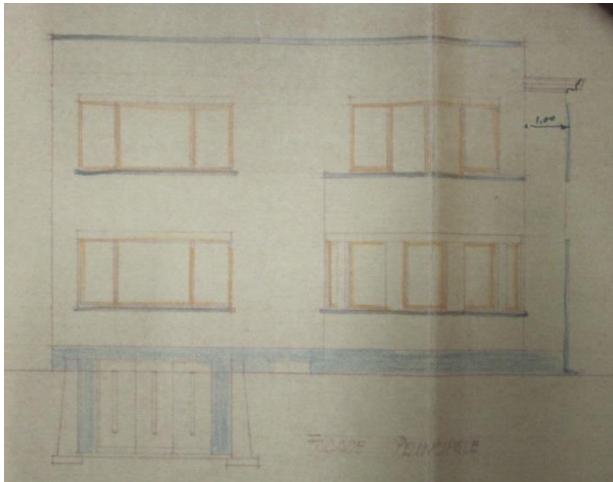
² Eigen foto's Acacialaan 14, 2 mei 2015, Wilrijk.

Archief: Stadsarchief Antwerpen

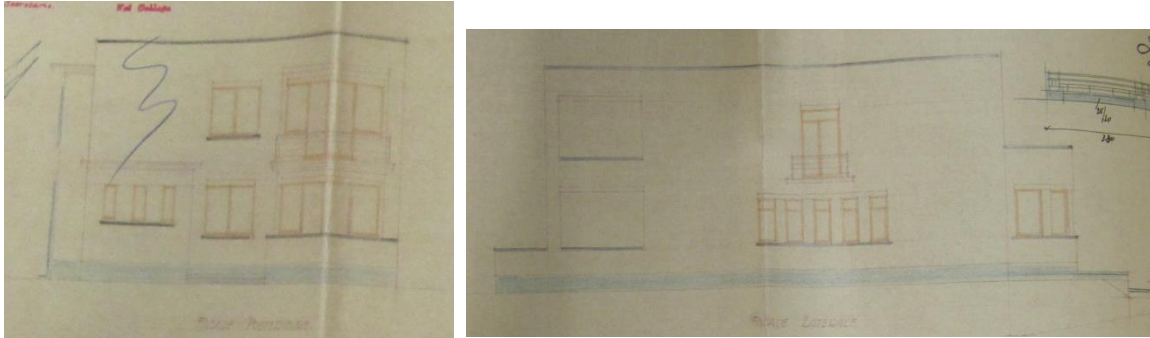
Nummer bouwaanvraag: 18#10449

Adres bouwaanvraag: Acacialaan nevens 8, wijk 10.

Ontwerptekening:

³ Bouwdossier Acacialaan 14, 18#10449, Antwerpen: Stadsarchief.

Aanvrager: Jan Frans Verrijcke en A. en D. Portielje, Bouwmeesters

Datum bouwaanvraag: 21 mei 1938

Datum goedkeuring: 4 juli 1938

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Twee van de drie plannen met handtekening van Alfred Portielje op 21 mei 1938., het derde ook ondertekend en gedateerd met 16 juni 1938. Bouwaanvraag ondertekend door D. Portielje, stempel Alfred en Donald Portielje.

4. Beschrijving

“Villa in modernistische stijl, gebouwd in opdracht van Jan-Frans Verrijcke⁴, directeur van het agentschap Wall⁵, naar een ontwerp door de architecten Alfred en Donald Portielje uit 1938. Het landhuis, dat tot de weinige modernistische gebouwen uit het interbellum behoort in de Nieuwe-Parkwijk "den Brandt", is een later werk van Alfred Portielje, die vanaf 1935 enkele jaren met zijn zoon Donald geassocieerd was. Het bouwperceel maakte oorspronkelijk deel uit van het domein van het aanpalende "Acaciahof", dat vanaf midden jaren 1920 stelselmatig werd verkaveld.

Vrijstaand ingeplant op een quasi rechthoekige plattegrond, vormt de villa Verrijcke een sober kubisch volume van twee bouwlagen onder een plat dak. Met een structuur uit gewapend beton, bestaat het gevelparement uit roomkleurig (?) baksteenmetselwerk, waarvan de horizontaliteit wordt benadrukt door het gebruik van de zogenaamde Dudokvoeg – verdiepte lintvoegen in combinatie met platvolle stootvoegen. De huidige, egaal witte beschildering doet afbreuk aan de oorspronkelijke materiaalkleur en de textuur van het parement, dat volgens de bouwplannen wordt gecombineerd met arduin voor de plint en deuroplijsting, leisteen voor dorpels en dekstenen, teakhout voor het schrijnwerk, smeedijzer voor de borstweringen en ‘flagstone’ voor het tuinpad en bordes. Waar een typische rotonde met terras de asymmetrie van de straatgevel beklemtoont, markeert het middenrisaliet van het inkomportaal de oostelijke zijgevel. Een vijflicht en half rond balkon bepalen de axiale compositie van de westelijke zijgevel, daar waar de tuingevel beschikt over balkons. Verder beantwoordt de beheerste regelmaat van de ordonnantie, met brede raampartijen, aan de functionele indeling van het interieur. De huidige houten kroonlijst ontbreekt op de bouwplannen.⁶ Opvallend is het bewaard gebleven⁷ smeedijzeren tuinhek met typisch geometrisch patroon.

⁴ Jo Braeken, “Modernistische villa (ID: 216291)”

⁵ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1940), 924.

⁶ Jo Braeken, “Modernistische villa (ID: 216291)”

⁷ *Eigen foto's Acacialaan 14.*

De plattegrond is georganiseerd rond de ruime traphal met bovenlicht, die het centrum van de woning inneemt. Behalve de inkomhal met vestiaire, bestaat de begane grond volgens de bouwplannen uit een doorlopende L-vormige suite gevormd door de op het zuiden georiënteerde 'living-room' met biljartzaal in de rotonde aan straatzijde, en de eetkamer met terras aan de noordelijke tuinzijde. Hierbij sluiten achter de traphal de keuken met office en een kantoor aan. Op de eerste verdieping bevinden zich drie grote slaapkamers waarvan twee met terras, een kantoor met balkon, en de badkamer. Een compartiment van twee kleine kamertjes, afgezonderd door de linnenkamer, was wellicht bestemd voor inwonend personeel. De ondergrond omvat onder meer de garage met toegangshelling in de voortuin.”⁸

5. Opdrachtgever(s)

Naam: Jan Frans Verrijcke

Adres: Eglantierlaan 5

Beroep: directeur van het agentschap “Wall”⁹

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:¹⁰

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1940.

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Bouwdossier Acacialaan 14, 18#10449, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. “Modernistische villa (ID: 216291).” Laatst geraadpleegd op 28 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/216291>.

⁸ Jo Braeken, “Modernistische villa (ID: 216291)”

⁹ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (1940), 924.

¹⁰ *Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.3,* Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Eigen foto's Acacialaan 14, 2 mei 2015, Wilrijk.

Late werken door Alfred Portielje

43. Edgar Casteleinstraat

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Edgar Casteleinstraat 25²

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1950

Stijl: /

Foto ('s) nu:³

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis, dubbelwoning

Bewaard: ja⁴

Huidige functie: woonhuis⁵

Geïntariseerd: nee

2. Bouwaanvraag⁶

¹ Bouwdossier Edgar Casteleinstraat, 18#26777, Antwerpen: Stadsarchief.

² Eigen foto's Edgar Casteleinstraat 25, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ Eigen foto's Edgar Casteleinstraat 25.

⁴ Eigen foto's Edgar Casteleinstraat 25.

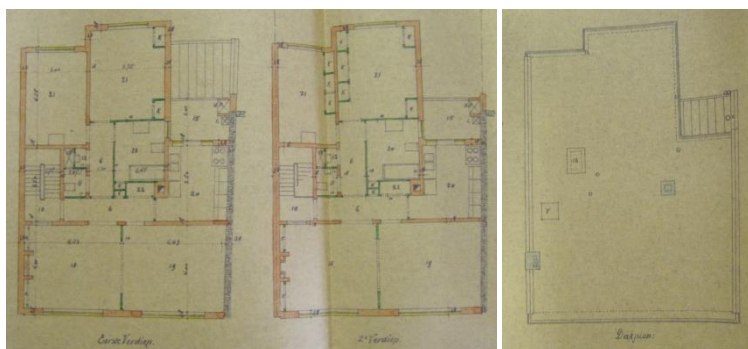
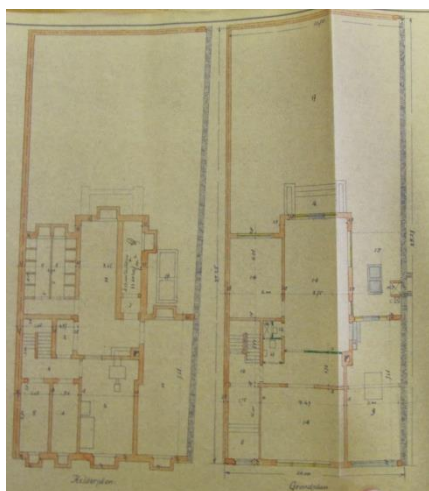
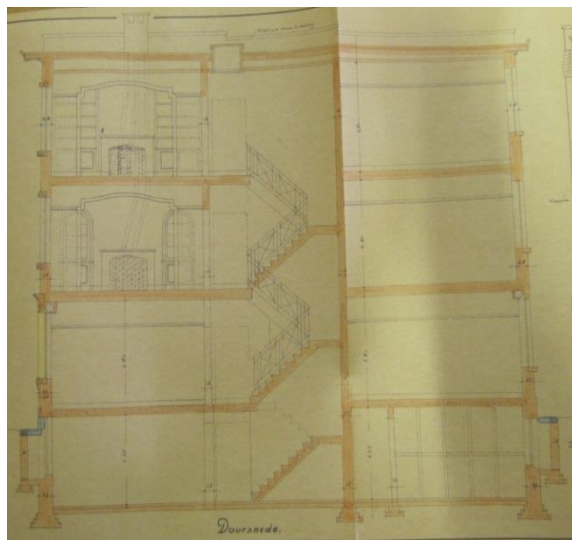
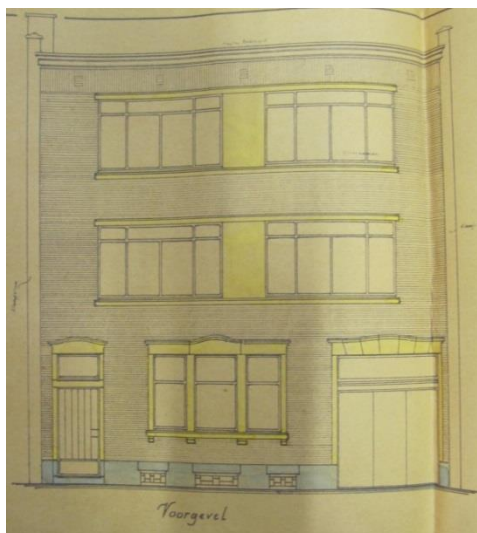
⁵ Eigen foto's Edgar Casteleinstraat 25.

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 18#26777

Adres bouwaanvraag: Edgar Casteleynstraat, blok 21, wijk 9.

Ontwerptekening:

Aanvrager: Paul Muller en Alfred Portielje

Datum bouwaanvraag: 6 maart 1950

Datum goedkeuring: 2 juni 1950

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, niet gedateerd door hem. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, geen stempel.

4. Beschrijving

⁶ Bouwdossier Edgar Casteleynstraat, 18#26777.

Dubbelwoning van drie bouwlagen uit 1950 ontworpen door Alfred Portielje in opdracht van Paul Muller. Eenvoudige lijstgevel in rode baksteen in kettingverband gemetst met ramen en deur met natuurstenen raamomlijsting. Op de begane grond bevindt zich rechts de garagepoort, links de voordeur en middenin een driedelig raam. De drie kelderramen in de arduinen plint zijn afgewerkt met geometrisch ijzerwerk. Op het eerste en tweede verdiep bevinden zich telkens twee ramen, verbonden per verdiep met een natuurstenen strook. Onder de kroonlijst is een strook gemetst in enkelvoudig strekverband met vierkante onderbrekingen in tegelverband.

Op de grondplannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we dat de kelder zeven ruimtes bevat. Twee afzonderlijke wijnkelders, een stookkelder, koolkelder, schuilkelder en mazoutkelder zijn aanwezig. Op het gelijkvloers bevinden zich drie bureelruimten, een garage en een overdekte koer. De indeling van het eerste en tweede verdiep zijn gelijk. Hier bevindt zich telkens een keuken, zitplaats, eetplaats en achteraan een slaapkamer, eetkamer en badkamer.⁷

5. Opdrachtgever(s)⁸

Naam: Paul Muller

Adres: Kolonielaan⁹ 38, Antwerpen

Beroep: "Comptoir R.G. Muller & Co." onderhandelaars in chemische producten¹⁰

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en randgemeenten. Antwerpen: Ratinckx, 1955.

Bouwdossier Edgar Casteleinstraat, 18#26777, Antwerpen: Stadsarchief.

Eigen foto's Edgar Casteleinstraat 25, 2 mei 2015, Antwerpen.

⁷ *Bouwdossier Edgar Casteleinstraat, 18#26777*.

⁸ *Bouwdossier Edgar Casteleinstraat, 18#26777*.

⁹ Hedendaags Camille Huysmanslaan, zie boven.

¹⁰ *Adresboek van de stad en randgemeenten* (Antwerpen: Ratinckx, 1955), 1027.

44. Della Faillelaan 55

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Della Faillelaan

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1954

Stijl: traditionele stijl

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: villa

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geïnteriseerd: nee

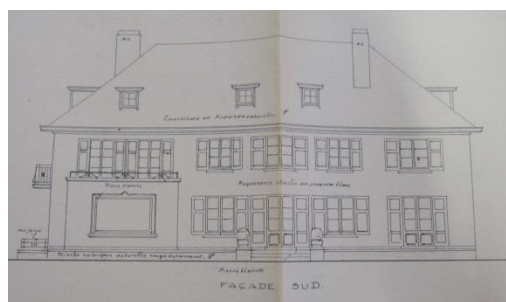
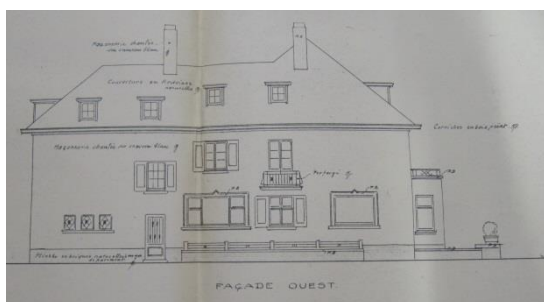
2. Bouwaanvraag²

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 18#32710

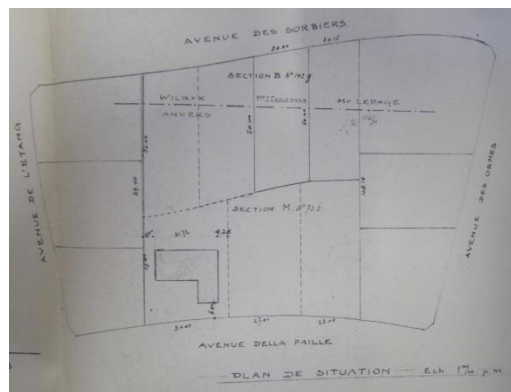
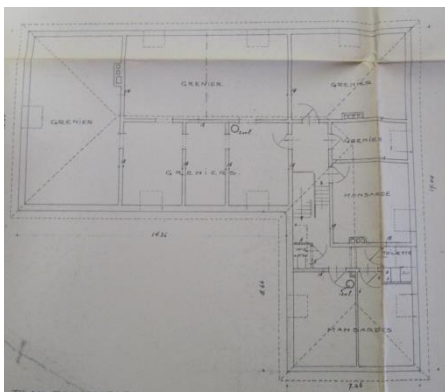
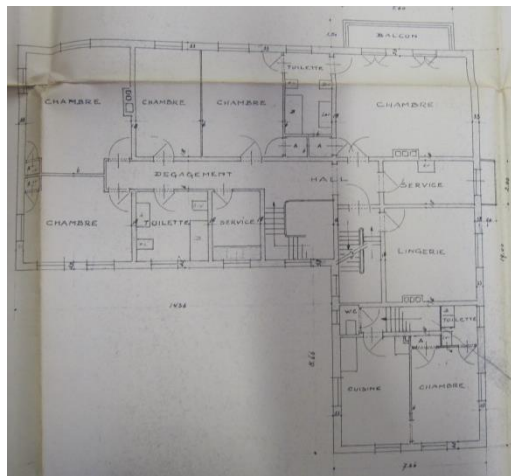
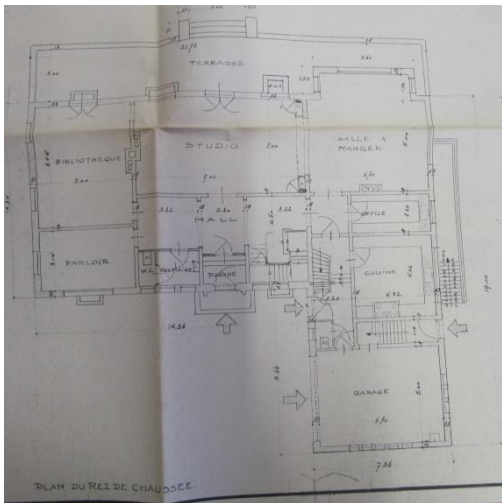
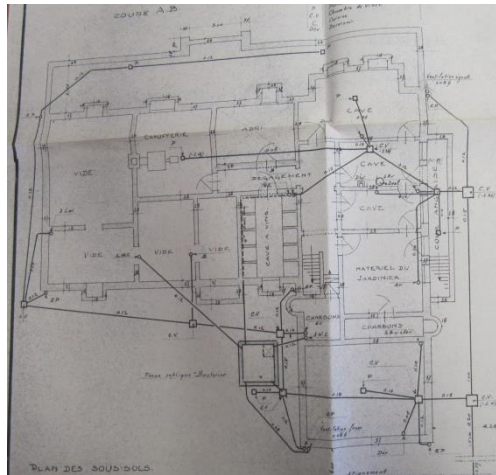
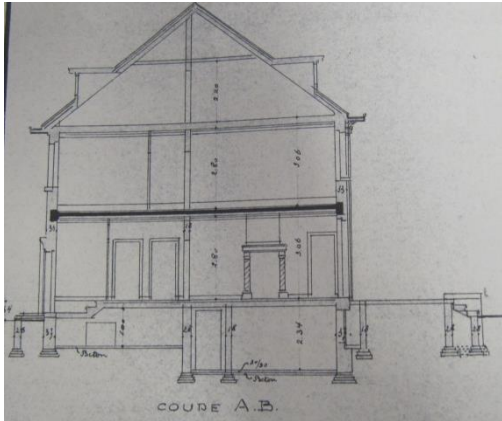
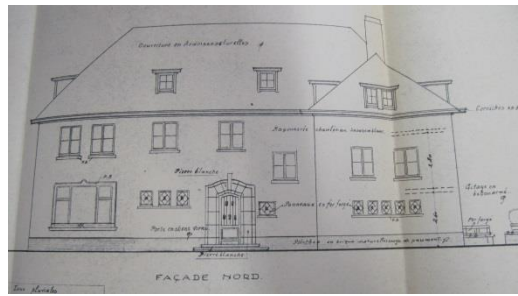
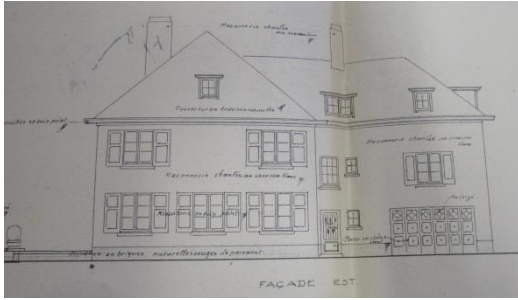
Adres bouwaanvraag: Della Faillelaan, wijk 10.

Ontwerptekening:

¹ Bouwdossier Della Faillelaan 55, 18#32710, Antwerpen: Stadsarchief.

² Bouwdossier Della Faillelaan 55, 18#32710.

Aanvrager: Henry Mardaga en Enriquet Mistler Beheerder der S.A. Société Immobilière & de gérance "SIMOG" 9 Grand Place Anvers.

Datum bouwaanvraag: 18 mei 1954

Datum goedkeuring: niet ingevuld.

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, gedateerd 15 mei 1954. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, geen stempel.

4. Beschrijving

Ontwerp door Alfred Portielje uit 1954 voor een villa in traditionele stijl in opdracht van 'La Société Immobiliaire et de Gerance'.³ Voorheen stond er een villa voor Joseph Hertogs uit 1911. Dit huis was bij de eerste zes villa's die tijdens de onstaansfase van de nieuwe parkwijk 'Den Brandt' voor 1914 gebouwd zijn. Het was zelfs het eerste en grootste landhuis dat hier opgetrokken was.⁴ Deze werd hoogstwaarschijnlijk in 1949 afgebroken voor de realisering van dit ontwerp.⁵ Dit ontwerp werd echter nooit gerealiseerd of niet gebouwd. Op de plannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we de ontwerpen voor de vier gevels, de grondplannen en het hekwerk. De noordgevel is de straatgevel. Hier zich we rechts een vooruitspringend volume, de garage. Dit volume heeft een lager zadeldak dan het hoofdzadeldak. De geplande dakbedekking was natuurlijke leisteen. De andere geplande materialen waren een gevel in witgekalkte baksteen met snow cement, deuromlijsting en treden in witte steen, voordeur in vernist eikenhout, plint in natuursteen, houten kroonlijst, kader in gewapend beton en smeedijzeren paneeltjes. Deze ruitvormige paneeltjes bevinden zich voor vijf kleine ramen in het vooruitspringende volume, drie van deze links van de voordeur en één iets groter raam rechts van de voordeur, allen op het gelijkvloers. Ook de voordeur is voorzien van smeedijzeren decoratie. Op het gelijkvloers bevindt zich links   n driedelig raam, op het tweede verdiep drie eenvoudige kruisramen. Deze kruisramen komen ook twee keer terug in het vooruitspringend gedeelte en rechts boven de voordeur op een tussenniveau. We zien   n dakkapel in het vooruitspringend volume en twee in het hoofddak.

Op de grondplannen zien we dat het huis een L-vorm heeft. De kelder biedt ruimte aan twee kolenkelders, kelderruimte voor tuinmateriaal, stookkelder, wijnkelder, schuilkelder, vier "vides" en drie verder onbenoemde kelderruimtes. Op de begane grond zien we rechts vooraan de garage. Aan de rechterkant van het gebouw bevindt zich een inkom, die naar de garage en de eerste verdieping leidt. Hier bevindt zich buiten het huis ook een trap die leidt naar de Engelse koer. Aan de linkerkant van deze uitsprong bevindt zich de dienstingang, met rechts een wc, die naar de keuken leidt. De voordeur geeft toegang tot de hal met trap, wc en vestiaire. Als men verderloopt komt men de 'studio' in met links de bibliotheek en rechts de eetkamer en 'office'. Links vooraan op het gelijkvloers bevindt zich het 'parloir'. Achteraan het huis zien we een ruim terras. Het eerste verdiep biedt ruimte aan vijf verder onbenoemde kamers, twee badkamers, wasplaats en twee dienstruimten. Vooraan, boven de garage, bevindt zich een afgesloten deel met een kamer, keuken, wc en badkamer. Enkel de diensttram loopt tot op zolder. Hier bevinden zich twee mansardekamers, een kleine badkamer, wc en zeven verder onbenoemde zolderruimten.⁶

5. Opdrachtgever(s)

Naam: Société Immobilière & de Gérance, SIMOG, Société Anonyme

³ *Bouwdossier Della Faillelaan 55, 18#32710.*

⁴ Jo Braeken, "Della Faillelaan (ID: 13434)", laatst geraadpleegd op 29 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/13434>.

⁵ *Bouwdossier Della Faillelaan 55, 18#26154, Antwerpen: Stadsarchief.*

⁶ *Bouwdossier Della Faillelaan 55, 18#26154.*

Adres: Grote Markt 9, Antwerpen

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 2 december 1949 wordt de aanvraag van 'Soc. Anon. "SIMOG" en architect A. Portielje' van 10 oktober 1949 om het gebouw Della Faillelaan 55 af te breken goedgekeurd.⁷

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Della Faillelaan 55, 18#26154, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Della Faillelaan 55, 18#32710, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Della Faillelaan (ID: 13434)." Laatst geraadpleegd op 29 maart 2015.
<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/13434>.

⁷ *Bouwdossier Della Faillelaan 55, 18#26154.*

45. Vijverlaan

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Vijverlaan

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1955 (ontwerp, niet gerealiseerd.)

Stijl: traditionele stijl

Foto ('s) nu: /

Type/oorspronkelijke functie: villa

Bewaard: nee

Huidige functie: /

Geinventariseerd: nee

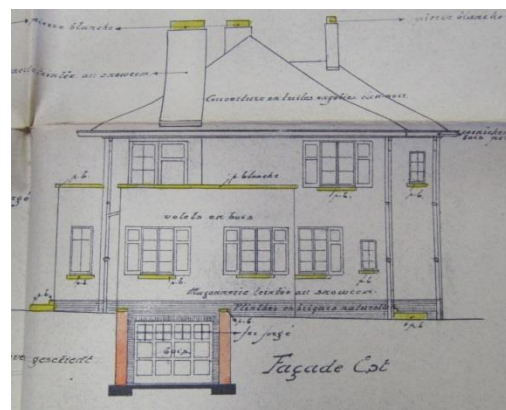
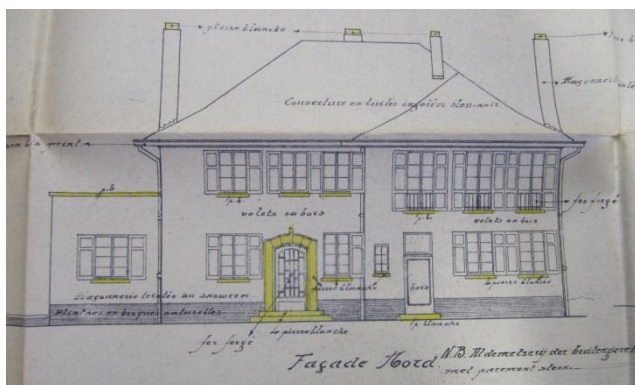
2. Bouwaanvraag²

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 18#34340

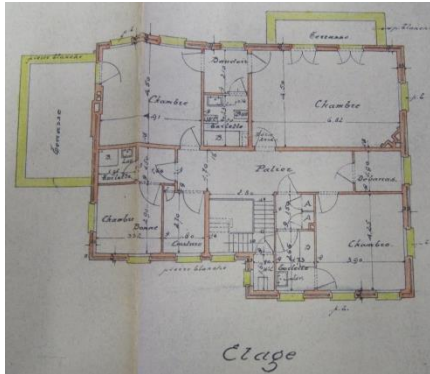
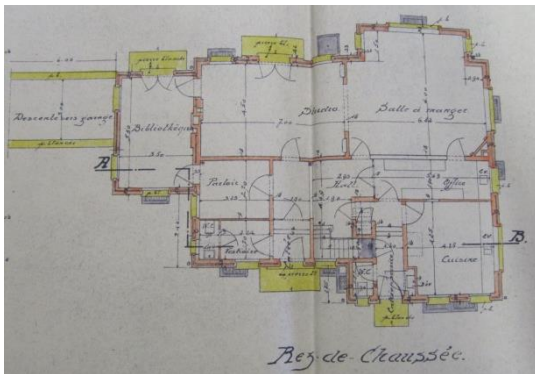
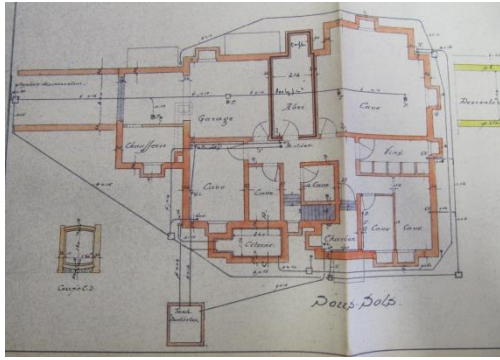
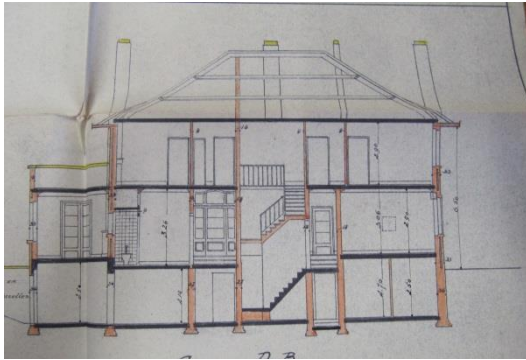
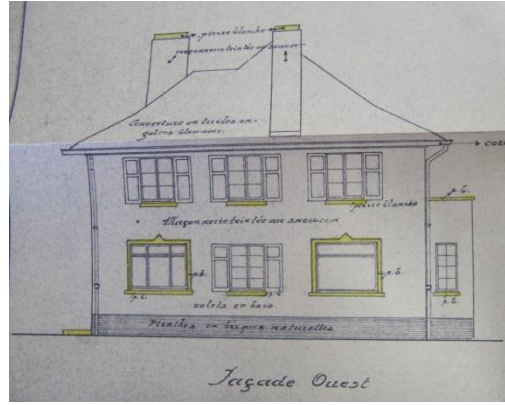
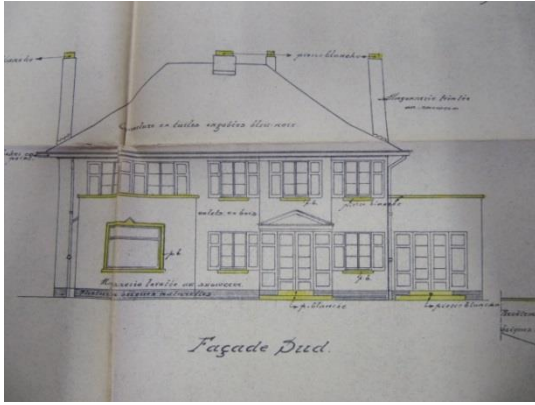
Adres bouwaanvraag: Westzijde Vijverlaan, hoek Vijver- en Della Faillelaan, wijk 10.

Ontwerptekening:

¹ Bouwdossier Vijverlaan, 18#34340, Antwerpen: Stadsarchief.

² Bouwdossier Vijverlaan, 18#34340.

Aanvrager: N.V. SIMOG en A. Portielje Architect

Datum bouwaanvraag: 28 juli 1955

Datum goedkeuring: 28 oktober 1955

Datum verwerping: Op 22 augustus 1956 verklaart het college van burgemeester en schepenen goede nota te hebben genomen van de verklaring van architect A. Portielje dat er afgezien wordt van het oprichten van het bouwwerk.

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening Alfred Portielje, geen stempel, niet gedateerd. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, geen stempel.

4. Beschrijving

Villa in traditionele stijl ontworpen in 1955 door architect Alfred Portielje voor N.V. SIMOG, société immobilière et de gérance. Op de plannen in het Stadsarchief te Antwerpen zien we dat het grondplan van de woning een getrapte structuur heeft naar de straatkant toe. Het bevindt zich op een rechthoekig perceel en is hier ingeplant aan de noordkant, vlakbij het park 'Den Brandt'. De oostgevel was de straatgevel. Hier zien we een inrit naar een ondergrondse garage. Verder zijn er houten luiken voorzien aan de grote ramen in deze gevel. Er waren blauw-zwarte tegels gepland voor de dakbedekking. Voor de rest van de gevel plande men witgeschilderd metselwerk met snow cement, ook voor de vier schoorstenen die werden afgewerkt met witte steen, net als de vensterbanken, treden voor de ingangen en de dakrand van het volume aan de oostkant. Een natuurstenen plint en smeedijzeren afwerking aan de garagepoort en de borstweringen voor drie ramen aan de noordkant vindt men ook terug op de plannen. De voordeur en dienstingang bevinden zich in aan de noordkant. Aan de zuidkant zijn er ook twee toegangsdeuren, één naar de bibliotheek en één naar de studio.

Op de grondplannen zien we dat de kelder ruimte biedt aan een garage, stookkelder, citerne, kolenkelder, wijnkelder, schuilkelder, en zes verder onbenoemde kelderruimten. Op de begane grond zien we een bibliotheek, studio, eetkamer, salon, 'office', keuken, hal, vestiaire en twee wc's. De dienstingang ligt naast de keuken. Op het verdiep bevinden zich twee terrassen, drie badkamers, een aparte wc, drie verder onbenoemde kamers (slaapkamers), meidenkamer, boudoir, bergruimte, 'debarras' en naaikamer.

Op 22 augustus 1956 verklaart het college van burgemeester en schepenen goede nota te hebben genomen van de verklaring van architect Portielje dat er afgezien wordt van het oprichten van het bouwwerk.³

5. Opdrachtgever(s)⁴

Naam: N.V. SIMOG

Adres: Grote Markt 9, Antwerpen

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

³ *Bouwdossier Vijverlaan, 18#34340.*

⁴ *Bouwdossier Vijverlaan, 18#34340.*

7. Bibliografie

Bouwdossier Vijverlaan, 18#34340, Antwerpen: Stadsarchief.

46. Beukenlaan

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Wilrijk

Huidig adres: Beukenlaan 8²

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: 1956

Stijl: traditionele stijl

Foto ('s) nu:³

Type/oorspronkelijke functie: villa

Bewaard: ja

Huidige functie: woonhuis⁴

Geïntariseerd: nee

2. Bouwaanvraag⁵

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 18#34754

Adres bouwaanvraag: Beukenlaan op 50 m van Acacialaan, wijk 10.

Ontwerptekening:

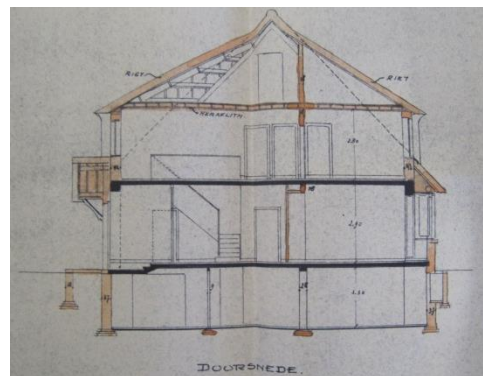
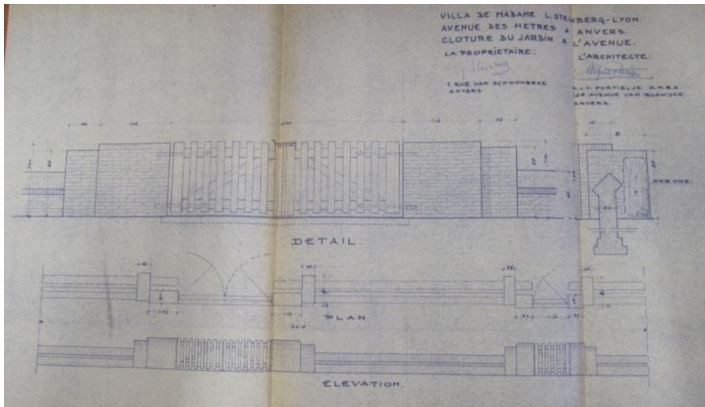
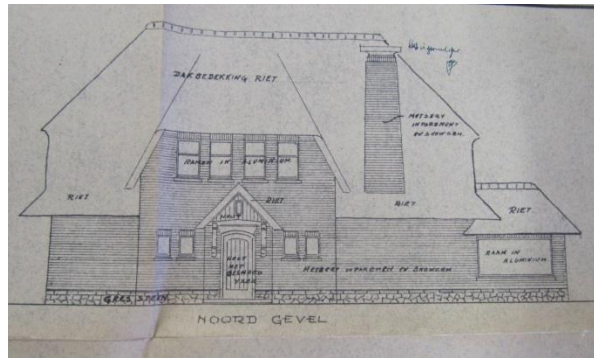
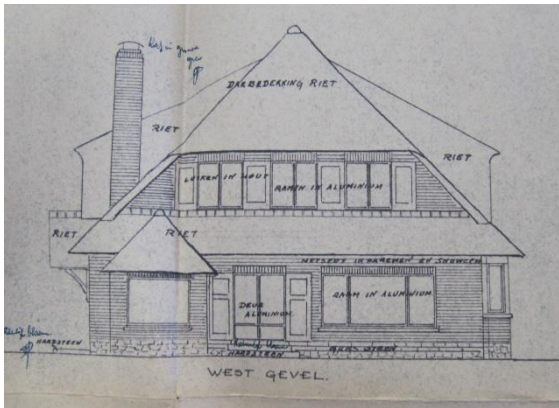
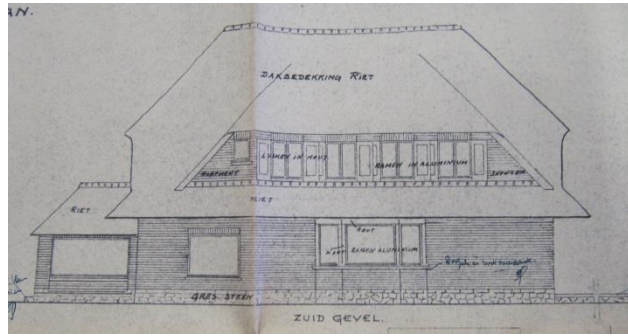
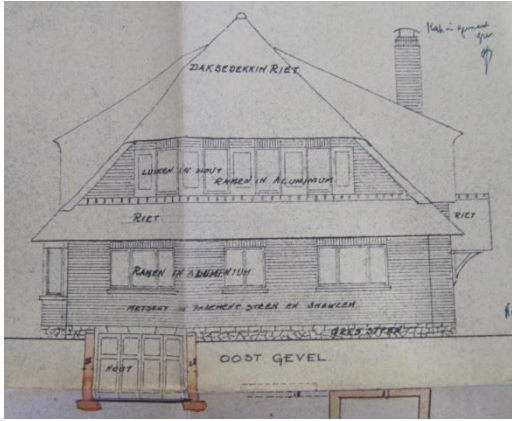
¹ *Bouwdossier Beukenlaan*, 18#34754, Antwerpen: Stadsarchief.

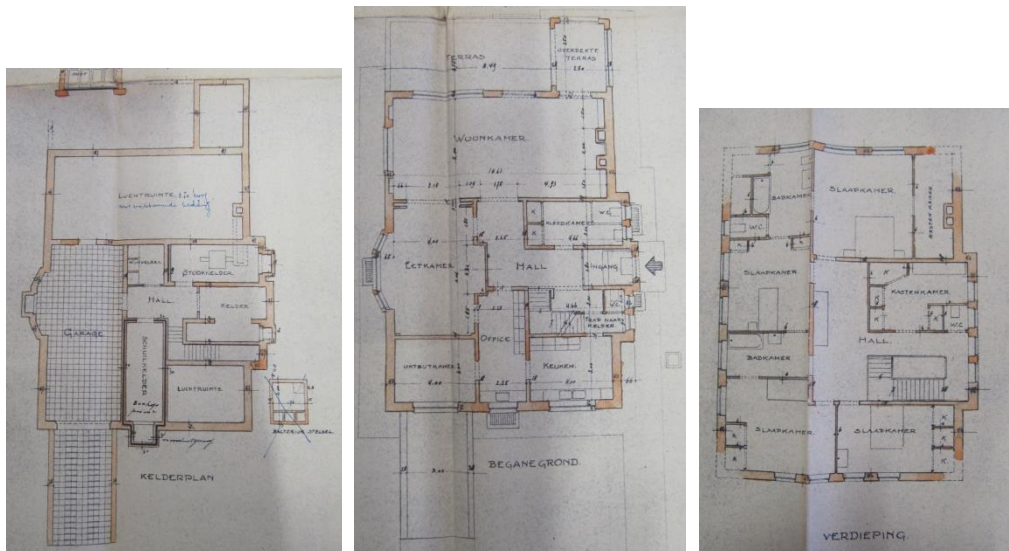
² *Eigen foto's Beukenlaan 8*, 2 mei 2015, Wilrijk.

³ *Eigen foto's Beukenlaan 8*.

⁴ *Eigen foto's Beukenlaan 8*.

⁵ *Bouwdossier Beukenlaan*, 18#34754.

Aanvrager: L. Steinberg en A. Portielje Bouwmeester

Datum bouwaanvraag: 20 november 1955

Datum goedkeuring: 3 februari 1956

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, 10 november 1955. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, geen stempel.

4. Beschrijving

Villa in traditionele stijl ontworpen door architect Alfred Portielje voor L. Steinberg uit 1956. Bevindt zich aan de straatkant op een langwerpig perceel⁶, naast het in datzelfde jaar verdwenen café 'Dikke Mee'.⁷ De oostgevel is de straatgevel. Op de plannen in het Stadsarchief te Antwerpen is duiding gegeven van de gebruikte materialen. Een rieten dakbedekking, houten luiken op het eerste verdiep, ramen in aluminium, gevelbekleding in parementsteen en snow cement, een houten garagepoort en een plint in grès steen (Belgische zandsteen met rustieke uitstraling) waren gepland.⁸ Vandaag zien we dat de gevel wit is geschilderd en de houten luiken zijn verdwenen.⁹

Aan de straatkant zien we een inrit naar een ondergrondse garage. Het rieten dak loopt tot het vlak boven het gelijkvloers. Grote dakkapellen zorgen voor licht op het eerste verdiep. Aan de straatkant wordt deze ingevuld met vier eenvoudige ramen met oorspronkelijk houten luiken. De noordgevel bevat de voordeur. Deze wordt afgeschermd met een puntvormig houten afdak bedekt met riet.

Op de grondplannen zien we dat de kelder ruimte biedt aan de garage, wijnkelder, schuilkelder, twee luchtruimten, stookkelder, verder onbenoemde kelder en een hal. Op de begane grond zien we een keuken, ontbijtkamer, 'office', eetkamer, hal, kleedkamer, woonkamer, wc, overdekt terras en een terras. Op de verdieping bevinden zich drie slaapkamers, twee badkamers, twee kastenkamers en een wc.

⁶ Bouwdossier Beukenlaan, 18#34754.

⁷ Jo Braeken, "Beukenlaan (ID: 13386)", laatst geraadpleegd op 29 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/13386>.

⁸ Bouwdossier Beukenlaan, 18#34754.

⁹ Eigen foto's Beukenlaan 8.

Ook de straatafsluiting wordt in 1957 vernieuwd.¹⁰ Deze is echter niet zo bewaard gebleven.¹¹

5. Opdrachtgever(s)¹²

Naam: Lucien Steinberg

Adres: Van Schoonbekestraat 1

Beroep: dram.¹³

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1955.

Bouwdossier Beukenlaan, 18#34754, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Beukenlaan (ID: 13386)." Laatst geraadpleegd op 29 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/13386>.

Eigen foto's Beukenlaan 8, 2 mei 2015, Wilrijk.

¹⁰ *Bouwdossier Beukenlaan*, 18#34754.

¹¹ *Eigen foto's Beukenlaan 8*.

¹² *Bouwdossier Beukenlaan*, 18#34754.

¹³ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1955), 1337.

Verbouwingen

47. Ensemble in historiserende stijl

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Ekeren

Huidig adres: Markt 7-9, 8

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: verbouwing 1912

Stijl: neo-Vlaamserenaissance-stijl

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: burgerhuis, winkel

Bewaard: ja

Huidige functie: woonhuis, winkelpand³

Geïntariseerd: ja

2. Bouwaanvraag verbouwing

Archief: /

Nummer bouwaanvraag: /

Adres bouwaanvraag: /

Ontwerptekening: /

Aanvrager: /

¹ Toon Cappuyns, "Ensemble in historiserende stijl (ID:214617)", laatst geraadpleegd op 17 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/214617>.

² *Eigen foto's Markt 7-8-9*, 2 mei 2015, Ekeren.

³ *Eigen foto's Markt 7-8-9*.

Datum bouwaanvraag: /

Datum goedkeuring: /

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: /

4. Beschrijving

“Ensemble van drie woningen in historiserende stijl, wat het resultaat is van een grondige verbouwing van circa 1912 naar ontwerp van architect A. Portielje. Hij voegde aan bestaande woningen nieuwe parementen toe in neo-Vlaamse renaissance: nummer 7 kreeg een puntgevel, nummers 8 en 9 elk een trapgevel.

Elke woning bestaat uit twee bouwlagen en drie traveeën onder pannen zadeldak met nok loodrecht op de straat. Bakstenen gevels met gebruik van natuursteen voor banden, lijsten, hoek-, sluit- en dekstenen, en bekroond met decoratieve gevelankers ter hoogte van het gebinte en met overhoekse pinakels.

Op nummer 7 gelijkvloers met rechthoekige vensters, bekroond met een geprofileerde witstenen lijst die aansluit bij het onderstel van een driezijdige houten erker, op natuurstenen consoles en onder leien dak op kroonlijst met klossen. Korbogig venster met ijzeren borstwering onder het dak. Achterliggende stal met arduinen voederbak minstens opklimmend tot 19de eeuw en mogelijk resten van oude kelder geïntegreerd in nieuwe constructie van 1912. Veranderingen aan onder meer venster onder dak en achterbouw naar ontwerp uit 1928. Bewaarde interieurelementen: tapijttegelvloer en schrijnwerk (ingemaakte kast, tochtportaal, trapleuning, houten vloer, deuren). Decoratieve gevelankers ter hoogte van verdiepingen en gebinte.

Op nummer 8 rechthoekige gevelopeningen met witstenen omlijstingen, onder witstenen latei en metselboog met witstenen hoek- en sluitstenen. Inkom met geprofileerde omlijsting en bovenlicht.

Op nummer 9 verbouwd gelijkvloers. Verdieping met rechthoekige gevelopeningen onder natuurstenen latei en metselboog met witstenen hoek- en sluitstenen. Rondbogig venster onder het dak, bekroond met witstenen boog en sluitsteen en geflankeerd door twee kleine vensters.”⁴

5. Opdrachtgever(s)

Naam: /

Adres: /

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen: /

⁴ Cappuyns, “Ensemble in historiserende stijl (ID:214617)”

Restauraties: /

7. Bibliografie

Cappuyns, Toon. "Ensemble in historiserende stijl (ID:214617)." Laatst geraadpleegd op 17 maart 2015. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/214617>.

Eigen foto's Markt 7-8-9, 2 mei 2015, Ekeren.

48. Prinsstraat

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Prinsstraat 32, Prinsesstraat 16²

Architect(en): Alfred Portielje

Bouwjaar: verbouwing 1920

Stijl: /

Foto ('s) nu:³

Type/oorspronkelijke functie: /

Bewaard: ja

Huidige functie: Pastorale dienst Universiteit Antwerpen⁴, handelspand (Universitas cursusdienst.)⁵

Geïnteriseerd: nee

2. Bouwaanvraag verbouwing⁶

¹ *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.12, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

² *Eigen foto's Prinsstraat 32- Prinsesstraat 16*, 7 mei 2015, Antwerpen.

³ *Eigen foto's Prinsstraat 32- Prinsesstraat 16*.

⁴ "Zomaar een dak," laatst geraadpleegd op 20 april 2015, <https://www.uantwerpen.be/nl/campusleven/ontspanning-engagement/levensbeschouwing/pastorale-dienst/werking/zomaar-eeen-dak/>.

⁵ *Eigen foto's Prinsstraat 32- Prinsesstraat 16*.

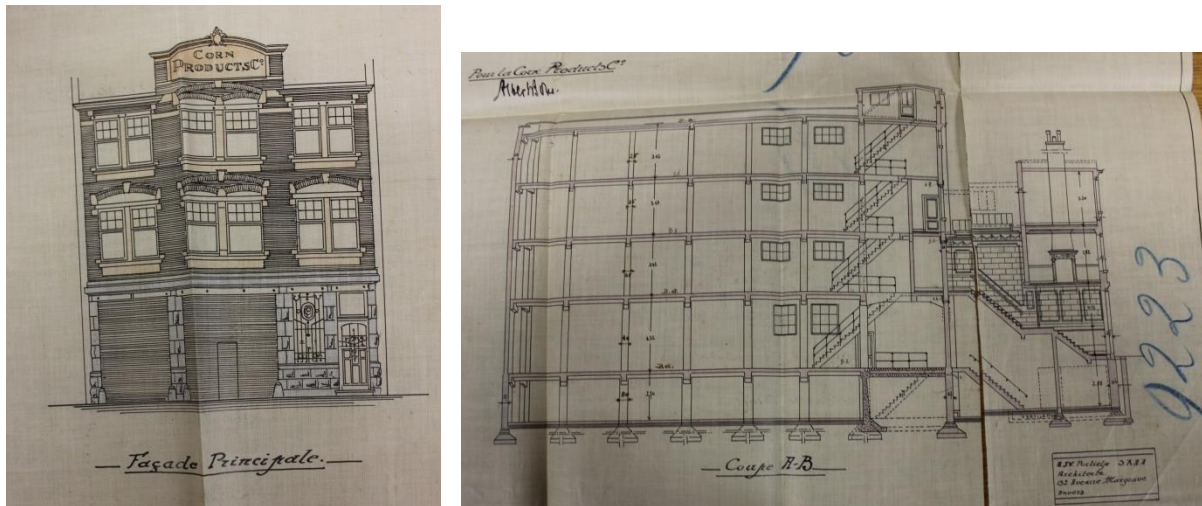
⁶ *Bouwdossier Prinsstraat 32*, 1920#9223, Antwerpen: Stadsarchief.

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1920#9223

Adres bouwaanvraag: Prinsstraat 32-34

Ontwerptekening:

Aanvrager: La Corn Products C° et A. Portielje Architecte

Datum bouwaanvraag: 30 januari 1920

Datum goedkeuring: 2 maart 1920

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, geen stempel, 22 januari 1920. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, geen stempel.

4. Beschrijving

Aan de gebouwen in de Prinsstraat 32-34 werden in 1920 veranderingen aangebracht aan de gevel en binnen en delen afgebroken en herbouwd door Alfred Portielje in opdracht van Albert Boks van "Corn Product C°". De goedgekeurde plannen in het Stadsarchief komen echter niet overeen met de huidige gebouwen. Hier bevindt zich enkel de gevel van de prinsstraat.⁷ Ook is dit ontwerp niet gelijk aan de foto's van die periode uit het archief van Alfred en Donald Portielje in het APA.⁸ Hoogstwaarschijnlijk is deze verbouwing niet uitgevoerd, of zijn de plannen veranderd. Waarschijnlijk bevinden de plannen zich een ander bouwdoos van december 1920.⁹

5. Opdrachtgever(s)¹⁰

⁷ Bouwdossier Prinsstraat 32, 1920#9223.

⁸ Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.12.

⁹ Bouwdossier Prinsstraat, 1920 # 10851, Antwerpen: Stadsarchief; dit dossier is niet ingekeken.

¹⁰ Bouwdossier Prinsstraat 32, 1920#9223.

Naam: Albert Boks

Adres: Kipdorp 21

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:¹¹

Oorspronkelijke bouwaanvraag/verbouwingen/toevoegingen:

- Op 10 mei 1957 werd de aanvraag van “Imperial Products” van 1 maart 1957 om kleine binnenveranderingswerken uit te voeren aan de fabriek goedgekeurd.¹²

Restauraties: /

7. Bibliografie

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.12, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Bouwdossier Prinsstraat 32, 18#36690, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Prinsstraat, 1920 # 10851, Antwerpen: Stadsarchief; dit dossier is niet ingekeken.

Bouwdossier Prinsstraat 32, 1920#9223, Antwerpen: Stadsarchief.

Eigen foto's Prinsstraat 32- Prinsesstraat 16, 7 mei 2015, Antwerpen.

¹¹ *Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.12.*

¹² *Bouwdossier Prinsstraat 32, 18#36690, Antwerpen: Stadsarchief.*

“Zomaar een dak.” Laatst geraadpleegd op 20 april 2015.

<https://www.uantwerpen.be/nl/campusleven/ontspanning-engagement/levensbeschouwing/pastorale-dienst/werking/zomaar-een-dak/>.

49. Herenhuis in eclectische stijl door Fritz Hanno, verbouwd door Portielje & de Braey

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Arthur Goemaerelei 34

Architect(en): Fritz Hanno, Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: 1911, verbouwing 1926

Stijl: eclectisme

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: herenhuis

Bewaard: ja

Huidige functie: woonhuis

Geïntariseerd: ja

2. Bouwaanvraag verbouwing³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

¹ Jo Braeken, "Herenhuis in eclectische stijl (ID: 6471)", laatst geraadpleegd op 23 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/6471>.

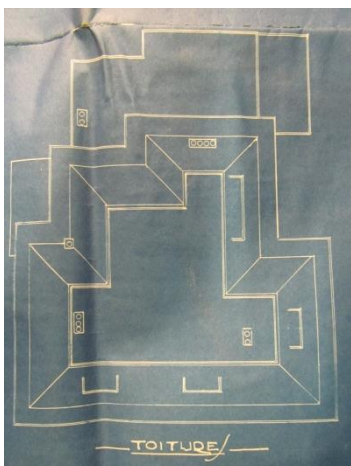
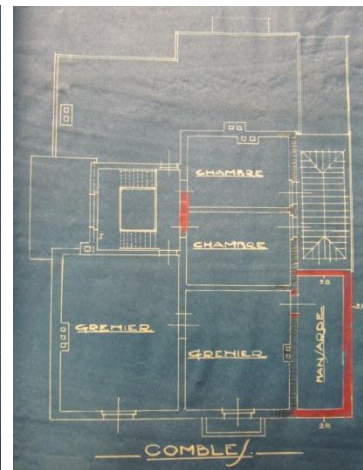
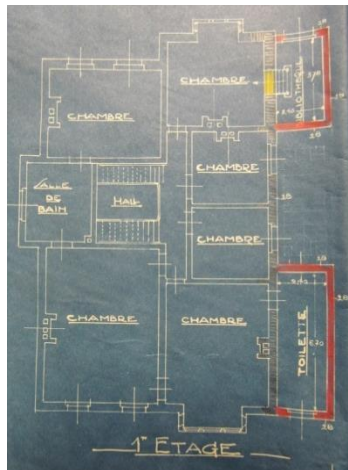
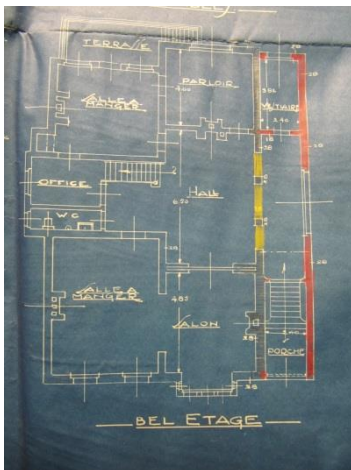
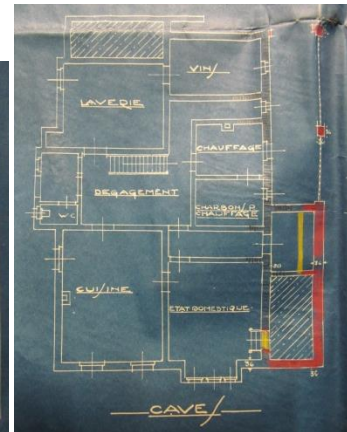
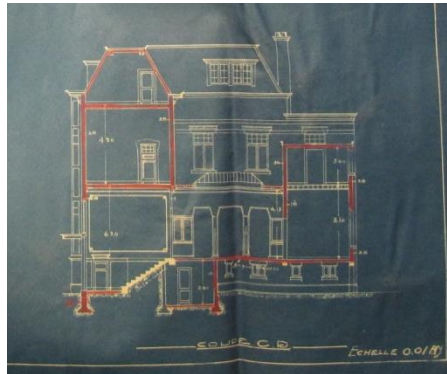
² *Eigen foto's Arthur Goemaerelei 34*, 2 mei 2015, Antwerpen.

³ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54*, 1926#22935, Antwerpen: Stadsarchief.

Nummer bouwaanvraag: 1926#22935

Adres bouwaanvraag: Goemaerelei 52, wijk 10.

Ontwerptekening:

Aanvrager: A. Portielje & J. de Braey voor A. Steens

Datum bouwaanvraag: 11 januari 1926

Datum goedkeuring: 27 januari 1926

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey, geen datering door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey.

4. Beschrijving

“Herenhuis in eclectische stijl gebouwd in opdracht van Armand Steens, naar een ontwerp door architect Fritz Hanno uit 1911. De vrijstaande woning die aan het type van de stadsvilla beantwoordt, onderscheidt zich door een veeleer sobere architectuur, waarvan de pittoreske volumeopbouw aan de cottagestijl ontleend is, en de detaillering een art-nouveau-invloed verraadt. Oorspronkelijk met een gevelbreedte van drie ongelijke traveeën aan de straat, omvat het gebouw een souterrain en twee bouwlagen onder een complex pseudo-mansardedak (kunstleien). In 1926 werd de woning door de architecten Alfred Portielje en Jan De Braey aan de rechterzijde uitgebreid met een bijkomende travee, voor de nieuwe vestibule met bovenlicht. Door deze ingreep verdween het vroegere inkomportaal met bordestrap dat tegen het midden van de zijgevel aanleunde, wat met aanpassingen aan de traphal gepaard ging. Eerder, in 1923, was al een garage aangebouwd tegen de linker zijgevel, die nog een uitbreiding kreeg door De Braey in 1936. Portielje en De Braey tekenden in 1928 tevens voor het ontwerp van een neotraditioneel burgerhuis, dat Armand Steens voor zijn zoon (?) René op het aanpalende perceel liet optrekken. Het lijkt aanvankelijk zijn bedoeling te zijn geweest tussen beide woningen in ook nog een derde huis te bouwen, maar dat plan vond geen doorgang.

Opvallend aan de architectuur van deze woning is de wijze waarop het strakke gevelfront, de pittoreske volumewerking van het achterliggende gebouw lijkt te verhullen. Dit vormelijke contrast is doorgetrokken in het materiaalgebruik, en in het complexe profiel van de bedaking. De voorgevel heeft een sober parent uit roomkleurige Silezische baksteen in kruisverband doorspekt met lagen grijze baksteen, waarin arduin is verwerkt voor onder meer de geprofileerde plint en het skelet van de erkerpartij. Zij- en achtergevels zijn in een eenvoudiger rode baksteenbouw opgetrokken, doorspekt met lagen van dezelfde Silezische baksteen. Identiek van constructie is de later toegevoegde travee, herkenbaar aan de licht afgetekende bouwnaad. In de asymmetrische compositie van de voorgevel ligt de klemtoon op een oplopende erkerpartij met drielichten. Ook de achter- en zijgevels worden in relatie tot de interieurindeling gearticuleerd door hoger opgetrokken of geprononceerde gevelpartijen, onder een geëigende dakstructuur – een zadel- of lessenaarsdak. Verder kenmerken de opstanden zich door registers van rechthoekige vensters met een latei op kraagstenen en een ontlastingsboog, en een kroonlijst op consoles. Het houten schrijnwerk van de deur en vensters is bewaard of vernieuwd naar het oorspronkelijke model met kleine roedeverdeling in het bovenlicht. Ook het smeedijzer van het voortuinhek en het traliwerk bleef bewaard. Waar het kleurrijke glas-inloodraam met een art-decobloemenmotief in het bovenlicht van de deur uit 1926 dateert, werd de houten deurluifel van het oorspronkelijke inkomportaal mogelijk hergebruikt.

De plattegrond beantwoordt aan de typologie van het herenhuis voor de vermogende burgerij, uitgerust voor inwonend personeel. Volgens de bouwplannen vormt de ruime traphal het centrum van de woning, en biedt het souterrain met een afzonderlijke dienstingang ruimte aan de keuken en de wasplaats. De begane grond wordt behalve door de vestibule en de traphal, aan de straatzijde ingenomen door het salon en de grote eetkamer, en aan de tuinzijde door de kleine eetkamer palend aan het terras, de office en de spreekkamer. De eerste verdieping telt vier grote en twee kleine (slaap)kamers en een badkamer in het oorspronkelijke volume, een

bibliotheek en een 'cabinet de toilette' in de toegevoegde travee. Op de mansarde bevinden zich twee meidenkamers en zolders.”⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: Armand Steens

Adres: Leopoldslei 41, Antwerpen

Beroep: Adm. de soc. (collectief directeur)⁶, was lid van de Koninklijke Maatschappij Dierkunde Antwerpen⁷

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode:⁸

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 17 maart 1911 wordt de aanvraag van 'Fritz Hanno en Armand Steens' van 24 februari 1911 om een huis te bouwen (genre villa) goedgekeurd.⁹

⁴ Braeken, "Herenhuis in eclectische stijl (ID: 6471)"

⁵ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 1911#342.*

⁶ *Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen* (Antwerpen: Ratinckx, 1935), 695.

⁷ *Briefwisseling met Armand Steens, 1#2504*, Antwerpen: Stadsarchief.

⁸ Op deze foto ziet u links de oude buitentrapp van de woning; *Privébezit Ria Veldt*, Antwerpen.

⁹ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 1911#342*, Antwerpen: Stadsarchief.

- Op 3 juli 1911 wordt de aanvraag van 'Fritz Hanno en Armand Steens' van 18 juni 1911 om een grillie op te richten goedgekeurd.¹⁰
- Op 24 oktober 1923 wordt verklaard dat van de eerdere aanvraag van 'Ch. Snepvrenghers (?)' om een garage te bouwen is afgezien.¹¹
- Op 18 februari 1936 wordt de aanvraag van 'J. de Braey voor A. Steens' van 8 februari 1936 om een garage voor partikulier auto bij te bouwen goedgekeurd.¹²
- Op 10 oktober 1952 wordt de aanvraag van 6 augustus 1952 van 'Dr. Albert Naulaerts' om een garage te verdiepen en keuken in te richten goedgekeurd. (door architect Leo Kegels)¹³

Restauraties: /

7. Bibliografie

Adresboek van de stad en de provincie Antwerpen. Antwerpen: Ratinckx, 1935.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 18#30044, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 18#4453, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 1911#1120, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 1911#342, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 1923#16759, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 1926#22935, Antwerpen: Stadsarchief.

Braeken, Jo. "Herenhuis in eclectische stijl (ID: 6471)." Laatst geraadpleegd op 23 maart 2015. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/6471>.

Briefwisseling met Armand Steens, 1#2504, Antwerpen: Stadsarchief.

Eigen foto's Arthur Goemaerelei 34, 2 mei 2015, Antwerpen.

¹⁰ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 1911#1120,* Antwerpen: Stadsarchief.

¹¹ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 1923#16759,* Antwerpen: Stadsarchief.

¹² *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 18#4453,* Antwerpen: Stadsarchief.

¹³ *Bouwdossier Arthur Goemaerelei 54, 18#30044,* Antwerpen: Stadsarchief.

50. Lange Nieuwstraat, Rijwoning Bologna la Grassa

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Lange Nieuwstraat 45

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey²

Bouwjaar: 16^e eeuw, verbouwing 1926

Stijl: traditioneel

Foto ('s) nu:

Type/oorspronkelijke functie: herenhuis

Bewaard: ja

Huidige functie: kantoorruimte

Geïnteriseerd: Beschermd als in 1984.

2. Bouwaanvraag restauratie⁵

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 1926#22984

¹ M. Manderyck et al., "Herenhuis, aangepast voor kantoren (ID: 5365)", laatst geraadpleegd op 29 april 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/5365>.

² *Archief Alfred en Donald Portielje*, AP/DP 3.1.9, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

³ *Eigen foto Lange Nieuwstraat 45*, 7 mei 2015, Antwerpen.

⁴ Kris Vandevorst, 1 januari 2006, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/5365>.

⁵ *Bouwaanvraag Lange Nieuwstraat 45*, 1926#22894, Antwerpen: Stadsarchief.

Adres bouwaanvraag: Lange Nieuwstraat 45, wijk 2

Ontwerptekening:

Aanvrager: V. Bracht, A. Portielje & J. de Braey

Datum bouwaanvraag: 5 januari 1926

Datum goedkeuring: 24 februari 1926

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey, niet gedateerd door hen. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey, stempel Portielje & De Braey.

4. Beschrijving

"Nr. 45. Voorname herenhuizinge, in XVI z.g. "Bologna la Grassa" en in XVII bewoond door de schilder A. Van Diepenbeeck; in 1928 een gesticht van Mevr. Kums-Van Celst, later overgebracht naar de St.-Jacobsmarkt. Na 1928 grondig historiserend gerestaureerd, vernieuwd en voor kantoren aangepast. Barokpoortje, afkomstig uit een gesloopte woning aan de Twaalfmaandenstraat toegevoegd. Toestand voor de vernieuwing duidelijk op de bouwaanvraag van 1850 (fig. 167).

Verankerde trapgevel (veertien tr. + topstuk) in traditionele bak- en zandsteenstijl van vier-trav. en twee bouwl. Op zandstenen sokkel met rechth. keldermond, onder zadeldak (leien).

Kruisko zijnen met wigvormige ontlastingslintelen, kwartholle negblokken, uitstekende lateien, getralied op de begane grond. In de drieledge top met overhoeks topstuk twee boogvensters met flankerende kruisko zijnen, een drielicht met centraal boogvenster en ten slotte in het hoogste register een luik met steigergat voor hijsbalk.

Hardstenen, barokpoortje in geblokte, boogvormige omlijsting met cartouche "1665" en schelpmotief onder gebogen waterlijst met krullende uiteinden; verdiepte boogzwikken met druk lijstwerk; bovenlicht met flankerende voluten (461).”⁶

Dit herenhuis werd tussen 1924⁷ ⁸en 1926 drie maal verbouwd door Alfred Portielje, in 1926 met medewerking van Jan De Braey.⁹ In 1924 wordt de bestaande trap weggebroken en een nieuwe trapzaal gemaakt achteraan in het gebouwen de koer achteraan wordt deels overdekt. De grondplannen tonen nu bureauruimtes over de twee bouwlagen. Ook bevindt zich op het tweede verdiep achter aan een kamer voor stalen. Op het grondplan van het tweede verdiep zien we mansardekamers.¹⁰ De veranderingen aan de trap werden niet in de eerste bouwaanvraag opgenomen en daarom wordt in 1925 hiervoor een aanvraag opgemaakt.¹¹ In 1926 wordt de gevel aangepakt. De gevel wordt met goedkeuring van de Koninklijke Comissie voor Monumenten en Landschappen gerestaureerd.¹²

5. Opdrachtgever(s)¹³

Naam: V. Bracht

Adres: Lange Nieuwstraat 45

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

Foto(‘s) beginperiode:¹⁴

⁶ Manderyck et al., "Herenhuis, aangepast voor kantoren (ID: 5365)"

⁷ *Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1924#19668*, Antwerpen: Stadsarchief.

⁸ *Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1925#20486*, Antwerpen: Stadsarchief.

⁹ *Bouwaanvraag Lange Nieuwstraat 45, 1926#22894*.

¹⁰ *Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1924#19668*.

¹¹ *Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1925#20486*.

¹² *Bouwaanvraag Lange Nieuwstraat 45, 1926#22894*.

¹³ *Bouwaanvraag Lange Nieuwstraat 45, 1926#22894*.

¹⁴ *Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.9*.

Oorspronkelijke bouwaanvraag/verbouwingen/toevoegingen:

- Op 24 oktober 1924 wordt de aanvraag van “G. Campo en A. Portielje” van 28 september 1924 om binnenveranderingen aan te brengen goedgekeurd. (Lange Nieuwstraat 87)¹⁵
- De aanvraag van “M.M. Bracht & C°, 68 rue Neuve, et A. Portielje” van 25 oktober 1924 om aanpassingen te doen werd niet goedgekeurd.¹⁶
- Op 5 december 1924 wordt de aanvraag van “M.M. Bracht & C° et A. Portielje Architecte” van 17 november 1924 om binnenveranderingen uit te voeren goedgekeurd.¹⁷
- Op 28 maart 1925 wordt de aanvraag van “Bracht en C° & Alfred Portielje” van 14 maart 1925 om een veranderingswerk uit te voeren goedgekeurd.¹⁸

Restauraties: /

7. Bibliografie

Archief Alfred en Donald Portielje, AP/DP 3.1.9, Antwerpen: Architectuurarchief Provincie Antwerpen.

Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1924#19366, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1924#19545, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1924#19668, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1925#20486, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwaanvraag Lange Nieuwstraat 45, 1926#22894, Antwerpen: Stadsarchief.

Eigen foto Lange Nieuwstraat 45, 7 mei 2015, Antwerpen.

Manderyck, M. et al. “Herenhuis, aangepast voor kantoren (ID: 5365).” Laatst geraadpleegd op 29 april 2015. <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/5365>.

¹⁵ *Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1924#19366, Antwerpen: Stadsarchief.*

¹⁶ *Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1924#19545, Antwerpen: Stadsarchief.*

¹⁷ *Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1924#19668.*

¹⁸ *Bouwdossier Lange Nieuwstraat 45, 1925#20486.*

51. Burelen Comptoir Levant en Méditerranée

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Kipdorp 43

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: verbouwing 1926

Stijl: /

Foto ('s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: burelen

Bewaard: ja³

Huidige functie: burelen, appartementen⁴

Geinventariseerd: ja

2. Bouwaanvraag verbouwing

Archief: Stadsarchief Antwerpen

¹ *Bouwdossier Kipdorp 43, 18#24960, Antwerpen: Stadsarchief.*

² *Eigen foto's Kipdorp 43, 7 mei 2015, Antwerpen.*

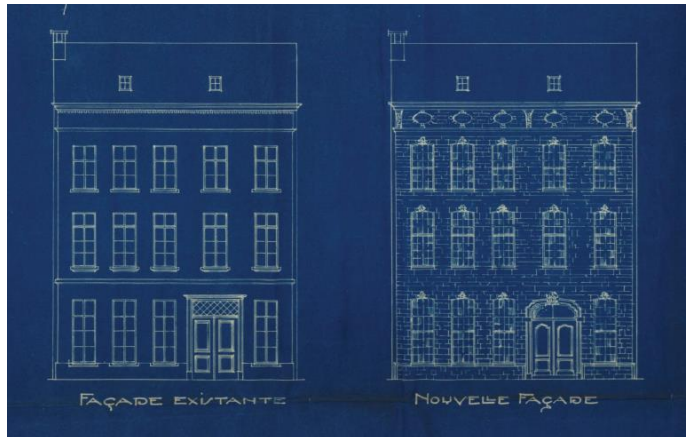
³ *Eigen foto's Kipdorp 43.*

⁴ *Eigen foto's Kipdorp 43.*

Nummer bouwaanvraag: 18#24960

Adres bouwaanvraag: Kipdorp 43, wijk 2.

Ontwerptekening:

Aanvrager: Comptoir Levant & Méditerranée, Portielje & De Braey

Datum bouwaanvraag: 10 september 1926

Datum goedkeuring: 24 september 1926

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Jan De Braey, geen stempel Portielje & De Braey, geen datering. Bouwaanvraag ondertekend door Jan De Braey met stempel Portielje & De Braey.

4. Beschrijving

“Nr. 43. Dubbelhuis van vijf trav. en drie bouwl., met bouwtoelating van 1862 voor toevoeging van de hoogste verd. Lijstgevel met zandstenen parement verlevendigd met arduin, afgewerkt door een geleed kordon onder de kroonlijst met tandlijst op klossen. Eerste bouwl. afgelijnd door een omgetrokken hardstenen puilijst. Muurankers op de tweede bouwl. Rechth. vensters met kwartholle dagkanten op arduinen lekdrempels. In vierde trav. vleugel deur met bovenlicht

in een geriemde omlijsting van arduin waarboven blind paneel aansluitend bij de gekorniste puilijst. Hekken voorzien van speerpunten voor de benedenvensters (297).”⁵

Eerder, in mei 1926, was reeds een aanvraag van Portielje & De Braey en Comptoir Levant om een kantoorgebouw op te richten te Kipdorp 43 goedgekeurd. Hoogstwaarschijnlijk zijn deze plannen niet uitgevoerd want in september 1926 werd voor hetzelfde terrein een aanvraag ingediend om een appartementsgebouw om te bouwen tot kantoren. Het kantoorgebouw van de aanvraag uit mei telt vijf bouwlagen en telt vijf traveeën. Het gerealiseerde gebouw telt vier bouwlagen en ook vijf traveeën. In de eerste gevel bevindt de voordeur zich in de uiterst rechtse travee en bevindt zich hierboven een terras met decoratief uitgewerkte balustrade. Ook de tralies voor de vier keldergaten en ijzerwerk voor de bovenlichten van de voordeur zijn decoratief uitgewerkt. De bovenverdieping heeft rondbogige ramen, maar verder is er niet veel decoratie aanwezig.⁶⁷

De gerealiseerde gevel transformeert een sobere, wellicht bepleisterde gevel, tot een meer decoratief uitgewerkte gevel met zichtbare voegen. Misschien is de gevel enkel van de pleisterlaag ontdaan. Op de plannen zien we dat elk raam en de voordeur versierd wordt met een gedecoreerde kroonlijst en dat de strook onder kroonlijst voorzien wordt van zes medaillons en drie versierde consoles.⁸ In realiteit zien we echter dat deze sluitstenen, consoles en medaillons niet uitgevoerd zijn of niet meer aanwezig zijn. Wel is er traliewerk voorzien voor de ramen op het gelijkvloers.⁹

Op de grondplannen in het Stadsarchief te Antwerpen van het omgebouwde huis tot kantoorgebouw zien we dat de kelder twee kolenkelders, stookkelder, houtkelder, put en bacterior telt. Het grondplan van het gelijkvloers toont een lange gang met rechts een ruimte voor de portier, garage voor fietsen en wc's. Deze lange gang mondt uit op een grote kantoorruimte. Grenzend aan deze grote ruimte zijn twee kamers voor chefs, een ruimte voor boekhouders en één voor het hoofd van de boekhouding. Ook zien we een ruimte voor de kassa, één voor de publieke kassa, een ruimte voor gevolmachtigden grenzend aan een ruimte voor een secretaris en een koer. Vooraan in het gebouw bevindt zich het kantoor van de directeur en zijn secretaris en een ruimte voor classificatie en post. De hoofdtrap bevindt zich aan de linkerkant van de grote gang, een kleine trap is enkel toegankelijk via de fietsengarage. Op het eerste verdiep bevinden zich vooraan drie bureau ruimtes en wc's. Boven de gang en grote bureau ruimten achteraan zijn lichtkoepels voorzien. Er zijn ook nog twee ruimten voorzien voor administratie, één voor dactylo en wc's. Het tweede verdiep bestaat uit een eetzaal, zolder, wc's en acht verder onbenoemde kamers.¹⁰

5. Opdrachtgever(s)¹¹

Naam: Comptoir Levant & Méditerranée S.A.

Adres: Beursstraat 10

Beroep: /

6. Evolutie gebouw

⁵ Madeleine Manderyck et al., “Burgerhuis (ID: 5165),” laatst geraadpleegd op 24 maart 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/5165>.

⁶ *Bouwdossier Kipdorp 43, 1926#23989*, Antwerpen: Stadsarchief.

⁷ *Bouwdossier Kipdorp 43, 18#24960*.

⁸ *Bouwdossier Kipdorp 43, 18#24960*.

⁹ *Eigen foto's Kipdorp 43*.

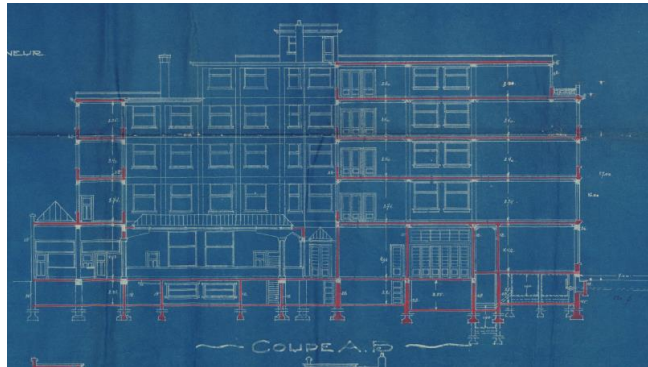
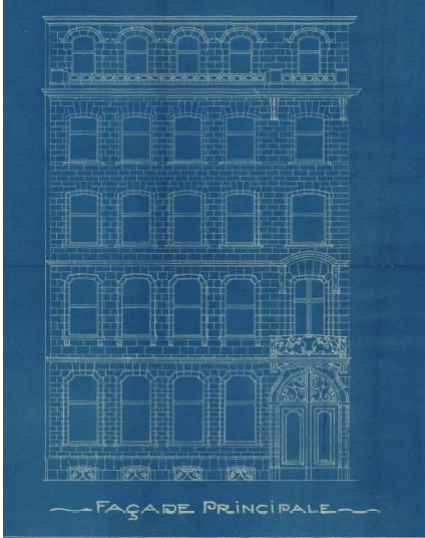
¹⁰ *Bouwdossier Kipdorp 43, 18#24960*.

¹¹ *Bouwdossier Kipdorp 43, 1926#23989*.

Foto('s) beginperiode: /

Oorspronkelijke bouwaanvraag/verbouwingen/toevoegingen:

- Op 28 mei 1926 wordt de aanvraag van 'Portielje & De Braey Arch. pr Comptoir Levant' van 30 april 1926 om een kantoorgebouw op te richten goedgekeurd.¹²

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Kipdorp 43, 18#24960, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Kipdorp 43, 1926#23989, Antwerpen: Stadsarchief.

Eigen foto's Kipdorp 43, 7 mei 2015, Antwerpen.

Manderyck, Madeleine et al. "Burgerhuis (ID: 5165)." Laatst geraadpleegd op 24 maart 2015.
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/5165>.

¹² *Bouwdossier Kipdorp 43, 1926#23989.*

52. Appartementsgebouwen Le Confort

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Prins Albertlei 23-24

Architect(en): Alfred Portielje en Jan De Braey

Bouwjaar: verbouwing door Portielje & De Braey in 1928

Stijl: neoclassicisme²

Foto ('s) nu:³

Type/oorspronkelijke functie: appartementsgebouw

Bewaard: ja

Huidige functie: appartementsgebouw

Geïntariseerd: ja

2. Bouwaanvraag⁴

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 961#10249

Adres bouwaanvraag: Prins Albertlei 23

¹ Hilde Kennes et al., "Appartementsgebouwen Le Confort (ID: 11013)", laatst geraadpleegd op 23 maart 2015, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/11013>.

² Kennes et al., "Appartementsgebouwen Le Confort (ID: 11013)"

³ *Eigen foto's Prins Albertlei 23*, 2 mei 2015, Antwerpen.

⁴ *Bouwdossier Prins Albertlei 23*, 961#10249, Antwerpen: Stadsarchief.

Ontwerptekening:

Aanvrager: Portielje & De Braey, archit. vr. "Le Confort"

Datum bouwaanvraag: 18 oktober 1928

Datum goedkeuring: 22 oktober 1928

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen met handtekening van Alfred Portielje, geen stempel, geen datering. Bouwaanvraag ondertekend door Alfred Portielje, stempel Portielje & De Braey.

4. Beschrijving

"Nrs. 23 en 24. Flatgebouwen van zeven bouwl. + souterrain, aanleunend bij neoclassicistische traditie; te dateren ca. 1925 (294)."⁵

Vermoedelijk verbouwden Portielje & de Braey enkel nummer 23. Ze voerden gevelveranderingswerken uit en bouwden de bestaande woning uit tot een appartementsgebouw.

De nieuwe gevel telt vier traveeën en zeven bouwlagen. De onderste drie bouwlagen zijn in natuursteen en vertonen schijnvoegen en een driezijdige erker met afgeronde hoeken in de derde travee. De arduinen sokkel bevat vier betraliede kelderramen. De ramen en de deur op het gelijkvloers hebben afgeronde hoeken aan de bovenzijde. Alle ramen in het gebouw, behalve diegene op het bovenste verdiep en de zijramen in de derde travee, worden op het plan getekend met een uitgesproken sluitsteen.⁶ In realiteit zien we dat de ramen op het gelijkvloers een iets andere vorm hebben en geen sluitsteen.⁷ Op het gevelplan zien we dat er decoratief ijzerwerk voorzien is

⁵ Kennes et al., "Appartementsgebouwen Le Confort (ID: 11013)"

⁶ *Bouwdossier Prins Albertlei 23*, 961#10249.

⁷ Kennes et al., "Appartementsgebouwen Le Confort (ID: 11013)"

voor de ramen van het tweede, derde en zesde verdiep.⁸ Er is nu enkel nog ijzerwerk te zien voor de ramen van het tweede en derde verdiep en deze zijn niet gelijk aan het ontwerp.⁹ De balustrade op het derde verdiep als bekroning van de erker en het traliewerk van de deur en keldergaten is wel bewaard gebleven. Niet aangegeven op het plan, maar wel zichtbaar op de gevel is dat de erker versierd is met halfruilen aan beide kanten van de het middelste raam.¹⁰

In het Stadsarchief bevinden zich de grondplannen. Hierop zien we dat de kelder bestaat uit een bergplaats, verder onbenoemde kamer, keuken, twee kolenkelders, negen verder onbenoemde kelderruimtes, chauffagekamer en twee wc's. Het eerste verdiep bestaat uit een leefruimte, salon, hal, eetkamer, kantoor, inkomhal, vestiaire, keuken, drie wc's, twee dienstruimten met ingebouwde kamers, vier verder onbenoemde kamers, waarschijnlijk slaapkamers en een badkamer en een toiletkamer. De andere zes verdiepen hebben dezelfde indeling, alleen hebben zij een groter salon omdat de inkomsthal op de verdiepen geen plaats inneemt. Ook zijn de vier bovenste verdiepen lager dan de drie onderste. Het gelijkvloers is 4,65 meter hoog, het eerste verdiep 4,30 meter en het tweede 4,00 meter. Ook hebben de eerste drie bouwlagen extra ruimte in hun leefruimte door de erker.

Op de grondplannen zien we dat enkel de buitenmuren, uitgezonderd de achterste muur, en de binnenmuren rond het salon op elk verdiep behouden worden. Verder wordt het bestaande huis heringedeeld en achteraan links wordt een langwerpige aanbouw toegevoegd.¹¹

5. Opdrachtgever(s)¹²

Naam: S.A. Le Confort, Van Riel en Van den Bergh

Adres: Lamorinièrestraat 159

Beroep: administrateurs bij S.A. Le Confort

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Verbouwingen/toevoegingen:

- Op 21 mei 1929 wordt de aanvraag van 'American Petroleum Company, société anonyme belge (Frankrijklei 101)' van 14 mei 1929 om een naphtaput te bouwen in het eigendom Prins Albertlei 24 goedgekeurd.¹³
- Op 22 oktober 1934 wordt de aanvraag van 'Naamloos Maatschappij "Le Confort" van 22 oktober 1934 om een reclamebord te plaatsen aan de voorgevel van het huis gelegen Prins Albertlaan nr. 23 te Berchem, goedgekeurd.¹⁴

⁸ *Bouwdossier Prins Albertlei 23, 961#10249.*

⁹ *Eigen foto's Prins Albertlei 23.*

¹⁰ Kennes et al., "Appartementsgebouwen Le Confort (ID: 11013)"

¹¹ *Bouwdossier Prins Albertlei 23, 961#10249.*

¹² *Bouwdossier Prins Albertlei 23, 961#10249.*

¹³ *Bouwdossier Prins Albertlei 23, 956#5708, Antwerpen: Stadsarchief.*

¹⁴ *Bouwdossier Prins Albertlei 23, 1275#2878, Antwerpen: Stadsarchief.*

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Prins Albertlei 23, 1275#2878, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Prins Albertlei 23, 956#5708, Antwerpen: Stadsarchief.

Bouwdossier Prins Albertlei 23, 961#10249, Antwerpen: Stadsarchief.

Eigen foto's Prins Albertlei 23, 2 mei 2015, Antwerpen.

Kennes, Hilde et al. "Appartementsgebouwen Le Confort (ID: 11013)." Laatst geraadpleegd op 23 maart 2015. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/11013>.

53. Ensemble ontworpen door J.V. Delpierre

1. Identificatie¹

Stad/gemeente: Antwerpen

Huidig adres: Vlaamsekaai 20-22, 21-23

Architect(en): J.V. Delpierre en Alfred Portielje

Bouwjaar: 1879, verbouwing in 1943

Stijl: neo-Vlaamserenaissance stijl

Foto (‘s) nu:²

Type/oorspronkelijke functie: meergezinswoning, opslagplaats, werkplaats

Bewaard: ja

Huidige functie: winkelpand, appartementen

Geïnteriseerd: Beschermd als stadsgezicht in 1994.

¹ Elise Hooft, "Ensemble ontworpen door Delpierre, Groep B (ID: 209271)", laatst geraadpleegd op 21 april 2015, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/209271>.

² *Eigen foto's Vlaamse Kaai 20-21-22-23*, 2 mei 2015, Antwerpen.

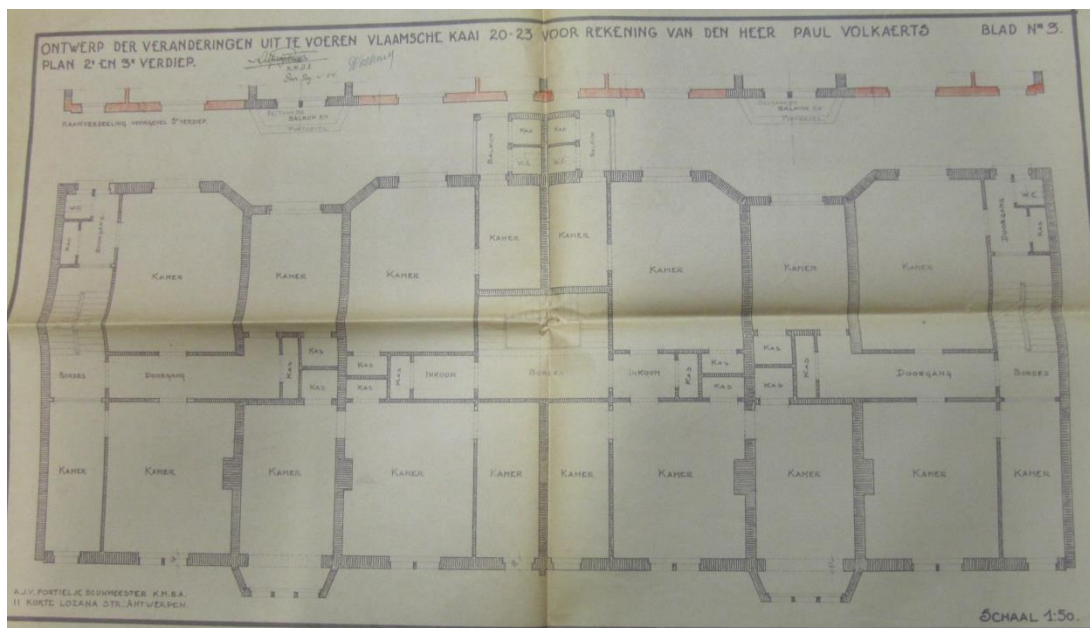
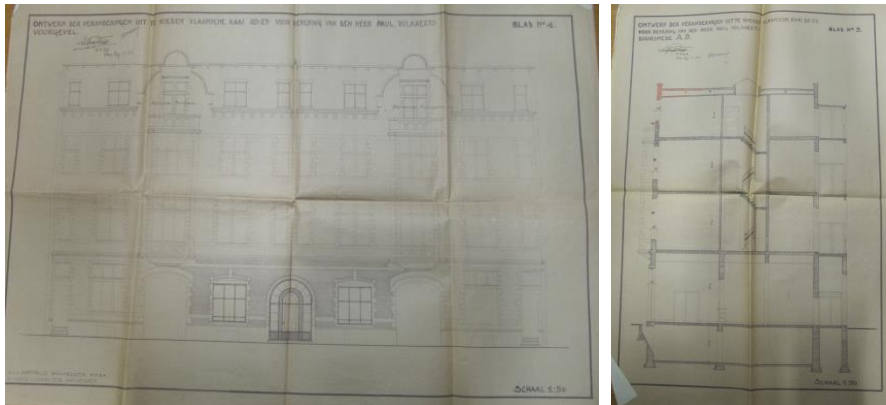
2. Bouwaanvraag verbouwing³

Archief: Stadsarchief Antwerpen

Nummer bouwaanvraag: 18#18228

Adres bouwaanvraag: Vlaamsche Kaai 20-23, wijk 8

Ontwerptekening:

Aanvrager: Paul Volkaerts en A. Portielje Bouwmeester

Datum bouwaanvraag: 28 september 1943

Datum goedkeuring: 28 oktober 1943

Datum verwerping: /

Datum ondertekening architect: Plannen niet ondertekend door architect.

³ Bouwdossier Vlaamsekaai 20-22 21-23, 18#18228, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

4. Beschrijving

“Opvallend aan dit pand is dat er rond 1943 een extra verdieping werd gebouwd in opdracht van eigenaar Paul Volkaerts, tussen de bestaande geveltoppen in; het ontwerp werd gemaakt door bouwmeester Alfred Portielje. De begane grond wordt met een natuurstenen kordonlijst en een hardstenen plint afgelijnd. Deze is gewijzigd in functie van het gebruik als handelszaken, met onder meer de verbouwing van de twee centrale deuren tot één brede rondboogdeur rond 1942 naar ontwerp van architect A.J.V. Portielje en de verandering in elke travee van de drie smalle, gekoppelde vensters in brede etalagevensters. De poorten zijn korfbogig en hebben een brede natuurstenen omlijsting; in de poorttravee verder de verticaal doorlopende erker, geaccentueerd door negkettingen en kruiskozijnen. Voor de andere vensteropeningen kiest Delpierre kloosterkozijnen en natuurstenen kruiskozijnen, al dan niet met waterlijst en negblokken; deze zijn deels gewijzigd.”⁴

5. Opdrachtgever(s)⁵

Naam: Paul Volkaerts

Adres: Vlaamse Kaai 23

Beroep: Bouwmaterialen. Afdeling duikuitrusting.

6. Evolutie gebouw

Foto('s) beginperiode: /

Oorspronkelijke bouwaanvraag/verbouwingen/toevoegingen:

- Op 23 september 1879 wordt de aanvraag van ‘Mr. Delpierre au nom de Mr le Baron de Senzeille (?)’ van ? om huizen te bouwen goedgekeurd.⁶
- Op 6 augustus 1942 wordt de aanvraag van “P. Volkaerts en A. J. V. Portielje Bouwmeester” van 24 juli 1942 om veranderingswerken uit te voeren goedgekeurd.⁷

Restauraties: /

7. Bibliografie

Bouwdossier Vlaamsekaai 20-22 21-23, 18#16005, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

Bouwdossier Vlaamsekaai 20-22 21-23, 18#18228, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

Bouwdossier Vlaamsekaai 20-22 21-23, 1897#1048, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

Eigen foto's Vlaamse Kaai 20-21-22-23, 2 mei 2015, Antwerpen.

Hooft, Elise. “Ensemble ontworpen door Delpierre, Groep B (ID: 209271).” Laatst geraadpleegd op 21 april 2015. <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/209271>.

⁴ Hooft, “Ensemble ontworpen door Delpierre, Groep B (ID: 209271)”

⁵ Bouwdossier Vlaamsekaai 20-22 21-23, 18#18228.

⁶ Bouwdossier Vlaamsekaai 20-22 21-23, 1897#1048, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

⁷ Bouwdossier Vlaamsekaai 20-22 21-23, 18#16005, Antwerpen: Stadsarchief Antwerpen.

